

**UNIVERZITET „MB“ BEOGRAD
POSLOVNI I PRAVNI FAKULTET BEOGRAD**

PROF. DR DRAŠKO BOSANAC

POSLOVNO PRAVO

Knjiga za pripremu ispita

Beograd, 2021.

S A D R Ž A J

PRVI DEO OPŠTA I OSNOVNA PITANJA POSLOVNOG PRAVA

I POJAM I PREDMET POSLOVNOG PRAVA.....	9
II METODI POSLOVNOG PRAVA.....	11
III ISTORIJSKI RAZVOJ POSLOVNOG PRAVA.....	12
1. Međunarodna zajednica.....	12
2. Srbija.....	13
IV ZNAČAJ POSLOVNOG PRAVA.....	14
V ODNOS POSLOVNOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA.....	15
1. Poslovno pravo i građansko pravo.....	15
2. Poslovno pravo i međunarodno privredno pravo.....	16
3. Poslovno pravo i radno pravo.....	17
4. Poslovno pravo i ostale srodne grane prava.....	18
VI IZVORI POSLOVNOG PRAVA.....	19
1. Izvori poslovnog prava koje utvrđuje država.....	19
1.1. Ustav kao izvor poslovnog prava.....	19
1.2. Zakoni kao izvor poslovnog prava.....	20
1.3. Podzakonski akti kao izvor poslovnog prava.....	20
1.4. Sudska praksa.....	21
2. Autonomni izvori poslovnog prava.....	21
2.1. Poslovni običaji.....	22
2.2. Uzanse.....	22
2.3. Opšti uslovi poslovanja.....	23
2.4. Tipski, standardni, formularni ugovori.....	23
2.5. Adhezionalni ugovori (ugovori po pristupu).....	24
2.6. Trgovački termini i klauzule.....	24
2.7. Poslovni kodeksi.....	24
2.8. Autonomni akti.....	24
3. Ostali izvori poslovnog prava.....	25
3.1. Predratno trgovinsko pravo.....	25
3.2. Građansko pravo.....	25
3.3. Pravna nauka (doktrina).....	25
4. Hjерархија извора poslovnog prava.....	25
VII PRINCIPI I NAČELA POSLOVANJA U PRIVREDI.....	26
1. Opšti principi privrednog poslovanja.....	26
2. Načela privrednog poslovanja.....	27

DRUGI DEO-KOMPANIJSKO PRAVO SUBJEKTI PRIVREDNOG PRAVA Glava I - PREDUZETNIK

1. Pojam preduzetnika.....	29
2. Imovina i odgovornost za obaveze.....	30

3. Poslovno ime preuzetnika.....	30
4. Sedište preuzetnika i izdvojeno mesto obavljanja delatnosti.....	30
5. Delatnost preuzetnika.....	31
6. Poslovođa i ostali zaposleni kod preuzetnika.....	31
7. Gubitak svojstva preuzetnika i kontinuitet obavljanja delatnosti od strane naslednika.....	32
8. Nastavak obavljanja delatnosti u formi privrednog društva.....	32

Glava II - PRIVREDNO DRUŠTVO

1. Osnovni pojmovi.....	33
1.1. Pojam i osnovna svojstva privrednog društva.....	33
1.2. Delatnost.....	34
1.3. Registracija.....	34
1.4. Pravne forme i članovi društva.....	35
1.5. Podaci o licima koja se registruju.....	35
1.6. Vreme trajanja.....	36
1.7. Vrste privrednih društava.....	36
2. Osnivački akt, statut i ugovori u vezi sa društvom.....	37
2.1. Osnivački akt i statut.....	37
2.1.1. Izmene osnivačkog akta i statuta.....	38
2.2. Ugovori u vezi sa društvom.....	38
3. Odgovornost za obaveze društva.....	39
3.1. Odgovornost članova i probijanje pravne ličnosti.....	39
4. Sedište društva i prijem pošte.....	39
4.1. Sedište.....	39
4.2. Dostavljanje i adresa za prijem pošte.....	39
5. Poslovno ime privrednog društva.....	40
5.1. Poslovno ime.....	40
5.2. Skraćeno poslovno ime.....	40
5.3. Jezik i pismo poslovnog imena.....	41
5.4. Upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumenatima.....	41
5.5. Ograničenja prenosa i korišćenja naziva.....	41
5.6. Ograničenja u pogledu poslovnog imena.....	42
5.7. Zaštita naziva društva.....	42
5.8. Ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova.....	42
5.9. Ograničenja korišćenja ličnih imena.....	43
6. Zastupanje privrednog društva i zastupnici.....	43
6.1. Zastupnici.....	44
6.1.1. Zakonski (statutarni) zastupnici.....	44
6.1.2. Ostali zastupnici.....	44
6.1.3. Punomoćnici po zaposlenju.....	44
6.2. Prokura.....	45
6.2.1. Vrste prokure.....	45
6.2.2. Ograničenja prokure.....	45
6.2.3. Opoziv i otkaz prokure.....	46

6.2.4. Prokura preduzetnika.....	46
6.3. Odgovornost i ograničenja za zastupnike, punomoćnike po zaposlenju i prokuriste.....	46
7. Imovina i kapital društva.....	47
7.1. Imovina, neto imovina i osnovni kapital.....	47
7.2. Ulozi u društvo.....	47
7.2.1. Vrste uloga.....	47
7.2.2. Obaveza uplate, odnosno unosa uloga.....	47
7.2.3. Posledice preuzimanja obaveze na uplatu, odnosno unos uloga.....	48
7.2.4. Posledice neuplate odnosno neunošenja uloga.....	48
7.2.5. Odgovornost u slučaju prenosa udela, odnosno akcija.....	49
7.2.6. Utvrđivanje vrednosti nenovčanog uloga.....	49
8. Posebne dužnosti prema društvu.....	51
8.1. Dužnost pažnje.....	52
8.2. Dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes.....	52
8.3. Dužnost izbegavanja sukoba interesa.....	54
8.4. Dužnost čuvanja poslovne tajne.....	54
8.5. Dužnost poštovanja zabrane konkurenциje.....	55
8.6. Pravila za podnošenje tužbi zbog povrede posebnih dužnosti.....	56
9. Pravo na informisanje članova društva.....	58
9.1. Pravovremeno informisanje i pristup aktima i dokumentima.....	58
9.2. Korišćenje akata ili dokumenata društva.....	58

Glava III - PRAVNE FORME PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. ORTAČKO DRUŠTVO.....	59
1.1. Pojam i osnivanje.....	59
1.2. Ulozi u društvo, ortački udeli i prenos udela.....	59
1.3. Poslovođenje.....	61
1.4. Prava ortaka.....	62
1.5. Pravni odnosi društva i ortaka prema trećim licima.....	63
1.6. Prestanak ortačkog društva i svojstva ortaka.....	64
2. KOMANDITNO DRUŠTVO.....	67
2.1. Pojam, osnivanje i evidencija podataka.....	67
2.2. Ulog, ideo, dobit i gubitak.....	68
2.3. Vođenje poslova, zastupanje društva i prava komanditora.....	69
2.4. Odgovornost komanditora.....	70
2.5. Prestanak statusa člana društva i prestanak.....	71
3. DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU.....	72
3.1. Pojam, odgovornost i sloboda ugovaranja.....	72
3.2. Osnivački akt.....	73
3.3. Sticanje svojstva društva i evidencija podataka o članovima društva.....	73
3.4. Osnovni kapital.....	74
3.5. Udeli.....	75
3.6. Isplate članovima društva.....	80
3.7. Prestanak svojstva člana.....	81

3.8. Upravljanje društvom.....	83
3.8.1. Skupština.....	84
3.8.2. Direktori.....	86
3.8.3. Nadzorni odbor.....	87
3.9. Unutrašnji nadzor poslovanja.....	89
3.10. Prestanak društva.....	90
3.11. Akti i dokumenti društva.....	91
4. AKCIONARSKO DRUŠTVO.....	92
4.1. Pojam i odgovornost za obaveze.....	92
4.2. Opšte karakteristike akcionarskog društva.....	93
4.3. Osnivanje društva.....	93
4.4. Akcije i druge hartije od vrednosti.....	95
4.5. Odnos društva i akcionara.....	100
4.6. Sopstvene akcije.....	103
4.7. Kapital.....	104
4.8. Upravljanje društvom.....	106
4.8.1. Skupština.....	106
4.8.2. Jednodomno upravljanje.....	110
4.8.3. Dvodomno upravljanje.....	114
4.9. Akti i dokumenti društva.....	119
4.10. Prestanak društva.....	120

Glava IV- STICANJE I RASPOLAGANJE IMOVINOM VELIKE VREDNOSTI

1. Pojam i osnovne odredbe.....	121
Glava V- POSEBNA PRAVA NESAGLASNIH AKCIONARA.....	123
Glava VI-PROMENE PRAVNE FORME.....	124
Glava VII-STATUSNE PROMENE.....	126
Glava VIIA PREKOGRANIČNO PRIPAJANJE I SPAJANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA.....	133
Glava VIII-PRINUDNI OTKUP AKCIJA I PRAVO NA PRODAJU.....	137
1. Prinudni otkup akcija.....	137
2. Pravo na prodaju akcija.....	137
Glava IX -PRESTANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA.....	138
1. Likvidacija.....	138
2. Stečaj.....	147
Glava X-POVEZIVANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA.....	168
Glava XI-OGRANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA I PREDSTAVNIŠTVO STRANOG PRIVREDNOG DRUŠTVA.....	172
1. Ogranak privrednog društva.....	172
2. Predstavništvo stranog privrednog društva.....	173
Glava XII EVROPSKO DRUŠTVO.....	174
Glava XIII-POSLOVNA UDRUŽENJA.....	185
Glava XIV EVROPSKA EKONOMSKA INTERESNA GRUPACIJA.....	185
Glava XV SPECIJALIZOVANE ORGANIZACIJE I PRIVREDNA DRUŠTVA U ŠIREM SMISLU.....	193

1. Banke.....	193
2. Narodna banka Srbije.....	213
3. Društva za osiguranje.....	217
4. Društva za upravljanje otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom.....	228
5. Zadruge.....	232
6. Privredne komore.....	253
7. Slobodne zone.....	263
8. Javna preduzeća.....	267
9. Regulisano tržište (berze hartija od vrednosti) i MTP.....	278
 Glava XVI OSNOVI REŠAVANJA SPOROVA U PRIVREDI.....	 291
1. Privredni sud.....	291
2. Arbitražno rešavanje sporova.....	293
LITERATURA.....	294

TREĆI DEO-TRGOVINSKO PRAVO

UGOVORI U PRIVREDI-strana 165 do 207.

PREDGOVOR

Knjiga-zbirka izabranih tekstova (*hrestomatija* sa bitnim elementima udžbenika) Poslovno pravo ima, prvenstveno, funkciju da se bavi osnovnim karakteristikama i pitanjima poslovnog prava u Srbiji, kroz pozitivnopravna rešenja privrednih subjekata u Zakonu o privrednim društvima ("Službeni glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr.zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018 i 91/2019) i u posebnim zakonima koji se bave nekim od tih subjekata (Zakon o bankama, Zakon o Narodnoj banci Srbije, Zakon o zadrugama, Zakon o osiguranju, Zakon o javnim preduzećima, Zakon o privrednim komorama, Zakon o slobodnim zonama, Zakon o tržištu kapitala, Zakon o stečaju, itd.), kao i načinom obavljanja njihovih privrednopravnih poslova kroz instrumente trgovinskog prava. Predstavljanje pravnog okvira za delovanje privrednih subjekata na domaćem i međunarodnom tržištu, kroz tematske jedinicne knjige, ima za cilj da tim subjektima pomogne u izboru najboljih statusnih i ostalih rešenja koja su prepostavka uspešnog poslovanja u različitim privrednim delatnostima. Zbog ovog cilja knjiga može biti interesantna i subjektima i interesnim grupama koji se elementima poslovnog prava bave iz praktičnih, teorijskih ili naučnih razloga, koristeći pri tome što veći broj izvora u potrazi za željenim rešenjima.

Knjiga je namenjena i prilagođena i potrebama studenata osnovnih studija, jer se, u osnovi, uklapa u prihvaćene standarde za fakultetske udžbenika, što je uslovilo izostavljanje detaljnije teorijske analize pojedinih instituta i značajnijih doktrinarnih i teorijskih izlaganja pojedinih pitanja, kao i detaljnijeg istorijskog i hronološkog prikazivanja pojmovnog i ostalih određenja, što je prisutno u knjigama ovog tipa. Autori su pri izradi knjige nastojali da uvaže osnovna opredeljenja Bolonjske deklaracije, vodeći računa i o usklađenosti tematskih jedinica sa nastavnim planom i programom Poslovnog i pravnog fakulteta u Beogradu (smer Pravo i smer Menadžment) po kome je cilj izučavanja predmeta sticanje osnovnih znanja o bitnim institutima poslovnog prava (prava privrednih društava-kompanijsko pravo i trgovinsko pravo). Pri tome su imali u vidu i opšteusvojene kriterijume za obavljanje nastave i na drugim fakultetima koji za predmet imaju bavljenje privrednim društvima (u užem i širem smislu).

Prvi deo knjige bavi se opštim i osnovnim pitanjima Poslovnog prava (pojam i predmet poslovnog prava, metodi, izvori, odnos poslovnog prava sa drugim granama prava, značaj, istorijski razvoj, principi i načela poslovanja u privredi).

Drugi deo se bavi kompanijskim pravom (pravo privrednih društava) koje je dinamična oblast u svojim privrednopravnim pojavnim oblicima (privredni subjekti), koji se često menjaju po zahtevima tržišta uslovjavajući i odgovarajuće reakcije države i njenih organa, nekad bitnije, a nekad terminološkog karaktera, što je, naročito, izraženo u državama tranzicije, kao što je Srbija, pa autori u tematskim jedinicama knjige, kako je istaknuto, daju presek pozitivnopravnog stanja, sa povremenim osrvtom na ranija rešenja. Radi se o određenom pristupu interpretaciji aktuelnih zakonskih rešenja, uz određene paralele sa rešenjima prethodnog zakona. Knjiga prati promene posebnih zakona zaključno sa polovinom 2020. godine (Zakon o stečaju, Zakon o javnim preduzećima, itd.).

Treći deo tematski obuhvata ugovore robnog prometa ili ugovore u privredi,

bankarske poslove i hartije od vrednosti.

Prateći novoustanovljene pristupe obradi predmetnih instituta za stručnu javnost i potrebe studente visokošolskih institucija (gde se, prvenstveno, misli na obim i praktičnu primenjivost materije) autori su se našli pred složenim zahtevom i zadatkom da se opredеле za interpretaciju materije poslovnog prava koja će korisnicima knjige pružiti osnovna znanja iz ove oblasti na način da ona budu primenljiva i iskorištena u praktičnom ponašanju, u njihovom, eventualnom, profesionalnom angažmanu u radu privrednih subjekata. Uspešnost njihovog nastojanja oceniće studenti i stručna javnost, kao ciljna grupa korisnika.

U Beogradu, avgust 2020. godine

Autori

PRVI DEO

OPŠTA I OSNOVNA PITANJA POSLOVNOG PRAVA

I POJAM I PREDMET POSLOVNOG PRAVA

Pojam poslovnog prava moguće je, kao i druge grane prava, definisati na više načina, čime se bavi pravna doktrina, bez suštinskih razlika u pristupu ovom pitanju. Pojam poslovnog prava, kao i svake grane prava i svakog instituta, određuje se, prvenstveno, prema njegovom predmetu, čija osobenost određuje osobenost samog pojma. Metodološki, pojam i predmet subjekta izučavanja se posmatraju i odvojeno, no u funkciji našeg predmeta, sagledaćemo ih **jedinstveno**, kao međuzavisnu pojavu.

Možemo reći da se poslovno pravo bavi, prvenstveno, privrednim subjektima i odnosima u koje oni stupaju u obavljanju privredne delatnosti. Značenjski okvir poslovnog prava obitava u postojanju različitosti terminskih pristupa stručne javnosti koja odnose u privređivanju kvalifikuje kao "privredno pravo", "poslovno pravo" ili "trgovinsko pravo", sa argumentima za koje tvrdi da su preovlađujući. Smatramo da je termin "poslovno pravo" širi od pojma "privredno pravo" (mada ovo pravo čini njegovu pretežnost), jer se određeni vidovi poslovanja odvijaju i pored privrednih odnosa, sa manjim ili većim uticajem na ove odnose i opredeljuje se za koncept da institute i odnose privrednog prava proučava kroz dve novodefinisana grane užih prava u odnosu na privredno pravo i poslovno pravo: **kompanijsko pravo** (pravo privrednih društava) i **trgovačko ili trgovinsko pravo**.

Na osnovu ovakvog konceptualnog opredeljenja prava koje uređuje odnose u privredi može se reći da pojam poslovnog prava ima trostruko značenje, odnosno da ga je moguće pojmovno različito posmatrati i to: 1) kao *granu pozitivnog prava*; 2) kao *naučnu disciplinu* i kao 3) *pedagošku disciplinu*.

1) Kao *grana pozitivnog prava*, poslovno pravo predstavlja *skup pravnih normi* ili *pravnih pravila* koji uređuju položaj privrednih subjekata (preduzetnici, privredna društva u užem i širem smislu, specijalizovane organizacije i ostali subjekti u privredi) u poslovanju, odnose u koje oni stupaju u poslovanju, međusobno i sa ostalim subjektima (prvenstveno državnim organima), i ostala pitanja važna za obavljanje privredne delatnosti.

2) U značenju *naučne discipline* poslovno pravo, kroz doktrinarne stavove i mišljenja, *izučava i objašnjava pravne norme* kojima, kao grana pozitivnog prava, uređuje privredne odnose u društvu i položaj privrednih subjekata. Stavovi i mišljenja nauke o pojedinim institutima, odnosima, teorijskim konceptima i ostalim pitanjima privređivanja i privrede uopšte, često predstavljaju predlog i inicijativu zakonodavcu i nadležnim organima za formulisanje pravnih normi odgovarajućih potrebama privrednih subjekata i uvažavanju objektivnih tržišnih uslova privređivanja u određenim

ekonomskim stanjima društva, naročito koristeći, koliko je moguće, međunarodna i uporedna rešenja. Rezultati teorijske i doktrinarne rasprave mnogih aktuelnih pitanja, nesporni i praktično primenjivi, trebaju uticati na poboljšanje prepostavki obavljanja privredne delatnosti. Dinamični tržišni odnosi zahtevaju stalno međudejstvo privredne teorije i prakse i njihovih pojavnih oblika.

3) Poslovno pravo predstavlja i *pedagošku disciplinu*, u kojoj se sistemski i kontinuirano izlažu instituti poslovnog prava u funkciji nastave na visokoškolskim i drugim ustanovama obrazovanja. Poslovno pravo se, kao posebna nastavno-naučna disciplina, izučava na pravnim, ekonomskim, poljoprivrednim i drugim fakultetima za koje je značajna njegova materija u profilisanju stručnjaka koje školju.

Kako smo istakli, koncept ovog udžbenika zasnivamo na dve uže grane prava, u odnosu, na poslovno i privredno pravo-kompanijsko i trgovinsko pravo. To ima za posledicu da struktura udžbenika ima prvi, drugi i treći deo i da prati poslovopopravne institute na način svojstve tim delovima.

Prvi deo, se bavi opštim i osnovnim pitanjima poslovnog prava, kao grane prava koja ujedinjuje navedene uže grane prava.

Drugi deo, izučava **kompanijsko pravo** ili **pravo privrednih društava**¹ (mada se u manjem obimu radi i o drugim privrednim subjektima), sa čijim pojmom ćemo se, u osnovnim naznakama, upoznati u ovom opštem pristupu pitanjima privrednog prava, a ne u drugom delu udžbenika koji kompanijsko pravo detaljnije izučava. **Kompanijsko pravo je posebna grana prava koje izučava pravne norme koje uređuju osnivanje, funkcionisanje i prestanak privrednih društava i drugih privrednih subjekata, prvenstveno preduzetnika.** Institucionalizovanje udruživanja pravnih i fizičkih lica i njihovog kapitala radi ostvarivanja zajedničkih interesa, čiji je krajnji cilj sticanje dobiti, navodi autore na različite definicije kompanijskog prava, opštije ili konkretnije.²

Treći deo, izučava pravne norme koje uređuju pravna sredstva i instrumente obavljanja delatnosti privrednih društava i ostalih privrednih subjekata, što je predmet bavljenja **trgovinskog prava**. Za pravne poslove prometa robe, usluga i novca između privrednih subjekata posebno su značajni *ugovori privrednog prava* ili *robnog prometa*, hartije od vrednosti, bankarski poslovi, industrijska svojina i njima ćemo se baviti u ovom delu udžbenika. Ovim institutima ćemo se baviti na način da upoznamo bitne elemente pojedinih instituta i odnosa, bez posebnog pojedinjavanja nekih njihovih elemenata. Tako ćemo ugovore robnog prometa upoznati kroz njihove opšte karakteristike, ali ćemo posebno upoznati neke od imenovanih ili neimenovanih ugovora robnog prometa, za koje smatramo da su aktuelniji za naše privredno-tržišno područje od nekim drugih, objektivno, ne manje važnih u određenim okolnostima.

¹ "U Francuskoj je uobičajen naziv za ovu disciplinu "Pravo društava" (*Droit des sociétés*), ili "Pravo trgovackih/trgovinskih društava" (*Droit des sociétés commerciales*), a u Engleskoj "Kompanijsko pravo" (Company Law) i u pravu SAD "Korporacijsko pravo" (Corporation Law, *The Law of Corporations*), Mirko S. Vasiljević, Kompanijsko pravo (Pravo privrednih društava Srbije i EU)," Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 23. *Vidi autore i radove u kojima koriste navedene termine.*

² "Kompanijsko pravo (i kao grana prava i kao naučno-nastavna disciplina) bavi se, pre svega, izučavanjem pravnih normi koje uređuju specifičnosti privatnopravnog udruživanja pravnih i/ili fizičkih lica i njihovog kapitala radi ostvarivanja određenih zajedničkih (posredno i pojedinačnih) interesa nastalih na toj osnovi.", Mirko S. Vasiljević, *navedeno delo* (opus citatum), str. 24, sa pozivom na: Barbić, Pravo društava-opšti deo, Zagreb, 1999., str. 4.

Navođenjem elemenata pojma poslovnog prava, u svim njegovim značenjima (grana pozitivnog prava, naučna disciplina i pedagoška disciplina), kao i pojmove užih pravnih disciplina, kompanijskog i trgovinskog prava, konkretizovali smo i **predmet** poslovnog prava u svim tim značenjima. Pretežna važnost poslovnog prava kao grane pozitivnog prava nameće potrebu da ponovo istaknemo da je njegov predmet *uređivanje pravnog položaja privrednih subjekata, naročito privrednih društava i preduzetnika, i oblika njihovog poslovanja i obavljanja delatnosti za koju su registrovani*.

Govoreći o predmetu poslovnog prava treba napomenuti da ni ovo pravno-teorijsko pitanje, kao i mnoga druga iz raznih oblasti prava, nije zaokruženo i da se vode rasprave oko sadržine predmeta poslovnog prava, čime se on širi ili sužava u svom pojmovnom određenju. Tranzicioni problemi prisutni su i ovoj oblasti prava, u sukobu ranijih, tradicionalnih rešenja, i potreba tržišne privrede, pronalaženju prihvatljivih formi i modela privređivanja i istovremenog približavanja, naročito, kompanijskom pravu Evropske unije.

Istovremeno, karakterišući dva važna dela našeg udžbenika, kompanijsko i trgovinsko pravo, treba istaći stav dela autora poslovnog i privrednog prava koji određuje pravnu prirodu užih grana prava, da "privredno pravo, posmatrano sa aspekta njegovog mesta u pravu uopšte, pripada privatnom pravu. Međutim, prvi, tzv. statusni deo privrednog prava je pod velikim uticajem javnog prava (upravnog, finansijskog prava), jer su interesi države u njemu vrlo intenzivni. Nasuprot tome, uticaj javog prava na dinamički deo privrednog prava (*trgovinsko pravo-primedba autora*) je manji, što znači da je primena načela autonomije volje privrednih subjekata u njemu mnogo šira".³

II METODI POSLOVNOG PRAVA

Svaka naučna disciplina, pa time i pravna, koristi načine postupanja u proučavanju elemenata svog predmeta koji se nazivaju metodi proučavanja ili istraživanja. Korisno je istaći da reč **metod** potiče od grčke reči *méthodos* (istraživanje, ispitivanje, put i način istraživanja; lat.*methodus*) i da ona predstavlja "*misaoni ili praktični postupak koji omogućava da se dođe do znanja o predmetu istraživanja*".⁴ U kontekstu našeg predmeta radi se o proučavanju i istraživanju uređivanja pravnog položaja privrednih subjekata i odnosa u koje oni stupaju u svom poslovanju i delovanju. Ovo proučavanje i istraživanje se vrši **odgovarajućim metodama društvenih nauka**, mada i tu postoje različita shvatanja što čini načine, postupke i tehniku izučavanja pojedinih instituta i fenomena.

Činjenica da je poslovno pravo pozitivopravna disciplina uslovljava važnost korišćenja metoda uređenja i obrade privrednopravnih propisa, ali kao naučna disciplina ovo pravo svoje institute treba posmatrati i u kontekstu društveno-ekonomskih i političkih odnosa, kako bi se time potvrđivala njihova praktična primenjivost i adekvatnost privrednim potrebama društva. U ovim funkcijama primenjuju se određeni metodi *opšteg karaktera* i metodi *posebnog karaktera*, kao: *analitički, deduktivni, induktivni, ciljni, normativni, uporedni ili komparativni, opisni ili deskriptivni, istorijsko-razvojni, sociološki* i dr. Primena navedenih metoda omogućuje, relativnu,

³ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, Privredno pravo, Privredna akademija-Novi Sad, Novi Sad, 2006., str.18.

⁴ Milan Vučakljija, Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1996/97, str. 541.

usklađenost privrednopravnih rešenja sa društveno-ekonomskim i drugim bitnim stanjima u društvu, jer se ona koriste i treba da deluju u konkretnom društvenom i državnom okruženju i time se samopotvrđuju ili u slučaju neefikasnosti zahtevaju izmene, korišćenjem drugih metoda i metodoloških postupanja.

Primena većeg broja metoda u istraživanju i proučavanju privrednih odnosa doprinosi stvaranju **odgovarajuće privrednopravne regulative** koja privrednim subjektima osigurava pretpostavke željenog privrednog delovanja, a državi mogućnosti za ubrzani i stabilniji razvoj pojedinih privrednih oblasti.

III ISTORIJSKI RAZVOJ POSLOVNOG PRAVA

1. Međunarodna zajednica

Norme poslovnog i privrednog (trgovinskog) prava razvijale su se paralelno sa razvojem društveno-ekonomskih odnosa određenih tehnološkim razvojem i sveopštim napretkom društava. U periodu kada su nosioci privrednih aktivnosti bili pojedinci, kao fizička lica, ovi odnosi su bili uređivani normama građanskog prava. No, razvojem kapitala i njegovom koncentracijom, promenom oblika privređivanja, intenziviranjem privrednih odnosa, glavni privredni subjekti postaju određeni privredni kolektiviteti, paoblici privrednih društava, potiskujući primat fizičkih lica kao nosioca privrednih aktivnosti.

Opštu konstataciju iz prethodnog stava o međuzavisnosti razvoja normi poslovnog prava i društveno-ekonomskih odnosa konkretizovaćemo kratkim osvrtom na periode razvoja privrednih odnosa i normi koje ih uređuju. Praoblike trgovinskog prava sadrže asirsko, feničansko i vavilonsko pravo, a Hamurabijev zakonik (iz 18. veka p.n.e) sadrži pravila o kupoprodaji, zajmu, kreditu, posredništvu i dr. Pravila trgovinskog i pomorskog prava imala je Stara Grčka, od kojih su neke preuzele Stari Rimljani, mada su pravila građanskog prava zadovoljavala tadašnju potrebu za uređenjem trgovaca.

U srednjem veku (XI, XII i XIII vek) jača sloj trgovaca, čiji je ekonomski uticaj sve izraženiji i koji osnivaju interesna udruženja i vode organizovanu cehovsku borbu. *Poslovno iskustvo i običaji*, koje su trgovci stvorili u prometu roba, kao i njihova ekonomска snaga uticali su na **stvaranje trgovačkog prava**. Masovnim međunarodnim prometom roba nastao je prvi oblik međunarodnog, nadnacionalnog, prava, tzv. *lex mercatoria*. "Ova faza u razvoju trgovačkog prava naziva se faza integracije trgovačkog prava"⁵ Kasnije razdoblje *lex mercatoria* gubi značaj, jačaju nacionalna prava kroz kodifikacije trgovačkih prava država, dešava se "dezintegracija trgovačkog prava." Prve kodifikacije trgovačkog prava izvršene su u Francuskoj u XVIII veku, a zatim i u drugim zemljama (Nemačka, Švajcarska, Italija itd.).

Počev od 60-tih godina prošlog veka u razvoju trgovinskog prava zapaža se **tendencija reintegracije ovog prava** u okviru međunarodnih organizacija regionalnog i

⁵ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *nav.delo.*, str.22.

6 Isto (na istom mestu, ibidem), str. 23.

univerzalnog karaktera i u praksi međunarodne trgovine, jer su razlike između nacionalnih trgovinskih prava postale prepreka u odvijanju međunarodne trgovine.⁶

2. Srbija

Istorijski razvoj poslovnog prava u Srbiji moguće je posmatrati kroz nekoliko karakterističnih perioda i u kontekstu razvoja poslovnog prava uopšte. Razvoj ovog prava odvijao se u okolnostima različitih statusa srpske države, kako u fazama njene samostalnosti tako i u situacijama kada je ona bila deo širih državnih zajednica.

Ozbiljniji razvoj poslovnog prava u Srbiji započinje kodifikacijom trgovačkog prava 1847. godine donošenjem "Esnafске uredbe", a zatim i donošenjem Trgovačkog zakonika 1860. godine, po ugledu na francuski trgovački zakonik (radi se o skraćenom prevodu *Code de commerce* iz 1807. godine). Naredne godine po kodifikaciji trgovačkog prava doneti su Zakon o stečajnom postupku i Zakon o posrednicima, Zakon o osiguravajućim društvima je donet 1892. godine, a Zakon o akcionarskim društvima 1896. godine.⁷

U Kraljevini Jugoslaviji (SHS) kodifikacija trgovinskog prava se sporo odvijala donošenjem pojedinih zakona kao što su: Zakon o osnivanju akcionarskih društava iz 1922. godine; Zakon o čeku, Zakon o menici i Zakon o stečaju iz 1929. godine; Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i Zakon o javnim skladištima iz 1930. godine. Trgovački zakon koji je donet 1937. godine, koji je trebao biti ozbiljan korak ka ubrzanju kodifikacije trgovinskog prava nikada nije stupio na snagu, jer nije donet posebni zakon o njegovom stupanju na snagu.⁸

Posle Drugog svetskog rada razvoj trgovinskog prava se odvija u okolnostima državnog upravljanja privredom, koje je, sve jačim uticajem tržišnog načina privređivanja, prolazilo kroz različite faze obeležene pojedinim sistemskim zakonima. Faza izraženog državnog upravljanja privredom započela je Zakonom o preduzećima 1946. godine, da bi Zakon o upravljanju privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima iz 1950. godine postavio temelje samoupravljanju. Osnovni zakon o preduzećima je donet 1965. godine u cilju traženja efikasnijih formi privrednog organizovanja i delovanja, a Zakon o udruženom radu 1976. godine kao pokušaj učvršćenja samoupravljanja u udruženom radu, što nije imalo sistemski uspeh. *Zakon o preduzećima iz 1988. godine je nastojanje da se učini novi korak ka stvaranju pravnog okvira za tržišni način poslovanja.*

Zakon o privrednim društvima iz 2004. godine⁹ imao je naglašenu tendenciju usvajanja međunarodnih i uporednih privrednih rešenja u cilju usklađivanju domaće privredne regulative sa tim rešenjima. Mnogi od instituta su nekritički preuzeti i u praksi nisu mogli biti ostvareni na način koji bi potvrdio njihovu svršishodnost u domaćim privrednim odnosima uslovljenim tranzicionim slabostima i promenama. Zbog uočenih slabosti ovog zakona donet je 2011. godine novi **Zakon o privrednim društvima**¹⁰

⁷ Danijela Kostadinović, Privredno pravo, Niš, 2011., str. 96.

⁸ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *nav.delo.*, str. 24.

⁹ "Službeni glasnik RS", br. 125/04.

¹⁰ "Službeni glasnik RS", br. 36/11, 99/11, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018 i 91/2019.

(dalje u tekstu: i **Zakon**), sa naglašenom željom zakonodavca da stvori bolje i jasnije uslove za poslovanje domaćih i stranih privrednih subjekata. Ovaj udžbenik, u delu kompanijskog prava, baviće se važnim pozitivnopravnim rešenjima iz ovog zakona.

IV ZNAČAJ POSLOVNOG PRAVA

Upoznavanje sa pojmom i predmetom poslovnog prava ukazalo je na njegov značaj u uređenju osnovnih privrednih i poslovnih odnosa u društvu. Okolnosti ubrzanog privrednog razvoja, nepredvidivost tržišnih promena i potreba za novim oblicima privređivanja i poslovanja zahtevaju odgovarajuće privredno zakonodavstvo i ostalu regulativu u ovoj oblasti. Poslovno pravo, kao skup normi i pravnih pravila koji uređuje položaj privrednih subjekata i odnose u koje oni stupaju u svom obavljanju delatnosti, predstavlja taj regulacioni mehanizam kojim se institucionalizuju pojedini instituti i odnosi i daje im se pravni legitimitet, pravni osnov i okvir postojanja i delovanja. Kao deo pravnog sistema društva poslovno pravo se naslanja na mnoge grane tog sistema, bez obzira da li je iz njih izvedeno (građansko pravo) ili je u odnosu opštije grane prava ili naučne discipline u odnosu na posebnu (kompanijsko i trgovinsko pravo, ali i bankarsko pravo, berzansko pravo, pravo osiguranja, saobraćajno pravo itd.) i čini pravni sistem koji je prepostavka funkcionisanja države.

Odnosi koje, između ostalih grana prava, uređuje poslovno pravo bitni su za funkcionisanje svakog društva, jer ekonomija je odrednica načina života društvene zajednice i njenog stanovništva i zbog toga, osim prirodnih i opštelijudskih resursa koji određuju stepen njene razvijenosti, **važno je pravno uređivanje tih potencijala**, jer faktičko održanje odnosa u bilo kojoj društvenoj oblasti nije moguće, naročito ne dugoročno.

Uređenje delovanja privrednih subjekata, od uslova njihovog osnivanja, pravnog subjektiviteta, obavljanja delatnosti, korišćenja pravnih instrumenata zaključivanja poslova i ostvarenja svrhe postojanja-sticanje dobiti, do prestanka privrednih subjekata, zahteva značajnu pravnu regulativu, koju čini veliki broj pravnih izvora, kojima ćemo se baviti u daljem tekstu udžbenika. **Zakoni** predstavljaju osnovne izvore poslovnog prava i nosioci su sistemskih rešenja, koja se dalje konkretnizuju aktima niže pravne snage, kako bi bili primenjivani na konkretne odnose i situacije. Norme poslovnog prava u uslovima, navedenog ubrzanog privrednog razvoja i "nestabilnog privrednog zakonodavstva"¹¹ moraju uređivati realne privredne odnose, formulisane na način da se izbegne njihovo preširoko tumačenje, ali da poseduju pretpostavke potrebne fleksibilnosti, kako bi mogle biti primenjene na masovne privredne odnose, koji se često razlikuju u svojim ekonomskim i pravnim prirodama. Pri tome, u dinamici odnosa i normi koje ih uređuju, treba voditi računa o okolnosti da norme ne budu ograničavajući faktor privrednog razvoja, ali i **da se osigura potreban nivo pravne sigurnosti privrednog delovanja**. Ovaj cilj svrshishodnog normiranja privrednih odnosa u svakom trenutku funkcionisanja tržišta nije lako ostvariti.

Značaj poslovnog prava sagledaćemo i u kontekstu odnosa sa drugim i srodnim granama prava, što će potvrditi bitnost ove grane prava u pravnom sistemu zemlje, kroz

¹¹ Ines Besarović, Poslovno pravo (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Beograd, 2010., str. 44.

međuzavisnost njegovih konstitutivnih elemenata-pojmovnu, funkcionalnu i normativno uređenu.

V ODNOS POSLOVNOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA

Iz kratkog prikaza značaja poslovnog prava vidljivo je da bilo koju granu pravu ne možemo u bilo kom stručnom ili naučnom postupanju posmatrati izdvojeno od drugih grana prava i pravnog sistema u celini, "jer kako su društveni odnosi koji su regulisani odgovarajućim pravnim normama isprepleteni, tako su i grane prava koje izučavaju te norme isprepletene, a njihovo dvojenje prvenstveno je u funkciji nastavno-naučnih potreba."¹² Utvrđili smo da je poslovno pravo grana pozitivnog prava i kao takvo deo pravnog sistema zemlje, koji mora biti usklađen i harmoničan skup svojih konstitutivnih delova kako bi bila ostvarena zakonitost i pravna sigurnost, kao temelj funkcionisanja društva kao skupa javnog i privatnih interesa svojih subjekata.

Iako je poslovno pravo moguće sagledati u odnosu na veći broj grana prava, što ima opšti značaj, jer su veze specifične i određuju mnoge pravne situacije, ograničićemo se na odnos sa granama prava koji je neposredno u funkciji našeg izučavanja. Pri tome, treba istaći da pojedini autori¹³ u pojedinjanju odnosa grana prava razmatraju i odnos užih i širih grana prava (npr. kompanijskog i trgovinskog, kompanijskog i privrednog), dok ćemo se mi zadržati na konceptu poslovnog prava kao prava čiji su konstitutivni elementi kompanijsko i trgovinsko pravo, a i navedene uže grane prava, mada njihova, relativna, samostalnost nije upitna sa teorijskog i naučnog stanovišta.

Polazno stanovište iznošenja odnosa poslovnog prava sa drugim granama prava, kao osnova prepoznatljivosti njihovih pravnih priroda, je da ovo pravo pripada oblasti *privatnog i imovinskog prava*.

1. Poslovno pravo i građansko pravo

Autori iz oblasti poslovnog i privrednog prava jedinstveni su u stavu da je ovo pravo *najtešnje povezano sa građanskim pravom*, jer se razvilo iz ovog prava, prilagođavajući njegove institute potrebama novonastalih uslova privređivanja i razvoju robne proizvodnje i tržišta. Obe ove grane prava su, po svojoj prirodi, *imovinska prava*, što njihov odnos čini specifičnim mnogim zajedničkim svojstvima. Iz istorijskog razvoja poslovnog prava vidljivo je da je građansko pravo u početku uređivalo sve imovinskopravne odnose u koje su stupali tadašnji privredni subjekti, do momenta kada su ti odnosi postali toliko masovni i sa sve specifičnijim potrebama i elementima, pojavom novih instituta, da je počelo stvaranje privrednog prava, kao posebne grane prava. Radilo se o procesu u kome su stvarani novi pravni instituti, ali i korišćeni prilagođeni instituti i načela građanskog prava, tako da su i danas prisutni privrednopravni instituti mešovite pravne prirode-građanskopravne i privrednopravne. Principi i instituti građanskog prava su u toj meri univerzalni i stub su mnogih grana

¹² Mirko S. Vasiljević, *nav.delo*, str. 27.

¹³ Vidi: Mirko S. Vasiljević, *nav. delo*.

prava tako da njegov uticaj i prisustvo u tim granama prava predstavljaju stalnu i podrazumevajuću pojavu.

Ova najtešnja povezanost građanskog i poslovnog prava, uslovljena činjenicom da je poslovno pravo nastalo iz građanskog prava, pretvorila je ovu vezu u **odnos opštег i posebnog prava**, što se u praksi ispoljava na način da se u uređenju određenog privrednog odnosa u nedostatku pravila poslovnog prava primenjuju pravila građanskog prava kao opštег prava, kao pomoćna ili supsidijarna (lat.*subsidiarius*). Obrnuti postupak nije dopušten¹⁴, odnosno pravilima poslovnog prava ne mogu se popunjavati pravne praznine u materiji građanskog prava, već se moraju primeniti drugi izvori prava. Opštost građanskog prava odnosi se, naročito na "opšta pravila ugovornog prava: pravni subjektivitet, građanski ortakluk, ugovor o osnivanju društva, sloboda ugovaranja, zastupanje i punomoćje, odgovornost za obaveze, opšta pravila hartija od vrednosti, opšta pravila naslednog prava i sl.

Srodnost poslovnog i građanskog prava nije bila ograničavajuća za mnoge razlike koje postoje između ovih prava, zbog kojih se poslovno pravo i odvojilo iz građanskog prava. Ove **razlike** predstavljaju i karakteristike poslovnog prava: **1) subjekti poslovnog prava** ili privredni subjekti (privredna društva u užem i širem smislu, preduzetnici) su fizička i pravna lica koja se profesionalno i sistematski bave privrednom delatnošću, dok su subjekti građanskog prava građani i njihova udruženja (fizička i pravna lica) koji stupaju u imovinskopravni promet povremeno, nevezano za kriterijum profesionalnosti i posla kojim se sistematski bave; **2) privrednopravni promet** u odnosu na građanskopravni odlikuju: *masovnost poslova i odnosa u koje stupaju privredni subjekti, stereotipnost i brzina u zaključivanju i izvršavanju poslova, njihova značajna vrednost, formalizam* koji osigurava pravnu sigurnost odvijanja prometa i dr.; **3)** u poslovnom pravu su se razvili **pravni instituti kojih nema u građanskom pravu**, kao što su: *berze, banke, arbitraže, opšti uslovi poslovanja, tipski i formularni ugovori, ugovori po pristupu* (adhezioni) i dr.; **4)** poslovno pravo je **fleksibilnije, brže se i lakše menja**, iz praktičnih razloga uslovljenih tržišnim kretanjima, **harmonizuje na nivou međunarodne zajednice** i sve više dobija internacionalni karakter, *dok građansko pravo ostaje na nivou nacionalnog prava sa izraženom tradicionalnošću i bez ozbiljnije podložnosti spoljnjim uticajima*. Međutim, primetna je **komercijalizacija građanskog prava** povratnim uticajem poslovnog prava, uzrokovanih dinamičnim privrednim razvojem.¹⁵

2. Poslovno pravo i međunarodno privredno pravo

Međunarodno privredno pravo je skup pravnih normi koje uređuju međunarodne ekonomske (privredne) odnose. Radi se o novoj grani prava koja se kao naučna disciplina formirala poslednjih pedeset godina. Prirodu odnosa poslovnog i međunarodnog privrednog prava određuje okolnost da je *međunarodno privredno pravo nastalo iz privrednog prava, kao domaćeg prava, uvođenjem inostranog elementa u privrednopravne odnose*. Naime, "pravne norme i pravila domaćeg zakonodavstva predstavljaju pretpostavku postojanja međunarodnog privrednog prava."¹⁶ Ova pravila

¹⁴ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *nav. delo*, str. 19.

¹⁵ Isto, videti opširnije.

¹⁶ Radomir Đurović, Međunarodno privredno pravo (sa obrascima ugovora), "Savremena

domaćeg prava su javnopravnog ili građanskopravnog karaktera, odnosno radi se o *obavezujućim ili imperativnim (kogentnim) normama i normama dispozitivne prirode*, nastalim na autonomiji volje privrednih subjekata, što čemo kao činjenicu ili okolnost pratiti u razradi mnogih instituta i odnosa privrednog prava, ali i međunarodno privredno pravo *ima za osnovu međunarodno javno i međunarodno privatno pravo*. "Međunarodno privredno pravo u velikoj meri kreira međunarodni zakonodavac na organizovani način (putem međunarodnih konvencija i dr.) ili spontano, autonomno (putem stvaranja poslovnih običaja, standardnih, tipskih ugovora, zbirki ujednačenih pravnih termina, klauzula, arbitražne prakse i dr.)".¹⁷

Međunarodno privredno pravo svojim normama *uređuje međunarodni promet roba i usluga. Izvori* ovog prava su, između ostalog, izvori koji potiču iz međunarodnog javnog prava (međunarodni ugovori, međunarodno običajno pravo, opšti principi u međunarodnom pravu) i izvori koji potiču iz međunarodnog privatnog prava. **Subjekti** međunarodnog privrednog prava su: *države, međunarodne organizacije i privredne organizacije*.

Poslovno ili privredno pravo i međunarodno privredno pravo pripadaju **grupi imovinskih prava**.

"U poslednje vreme zapaža se tendencija internacionalizacije nacionalnog privrednog prava, čime se obe grane prava značajno približuju, naročito u pogledu određenih svojih delova (neki ugovori robnog prometa, hartije od vrednosti i dr.)".¹⁸

3. Poslovno pravo i radno pravo

Poslovno i radno pravo su dve posebne grane prava koje imaju niz dodirnih tačaka i međuzavisnost u određenim odnosima i institutima kada se dopunjaju u osiguranju prepostavki za funkcionisanje njihovih pojedinih segmenata delovanja. Ovde se, prvenstveno, radi o statusnim oblicima u kojima deluju privredni subjekti, odnosima statusnih elemenata (bilo stalnih bilo promenjivih, kao npr. *pravne posledice stečaja*) prema oblicima angažovanja rada, pitanje participacije zaposlenih u upravljanju privrednim subjektima, posebno privrednim društvima, pitanje fleksibilnih oblika zapošljavanja u praćenju potreba za konkretnim radom privrednih subjekata određenih uslovima tržišnog poslovanja i dr. Delovanje privrednih subjekata zavisi od konkretnog angažovanja rada koji je uređen normama radnog prava, ali i ostvarivanje tih normi moguće je samo u funkcionišućoj privredi koju uređuje, u najvećem delu, privredno pravo.

Ovaj *odnos povezanosti* poslovnog i radnog prava u pojedinim situacijama je značajno izražen i potvrđuje potrebu da se radno pravo kao predmet izučava na svim fakultetima na kojima se pretežnost naučnih disciplina odnosi na organizaciju ekonomskih aktivnosti i privređivanja (ekonomija, menadžment). *Efikasno upravljanje privrednim subjektima i ljudskim resursima nije moguće bez poznavanja osnovnih normi radnog prava koje uređuje oblike angažovanja rada, prava i obaveze zaposlenih i uticaja rada na položaj privrednih subjekata na tržištu.*

¹⁷ administracija", Beograd, 2004., str. 13.

¹⁸ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *nav. delo*, str. 20.

¹⁸ Isto.

4. Poslovno pravo i ostale srodne grane prava

Govoreći o odnosu poslovnog prava i drugih grana prava moguće je ovo pravo staviti, sa razlogom, u odnos sa mnogim granama prava, ali detaljniji osvrt na te odnose prevazilazi potrebe ovog udžbenika. Odnos sa *ustavnim pravom, upravnim pravom, pravom industrijske svojine* i nekim *procesnim pravima* bitno određuje pojedine institute i odnose poslovnog prava.

Treba spomenuti odnos poslovnog prava sa "**srodnim**" *granama prava*, koje srodnost crpe iz činjenice da su se izdvojile iz ovog prava i s njim se nalaze u jačoj ili slabijoj vezi, kao što su: pravo osiguranja, saobraćajno pravo, poresko pravo, berzansko pravo, pa i stečajno pravo koje se, postepeno, pretvara u posebnu granu prava.

Pravo osiguranja je nastalo izdvajanjem delom iz poslovnog prava, a delom iz građanskog prava i *predstavlja kombinaciju pravila jednog i drugog prava*. Odnos poslovnog prava i prava osiguranja je *odnos opšteg i posebnog*, sa svim posledicama takvog odnosa.

Saobraćajno pravo se izdvojilo iz poslovnog prava razvojem saobraćajne privrede i značajem njenih pojedinih instituta i ostalo u čvrstoj vezi sa matičnim pravom, gde u nedostatku sopstvenih pravila kao dopunski (supsidijarni) izvor koristi pravila ovog prava. Kao dopunske izvore saobraćajno pravo koristi i izvore javnog prava. U daljem funkcionalnom pojedinjavanju pojedinih grana prava i neki delovi saobraćajnog prava su prerasli u samostalne grane prava: pomorsko pravo, vazduhoplovno pravo, železničko pravo i dr.¹⁹

Berzansko pravo se "bavi tzv.dinamikom privrednog života (trgovina serijskim hartijama od vrednosti koje emituju privredna društva i drugi privredni subjekti u zakonom definisanom postupku)"²⁰, čime se bavi, u širem obimu, trgovinsko pravo, kao deo poslovnog i privrednog prava, dok se, kompanijsko pravo bavi statikom privrednog života. Berzansko tržište kod nas nije dovoljno razvijeno, kao ni propisi koji ga uređuju što je mogući izvor pravne nesigurnosti.

Poresko pravo, iako javno pravo, ima dodirnih tačaka sa poslovnim pravom, kao kombinacijom privatnog i javnog prava. Bitna veza ovih grana prava ogleda se u činjenici da je "izbor pravnih formi organizovanja privrednih subjekata (*od; ad; doo ili ad-primedba autora*) u dobroj je meri uslovljen poreskim propisima za različite vrste tih subjekata, s jedne strane, a s druge strane, poresko pravo i polazi od klasifikacije privrednih subjekata koju čini kompanijsko pravo (*kao deo privredenog prava-primedba autora*), za određivanje različitih poreza za te subjekte."²¹

Stečajno pravo kod nas još nije posebna grana prava, ali je izuzetno važno, jer se bavi pravnim aspektom insolventnosti privrednog subjekta, što će u našem društvu još dugo biti ekonomsko-pravna pojava, i mi ga u okviru privrednog prava izučavamo u delu kompanijskog prava, kroz institut *zaključenje stečaja društva*, kao oblika i razloga prestanka privrednih društava.

¹⁹ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *naved. delo*, str. 21.

²⁰ Mirko S. Vasiljević, *nav.delo*, str. 28.

²¹ Mirko S. Vasiljević, *nav.delo*, str. 30.

VI IZVORI POSLOVNOG PRAVA

Kao i kod drugih grana prava **najopštija podela** izvora poslovnog prava je podela na materijalne i formalne izvore. *Materijalne izvore* predstavljaju društveno-ekonomski i politički odnosi u jednom društvu, odnosno sveukupno stanje u jednom društvu određeno delovanjem snaga na vlasti, stvarno ili faktičko stanje, dok *formalni izvori* predstavljaju oblike i forme kroz koje se materijalni izvori institucionalizuju, pravno oblikuju i konstituišu. Ti formalni izvori u poslovnom pravu su *opšti pravni akti*, akti koji na opšti način uređuju prava, obaveze i odgovornosti, koji se odnose na neodređen broj slučajeva i lica. Na osnovu ovih opštih pravnih akata nastaju *pojedinačni pravni akti* koji sadrže pojedinačnu pravnu normu i kojima se uređuju konkretni odnosi pojedinih učesnika odnosa u privredi. *Poznavanje pravnih izvora, bilo koje grane prava, ima veliki teorijski i praktični značaj i prepostavka je razumevanja, odgovarajućeg tumačenja i primene njenih pravnih normi.*

Dalja podela izvora poslovnog prava je moguća po raznim kriterijumima. Prema **poreklu** izvori se dele na *domaće* (unutrašnji ili nacionalne) i *medunarodne* izvore (predstavljaju, uglavnom zaključeni sporazumi ili konvencije između dve ili više država kojima se uređuju njihovi privredni odnosi). Domaći izvori poslovnog prava dele se, *zavisno od toga ko ih donosi*, na **izvore koje utvrđuje država** i na **izvore koje utvrđuju nedržavni, pretežno, privredni subjekti-autonomni izvori poslovnog prava**.

1. Izvori poslovnog prava koje utvrđuje država

Izvori prava koje utvrđuje država (*heteronomni ili kogentni izvori*) su *opšte pravne norme kojima država uređuje odnose u privredi, a koje učesnici u ovim odnosima-privredni subjekti moraju primenjivati kako su formulisane, bez mogućnosti da budu drugačije uređene od nedržavnih subjekata*. Ove izvore predstavljaju: ustav, zakoni i podzakonski akti.

1.1. Ustav

Ustav, kao *najviši pravni akt jedne zemlje* ili *akt najveće pravne snage*, predstavlja osnovni izvor poslovnog prava, kao i svih drugih grana prava. Njime se *utvrđuju načela i principi* po kojima funkcioniše konkretno društvo-država, naročito ekonomsko i političko uređenje zemlje. Ustav Republike Srbije²² u trećem delu utvrđuje *ekonomsko uređenje* (osnovna načela, sloboda preduzetništva, položaj na tržištu, ravnopravnost svih oblika svojine, državna imovina, zemljište, čuvanje nasleđa i zaštita potrošača) i *yavne finansije* (porezi i drugi prihodi, budžet, javni dug, ujednačavanje razvoja, Narodna banka Srbije i državna revizorska institucija). U članu 82. Ustav utvrđuje da "ekonomsko uređenje u Republici Srbiji počiva na tržišnoj privredi, otvorenom i slobodnom tržištu, slobodi preduzetništva, samostalnosti privrednih subjekata i ravnopravnosti privatne i drugih oblika svojine. Republika Srbija je jedinstveno privredno područje sa jedinstvenim tržištem roba, rada, kapitala i usluga".

²² "Službeni glasnik RS", br. 83/06.

Na ovim važnim principima treba da se zasnivaju instituti i odnosi privrednog prava koje izučavamo u ovom udžbeniku.

Ovde treba istaći da svi pravni akti državnih i nedržavnih subjekata moraju biti u saglasnosti sa ustavom, kao i svi potvrđeni (ratifikovani) međunarodni ugovori, konvencije i drugi akti međunarodnog karaktera. O saglasnosti ovih akata sa Ustavom odlučuje Ustavni sud Srbije.

1.2. **Zakoni**

Zakoni, iako nisu najviši pravni akti u hijerarhiji pravnih akata, *predstavljaju najvažnije izvore* svih grana prava, pa i poslovnog prava, u zemljama koje pripadaju **sistemu kontinentalnog prava** (*civil law*) kome pripada i naša zemlja. U zemljama **anglo-američkog prava** (*common law*), gde je pravni sistem zasnovan na precedentnom i običajnom pravu, najvažniji izvor poslovnog prava je sudska praksa (tzv. slučajevi-cases). Zakoni uopšte, a to treba istaći i za zakone u oblasti poslovnog prava, sadrže *imperative (obavezujuće ili kogentne) norme*, čija je primena obavezna i koje se ne mogu menjati voljom subjekata na koje se odnose i *dispozitivne (potporne) norme*, koje se uvek primenjuju ako ih subjekti odnosa koje uređuju ne isključe. U tumačenju i primeni prava bitno je imati u vidu ovu različitost u obaveznosti pravnih normi.

Zakoni su najvažniji izvori poslovnog, i drugih grana, prava, zbog toga što se njima uređuju pojedine pravne oblasti u suštinskim određenjima njihovih instituta i pojmove, a konkretizuju se nižim pravnim aktima.

Na području kompanijskog prava osnovni izvor prava je Zakon o privrednim društvima i zakoni vezani za institute iz ovog zakona kao što je Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre²³ i ostali zakoni. Vezano za delatnost i ostalih privrednih subjekata značajni su: Zakon o javnim preduzećima; Zakon o zadrugama; Zakon o stečaju; Zakon o deviznom poslovanju; Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju; Zakon o slobodnim zonama; Zakon o trgovini; Zakon o bankama; Zakon o osiguranju; Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata itd. Bitan izvor u upoznavanju sa ugovorima robnog prometa je Zakon o obligacionim odnosima. Osim navedenih zakona koji se *neposredno primenjuju* na privredno poslovanje postoje i zakoni koji se *posredno primenjuju* u ovoj oblasti, kao što su zakoni koji uređuju sudske postupke i ostali zakoni procesnog karaktera.

1.3. **Podzakonski akti**

Privredni odnosi se, u određenoj meri, uređuju osim zakonom i **podzakonskim aktima**, koje *donose izvršni i upravni državni organi na osnovu ovlašćenja sadržanih u zakonu*. Podzakonski akti su: *uredbe, naredbe, pravilnici, upustva, odluke i dr.* *Podzakonskim aktima konkretizuju se pojedina zakonska rešenja privrednih odnosa kako bi se lakše primenjivala u praksi, jer odredbe zakona često ne mogu biti dovoljno*

²³ "Službeni glasnik RS", br. 99/2011 83/2014 i 31/2019.

detaljnje da je njihovim tumačenjem moguća odgovarajuća primena na neke faktičke situacije i stanja. Vlada Republike Srbije donosi, uglavnom, uredbe o pojedinim pitanjima različitih pravnih oblasti pa tako i privrednopravne, dok ostale podzakonske akte donose ministarstva, inspektorati, zavodi i dr. Podzakonski akti su potrebni i korisni, no preterano donošenje ovih akata stvara *pravnu nesigurnost*, jer su promene česte i privredni subjekti ne mogu svoje poslovanje zasnovati na sigurnijim kriterijumima, uslovima i pravnim osnovima. Osim moguće "*prenormiranosti*" podzakonskim aktima prisutna je i opasnija pojava, u mnogim pravnim oblastima, da državni organi, izvan zakonskih ovlašćenja, donose određene akte i time neovlašćeno stvaraju pravo, često vođeni uskim stranačkim i ličnim interesima.

1.4. Opšta pravna načela

Ni u jednoj grani prava nije moguće urediti sva pravna pitanja pisanim izvorima prava pa se ona rešavaju i u kontekstu opštih pravnih načela, na kojima se temelje i zakoni koji uređuju pojedinu pravnu oblast. Zakon o privrednim društvima, koji uređuje privredne subjekte i njihove odnose, svoja rešenja zasniva na sledećim opštим pravnim načelima: načelo savesnosti i poštenja, načelo dobrog privrednika, načelo interesa privrednog društva, načelo lojalnosti društvu, načelo poslovne procene, načelo dobre struke i ostala načela.

1.5. Sudska praksa

Preovlađujuće je mišljenje u našoj privrednopravnoj teoriji da **sudska praksa nije formalnopravni izvor poslovnog prava**, kao ni u drugim zeljama kontinentalnog prava, ali stanovišta sudova o pojedinim privrednopravnim pitanjima i odnosima imaju značaj za tumačenje i primenu zakona i formiranje jedinstvene sudske prakse."Stanovišta sudske prakse, iako neobavezna za privredne subjekte, u postupanju sudova imaju obavezujući karakter.Tako postaju neformalni, ali faktički i dopunski, pomoćni izvor prava, uključujući i poslovnog prava."²⁴

2. Autonomni izvori poslovnog prava

U uvodnom izlaganju o izvorima poslovnog prava istakli smo da autonomne izvore **utvrđuju nedržavni subjekti**, uglavnom privredni, slobodnom voljom koja je ograničena samo obavezujućim državnim normama. Relativno slobodna volja strana učesnica privrednog odnosa određuje pravnu prirodu tog odnosa koja se temelji na principima:

- **načelo autonomije volje**, po kome su privredni subjekti pri zaključivanju privrednih poslova slobodni da zaključe bilo koji ugovor u okviru obavezujućih normi;
- **načelo "pacta sunt servanda"**, po kome se zaključeni ugovori moraju poštovati, jer su oni "zakon za ugovorne strane", ("sporazumi (pakti) vežu stranke")²⁵

²⁴ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P.Veselinović, *nav. delo*, str. 26.

²⁵ Ante Romac, Rječnik latinskih pravnih izraza (Vademecum iuridicum), Informator, Zagreb, 1985., str. 234.

- *načelo alternativnih metoda rešavanja sporova*, predstavlja slobodu privrednih subjekata da u slučaju spora koriste metode mirnog rešavanja sporova (alternativne, autonomne načine rešavanja sporova), umesto rešavanja pred nadležnim državnim sudovima (Privredni sudovi). Privredni subjekti koriste *mirenje* (koncilijacija, meditacija) i različite vrste *arbitraže*, kao metode mirnog rešavanja sporova.

Autonomni izvori poslovnog prava su: poslovni običaji; uzanse; opšti uslovi poslovanja; tipski ili formularni ugovori i adhezionalni ugovori; trgovački termini i klauzule.

2.1. Poslovni običaji

Poslovni običaji su *pravila koje stvaraju privredni subjekti dugotrajnim ponavljanjem istog ili sličnog ponašanja u istim ili sličnim poslovnim situacijama i njima se uređuju odnosi učesnika prometa roba i usluga*. Radi se o poslovnoj praksi koja je opšteprihvaćena i korišćena od strane privrednih subjekata prilikom zaključenja poslova u delatnostima koje obavljaju. Poslovni običaji ne smeju biti u suprotnosti sa javnim poretkom države i moralom društva, na što sud, u primeni ovih običaja, pazi po službenoj dužnosti (*ex officio*).

Iako se radi o teorijskom pitanju, poslovne običaje treba razlikovati od običajnog prava, jer je u njihovoj primeni važna okolnost da je ona korisna za ugovorne strane, dok je kod običajnog prava prisutna obaveznost primene njegovih normi. Obaveznost je svojstvo pravnih normi koje poslovne običaje, vremenom, pretvaraju u običajno pravo. Dispozitivnost poslovnih običaja omogućuje ugovornim stranama da njihovu primenu mogu isključiti izričito ili prečutno.

Poslovni običaji se klasificiraju po različitim kriterijumima, a za našu potrebu poznavanja ovog pitanja treba spomenuti horizontalni i vertikalni kriterijum. Po **horizontalnom (prostornom, geografskom) kriterijumu** poslovni običaji se dele na: *opšte-* koji se primenjuju na celoj teritoriji zemlje; *regionalne*-koji se primenjuju samo na području određenog regiona i *lokalne*-koji se primenjuju samo u određenom mestu, na užem delu teritorije. Prostorni kriterijum je osnova klasifikacije poslovnih običaja na *međunarodne i nacionalne*.

Prema **vertikalnom kriterijumu (privredna grana ili struka)** poslovni običaji se dele na: *opšte*-koji se primenjuju u svim privrednim granama ili strukama, bez obzira na njihovu prirodu; *posebne*-koji važe samo za određenu privrednu granu ili struku. *U hijerarhijskom odnosu poslovnih običaja jaču pravnu snagu imaju posebni poslovni običaji u odnosu na opšte, odnosno lokalni u odnosu na regionalne i opšte poslovne običaje, korišćenjem opšteg principa da "posebni propisi derogiraju opšte", odnosno prvenstveno se primenjuju posebni propisi, a, u njihovom nedostatku, supsidijarno, opšti.*

U oblasti kompanijskog prava poslovni običaji nemaju ulogu koju imaju u trgovinskom pravu, jer ova nepisana pravila ponašanja, po svojoj prirodi, ne daju potrebnu pravnu sigurnost učesnicima na tržištu kapitala.

2.2. Uzanse

Uzanse su kodifikovani poslovni običaji od strane ovlašćenih, po pravilu, nedržavnih subjekata, koji su, po prethodnom odobrenju nadležnog državnog organa, ovlašćeni da ih objave. Kodifikacija poslovnih običaja predstavlja prikupljena i

sistematisovana, u jedinstveno sistemsко delo, pravila ponašanja u prometu roba i usluga. Nadležni državni organ, najčešće sud, pre davanja odobrenja za objavlјivanje kodifikovanih poslovnih običaja ocenjuje njihovu usklađenost sa javnim poretkom i moralom društva. Nedržavni subjekti ovlašćeni za kodifikovanje poslovnih običaja su: privredne komore, berze i ostali subjekti ovlašćeni zakonom.

Pravila sadržana u uzansama su, uglavnom, dispozitivne prirode, ali mogu biti i obavezujuće. *One se uvek primenjuju u poslovnim odnosima prometa robe i usluga, osim ako ih ugovorne strane isključe, izričito ili prečutno.*

Uzanse mogu biti, po svojoj prirodi, opšte i posebne. **Opšte uzanse** se primenjuju na sve poslove, ukoliko ih ugovorne strane nisu isključile svojom voljom. Kod nas su značajne **Opšte uzanse za promet robom iz 1954. godine**, koje je donela Glavna privredna arbitraža i koje su uređivale odnose u prometu roba. *Donošenjem Zakona o obligacionim odnosima 1978. godine, koji je uredio veći deo ovih odnosa, opao je značaj ovih uzansi u praksi.*

Posebne uzanse se primenjuju u pojedinim privrednim granama, pa imamo: Posebne uzanse o ugostiteljstvu iz 1963. godine; Posebne uzanse o građenju iz 1977. godine; Lučke uzanse iz 1951. godine; Posebne uzanse za trgovinu žitaricama iz 1960. godine, itd.

U hijerarhiji uzansi, **posebne uzanse imaju prednost u primeni u odnosu na opšte uzanse.**

2.3. Opšti uslovi poslovanja

Opšti uslovi poslovanja predstavljaju zbirku, listu ugovornih odredbi, pod kojima jedna ugovorna strana-sastavljač zbirke (ponudilac) predlaže zaključenje ugovora drugoj strani.²⁶ Opšte uslove sastavlja unapred jedna ugovorna strana ili neko privredno telo (privredna komora, privredno udruženje). O ponudi je moguće raspravljati i definisati ugovorne odnose saglasnošću volja, za razliku od adhezionih ugovora, gde se pristupa unapred datim uslovima.

Opšte uslove poslovanja donose, u pravilu, veliki privredni subjekti u različitim delatnostima (industrija, trgovina, osiguranje, građevinarstvo, špedicija) tako što ponudu ugovornih uslova publikuju na način dostupan zainteresovanim partnerima (knjižice, flajeri). Opšti uslovi poslovanja su, po svojim karakteristikama, primereni masovnom prometu standardizovanih roba i usluga i mada nisu neposredni izvor privrednog prava, *intenzivnom primenom se pretvaraju u poslovne običaje i postaju značajan izvor privrednog prava.*

2.4. Tipski, standardni, formularni ugovori

Tipski, standardni, formularni ugovori su ugovori čiji sadržaj unapred priprema jedna ugovorna strana, nudeći ih zainteresovanoj drugoj ugovornoj strani, što u slučaju prihvatanja datih uslova završava zaključenjem ugovora. Sadržaj ugovora, kroz date ugovorne odredbe, materijalizovan je u obliku štampanog obrasca ili

²⁶ Slavko Carić, Miroslav Vitez i Janko P. Veselinović, *nav. delo*, str.28

formulara, sa praznim rubrikama u koje se unose individualizovani podaci i ugovorni uslovi (druga ugovorna strana, predmet ugovora, cena, rokovi i sl.)

Ovi ugovori su pogodni za uređenje poslovnih odnosa u uslovima intenzivne tržišne privrede, masovnog prometa roba i usluga i stereotipnih odnosa, koji se ne bi mogli redovno obavljati ako bi se za svaki privredni odnos zaključivao poseban ugovor, kao što je to slučaj kod ugovora građanskog prava. *Pravna tehnika zaključenja ovih ugovora omogućuje, brz, pravno siguran i, relativno, jednostavan postupak uređenja privrednih odnosa.*

2.5. Adhezioni ugovori (ugovori po pristupu)

Adhezione ugovore predstavljaju određeni pojedinačni ugovori, kao i tipski, standardni, formularni ugovori, *kojim jedna ugovorna strana unapred formuliše sve ugovorne uslove, bez mogućnosti da druga ugovorna strana utiče na tako formulisane uslove zahtevom za naknadnom promenom*. Drugoj ugovornoj strani ostaje da ugovor prihvati kako je formulisan, da mu pristupi, ili da ga odbije.

2.6. Trgovinski termini i klauzule

U privrednoj praksi koriste se i trgovinski termini i klauzule, koji predstavljaju *skraćene odredbe obligacionih ugovora*. Trgovinski termini i klauzule su jednoobraznog značenja koje su utvrđile međunarodne nevladine organizacije (Međunarodna industrijska komora u Parizu, Institut londonskih osiguravača itd.). Kao i opšti uslovi poslovanja, tako i pojedini oblici trgovačkih klauzula i termina *prerastaju u trgovačke običaje* i time postaju izvor privrednog prava.²⁷ Neki od ovih izvora su: Jednoobrazni običaji i pravila za dokumentarne akreditive; Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih klauzula INCOTERMS 2000; Varšavsko-oxfordska pravila o prodaji-CIF, itd.

2.7. Poslovni kodeksi

Poslovni kodeksi (zbornici) sve su značajniji u savremenom kompanijskom pravu, među kojima se ističu kodeksi upravljanja kompanijama, kodeksi poslovnog morala, kodeksi ponašanja investitora, kodeksi berzi, kodeksi berzanskih posrednika i slično. Ove kodekse donose udruženja privrednih subjekata (npr. privredne komore) ili grupacije privrednih subjekata (holdinzi, koncerni)²⁸ i oni, po svojoj prirodi, jesu autonomni izvori kompanijskog, a time i poslovnog, prava.

2.8. Autonomni akti

Privredni subjekti mogu na osnovu odredaba Zakona o privrednim društvima samostalno uređivati svoje unutrašnje odnose koji se tiču organizovanja, upravljanja, ostvarivanja prava i obaveza i ostalih pitanja poslovanja, svojim opštim aktima. Ovde se

²⁷ Danijela Kostadinović, Osnove privrednog prava, Beograd, 2004., str. 122.

²⁸ Mirko S. Vasiljević, *nav.delo*, str. 35.

misli na ugovor kao osnivački akt, mada su njegovi bitni elementi određeni zakonom, a posebno na ugovor ortaka, ugovor članova društva sa ograničenom odgovornošću, statut kod akcionarskog društva. Ovi autonomni akti su izvor prava za „konkretan, a ne opšti slučaj“²⁹, i oni su obavezni unutar privrednih subjekata, gdje je ugovor kao osnivački akt autonomni akt najviše pravne snage, a posebni ugovori i statut moraju biti s njim u skladu. Od kvaliteta ovih autonomnih akata zavisi i stvarna primena zakona u privrednim subjektima.

3. Ostali izvori poslovnog prava

3.1. Predratno trgovinsko pravo

Bez obzira na stalnu dogradnju našeg pravnog sistema, što se odnosi i na oblast privrednog prava, *postoje pravne praznine* koje se popunjavaju analognom primenom raspoloživih pravnih pravila. Tako se, na osnovu Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije iz 1946. godine, mogu primeniti, pod određenim uslovima, i pravna pravila predratnog trgovinskog prava, ako takva pravila nisu u suprotnosti sa osnovama društvenog sistema naše zemlje.

3.2. Građansko pravo

U slučaju pravnih praznina zbog nepostojanja pravila pozitivnog poslovnog prava i trgovinskog predratnog prava primenjuju se, shodno, pravila građanskog prava, iz kojeg su ova prava i nastala i nalaze se s njim u odnosu posebnog prema opštem pravu.

3.3. Pravna nauka ili doktrina

Pravna nauka nigde, osim u Švajcarskoj, nije formalni izvor prava, pa ni poslovnog, jer ne stvara pravo i njena pravna shvatanja ne obavezuju sudove. Međutim, uticaj pravne nauke je prisutan u svim pravnim sistemima, jer njena pravna shvatanja i tumačenja pojedinih instituta, odnosa i pravnih stanja svojim stručnim autoritetom, utiču na rešenja zakonodavca, praksu sudova i ponašanje subjekata pojedinih grana prava, ovde privrednog prava. Zbog tog uticaja pravna nauka predstavlja *pomoćni, interpretativni, posredni izvor poslovnog prava*.

4. Hijerarhija izvora poslovnog prava

Da bi pravni sistem države funkcionišao potrebno je da svi pravni izvori budu međusobno usklađeni, da ne budu u suprotnosti jedni prema drugima. Hijerarhija pravnih izvora predstavlja odnos normativne snage po kojem izvori manje pravne snage ne smeju biti u suprotnosti sa izvorima jače pravne snage. Usklađenost pravnih izvora bitan je uslov pravne sigurnosti u društvu.

²⁹ Isto.

Najviši pravni akt države je *ustav* sa kojim moraju biti u skladu svi ostali pravni izvori. Po hijerarhiji izvora poslovnog prava dolaze *zakoni, podzakonski akti, tipski, standardni, formularni ugovori, opšti uslovi poslovanja, posebne uzanse, posebni običaji, opšte uzanse, opšti običaji*, a potom i *zakonski propisi dispozitivnog karaktera, pravna pravila predratnog trgovinskog prava, pravila građanskog prava, sudska praksa i shvatanja pravne doctrine*, bez obzira što nisu formalni izvor poslovnog prava.³⁰

VII PRINCIPI I NAČELA POSLOVANJA U PRIVREDI

Primena osnovnih instituta poslovnog prava, s kojima će se u praksi susretati studenti koji se bave ovim predmetom, biće odgovarajuća samo ukoliko se poznaju osnovna pravila privrednog poslovanja, sadržana u opštim principima i načelima ovog poslovanja, koje ćemo upoznati u njihovim osnovnim karakteristikama.³¹

1. Opšti principi privrednog poslovanja

Opšte principe privrednog poslovanja moguće je različito definisati, no u uslovima razvijenog tehnološkog razvoja i intenzivnih tržišnih odnosa radi se o: tržišnoj privredi; slobodi privređivanja; slobodi kretanja i regulatornoj ulozi države.

Tržišna privreda je u svetu duže vreme prevlađujući oblik poslovanja, a u našoj zemlji, iako sa osetnim zakašnjenjem, razvijaju se njeni pojavnii oblici sve intenzivije, jer je to uslov uključivanja u međunarodne privredne tokove. **Tržišna konkurenca**, kao važna karakteristika tržišne privrede, jedan je od faktora ostvarenja dobiti kao osnovnog motiva poslovanja. Težnja je da se na tržištu poštiju osnovne pretpostavke njegovog funkcionisanja, no prisutan je i čitav niz nepravilnosti, kako na mikro tako i na makro nivou poslovanja. Tako, često se javlja *nelojalna konkurenca* u bespoštедnoj borbi za primat na određenom tržištu, *monopsko ponašanje* zloupotrebom položaja određenog privrednog subjekta u društvu, *različite vrste špekulativnih radnji* i sl.

Naša privreda, tranzisionog karaktera, puna je nepravilnosti koje je potrebno prevazilaziti razvojem afirmisanih privrednih principa, zakonskim privatizacijama i javnim nabavkama, razvojem tržišta kapitala, radne snage, stručnosti i znanja i ostalim aktivnostima koje podržavaju i prate primenu novih tehnologija u svim oblastima delovanja.

Sloboda privređivanja je temelj tržišne privrede i predstavlja širok pojam autonomnog nastupa na tržištu, izborom oblika u kojem će se delovati, svojinskog odnosa, vrste delatnosti. Svi privredni subjekti moraju imati iste uslove poslovanja u istim okolnostima delovanja, koje mora garantovati državna regulativa i ostala pravna pravila. Sloboda privređivanja uz prava podrazumeva i obaveze privrednih subjekata da uvažavaju prava ostalih, čime se stvaraju zdravi tržišni odnosi u kojima do izražaja dolaze sposobnosti i kvalitet privrednih subjekata. *Sloboda privređivanja nije neograničena*, jer država interveniše u privredi, uređujući privredni sistem, razvojnu i

³⁰ Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 31.

³¹ Opširnije videti kod Ines Besarović, *Poslovno pravo*, Beograd, 2010., str. 47-52.

socijalnu politiku društva, ona je "korektor tržišnog ponašanja privrednih subjekata"³² Tu se ispoljava i **regulatorna uloga država**, koja mora biti takva da u uređenju određenih ekonomskih odnosa podržava objektivno date zakonitosti tržišnog poslovanja.

Sloboda kretanja odnosi se na kapital, robe, usluge i rad na tržištu i bitan je preduslov funkcionisanja tržišne privrede.

2. Načela privrednog poslovanja

Da bi se ostvarili principi privrednog poslovanja u obliku tržišne privrede privredni subjekti moraju se pridržavati osnovnih načela privrednog poslovanja i to: načela poštenja i savesnosti; načela samostalnosti privrednih subjekata; načela ravnopravnosti privrednih subjekata, načela teretnosti, načela neformalnosti, načela zabrane konkurenčije i načela zabrane uspostavljanja monopolističkog položaja.

Načelo poštenja i savesnosti ima značaj za sve ugovorne odnose i sadrže ga svi trgovački i građanski zakonici. Zakonom nije moguće odrediti sadržinu ovog načela, ali njenu kvalifikaciju nadležni organi utvrđuju na osnovu svih okolnosti pojedinog slučaja ili ugovornog odnosa. Standardi određivanja poštenja i savesnosti razlikuju se u pojedinim društvima, ali njegova univerzalnost treba biti prepoznatljiva. Specifičnost privrednih odnosa često zahteva i posebnu pažljivost u pojedinim ugovornim odnosima pa je tako ustanovljen standard "*pažnja dobrog privrednika*" (članom 714. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima³³ je predviđeno da je kod ugovora o ostavi "ostvaroprimec dužan čuvati stvar kao svoju sopstvenu, a ako je ostava uz naknadu, kao dobar privrednik, odnosno dobar domaćin".), "*uredan privrednik*" i sl., čime se ističe njihova stručna i profesionalna odgovornost.

Načelo samostalnosti privrednih subjekata je bitna prepostavka ostvarenja navedenog opšteg principa privrednog poslovanja-*slobode privređivanja*. Privredni subjekt slobodno i samostalno posluje u okviru registrovane delatnosti i uslova određenih imperativnim normama. Samostalnost privrednih subjekata ograničava se povredom normi i prava trećih lica (npr. u stečajnom postupku).

Načelo ravnopravnosti privrednih subjekata istakli smo u okviru opšteg principa slobode privređivanja, po kome svi privredni subjekti moraju imati iste uslove poslovanja u istim okolnostima delovanja, bez obzira na na tip svojine koju imaju ili pravnu formu u kojoj deluju.

Načelo dvostranosti i teretnosti. Karakteristika privrednopravnih poslova, u odnosu na građanskopravne, je njihova *teretnost*, tj. oni se ugovaraju i ostvaruju uz naknadu, bez obzira da li se završetkom posla ostvaruje očekivana dobit ili ne. *Dobročini poslovi su mogući, ali su retki i nekarakteristični za privredne odnose.*

Načelo neformalnosti. Masovnost i brzina zaključivanja trgovačkih poslova zahtevaju neformalnost u njihovom zaključivanju, *konsenzualizam*, kada se ugovori zaključuju prostom saglasnošću volja i pristankom ugovornih strana. Obaveznu pismenu formu zakoni predviđaju samo kod složenih pravnih odnosa sa trajnjim izvršenjem obaveza (ugovor o građenju; ugovor o zastupanju, ugovor o transferu tehnologija; ugovor o osnivanju trgovačkih društava; ugovor o stranom ulaganju i dr.). Osim zakonske pismene forme postoji i ugovorena pismena forma koju predviđaju kao obaveznu

³² Ines Besarović, *nav.delo*, str. 48.

³³ "Službeni list SFRJ", br.29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93.

ugovorne strane (*forma "ad solemnitatem"*), čije nepoštovanje ima za posledicu absolutnu ništavost ugovora.

Za razliku od zakonske i ugovorene pismene forme postoji i dokazna forma (*forma "ad probationem"*) koja služi za dokazivanje postojanja ugovora i njegove sadržine, te se on ne može dokazivati drugim dokaznim sredstvima.³⁴ *Pismeni oblik ugovora u našem pravu je, u pravilu, u funkciji dokaza da je ugovor zaključen.*

Načelo zabrane nelojalne konkurencije proizilazi iz navedenog značaja konkurencije za funkcionisanje tržišne privrede. *Nelojalna konkurenca je svaki vid ponašanja privrednih subjekata protivan poslovnim običajima kojim se nanosi ili može naneti šteta drugom privrednom subjektu.* Pitanje zaštite konkurencije uređeno je posebnim zakonom-Zakon o zaštiti konkurencije.³⁵

Načelo zabrane uspostavljanja monopolističkog položaja na tržištu neutrališe pojavnje oblike i posledice nelojalne konkurencije. Monopol može nastati *pravnim aktom* (zaključivanje monopolskog sporazuma) ili *faktički*, što je češći slučaj, korišćenjem određenih pogodnosti koje ima privredni subjekt (političke, teritorijalne, itd.). *Monopolsko ponašanje je, kao mana privatizacije u tranziciji, prisutno i u našem društvu.*

³⁴ Mirko Vasiljević, Trgovinsko pravo (deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2006., str. 27.

³⁵ "Službeni glasnik RS", br. 51/09.

DRUGI DEO

KOMPANIJSKO PRAVO (PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA)

I SUBJEKTI PRIVREDNOG PRAVA

Glava I

PREDUZETNIK

1. Pojam

Pojam i pravni položaj preduzetnika ranije su bili, istovremeno, uređeni Zakonom o privatnim preduzetnicima³⁶ i prethodnim Zakonom o privrednim društvima³⁷, bez bitnih razlika u tom određenju. Donošenjem važećeg Zakona o privrednim društvima prestao je da važi navedeni posebni zakon i institut preduzetnika je jedinstveno uređen novim zakonom. Po ovom zakonu preduzetnik je "*poslovno sposobno fizičko lice koje obavlja delatnost u cilju ostvarivanja prihoda i koje je kao takvo registrovano u skladu sa zakonom o registraciju*". Prethodne definicije nisu isticale da se radi o *poslovno sposobnom pravnom licu* (osnovano se može prepostaviti da je poslovnu sposobnost zakonodavac podrazumevao, što, pravno, nije najbolje rešenje), a govorile su o "sticanju dobiti", kao cilju obavljanja delatnosti, dok aktuelni zakon govori o "*ostvarivanju prihoda*". Isto tako, navedeni Zakon o privatnim preduzetnicima predviđa "radnju", kao institucionalni oblik obavljanja delatnosti preduzetnika (koja je mogla biti: trgovinska i druga radnja, biro, studio, agencija i sl.), dok ni prethodni ni važeći zakon radnju ne predviđaju izričito. Razlike u definiciji pojma preduzetnika, koje smo ustakli, nemaju suštinski karakter, a aktuelna definicija, verovatno, teži da bude *jedinstveno određenje*.

Aktuelni zakon preduzetnikom smatra i "*fizičko lice upisano u poseban registar, koje obavlja delatnost slobodne profesije, uređenu posebnim propisom*". **Individualni poljoprivrednik nije preduzetnik, u smislu ovog zakona, osim ako posebnim zakonom nije drugačije uređeno.**

U pravnoj teoriji preduzetnik je različito pojmovno određen, uz šire prisutnu konstataciju da je on "*individualni trgovac*" i "pravna forma za individualno organizovanje preuzeća kao privrednog subjekta"³⁸, čime je svrstan u **individualne pravne forme privrednog subjekta**, zajedno sa jednočlanim privrednim društvom, dok su dvočlana i višečlana privredna društva svrstana u **kolektivne privredne subjekte**.

Preduzetnik se registruje na **neodređeno** ili na **određeno vreme**.

³⁶ "Službeni glasnik RS", br. 54/89, sa kasnijim izmenama i dopunama

³⁷ "Službeni glasnik RS", br. 125/04

³⁸ Ines Besarović, *nav.delo*, str. 66 i Mirko S.Vasiljević, Kompanijsko pravo, "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 56

2. Imovina i odgovornost za obaveze

Preduzetnik, kao individualno organizovan privredni subjekt, **nema poseban pravni subjektivitet**, jer *nema imovinu odvojenu od imovine preduzetnika kao fizičkog lica*, pa za sve obaveze nastale u vezi sa obavljanjem delatnosti odgovara celokupnom svojom imovinom i u tu imovinu ulazi i imovina koju stiče u vezi obavljanja delatnosti. Ovaj oblik odgovornosti preduzetnika za obaveze ne prestaje brisanjem preduzetnika iz registra. Dakle, *preduzetnik za obaveze odgovara neposredno i neograničeno celom svojom imovinom, bez mogućnosti ograničenja takve odgovornosti.*

3. Poslovno ime preduzetnika

Preduzetnik posluje i učestvuje u pravnom prometu pod poslovnim imenom koje je registrovano u skladu sa zakonom o registraciji. Poslovno ime preduzetnika obavezno sadrži: *ime i prezime preduzetnika, oznaku "preduzetnik" ili "pr" i mesto u kom je sedište*. Ovakvo poslovno ime *može da sadrži i naziv, kao i predmet poslovanja preduzetnika*. Ako poslovno ime preduzetnika sadrži naziv, onda to poslovno ime obavezno sadrži i predmet poslovanja.

Naziv preduzetnika mora da se razlikuje od naziva drugog preduzetnika s istim predmetom poslovanja tako da ne izaziva zabludu o identitetu sa drugim preduzetnikom.

Na poslovno ime preduzetnika **shodno se primenjuju odredbe čl. 23. do 27. i čl. 29. i 30. Zakona o privrednim društvima** (skraćeno poslovno ime; jezik i pismo poslovnog imena, upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumentima; ograničenja prenosa i korišćenja naziva, ograničenja u pogledu poslovnog imena; ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova i ograničenja korišćenja ličnih imena), *o čemu će detaljnije biti reči u delu udžbenika koji se bavi privrednim društvima.*

4. Sedište preduzetnika i izdvojeno mesto obavljanja delatnosti

Sedište preduzetnika je **mesto na teritoriji Republike Srbije gde preduzetnik obavlja delatnost**. Preduzetnik može obavljati delatnost u *izdvojenom mestu poslovanja* koje može biti i izvan sedišta preduzetnika, u skladu sa zakonom.

Izdvojeno mesto poslovanja, delatnost u izdvojenom mestu poslovanja, promene podataka, kao i prestanak i brisanje izdvojenog mesta poslovanja, registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Preduzetnik *može obavljati delatnost i van određenog prostora* (po pozivu stranke, od mesta do mesta i sl.) kada je po prirodi same delatnosti takvo obavljanje delatnosti jedino moguće ili uobičajeno.

Preduzetnik je *dužan da istakne svoje poslovno ime* u svom sedištu, kao i na svakom izdvojenom mestu, osim u slučaju rada van određenog prostora.

Mesto obavljanja delatnosti mora ispunjavati uslove utvrđene propisima za obavljanje te delatnosti.

Adresa sedišta preduzetnika registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Na dostavljanje, adresu za prijem poštanskih pošiljki i adresu za prijem elektronske pošte shodno se primenjuju odredbe čl. 20. i 21. Zakona.

5. Delatnost preduzetnika i prekid obavljanja delatnosti

Preduzetnik **ima pretežnu delatnost**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji, a može obavljati i druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene, za koje ispunjava propisane uslove, uključujući i stare i umetničke zanate i poslove domaće radinosti. *Ministar nadležan za poslove privrede* bliže određuje poslove koji se u smislu zakona smatraju starim i umetničkim zanatima, odnosno poslovima domaće radinosti, način sertifikovanja istih i vođenje posebne evidencije izdatih sertifikata.

Preduzetnik može da se registruje, s tim da početak obavljanja delatnosti može da registruje i naknadno.

Posebnim zakonom može se *usloviti registracija* ili obavljanje određene delatnosti izdavanjem prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa.

Preduzetnik je u obavezi da o periodu **prekida obavljanja delatnosti istakne obaveštenje** na mestu u kome obavlja delatnost. Prekid obavljanja delatnosti se registruje u skladu sa zakonom o registraciji i ne može se utvrđivati retroaktivno.

6. Poslovođa i ostali zaposleni

Preduzetnik može pisanim ovlašćenjem poveriti poslovođenje poslovno sposobnom fizičkom licu-poslovođi. Poslovođenje može biti *opšte* ili *ograničeno* na jedno ili više izdvojenih mesta poslovanja. Poslovođa **mora biti u radnom odnosu kod preduzetnika**, osim u slučaju ako je preduzetnik iz opravdanih razloga privremeno odsutan (bolest, školovanje, izbor na funkciju i sl.), a nema zaposlenog poslovođu, on može opšte poslovođenje poveriti članu svog porodičnog domaćinstva za vreme tog odsustva, bez obaveze da ga zaposli.

Poslovođa **ima svojstvo zakonskog zastupnika** u skladu sa čl. 32. Zakona i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako su za obavljanje delatnosti preduzetnika propisani posebni uslovi u pogledu ličnih kvalifikacija preduzetnika, poslovođa mora da ispunjava te uslove.

Lica koja rade za preduzetnika moraju kod njega biti u radnom odnosu (zaposleni) ili angažovana po drugom osnovu u skladu sa zakonom (ugovor o radu van radnog odnosa). Izuzetno, član porodičnog domaćinstva može raditi kod preduzetnika bez zasnivanja radnog odnosa: 1) povremeno tokom dana i to isključivo u sedištu, ako je njegovo prisustvo neophodno zbog prirode delatnosti preduzetnika (da se trgovačka radnja preduzetnika ne bi zatvarala tokom radnog vremena, da bi se utovarila roba, da bi se očistio poslovni prostor i sl.); 2) privremeno tokom ospozobljavanja za obavljanje delatnosti starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti, ako preduzetnik obavlja tu delatnost; 3) u vreme kada preduzetnik koristi godišnji odmor u skladu sa zakonom.

7. Gubitak svojstva preduzetnika i kontinuitet obavljanja delatnosti od strane naslednika

Preduzetnik **gubi svojstvo preduzetnika brisanjem iz registra privrednih subjekata, zbog prestanka obavljanja delatnosti.** Preduzetnik prestaje sa obavljanjem delatnosti *odjavom* ili *po sili zakona*. Preduzetnik odjavu ne može izvršiti sa danom koji je raniji od dana podnošenja prijave o prestanku rada nadležnom registracionom organu. *Brisanje iz registra se ne može vršiti retroaktivno.*

Preduzetnik prestaje sa radom *po sili zakona* u sledećim slučajevima: 1) *smrću ili gubitkom poslovne sposobnosti;* 2) *istekom vremena, ako je obavljanje delatnosti registrovano na određeno vreme;* 3) *ako mu je poslovni račun u blokadi duže od dve godine neprekidno, na osnovu inicijative za pokretanje postupka brisanja preduzetnika iz registra, koju podnosi Narodna banka Srbije ili Poreska uprava;* 4) *ako je pravosnažnom presudom utvrđena ništavost registracije preduzetnika;* 5) *ako mu je pravosnažnom presudom, izvršnom odlukom nadležnog organa ili suda časti komore u koju je učlanjen izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti;* 6) *u slučaju prestanka važenja odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa, koji je, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, posebnim zakonom propisan kao uslov za registraciju;* 7) *u drugim slučajevima propisanim zakonom.*

U slučaju smrti ili gubitka poslovne sposobnosti preduzetnika, **naslednik**, odnosno **član njegovog porodičnog domaćinstva** (bračni drug, deca, usvojenici i roditelji) koji je pri tome i sam poslovno sposobno fizičko lice **može nastaviti obavljanje delatnosti** na osnovu rešenja o nasleđivanju ili međusobnog sporazuma o nastavku obavljanja delatnosti, koji potpisuju svi naslednici, odnosno članovi porodičnog domaćinstva. Ovo lice *dužno je da u roku od 30 dana od dana smrti preduzetnika prijavi nastavak obavljanja delatnosti registru u skladu sa zakonom o registraciji.*

Poslovno sposobni naslednik može nastaviti obavljanje delatnosti preduzetnika i za života preduzetnika ako to pravo vrši na osnovu raspodele zaostavštine za života, u skladu sa propisima kojima se uređuje nasleđivanje.

Ako su za obavljanje delatnosti preduzetnika propisani posebni uslovi u pogledu ličnih kvalifikacija preduzetnika poslovno sposobni naslednik mora da ispunjava te uslove.

8. Nastavak obavljanja delatnosti u formi privrednog društva

Preduzetnik može doneti odluku o nastavku obavljanja delatnosti u formi privrednog društva, pri čemu se shodno primenjuju odredbe Zakona o osnivanju date forme društva. Ako dva ili više preduzetnika obavljaju delatnost slobodne profesije, uređenu posebnim zakonom, zajednički odluku o nastavku obavljanja delatnosti donose jednoglasno.

Na osnovu **odluke preduzetnika o nastavljanju obavljanja delatnosti** u formi privrednog društva vrši se *istovremeno brisanje preduzetnika* iz registra privrednih subjekata i *registracija osnivanja privrednog društva*, koje preuzima sva prava i obaveze preduzetnika nastale iz poslovanja do trenutka osnivanja tog privrednog društva.

Nakon gubitka svojstva preduzetnika zbog osnivanja privrednog društva to fizičko lice *ostaje odgovorno celokupnom svojom imovinom za sve obaveze nastale u vezi sa obavljanjem delatnosti do trenutka brisanja preduzetnika iz registra.*

Glava II

PRIVREDNA DRUŠTVA

1. Osnovni pojmovi

1.1. Pojam i osnovna svojstva privrednog društva

Zakon o privrednim društvima je u članu 2. privredno društvo (u daljem tekstu i: *društvo*) definisao kao "*pravno lice koje obavlja delatnost u cilju sticanja dobiti*", dok definicija prethodnog Zakona o privrednim društvima glasi: "*Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju osnivačkim aktom pravna i ili fizička lica, radi obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti*". U ovim definicijama nema bitne razlike i pitanje je teorijskog pristupa koliko i da li ova definicija treba biti sadržajnija, što bi podrazumevalo da bude sastavljena od svih elemenata i svojstava instituta privredno društvo. Za udžbenički nivo bavljenja definicijom pojmove za raspravu o ovom pitanju nema prostora, a ni potrebe, ali svakako je dobro i ovde ukazati na mogućnost različitog pristupa određivanju pojedinog pojma. *Pozitivnopravno rešenje definicije je ono koje ćemo dalje koristiti u razradi proučavanog instituta*

Osnovno svojstvo privrednog društva je, svakako, da je ono **pravno lice**, imajući u vidu da postoje i privredni subjekti koji nisu pravna već fizička lica, kao preduzetnici. Isto tako, treba napomenuti da nije svako pravno lice koje učestvuje u privrednopravnom prometu privredno društvo, jer pored privrednog društva postoje i druge pravne forme u kojima deluju pravna lica kao privredni subjekti (privredna društva u širem smislu, razni oblici preuzeća i sl.).

Privredno društvo *stiče svojstvo pravnog lica registracijom u Registar privrednih subjekata u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija*, a sada je to, pomenuti, Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre.

Smatramo korisnim da se osvrnemo na teorijski koncept pravnog položaja privrednih društava uopšte, koji određuju njegova svojstva koja ga čine specifičnim privrednim subjektom i institucionalnim oblikom privrednog delovanja. **Osnovna svojstva (obležja) privrednog društva** su: 1) *pravni subjektivitet*; 2) *samostalnost*; 3) *voljni način nastanka*; 4) *racionalno organizovano jedinstvo materijalnih i personalnih elemenata*³⁹

1) **Pravni subjektivitet** privrednog društva se ispoljava kroz njegov status pravnog lica, sa svim karakteristikama tog statusa, kao što su prava, obaveze i odgovornosti koje izviru iz zakona, akta o osnivanju i drugih pravnih akata. Pravna teorija razlikuje pravni subjektivitet privrednog društva od njegove pravne i poslovne sposobnosti. Kako smo

³⁹ Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 34.

videli, *pravni subjektivitet* je svojstvo društva da bude subjekt u pravu, *pravna sposobnost* je da bude nosilac prava i obaveza, a *poslovna sposobnost* da svojo voljom stiče prava i preuzima obaveze u pravnom prometu. Postoje mišljenja da je razlikovanje pravne i poslovne sposobnosti kod pravnih lica prevaziđeno.⁴⁰

U kontekstu pravnog subjektiviteta privredno društvo je institucionalizovani oblik obavljanja privredne delatnosti u cilju sticanja dobiti.

2) Privredno društvo je u pravnom pogledu *samostalno* kao subjekt u pravu u odnosu na njegove osnivače, lica koja mu naknadno pristupe, druge privredne subjekte i državu. Samostalnost privrednog društva ograničena je zakonom, javnim poretkom i moralnim normama društva i u tom omeđenju društvo je samostalno, bez mogućnosti dodatnih ograničenja njegovog delovanja na tržištu. *Samostalnost privrednog društva je bitna prepostavka njegovog pravnog subjektiviteta.*

3) Privredno društvo je *nastalo slobodnom voljom njegovim osnivača*, koja je materializovana u odredbama osnivačkog akta (ugovor ili odluka).

4) *Racionalno organizovano jedinstvo materijalnih i personalnih elemenata* odnosi se na organizaciju i jedinstvo imovine i lica usmerene na bavljenje određenom privrednom delatnošću u cilju sticanja dobiti.

1.2. Delatnost privrednog društva

Zakon je pitanje delatnosti uredio sa nekoliko odredaba, čime je otvorio široke mogućnosti privrednim subjektima za izbor delatnosti i obavljanje privrednih poslova, pod uslovom da ispune uslove predviđene posebnim zakonima i ostalim propisima. Isto tako privredno društvo *može menjati delatnost* u toku svog privrednopravnog statusa.

Društvo ima **pretežnu delatnost**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji, a *može obavljati i sve druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene*, nezavisno od toga da li su određene osnivačkim aktom, odnosno statutom.

Posebnim zakonom može se usloviti registracija ili obavljanje određene delatnosti izdavanjem prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa.

Odluku o promeni pretežne delatnosti donosi skupština društva, ortaci, odnosno komplementari.

1.3. Registracija privrednog društva

Registracija društava i preduzetnika, odnosno registracija podataka i dokumenata, propisanih Zakonom obavlja se u skladu sa zakonom o registraciji.

1.3.1. Dejstvo registracije prema trećim licima

Treća lica koja se u pravnom prometu pouzdaju u registrovane podatke ne mogu snositi štetne pravne posledice proistekle iz netačno registrovanih podataka. Smatra se da su treća lica upoznata sa registrovanim podacima počev od narednog dana od dana objavljivanja registracije tih podataka u skladu sa zakonom o registraciji. Ova lica mogu dokazivati da je za njih bilo nemoguće da se tokom perioda od 15 dana od

⁴⁰ Isto

dana objavljivanja registrovanih podataka upoznaju sa tim podacima. S druge strane, društvo može dokazivati da su treća lica bila upoznata ili su morala biti upoznata sa dokumentima društva i podacima o društvu i pre njihove registracije u skladu sa zakonom o registraciji.

1.3.2. Mesna nadležnost suda

Zakon je pitanje mesne nadležnosti suda, vezano za oblast koju uređuje, normativno smestio uz pitanje registracije, mada je to bilo moguće i u kontekstu sedišta privrednog društva. Tako se ističe, da je u parničnim i vanparničnim postupcima pokrenutim u slučajevima predviđenim Zakonom o privrednim društvima, kao i u sporovima koji proizilaze iz ovog zakona, *nadležan sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova prema sedištu privrednog društva i preduzetnika, odnosno prema mestu poslovanja ogranka stranog pravnog lica, osim ako je ovim zakonom predviđena mesna nadležnost drugog suda.*

1.4. Pravne forme i članovi privrednog društva

Pravne forme privrednog društva, koje postoje u našem privrednopravnom sistemu su: 1) *ortačko društvo*; 2) *komanditno društvo*; 3) *društvo s ograničenom odgovornošću* i 4) *akcionarsko društvo*. Ovakav redosled pravnih formi privrednog društva nije uslovjen njihovim značajem i zastupljenošću u našem privrednom sistemu, već je zadat normativnim konceptom zakonodavca.

Članovi društva su lica koja ga osnivaju ili mu naknadno pristupe, kao osnivači, i to: 1) u ortačkom društvu-*ortaci*; 2) u komanditnom društvu-*komplementari i komanditori*; 3) u društvu s ograničenom odgovornošću-*članovi društva s ograničenom odgovornošću* i 4) u akcionarskom društvu-*akcionari*. Zajednički naziv za ova lica je **član društva**. Član društva može biti *fizičko i pravno lice*.

Ortaci, komplementari, komanditori i članovi društva s ograničenom odgovornošću i podaci o njima, registruju se u skladu sa zakonom o registraciji, a akcionari u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala, *zbog specifičnosti statusa akcionara kao članova akcionarskog društva*.

1.5. Podaci o licima koja se registruju

Podaci o licima za koje po Zakonu postoji obaveza registracije, a koji se registruju po zakonu o registraciji su:

- 1) za domaće fizičko lice-lično ime i jedinstveni matični broj građana;
- 2) za stranca-lično ime, broj pasoša i država izdavanja, odnosno lični broj stranca, odnosno broj lične karte stranca i zemlja izdavanja;
- 3) za domaće pravno lice-poslovno ime, adresa sedišta i matični broj;
- 4) za strano pravno lice-poslovno ime, adresa sedišta, broj pod kojim se to pravno lice vodi u matičnom registru i država u kojoj je to lice registrovano.

1.6. Vreme trajanja privrednog društva

Privredno društvo se može osnovati **na određeno ili neodređeno vreme**. Smatra se da je društvo osnovano na neodređeno vreme ako osnivačkim aktom, odnosno statutom akcionarskog društva, nije drugaćije određeno.

Ako osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugaćije određeno, privredno društvo koje je osnovano na određeno vreme može *produžiti vreme trajanja društva* ili *nastaviti poslovanje kao društvo osnovano na neodređeno vreme* ako do isteka vremena na koje je osnovano, odnosno do okončanja postupka likvidacije, u skladu sa Zakonom:

- 1) u slučaju **ortačkog društva i komanditnog društva** o tome *odluku donesu svi ortaci, odnosno komplementari* jednoglasno i da odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji;
- 2) u slučaju **društva s ograničenom odgovornošću** o tome *odluku doneće skupština dvotrećinskom većinom glasova svih članova društva* i ta odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.
- 3) u slučaju **akcionarskog društva** o tome *odluku donosi skupština tročetvrtinskom prisutnih akcionara* i ta odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

1.7. Vrste privrednih društava

Privredna društva je moguće klasifikovati različitim kriterijumima i time se bavi pravna nauka, a ne zakonodavci. Različite klasifikacije privrednih društava, zanimljive za pravnu teoriju, poznaju strana prava, posebno **nemačko** (npr. *individualistička i kolektivistička društva; društva-ugovore i društva-institucije; društva s javnim upisom akcija i društva bez javnog upisa akcija* itd.), **englesko** (npr. *inkorporisana društva /spadaju u osnovi u društva-institucije/ i neinkorporisana društva /spadaju u osnovi u društva-ugovore/*; zavisno od nekih osobenosti osnivanja i statusa kompanije se dele na *privatne i javne*; zavisno od načina osnivanja kompanije se dele na: *chartered kompanije /osnovane na osnovu "kraljevske povelje"/; statutory kompanije /osnovane specijalnim aktom parlamenta / itd.) i američko (partnership-u užem smislu-odgovara javnom trgovackom društvu, a u širem smislu-kada se javlja u raznim formama: limited partnership-odgovara komanditnom društvu; closely held corporations-najviše odgovara društvu s ograničenom odgovornošću i zatvorenom akcionarskom društvu, s tim što može biti i na udele i na akcije (bez javnog upisa); joint ventures-društvo za jedan određeni posao i publicly held corporations-konstrukcija im je akcionarskog tipa (sa javnim upisom akcija)*⁴¹.

Smatramo da je, u cilju boljeg upoznavanja sa privrednim društvima i njihovim karakterom, potrebno istaći još neke vrste ovih društava i kriterijume koji ih opredeljuju.

Prema **kriterijumu organizaciono-pravne forme** privredna društva se dele na:

- 1) privredna društva *u užem smislu* (ortačko društvo, komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo)

⁴¹ O tome vidi detaljnije: Mirko S. Vasiljević, Kompanijsko pravo, "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 64 do 68. i Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 35.

2) privredna društva u širem smislu (tzv. posebna privredna društva ili društva sa specijalizovanim statusom-banke, osiguravajuća društva, zadruge, berze, državna i javna preduzeća i dr.);

Prema **kriterijumu vremena** na koje se društvo osniva postoje:

- 1) društva osnovana na neodređeno vreme i
- 2) društva osnovana na određeno vreme;

Prema **kriterijumu broja članova** društva se dele na:

- 1) jednočlana, koja jedno lice osniva odlukom o osnivanju
- 2) višečlana, koja dva ili više lica osnivaju ugovorom o osnivanju;

Prema **kriterijumu odgovornosti članova** postoje:

- 1) društva s ograničenom odgovornošću i
- 2) društva s neograničenom odgovornošću;

Prema **kriterijumu značaja veze pri osnivanju** (veze kapitala ili lične veze, s obzirom na lična svojstva osnivača-odnos *intuitu personae*) privredna društva se dele na:

- 1) društva kapitala (akcionarska društva i društva s ograničenom odgovornošću) i
- 2) društva lica (personalna društva) u obliku ortačkog ili komanditnog društva;

Prema **kriterijumu načina nastanka** društva se dele:

- 1) društva koja nastaju slobodnom voljom osnivača i
- 2) društva koja se osnivaju zakonom ili upravnim aktom (akt državnog organa ili organa lokalne samouprave);

Prema **kriterijumu povezanosti s drugim privrednim društvima** postoje:

- 1) povezana društva (matično holding društvo i zavisna društva) i
- 2) nepovezana (samostalna) društva;

Osim navedenih vrsta privrednih društava postoji još vrsta po različitim kriterijumima (nacionalna i nadnacionalna privredna društva; registrovana privredna društva i faktička privredna društva; opšta i specijalizovana privredna društva i dr.).

2. Osnivački akt, statut i ugovori u vezi sa društvom

2.1. Osnivački akt i statut

Osnivački akt je konstitutivni akt društva koji ima formu odluke o osnivanju ako društvo osniva jedno lice ili ugovora o osnivanju ako društvo osniva više lica. Prilikom osnivanja društva, potpsi na osnivačkom aktu *overavaju se* u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, s tim da overu potpisa, ako je reč o elektronskom dokumentu, zamenjuje kvalifikovani elektronski potpis članova društva, osim ako to nije u suprotnosti sa propisima kojima se uređuje promet nepokretnosti.

Overu potpisa na osnivačkom aktu, ako je reč o digitalizovanom dokumentu, može da zameni kvalifikovani elektronski potpis, odnosno kvalifikovani elektronski pečat lica koje je ovlašćeno za overu potpisa, rukopisa i prepisa u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, rukopisa i prepisa. Ovlašćeno lice utvrđuje identitet potpisnika dokumenta koji se digitalizuje, u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, rukopisa i prepisa.

U ortačkom društvu, komanditnom društvu i društvu s ograničenom odgovornošću osnivačkim aktom se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa zakonom za svaku pojedinu formu društva.

Akcionarsko društvo pored osnivačkog akta ima i **statut** kojim se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa Zakonom, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano.

Lice koje naknadno pristupi društvu osnivački akt društva, odnosno statut društva obavezuje od dana sticanja svojstva člana društva u skladu sa Zakonom.

Osnivački akt i statut sačinjavaju se *u pisanoj formi* i *registrouju se* u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako su osnivački akt i statut sačinjeni kao elektronski, odnosno digitalizovani dokument registroju se u elektronskom obliku, u skladu sa zakonom o registraciji.

2.1.1. Izmene osnivačkog akta i statuta

Osnivački akt ortačkog društva, komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću *menja se odlukom* ortaka, komanditora i komplementara, odnosno skupštine u skladu sa Zakonom. Odluku *potpisuju* članovi društva koji su za nju glasali i ona se *overava* u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, ako je to predviđeno osnivačkim aktom i ako je obaveza registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

Osnivački akt akcionarskog društva ne menja se. Statut akcionarskog društva menja se odlukom skupštine u skladu sa odredbama Zakona.

Zakonski zastupnik društva je u obavezi da nakon svake izmene osnivačkog akta, odnosno statuta sačini i potpiše *prečišćeni tekst* tih dokumenata. Izmene osnivačkog akta i statuta, kao i prečišćeni tekstovi tih dokumenata nakon svake izmene, registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Osnivački akt se može oglasiti **ništavim** samo po osnovima predviđenim Zakonom, a ništavost utvrđuje nadležni sud. *Ništavost osnivačkog akta društva nema dejstvo na pravne poslove društva sa savesnim trećim licima, što je garant pravne sigurnosti privrednog poslovanja.*

2.2. Ugovori u vezi sa društvom

Član društva može zaključiti ugovor sa jednim ili više članova istog društva kojim se regulišu pitanja od značaja za njihove međusobne odnose u vezi sa društvom.

Ugovor proizvodi dejstvo isključivo između članova društva koji su ga zaključili. U slučaju ortačkog društva ovaj ugovor se naziva **ugovor ortaka**, u slučaju komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću **ugovor članova**, a u slučaju akcionarskog društva **ugovor akcionara**.

3. Odgovornost za obaveze društva

3.1. *Odgovornost članova i probijanje pravne ličnosti*

Članovi društva odgovaraju za obaveze društva u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju pojedine pravne forme društva, kao i u slučajevima koje Zakon smatra **probijanjem pravne ličnosti**.

Komanditor, član društva s ograničenom odgovornošću i akcionar, kao i zakonski zastupnik tog lica ako je ono nesposobno fizičko lice, koji zloupotrebi pravilo o ograničenoj odgovornosti odgovara za obaveze društva. **Zloupotreba prava postoji** ako neko od navedenih lica: 1) *upotrebi društvo za postizanje cilja koji mu je, inače, zabranjen*; 2) *koristi imovinu društva ili njome raspolaže kao da je njegova lična imovina*; 3) *koristi društvo ili njegovu imovinu u cilju oštećenja poverilaca društva*; 4) *radi sticanja koristi za sebe ili treća lica umanji imovinu društva iako je znalo ili moralno znati da društvo neće moći da izvršava svoje obaveze*.

Poverilac društva može podneti tužbu protiv lica navedenih u prethodnom stavu nadležnom суду prema sedištu društva *u roku od šest meseci* od dana saznanja za zloupotrebu, a najkasnije *u roku od pet godina* od dana zloupotrebe. U slučaju da potraživanje ovog poverioca nije dospelo u trenutku saznanja za zloupotrebu, rok od šest meseci počinje da teče od dana dospeća potraživanja.

4. Sedište društva i prijem pošte

4.1. Sedište

Sedište društva je mesto na teritoriji Republike Srbije iz koga se upravlja poslovanjem društva i koje je kao takvo određeno osnivačkim aktom, statutom ili odlukom skupštine, odnosno odlukom ortaka ili komplementara. Ako društvo trajno obavlja svoju delatnost u mestu različitom od svog sedišta, treća lica mogu protiv društva zasnovati nadležnost suda i prema tom mestu.

Odluku o promeni sedišta **donosi skupština društva**, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno.

Adresa sedišta društva registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Sedište društva je važan kriterijum za njegovu individualizaciju i ima višestruki značaj. Prema sedištu se određuje:

- mesto zaključenja i izvršenja ugovora i drugih pravnih poslova;
- nadležnost suda i drugih državnih organa, naročito poreske uprave i sl.

4.2. Dostavljanje i adresa za prijem pošte

Dostavljanje se vrši **na adresu sedišta društva**. Društvo može da ima **posebnu adresu za prijem poštanskih pošiljki, na teritoriji Republike Srbije**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako je dostava pismena društvu na adresu za prijem pošte, odnosno na adresu sedišta društva ako društvo nema registrovanu adresu za prijem pošte, putem preporučene

pošiljke u smislu zakona kojim se uređuju poštanske usluge bila bezuspešna, *smatraće se da je dostava te pošiljke uredno izvršena* istekom roka od osam dana od dana drugog slanja te pošiljke, pod uslovom da je između ta dva slanja proteklo najmanje 15 dana.

Dostava pismena u sudskom, upravnom, poreskom i drugim postupcima vrši se u skladu sa posebnim zakonima.

Društvo je *dužno* da ima **adresu za prijem elektronske pošte**, koja se *registruje* u skladu sa zakonom o registraciji. Urednost dostavljanja elektronskog dokumenta društvu određuje se u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument.

5. Poslovno ime privrednog društva

5.1. Poslovno ime

Privredno društvo posluje i učestvuje u pravnom prometu pod posebnim imenom, koje se naziva poslovno ime (raniji termin je bio "firma", i on se u praksi još koristi) i koje je registrovano u skladu sa zakonom o registraciji.

Poslovno ime obavezno sadrži ***naziv, pravnu formu i mesto u kome je sedište društva***.

Naziv je karakteristični deo poslovnog imena po kome se to društvo razlikuje od drugih društava.

Pravna forma se u poslovnom imenu označava na sledeći način: 1) za **ortačko društvo**: "ortačko društvo" ili skraćenicom "*o.d.*" ili "*od*"; 2) za **komanditno društvo**: "komanditno društvo" ili skraćenicom "*k.d.*" ili "*kd*"; 3) za **društvo s ograničenom odgovornošću**: "društvo s ograničenom odgovornošću" ili skraćenicom "*d.o.o.*" ili "*doo*"; 4) za **akcionarsko društvo**: "akcionarsko društvo" ili skraćenicom "*a.d.*" ili "*ad*".

Uz poslovno ime privrednog društva u postupku likvidacije dodaje se oznaka "***u likvidaciji***".

Poslovno ime može da sadrži i *opis predmeta poslovanja društva*. Poslovno ime *sadrži i druge elemente* ako je to propisano zakonom.

Odluku o poslovnom imenu donosi skupština, ortaci, odnosno komplementari.

5.2. Skraćeno poslovno ime

Društvo može u poslovanju, pored poslovnog imena, da koristi i skraćeno poslovno ime, *pod istim uslovima pod kojim koristi poslovno ime*.

Skraćeno poslovno ime obavezno sadrži ***naziv i pravnu formu*** i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako se naziv, odnosno predmet poslovanja sastoji iz više reči, skraćeno poslovno ime može da sadrži akronime reči iz naziva i opisa predmeta poslovanja tako da ti akronimi ne smeju biti isti nazivu drugog društva niti izazvati zabludu o identitetu sa drugim društвом.

5.3. Jezik i pismo poslovnog imena društva

Poslovno ime privrednog društva je *na srpskom jeziku*, na ciriličkom ili latiničkom pismu. Izuzetno, naziv društva može biti *na stranom jeziku* ili može da sadrži pojedine strane reči ili karaktere, na latiničkom pismu engleskog jezika, kao i arapske ili rimske brojeve.

Društvo može u poslovanju koristiti *prevod poslovnog imena* ili prevod skraćenog poslovnog imena na jeziku nacionalne manjine ili stranom jeziku, pri čemu se naziv ne prevodi. Prevod poslovnog imena registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

5.4. Upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumentima

Poslovna pisma i drugi dokumenti društva, uključujući i one u elektronskoj formi, koji su upućeni trećim licima sadrže poslovno ili skraćeno poslovno ime, sedište, adresu za prijem pošte ako se razlikuje od sedišta, matični broj i poreski identifikacioni broj društva (u praksi tekst memoranduma društva).

Privredno društvo može uz poslovno ime da upotrebljava grb, zastavu, amblem, oznaku ili drugi simbol Republike Srbije ili strane države, domaće teritorijalne jedinice i autonome pokrajine, međunarodne organizacije, uz saglasnost nadležnog organa te države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije.

Posebnim propisom ne može se društvu uvesti obaveza upotrebe pečata u poslovnim pismima i drugim dokumentima društva.

Prilikom zaključivanja pravnih poslova, odnosno preuzimanja pravnih radnji od strane društva, sudovi, državni organi, organizacije i lica koja vrše javna ovlašćenja, kao i druga pravna lica, ne mogu isticati primedbe u pogledu nekorишćenja pečata, niti se iste mogu isticati kao razlog za poništaj, raskid, odnosno nepunovažnost zaključenog pravnog posla, odnosno preuzete pravne radnje, čak i u slučaju kada je internim aktima društva propisano da društvo ima i koristi pečat u poslovanju.

Društvo ne može isticati prema trećim savesnim licima nedostatke u pogledu forme poslovnih pisama i drugih dokumenata propisane Zakonom.

5.5. Ograničenja prenosa i korišćenja naziva

Naziv privrednog društva *ne može se preneti na drugo društvo, osim kao posledica statusne promene* u kojoj taj naziv preuzima društvo sticalac od društva prenosioca koje statusnom promenom prestaje da postoji.

Ako pravno lice član privrednog društva, čiji je naziv sadržan u nazivu društva, prestane da bude član tog društva, *naziv tog društva može nastaviti da sadrži* taj naziv samo uz saglasnost tog lica.

5.6. Ograničenja u pogledu poslovnog imena

Poslovno ime privrednog društva **ne može biti takvo** da: 1) vređa javni moral; 2) može izazvati zabludu u pogledu pravne forme društva; 3) može izazvati zabludu u pogledu pretežne delatnosti društva. Poslovno ime koje ne ispunjava navedene uslove ne može se registrovati u registru privrednih subjekata.

U slučaju da poslovno ime vređa javni moral republički javni pravobranilac može tužbom nadležnom sudu protiv privrednog društva koje vrši tu povredu (društvo prekršilac) zahtevati promenu naziva društva. Postupak po tužbi je *hitan*. Presudu kojom se nalaže promena naziva društva prekršioca sud po pravosnažnosti, po službenoj dužnosti (*ex officio*), dostavlja registru privrednih subjekata radi registracije.

Ako društvo prekršilac u roku od 30 dana od pravosnažnosti presude ne izvrši presuđenu promenu naziva, **registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti pokreće postupak prinudne likvidacije društva prekršioca**.

5.7. Zaštita naziva društva

Naziv privrednog društva ne sme biti istovetan nazivu drugog društva, već se mora razlikovati od naziva drugog pravnog lica tako da ne izaziva zabludu o identitetu sa drugim društvom. U slučaju povrede ove obaveze zainteresovano lice može **tužbom** protiv privrednog društva prekršioca zahtevati: 1) *promenu naziva društva prekršioca i/ili 2) naknadu nastale štete*. Tužba se može podneti *u roku od tri godine* od dana registracije naziva društva prekršioca u skladu sa zakonom o registraciji, a postupak po ovoj tužbi je *hitan*. Presudu kojom se nalaže promena naziva društva prekršioca sud po pravosnažnosti dostavlja registru privrednih subjekata radi registracije.

Pravna posledica, ukoliko društvo prekršilac u predviđenom roku od 30 dana od pravosnažnosti presude ne izvrši promenu naziva, je da registar privrednih subjekata, po službenoj dužnosti (*ex officio*), **pokreće postupak prinudne likvidacije društva prekršioca**.

Ove odredbe Zakona ne utiču na prava zainteresovanog lica, koje podnosi tužbu u vezi zaštite naziva društva, po osnovu propisa o neloyalnoj konkurenciji i propisa o zaštiti intelektualne svojine.

5.8. Ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova

Poslovno ime privrednog društva može da sadrži reč „Srbija“, reč koja predstavlja naziv teritorijalne jedinice ili autonomne pokrajine Republike Srbije, izvedenicu ovih reči, uključujući i sve oblike koji asociraju na te reči, kao i međunarodno priznatu trostolovnu oznaku Republike Srbije „SRB“ uz prethodnu saglasnost nadležnog organa u skladu sa zakonom.

Poslovno ime društva može da sadrži naziv strane države ili međunarodne organizacije, uz saglasnost nadležnog organa te države ili međunarodne organizacije. Prethodna saglasnost, kao obavezan uslov, se odnosi i na nazine na stranom jeziku, kao i na pridevske oblike tih naziva.

Izuzetno, prethodna saglasnost nije potrebna ako poslovno ime osnivača sadrži naziv te države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije, jer se pretpostavlja da je taj uslov ispunjen kod registracije poslovnog imena osnivača.

Na zahtev države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije čiji je naziv sastavni deo poslovnog imena društva, u registru privrednih subjekata izvršiće se brisanje njenog naziva i poslovnog imena društva.

5.9. Ograničenja korišćenja ličnih imena

Poslovno ime privrednog društva može da sadrži lično ime fizičkog lica uz njegovu saglasnost, a ako je to lice umrlo uz saglasnost njegovih zakonskih naslednika. Ako član privrednog društva čije je lično ime sadržano u nazivu društva prestane da bude član tog društva, naziv tog društva može nastaviti da sadrži to lično ime samo uz saglasnost tog lica, a ako je to lice umrlo uz saglasnost njegovih zakonskih naslednika.

U slučaju povrede odredbe o ograničenju korišćenja ličnih imena u poslovnom imenu privrednog društva, ako je to lice umrlo njegovi zakonski naslednici, ostvaruju zaštitu kao u slučajevima povrede odredbi o nazivu privrednog društva.

Bez obzira na prethodnu saglasnost fizičkog lica ili njegovih naslednika da poslovno ime privrednog društva sadrži njegovo lično ime ako privredno društvo svojim poslovanjem ili na drugi način povređuje čast i ugled lica čije je ime uneto u njegovo poslovno ime, to lice, a ako je ono umrlo njegovi zakonski naslednici, može tužbom nadležnom sudu da zahteva brisanje njegovog imena iz poslovnog imena društva i naknadu eventualne štete koja mu je pričinjena.

6. Zastupanje privrednog društva i zastupnici

Zastupanje, u najširem smislu te reči, pa i u kontekstu privrednog prava i njegovog pravnog prometa, možemo definisati kao **preduzimanje pravnih radnji u ime i za račun zastupanog**.

Istakli smo da su privredna društva pravna lica i ona kao takva ne mogu neposredno nastupati u pravnom prometu u obavljanju svoje delatnosti, već to mogu samo preko svojih zastupnika i lica koja ih predstavljaju, dok preduzetnik, kao privredni subjekt fizičko lice, može neposredno sklapati poslove, što je pravilo, ili to činiti preko zastupnika ili punomoćnika, što je, u praksi, izuzetak. Dakle, privredni subjekti preuzimaju obaveze u pravnom prometu putem zastupanja, *posredno*, a u nekim pravnim formama i *neposredno*.

Privredna društva zastupaju zastupnici društva, *po samom zakonu* ili *po opštem aktu* društva, individualno ili kolektivno.

6.1. Zastupnici

6.1.1. Zakonski (statutarni) zastupnici

Zakonski (statutarni) zastupnici privrednog društva, u smislu Zakona o privrednim društvima, su lica koja su tim zakonom kao takva određena za svaki pojedini oblik društva. Zakonski zastupnik društva može biti **fizičko lice ili društvo registrovano u Republici Srbiji.**

Društvo mora imati najmanje jednog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice.

Društvo koje ima funkciju zakonskog zastupnika, tu funkciju vrši preko svog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice ili fizičkog lica koje je za to ovlašćeno **posebnim punomoćjem** izdatim u pisanoj formi.

Zakonski zastupnici privrednog društva *registruju se* u skladu sa zakonom o registraciji.

6.1.2. Ostali zastupnici

Osim zakonskih zastupnika, zastupnici privrednog društva, u smislu Zakona, su i **lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćena da zastupaju društvo** i kao takva su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji..

Ako neko privredno društvo u kontinuitetu prihvata da neko lice postupa kao zastupnik na način kojim se treće lice dovodi u uverenje da ima pravo na zastupanje, smatraće se da je društvo konkludentno to lice ovlastilo za zastupanja, osim ako društvo ne dokaže da je treće lice znalo ili je moralno znati za nepostojanje ovlašćenja za zastupanje tog lica (*ovlašćenje konkludentnom radnjom*).

Zastupnik je dužan da postupa u skladu sa **ograničenjima svojih ovlašćenja** koja su utvrđena aktima društva ili odlukama nadležnih organa društva. **Ograničenja ovlašćenja zastupnika ne mogu se isticati prema trećim licima.** Izuzetno od ovoga, ograničenja ovlašćenja zastupniku u vidu zajedničkog zastupnika, odnosno obaveznog supotpisa mogu se isticati prema trećim licima, ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

6.1.3. Punomoćnici po zaposlenju

Lica koja kao zaposleni u privrednom društvu rade na poslovima čije obavljanje u redovnom poslovanju uključuje i zaključenje ili ispunjenje određenih ugovora ili preduzimanje drugih pravnih radnji, ovlašćena su da kao punomoćnici društva zaključuju i ispunjavaju te ugovore, odnosno preduzimaju te pravne radnje u granicama poslova na kojima rade **bez posebnog punomoćja**.

Pod *pojmom zaposlenog* u smislu Zakona o privrednim društvima smatra se fizičko lice koje je u radnom odnosu u društvu, kao i lice koje nije u radnom odnosu u društvu, ako obavlja funkciju u društvu, za razliku od Zakona o radu, kao matičnog zakona u oblasti radnih odnosa, koji pod zaposlenim smatra fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca. Dakle, Zakon pod zaposlenim smatra i lica koja su angažovana u radu van radnog odnosa.

6.2. Prokura

Prethodni Zakon o privrednim društvima ponovo uvodi u naš privrednopravni sistem institut prokure, pošto jedno vreme on nije bio pozitivnopravno rešenje.⁴² Inače, ovaj institut je kod nas preuzet iz nemačkog trgovačkog prava i prvi put je bio normativno uređen u Trgovačkom zakonu za Kraljevinu Jugoslaviju iz 1937. godine. "Prokura je zakonska forma ovlašćenja kojim privredno društvo ovlašćuje jedno ili više lica za zaključivanje pravnih poslova i radnji u vezi sa delatnošću društva."⁴³. Zakon o privrednim društvima, u članu 35. definiše prokuru kao "*poslovno punomoćje kojim društvo ovlašćuje jedno ili više fizičkih lica (prokuristi) da u njegovo ime i za njegov račun zaključuju pravne poslove i preduzimaju druge pravne radnje*". Izuzetno, prokura se može izdati i samo za ogrank država.

Prokura je **neprenosiva** i prokurista ne može dati punomoćje za zastupanje drugom licu.

Prokura se **izdaje** odlukom svih ortaka, odnosno komplementara, direktora, odbora direktora ili izvršnog odbora, ako osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugačije određeno. Prokurista se **registruje** u skladu sa zakonom o registraciji.

6.2.1. Vrste prokure

Prokura može biti **pojedinačna** ili **zajednička prokura**. Ako je prokura izdata za dva ili više lica bez naznake da se radi o zajedničkoj prokuri, *svaki prokurista postupa samostalno*.

Ako je prokura izdata kao zajednička prokura, pravni poslovi koje zaključuju ili pravne radnje koje preduzimaju prokuristi punovažni su uz izričitu saglasnost svih prokurista, osim ako je u prokuri navedeno da je za punovažnost dovoljna saglasnost tačno određenog broja prokurista. Ova saglasnost prokurista može biti data kao *prethodna* ili *naknadna*.

Izjava volje ili pravna radnja učinjena prema jednom prokuristu ima pravno dejstvo kao da je učinjena prema svim prokuristima.

6.2.2. Ograničenje prokure

Prokurista **ne može bez posebnog ovlašćenja** da: 1) zaključuje pravne poslove i preduzima pravne radnje u vazi sa sticanjem, otuđenjem ili opterećenjem nepokretnosti i udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima; 2) preuzima menične obaveze i obaveze jemstva; 3) zaključuje ugovore o zajmu i kreditu; 4) zastupa društvo u sudskim postupcima ili pred arbitražom.

⁴² "Prokuru je poznavao i Osnovni zakon o preduzećima iz 1965. godine, ali ne i Zakon o udruženom radu iz 1976. godine i Zakon o obligacionim odnosima"-kod Mirka S. Vasiljevića, *nav.delo*, str.125

⁴³ Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 54.

Ograničenja prokure koja nisu izričito predviđena Zakonom nemaju dejstvo prema trećim licima. Izuzetno, dozvoljeno je ograničiti ovlašćenja prokuriste supotpisom zakonskog zastupnika društva.

6.2.3. Opoziv i otkaz prokure

Privredno društvo može *opozvati* prokuru u svako doba. Društvo ne može da se odrekne prava da opozove prokuru, niti se to pravo na bilo koji način može ograničiti ili usloviti.

Prokurista može *otkazati* prokuru u svako doba, uz obavezu da u narednih 30 dana računajući od dana dostave otkaza društvu zaključuje pravne poslove i preuzima druge pravne radnje ako je to potrebno radi izbegavanja nastanka štete za društvo.

6.2.4. Prokura preduzetnika

Preduzetnik izdaje prokuru *lično* i *ne može preneti ovlašćenje za izdavanje prokure na drugo lice*.

6.3. Odgovornost i ograničenja za zastupnike, punomoćnike po zaposlenju i prokuriste

6.3.1. Prekoračenje ovlašćenja

Zastupnik privrednog društva, punomoćnik po zaposlenju i prokurista *odgovaraju za štetu* koju nanesu društvu prekoračenjem granica svojih ovlašćenja. Izuzetno, ova lica ne odgovaraju za štetu ako su postupala u skladu sa odlukom nadležnog organa društva, odnosno ako su njihove radnje naknadno odobrene od strane tog organa.

6.3.2. Ograničenja zaključenja ugovora u ime privrednog društva

Zastupnik društva, punomoćnik po zaposlenju i prokurista ne može bez posebnog ovlašćenja nastupati kao druga ugovorna strana i sa privrednim društvom zaključivati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime, a za račun drugog lica, niti u ime i za račun drugog lica. *Ovo ograničenje ne primenjuje se na zakonskog zastupnika koji je istovremeno i jedini član društva.*

Posebno ovlašćenje za nastupanje kao druga ugovorna strana daje se odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine, osim ako je osnivačkim aktom, odnosno statutom drugačije određeno.

6.3.3. Potpisivanje zastupnika i prokuriste

Svaki zastupnik društva i prokurista prilikom potpisivanja dokumenata u ime društva dužan je da uz svoj potpis *navede svoju funkciju u društvu*. Navođenje funkcije nije formalni uslov za validnost potписанog dokumenta.

7. Imovina i kapital društva

7.1. Imovina, neto imovina i osnovni kapital

Imovinu privrednog društva, u smislu Zakona, *čine stvari i prava u vlasništvu društva, kao i druga prava društva.* **Neto imovina (kapital)** privrednog društva jeste razlika između vrednosti imovine i obaveza društva. **Osnovni (registrovani) kapital** društva je novčana vrednost upisanih uloga članova društva u društvo koje je registrovano u skladu sa zakonom o registraciji.

7.2. Ulozi u društvo

7.2.1. Vrste uloga

Ulozi u privredno društvo mogu da budu **novčani** i **nenovčani** i izražavaju se u dinarima.

Ako se uplata **novčanog uloga** vrši *u stranoj valuti*, u skladu sa zakonom koji uređuje devizno poslovanje, dinarska protivvrednost uloga obračunava se po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate uloga.

Nenovčani ulozi mogu biti u *stvarima i pravima*, ako Zakonom za pojedine forme privrednih društava nije drugačije određeno. Mogućnost drugačijeg određenja se, prvenstveno, odnosi na *rad i usluge* kao oblik nenovčanog uloga, koji je moguć kod društva s ograničenom odgovornošću, dok kod akcionarskog društva, u pravilu, ne može biti ulog, osim ako zakonom nije drugačije predviđeno.

7.2.2. Obaveza update, odnosno unosa uloga

Lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog *odgovaraju društvu za izvršenje te obaveze i u obavezi su da naknade štetu* koja je društvu prouzrokovana propuštanjem ili kašnjenjem izvršenja te obaveze.

Novčani i nenovčani ulog prilikom osnivanja privrednog društva ili povećanja osnovnog kapitala **mora se uplatiti, odnosno uneti u roku** određenom u osnivačkom aktu, odnosno odluci o povećanju kapitala, s tim da se taj rok računa od dana registracije osnivačkog akta, odnosno odluke o povećanju kapitala i ne može biti duži od:

1) *u slučaju povećanja kapitala akcionarskog društva*, koje je javno društvo po osnovu uspešno izvršene javne ponude akcija, uz objavljivanje prospakta, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala (dalje i: **javno akcionarsko društvo**) novčanim ulogom putem javne ponude-*odmah po okončanju roka za upis akcija*, u skladu sa zakonom koji uređuje tržište kapitala, a u ostalim slučajevima *dve godine*;

2) *pet godina za ostala društva*, osim u slučaju kada se akcije izdaju u postupku javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala **kojom akcionarsko društvo postaje javno akcionarsko društvo**, kada se *ulog mora uplatiti odmah po okončanju roka za upis akcija*.

Društvo ne može oslobođiti lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno da unesu u društvo određeni ulog, obaveze da uplate odnosno unesu ulog u društvo, osim u postupku smanjenja kapitala uz primenu odredaba člana 147a, odnosno člana 319. Zakona koji uređuje zaštitu poverilaca. Izuzetno od navedenog, odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine, može se obaveza lica, koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno da unesu u društvo određeni ulog, uz njihovu saglasnost, zameniti drugom obavezom i to: 1) obaveza na uplatu novčanog uloga u društvo obavezom na unos nenovčanog uloga iste vrednosti, osim u slučaju javne ponude akcija uz objavljivanje prospakta; 2) obaveza na unos nenovčanog uloga u društvo obavezom na uplatu novčanog uloga iste vrednosti; 3) obaveza na unos jednog nenovčanog uloga u društvo obavezom na unos drugog nenovčanog uloga iste vrednosti.

Odluka osnivača, navedena u prethodnom odlomku, donosi se:

- 1) u slučaju ortačkog i komanditnog društva, jednoglasno od strane ortaka, odnosno komplementara, osim ako osnivačkim aktom nije drugačije propisano;
- 2) u slučaju društva s ograničenom odgovornošću, dvotrećinskom većinom glasova svih članova društva, osim ako je osnivačkim aktom određena veća većina;
- 3) u slučaju akcionarskog društva, tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, osim ako je statutom određena veća većina.

7.2.3. Posledice preuzimanja obaveze na uplatu, odnosno unos uloga

Po osnovu preuzete obaveze lica, koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog, **stiču ideo u društvu, odnosno akcije društva**. Ulozi koji su uplaćeni, odnosno uneti u društvo **postaju imovina društva**.

7.2.4. Posledice neuplate, odnosno neunošenja uloga

Osnivačkim aktom, odnosno statutom u slučaju akcionarskog društva može se **predvideti i obaveza plaćanje ugovorne kazne** za slučaj neblagovremenog izvršenja, odnosno neizvršenja preuzete obaveze lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog, **kada je u pitanju nenovčani ulog**. Ukoliko ova lica ili lice propusti da izvrši obavezu uplate odnosno unošenja uloga privredno društvo može da ga pozove pisanim putem **da tu obavezu izvrši u naknadnom roku** koji **ne može biti kraći od 30 dana od dana slanja tog poziva**. Izuzetno, **javno akcionarsko društvo** je dužno da ovaj **poziv uputi u roku od 90 dana od dana isteka roka za izvršenje obaveze člana društva**, ako kraći rok nije određen osnivačkim aktom, odnosno statutom.

Ako više članova društva nije izvršilo svoju obavezu uplate ili unošenja uloga u privredno društvo **istovremeno im se dostavlja poziv** kojim se određuje isti rok za izvršenje obaveze, kojim se i upozoravaju na posledice propuštanja da svoju obavezu izvrši i u tom naknadnom roku. Privredno društvo je obavezno da pozive za ispunjenje preuzete obaveze, u roku od tri dana od dana slanja poziva objavi i na internet stranici

registra privrednih subjekata, u trajanju najmanje jednakom dužini trajanja rokova iz prethodnog stava ove tematske jedinice.

Ako član društva propusti da svoju obavezu izvrši i u naknadnom roku društvo može doneti odluku o isključenju tog člana iz društva, odnosno u slučaju akcionarskog društva odluku o povlačenju i poništaju bez naknade akcija tog akcionara koje nisu uplaćene, odnosno za koje nije unet nenovčani ulog. I *Javno akcionarsko društvo je u obavezi da doneše takvu odluku.*

7.2.5. Odgovornost u slučaju prenosa udela, odnosno akcija

U slučaju prenosa udela, odnosno akcija, prenosilac i sticalac udela ili akcija **odgovorni su solidarno prema privrednom društvu** za obaveze prenosioca u vezi sa ulogom nastale do tog prenosa, u skladu sa odredbama Zakona za svaku pojedinu formu društva. Prava privrednog društva u odnosu na obaveze prenosioca i sticaoca udela ili akcija *ostvaruju se tužbom nadležnom sudu, koju osim društva mogu podneti i članovi društva koji poseduju ili predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva.*

7.2.6. Utvrđivanje vrednosti nenovčanog uloga

Vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se: 1) od *strane jedinog člana društva* ili *sporazumno* od strane svih članova društva; 2) *putem procene*, u skladu s odredbama Zakona, koje uređuju procenu vrednosti nenovčanog uloga.

U **javnim akcionarskim društvima** vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se *isključivo putem procene* u skladu sa odredbama Zakona.

Procena vrednosti nenovčanog uloga-Vrednost nenovčanog uloga u društvu procenjuje *ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice* koje je od strane nadležnog državnog organa Republike Srbije ovlašćeno da vrši procene vrednosti određenih stvari ili prava. Ovu procenu može vršiti *i privredno društvo* koje ispunjava zakonom propisane uslove da vrši procene vrednosti stvari ili prava koja su predmet procene.

Procena vrednosti, u smislu prethodnog stava, *ne može biti starija od godinu dana* od dana unosa nenovčanog uloga i registruje se i objavljuje u skladu sa zakonom o registraciji.

Sadržaj procene vrednosti- Procena vrednosti nenovčanog uloga sadrži naročito: 1) *opis svake stvari odnosno prava koji čine nenovčani ulog*; 2) *korišćene metode procene*; 3) *izjavu da li je procenjena vrednost najmanje jednak*: (1) nominalnoj vrednosti udela koji se stiču, u slučaju ortačkog društva, komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću ili (2) nominalnoj vrednosti akcija koje se stiču, odnosno računovodstvenoj vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti, uvećanoj za premiju koja se plaća za te akcije ako ona postoji, u slučaju akcionarskog društva.

Izbor procenitelja- U slučaju procene vrednosti nenovčanog uloga prilikom osnivanja društva ovlašćene procenitelje biraju sporazumno članovi društva, a u ostalim slučajevima to lice bira direktor, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je

upravljanje društvom dvodomno, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno.

Izmenjene okolnosti- U slučaju da su od dana vršenja procene nenovčanog uloga po odredbama Zakona pa do momenta unošenja ovog uloga u društvo nastupile okolnosti koje umanjuju vrednost tog nenovčanog uloga, društvo je u obavezi da pre unosa tog uloga izvrši *novu procenu vrednosti* u skladu sa odredbama Zakona.

Pravo članova društva ako nova procena nije izvršena- Ako društvo iz razloga utvrđenih Zakonom nije izvršilo novu procenu nenovčanog uloga članovi društva koji su posedovali udele ili akcije koji predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva na dan donošenja odluke o upisu udela odnosno izdavanju akcija putem tog nenovčanog uloga imaju pravo da sve do njegovog unosa u društvo pisanim putem od društva zahtevaju da izvrši procenu vrednosti tog nenovčanog uloga u skladu s odredbama Zakona, pod uslovom da i u trenutku podnošenja tog zahteva poseduju udele ili akcije koji predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva. Ako društvo ne postupi u skladu sa *zahtevom članova društva za novom procenom nenovčanog uloga* u roku od 15 dana od dana prijema tog zahteva članovi društva imaju pravo da zahtevaju da *nadležni sud u vanparničnom postupku utvrdi vrednost predmetnog nenovčanog uloga*. Zahtev nadležnom суду може да se podnese do isteka roka od 90 dana od dana unosa nenovčanog uloga u društvo.

Zakon posebno predviđa i uređuje *izuzetak* od obaveze procene vrednosti nenovčanog uloga koji ne čine hartije od vrednosti i instrumenti tržišta novca, kao i utvrđivanje vrednosti hartija od vrednosti i instrumenata tržišta novca (član 56. do 57. Zakona), kao i pitanje obaveze društva ako procena vrednosti nenovčanog uloga nije vršena (član 58. Zakona).

Pobijanje sporazumno utvrđene vrednosti nenovčanog uloga- Ako je vrednost nenovčanog uloga utvrđena sporazumno od strane članova društva u skladu sa odredbama Zakona, a društvo nije u mogućnosti da izmiruje svoje obaveze u redovnom toku poslovanja, poverilac društva ima pravo da zahteva da *nadležni sud u vanparničnom postupku utvrdi vrednost nenovčanog uloga u vreme unošenja tog uloga*. Ako sud u postupku utvrdi da je vrednost nenovčanog uloga bila manja od sporazumno utvrđene naložiće članu društva koji je uneo taj nenovčani ulog da razliku do sporazumno utvrđene vrednosti tog uloga isplati društvu i da solidarno sa društvom snosi troškove sudskog postupka.

Član društva koji je uneo nenovčani ulog za koji je sporazumno utvrđena vrednost, snosi teret dokazivanja vrednosti tog nenovčanog uloga.

Zahtev nadležnom суду da u vanparničnom postupku utvrdi vrednost nenovčanog uloga u vreme unošenja tog uloga ne može se podneti po isteku roka od pet godina od dana unosa nenovčanog uloga u društvo.

Zabrana povraćaja uloga- Članovima društva ne može se izvršiti povraćaj uplaćenih, odnosno unetih uloga, niti im se može platiti kamata na ono što su uložili u društvo.

Plaćanje cene kod sticanja sopstvenih udela odnosno akcija, kao ni druga plaćanja članovima društva koja se vrše u skladu sa ovim zakonom, ne smatraju se vraćanjem uloga članovima društva.

8. Posebne dužnosti prema društvu

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu su *osnivači privrednih društava*, kojima status osnivača, uz prava koja ostvaruju u društvu, nameće i određene obaveze ili dužnosti prema društvu koje nemaju druga lica.

Posebne dužnosti prema društvu imaju: 1) *ortaci i komplementari*; 2) *članovi društva s ograničenom odgovornošću* koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član društva s ograničenom odgovornošću koji je *kontrolni član društva*, u skladu s odredbama Zakona; 3) *akcionari* koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili akcionar koji je kontrolni akcionar društva u skladu s odredbama Zakona; 4) *direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici, prokuristi*; 5) *likvidacioni upravnik*. Osnivačkim aktom odnosno statutom mogu se i druga lica odrediti kao lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu.

Povezana lica- Povezanim licem u smislu Zakona u *odnosu na određeno fizičko lice* smatra se: 1) *njegov krvni srodnik u prvoj liniji, krvni srodnik u pobočnoj liniji zaključno sa trećim stepenom srodstva, supružnik i vanbračni partner ovih lica*; 2) *njegov supružnik i vanbračni partner i njihovi krvni srodnici zaključno sa prvim stepenom srodstva*; 3) *njegov usvojilac ili usvojenik, kao i potomci usvojenika*; 4) *druga lica koja sa tim licem žive u zajedničkom domaćinstvu*.

Povezanim licem u smislu Zakona u *odnosu na određeno pravno lice* smatra se: 1) *pravno lice u kojem to pravno lice poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznika, varanata, opcija i slično*; 2) *pravno lice u kojem je to pravno lice kontrolni član društva (kontrolisano društvo)*; 3) *pravno lice koje je zajedno sa tim pravnim licem pod kontrolom trećeg lica*; 4) *lice koje u tom pravnom licu poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznika, varanata, opcija i slično*; 5) *lice koje je kontrolni član tog pravnog lica*; 6) *lice koje je direktor, odnosno član organa upravljanja ili nadzora tog pravnog lica*.

Značajno učešće u osnovnom kapitalu postoji ako jedno lice, samostalno ili sa drugim licima koja sa njim deluju zajedno, poseduje više od 25% prava glasa u društvu.

Većinsko učešće u osnovnoj kapitalu postoji ako jedno lice, samostalno ili sa drugim licima koja sa njim deluju zajedno, poseduje više od 50% prava glasa u društvu.

Kontrola, u kontekstu posebnih dužnosti prema društvu, podrazumeva pravo ili mogućnost jednog lica da samostalno ili sa drugim licima koja sa njim zajednički deluju, da vrši kontrolni uticaj na poslovanje drugog lica putem učešća u osnovnom kapitalu, ugovora ili prava na imenovanje većine direktora, odnosno članova nadzornog odbora. Smatra se da je određeno lice *kontrolni član društva* uvek kada to lice samostalno ili sa povezanim licima poseduje većinsko učešće u osnovnom kapitalu društva.

Zajedničko delovanje postoji kada dva ili više lica, na osnovu međusobnog izričitog ili prečutnog sporazuma, koriste glasačka prava u određenom licu ili preduzimaju druge radnje u cilju vršenja zajedničkog uticaja na upravljanje ili poslovanje tog lica.

8.1. Dužnost pažnje

*Direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici, prokuristi i likvidacioni upravnik dužni su da u tom svojstvu izvršavaju svoje poslove **savesno, sa pažnjom dobrog privrednika, i u razumnom uverenju da deluju u najboljem interesu društva.***

Pod pažnjom dobrog privrednika u smislu prethodnog stava podrazumeva se stepen pažnje sa kojom bi postupalo razumno pažljivo lice koje bi posedovalo znanje, veštine i iskustvo koje bi se osnovano moglo očekivati za obavljanje te dužnosti u društvu.

Ako lica koja imaju dužnost pažnje poseduju određena specifična znanja, veštine ili iskustvo, prilikom ocene stepena pažnje uzeće se u obzir i ta znanja, veštine i iskustvo.

Lica koja po Zakonu imaju dužnost pažnje nogu da svoje postupanje zasnivaju i na informacijama i mišljenjima lica stručnih za odgovarajuću oblast za koju razumno veruju da su u tom slučaju savesno postupala.

Lice koje dokaže da je postupalo u skladu sa odgovarajućom odredbom Zakona nije odgovorno za štetu koja iz takvog postupanja nastane za društvo.

Privredno društvo može **podneti tužbu** protiv lica koja imaju dužnost pažnje u skladu sa Zakonom za naknadu štete koju mu to lice prouzrokuje povredom dužnosti pažnje iz odredbi Zakona.

8.2. Dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes

8.2.1. Pojam

Lice koje ima posebne dužnosti prema privrednom društvu, na osnovu Zakona, dužno je da odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno obavesti o postojanju ličnog interesa (ili interesa sa njim povezanog lica) u pravnom poslu koji društvo zaključuje, odnosno pravnoj radnji koju društvo preduzima. Izuzetno od ovog rešenja, u slučaju društva koje ima jednog direktora obaveštenje o postojanju interesa upućuje se skupštini, odnosno nadzornom odboru, ako je upravljanje društvom dvodomno.

Smatraće se da postoji lični interes lica koje ima posebne dužnosti prema društvu u slučaju: 1) zaključivanja pravnog posla između privrednog društva i tog lica (ili sa njim povezanog lica) ili 2) pravne radnje (preduzimanje radnji u sudskim i u drugim postupcima, odricanje od prava i slično) koju društvo preduzima prema tom licu (ili prema sa njim povezanim licem) ili 3) zaključivanja pravnog posla između društva i trećeg lica, odnosno preduzimanja pravne radnje društva prema trećem licu, ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezanim licem) u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje ili 4) zaključivanja pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje društva iz koje treće lice ima ekonomski interes, ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezanim licem) u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje.

8.2.2. Odobrenje pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa

U slučajevima koje Zakon smatra postojanjem ličnog interesa lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, kao i u drugim slučajevima određenim Zakonom, zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanje pravne radnje **odobrava se**, ako drugačija većina nije određena osnivačkim aktom, odnosno statutom: 1) **u slučaju ortačkog društva, odnosno komanditnog društva**, većinom glasova svih ortaka, odnosno komplementara koji nemaju lični interes, 2) **u slučaju društva s ograničenom odgovornošću**, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih članova društva koji nemaju lični interes, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, odnosno člana društva, običnom većinom glasova svih članova društva koji nemaju lični interes, odnosno običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes; 3) **u slučaju akcionarskog društva**, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih direktora koji nemaju lični interes, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes.

U određenim slučajevima postojanja ličnog interesa osnivačkim aktom ili statutom se drugačije uređuje većina koja odobrava zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanje pravne radnje lica koje ima lični interes. Odobrenje nije potrebno u slučaju: 1) zaključivanja pravnog posla ili preduzimanja pravne radnje, u slučaju da vrednost predmeta tog posla ili pravne radnje iznosi manje od 10% od knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja; 2) postojanja ličnog interesa jedinog člana društva; 3) postojanja ličnog interesa svih članova društva; 4) upisa, odnosno kupovine udela, odnosno akcija po osnovu prava prečeg upisa, odnosno prava preče kupovine članova društva; 5) pribavljanja sopstvenih udela, rezervisanih sopstvenih udela, odnosno akcija od strane društva, ako se to pribavljanje vrši u skladu sa odredbama ovog zakona koje se odnose na sopstvene udele, odnosno akcije ili zakona kojim se uređuje tržište kapitala; 6) kada je član društva koji poseduje značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili kontrolni član društva u smislu člana 62. ovog zakona Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave.

Pod jednim pravnim posлом, odnosno pod jednom pravnom radnjom koja se odobrava u skladu sa prethodnim odredbama, smatraće se više povezanih pojedinačnih poslova, odnosno pravnih radnji izvršenih u periodu od godinu dana, pri čemu se kao vreme nastanka uzima dan preduzimanja poslednjeg pravnog posla, odnosno izvršenja poslednje pravne radnje. Na povezane pravne poslove, odnosno pravne radnje iz ovog odlomka, shodno se primenjuju odredbe člana 470. st. 6. i 7. Zakona.

Ako nije pribavljeno odobrenje pravnog posla, odnosno pravne radnje u skladu sa članom 66. Zakona, ili ako nadležnom organu društva prilikom donošenja odluke o odobravanju pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje u skladu sa istim

članom nisu bile predstavljene sve činjenice od značaja za donošenje takve odluke, **društvo može podneti tužbu za poništaj** tog pravnog posla, odnosno radnje i **naknadu štete** od lica koje je imalo lični interes u tom poslu, odnosno pravnoj radnji. Ukoliko se u postupku po tužbi utvrdi postojanje povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes nekih lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu (direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi), nadležni sud će izreći i **meru privremenog ograničenja prava vršenja funkcije** ovim licima u trajanju od 12 meseci, s tim da se pravnosnažna odluka dostavlja Agenciji za privredne registre radi upisa u Centralnu evidenciju privremenih ograničenja prava lica registrovanih u Agenciji za privredne registre (stavovi 2. i 3. člana 67. Zakona).

8.3. Dužnost izbegavanja sukoba interesa

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, prema odredbama Zakona, **ne mogu da u svom interesu ili u interesu sa njima povezanih lica**: 1) koriste imovinu društva; 2) koriste informacije do kojih su došli u tom svojstvu, a koje, inače, nisu javno dostupne; 3) zloupotrebe svoj položaj u društvu; 4) koriste mogućnosti za zaključenje poslova koji se ukažu društvu.

Dužnost izbegavanja sukoba interesa postoji nezavisno od toga da li je društvo bilo u mogućnosti da iskoristi imovinu, informacije ili zaključi poslove navedene u prethodnom stavu-odlomku.

Moguć je **izuzetak** od povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa ako je lice koje ima posebne dužnosti prema društvu pribavilo *prethodno ili naknadno odobrenje pravnog posla ili radnje* u slučaju postojanja ličnog interesa.

Privredno društvo može podneti **tužbu protiv lica** koja imaju posebne dužnosti prema društvu **koja povrede dužnost izbegavanja sukoba interesa** iz odredbi Zakona, kao i protiv sa njim povezanog lica, kojom može tražiti: 1) **naknadu štete** i 2) **prenos na društvo koristi koju je to lice, odnosno sa njim povezano lice, ostvarilo kao posledicu te povrede dužnosti**.

8.4. Dužnost čuvanja poslovne tajne

8.4.1. Pojam poslovne tajne

Poslovna tajna predstavlja važan institut zaštite poslovnog organizovanja i delovanja privrednih subjekata i poslovnih subjekata uopšte. Što se tiče **pravne prirode poslovne tajne** postoje različita shvatanja, pa tako "poslovna tajna je u osnovi intelektualna svojina privrednog društva, čiji se domen utvrđuje autonomnim aktima svakog konkretnog privrednog društva"⁴⁴ ili "poslovna tajna je pravo na određeni intimitet i svrstava se u lična prava privrednog društva".⁴⁵ Zakon o privrednim društvima definiše poslovnu tajnu kao "**podatak čije bi saopštavanje trećem licu moglo naneti štetu**

⁴⁴ Mirko S. Vasiljevića, *nav.delo*, str.152

⁴⁵ Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 58.

društvu, kao i podatak koji ima ili može imati ekonomsku vrednost zato što nije opšte poznat, niti je lako dostupan trećim licima koja bi njegovim korišćenjem ili saopštavanjem mogla ostvariti ekonomsku korist i koji je od strane društva zaštićen odgovarajućim merama u cilju očuvanja njegove tajnosti" (član 72.) Istovremeno, u istom članu Zakon daje i opštiju definiciju poslovne tajne kvalifikujući je kao "**podatak koji je zakonom, drugim propisom ili aktom društva određen kao poslovna tajna**", s tim da se aktom društva: 1) *kao poslovna tajna može odrediti samo podatak koji ispunjava uslove sadržane u detaljnoj zakonskoj definiciji poslovne tajne* i 2) *ne mogu se kao poslovna tajna odrediti svi podaci koji se odnose na poslovanje društva*.

Podatak koji čini osnov poslovne tajne može biti proizvodni, tehnički, tehnološki, finansijski ili komercijalni, studija, rezultat istraživanja, kao i dokument, formula, crtež, objekat, metod, postupak, obaveštenje ili uputstvo internog karaktera.

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu dužna su po Zakonu da čuvaju poslovnu tajnu privrednog društva. Ova lica dužna su da poslovnu tajnu čuvaju i nakon prestanka tog svojstva, u periodu od **dve godine** od dana prestanka tog svojstva. Osnivačkim aktom, statutom, odlukom društva ili ugovorom zaključenim sa tim licima može se predvideti da taj period bude duži, ali **ne duži od pet godina**.

Iako se krug lica koja Zakon smatra licima koja imaju posebne dužnosti prema društvu može aktom društva proširiti i na druga lica, u kontekstu čuvanja poslovne tajne zakodavac je trebao izričito predvideti obavezu čuvanja poslovne tajne svim zaposlenim i radno angažovanim po drugim pravnim osnovima u privrednom društvu.

8.4.2. Izuzeci od dužnosti čuvanja poslovne tajne

Ne smatra se povredom dužnosti čuvanja poslovne tajne saopštavanje podataka predviđenih Zakonom kao poslovna tajna ako je to saopštavanje: 1) *obaveza propisana zakonom*; 2) *neophodno radi obavljanja poslova ili zaštite interesa društva*; 3) *učinjeno nadležnim organima ili javnosti isključivo u cilju ukazivanja na postojanje dela kažnjivog zakonom*.

8.4.3. Posledice povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne

Privredno društvo **može podneti tužbu** protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu, koje povredi dužnost čuvanja poslovne tajne. Društvo može tužbom tražiti: 1) *naknadu štete*; 2) *isključenje tog lica kao člana društva, ako je to lice član društva*.

Podnošenje tužbe u navedenom slučaju ne isključuje i ne uslovjava mogućnost otkaza ugovora o radu u skladu sa Zakonom o radu i prestanka radnog odnosa.

Društvo je dužno da pruži potpunu zaštitu licu koje postupajući savesno u dobroj veri ukazuje nadležnim organima na postojanje informacije koja je izuzeta od čuvanja poslovne tajne po uslovima utvrđenim Zakonom.

8.5. Dužnost poštovanja zabrane konkurencije

Konkurenca je konstitutivni element tržišnog načina privređivanja. Ona treba biti **korektna, fer i poštena**, temeljena na sposobnosti privrednih subjekata **da pronalaze**

najbolja rešenja u delatnosti koju obavljaju. Međutim, u slučaju da članovi društva razvijaju sopstvene delatnosti, u bilo kojoj formi i statusnom obliku, koje postaju konkurentske svom privrednom društvu radi se o konkurenciji koja nije dozvoljena, jer se ne radi o zdravom takmičenju na tržištu, već zloupotrebi položaja, na bilo koji od mogućih načina (zloupotreba informacija, iskustva, poslovnih poznanstava i partnerstva, sredstava i sl.).

Lice koje, prema Zakonu, ima posebne dužnosti prema privrednom društvu (*osim likvidacionog upravnika, čiji je položaj u društvu određen specifičnim statusom društva*) **ne može bez pribavljenog odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa:** 1) imati svojstvo lica koje ima posebne dužnosti u drugom društvu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja i predstavlja konkurenčko društvo; 2) biti preduzetnik koji ima isti ili sličan predmet poslovanja; 3) biti zaposlen u konkurenčkom društvu; 4) biti na drugi način angažovan u konkurenčkom društvu; 5) biti član ili osnivač u drugom pravnom licu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja.

Osim navedenih **zabrana** moguće je osnivačkim aktom odnosno statutom: 1) zabranu *proširiti i na druga lica*, osim lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, čime se ne može dirati u stečena prava tih lica; 2) odrediti da navedene zabrane važe i posle prestanka svojstva lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, ali ne duže od dve godine; 3) odrediti poslove, način ili mesto njihovog obavljanja koji ne predstavljaju povrednu poštovanja zabrane konkurenčije.

Navedena zabrana ne odnosi se na jedinog člana društva, u slučaju jednočlanih društava, jer je kod njega institut prethodnog odobrenja u kontekstu ličnog interesa nema smisla.

Privredno društvo može **podneti tužbu protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu, a koje povredi pravila o zabrani konkurenčije delovanjem bez pribavljenog odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa.** Tužba se može podneti za: 1) naknadu štete; 2) prenos na društvo koristi koju je to lice ostvarilo kao posledicu te povrede; 3) isključenje tog lica kao člana društva, ako je to lice član društva.

8.6. Pravila za podnošenje tužbi zbog povrede posebnih dužnosti

8.6.1. Rok za podnošenje tužbi

Tužba zbog povrede dužnosti pažnje, tužba zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužba zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužba zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužba zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije, može se podneti **u roku od šest meseci** od dana saznanja za učinjenu povredu (*subjektivni rok*), a najkasnije **u roku od pet godina** od dana učinjene povrede (*objektivni rok*).

8.6.2. Vrste tužbi

Uporedna zakonodavstva poznaju, uglavnom, dve vrste tužbi koje mogu podići ortaci, komplementari, članovi i akcionari i to: individualnu i derivativnu tužbu. Ove tužbe koristi i naše zakonodavstvo.

Individualna tužba- U Zakonu o privrednim društvima to je **tužba člana društva zbog povrede posebnih dužnosti**. Naime, član privrednog društva može podneti tužbu protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu za naknadu štete koju mu to lice prouzrokuje povredom posebnih dužnosti prema društvu. Ukoliko se u postupku po tužbi utvrdi postojanje povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes nekih lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu (direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi), nadležni sud će izreći i **meru privremenog ograničenja prava vršenja funkcije** ovim licima u trajanju od 12 meseci, s tim da se pravnosnažna odluka dostavlja Agenciji za privredne registre radi upisa u Centralnu evidenciju privremenih ograničenja prava lica registrovanih u Agenciji za privredne registre (stavovi 2. i 3. člana 78. Zakona).

Derivativna tužba- Ako postupak protiv lica koja u skladu sa zakonom imaju posebne dužnosti prema privrednom društvu, čijom povredom vršenja prouzrokuju štetu društvu, ne pokrene samo društvo (blokada odluke kontrolnog akcionara o čijoj odgovornosti je reč i slično), ovaj postupak po principu derivacije *u svoje ime a za račun društva* (*actio pro socio-tužba za društvo*), može pokrenuti kao tužilac svaki komanditor, član ili akcionar koji pojedinačno ili skupno posede propisani procenat kapitala učešća (prema našem zakonu, to je najmanje pet odsto osnovnog kapitala društva)⁴⁶

Važeći Zakon o privrednim društvima predviđa da jedan ili više članova društva mogu podneti tužbu zbog povrede dužnosti pažnje, tužbu zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužbu zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužbu zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužbu zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije, *u svoje ime, a za račun društva* (derivativna tužba), ako u trenutku podnošenja tužbe: 1) *poseduju udele ili akcije koje predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva, nezavisno od toga da li je osnov za podnošenje derivativne tužbe nastao pre ili nakon sticanja svojstva člana društva; 2) ako su pre podnošenja derivativne tužbe pisanim putem zahtevali od društva da podnese tužbu po tom osnovu, a taj zahtev je odbijen, odnosno po tom zahtevu nije postupljeno u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva.*

Član društva koji je stekao udeo ili akcije u društvu od lica koje je podnело derivativnu tužbu može, uz saglasnost tog lica, stupiti na njegovo mesto u sporu po toj tužbi do njegovog pravosnažnog okončanja, kao i u postupku po vanrednom pravnom leku.

Ako je privredno društvo podnelo tužbu zbog povrede dužnosti pažnje, tužbu zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužbu zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužbu zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužbu zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije član društva koji je od društva zahtevao podnošenje te tužbe, može od suda pred kojim se vodi postupak zahtevati da mu dozvoli da stupi u parnicu kao **umešač** na strani tužioca.

Ako je član društva podneo neku od navedenih tužbi, kao aktivno legitimisan da podnese derivativnu tužbu, drugi član društva koji je, takođe, aktivno legitimisan za podnošenje ove tužbe može od suda pred kojim se postupak vodi zahtevati da stupi u parnicu kao umešač na strani tužioca.

⁴⁶ Mirko S. Vasiljević, nav.delo, str. 154

Ako se **istovremeno podnesu individualna i derivativna tužba**, tužilac može istovremeno voditi oba postupka i u tom slučaju ograničenja, koja se odnose na derivativnu tužbu ne primenjuju se na individualnu tužbu.

9. Pravo na informisanje članova društva

9.1. Pravo na informisanje i pristup aktima i dokumentima

Član društva ima pravo na pristup aktima i dokumentima društva u skladu s odredbama Zakona. Član društva može pisanim putem zahtevati od društva pristup aktima ili dokumentima društva, pri čemu je u obavezi da u tom zahtevu navede: 1) svoje lične podatke i podatke koji ga identifikuju kao člana društva; 2) dokumente, akte i podatke koji se traže na uvid; 3) svrhu radi koje se traži uvid; 4) podatke o trećim licima kojima član društva koji traži uvid namerava da saopšti taj dokument, akt ili podatak, ako postoji takva namera.

Privredno društvo može **uskratiti pristup** svim ili nekim od traženih akata ili dokumenata iz razloga propisanih Zakonom za svaku pojedinu pravnu formu društva.

Ako društvo ne postupi po zahtevu člana društva da pristupi aktima ili dokumentima u roku od osam dana od dana prijema tog zahteva, član društva u narednom roku od 30 dana *može tražiti od nadležnog suda da u vanparničnom postupku naloži društvu da mu omogući pristup tim aktima ili dokumentima*. Postupak pred nadležnim sudom je *hitan* i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

9.2. Korišćenje akata ili dokumenata društva

Član društva koji u skladu sa Zakonom ostvari pristup aktima ili dokumentima društva **dužan je da ih koristi isključivo u svrhe navedene u zahtevu**. Član društva ne može da objavi ili saopšti trećim licima akte odnosno dokumente koje je koristio, suprotno svrsi radi koje mu je pristup omogućen, niti na način koji nanosi štetu društvu, osim ako je na to obavezan zakonom.

Ako član društva akte odnosno dokumente kojima je ostvario pristup koristi suprotno toj svrsi ili ih saopšti trećim licima suprotno ograničenjima navedenim u prethodnom stavu, **odgovara za štetu** koju je time naneo društvu.

Ne smatra se povredom odredaba o svrsi korišćenja akata odnosno dokumenata objavljivanje ili saopštavanje trećim licima akata odnosno dokumenata kojima je član društva ostvario pristup ako je to saopštavanje obaveza propisana zakonom.

Glava III

PRAVNE FORME PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. ORTAČKO DRUŠTVO

1.1. Pojam, osnivanje i pravna priroda

Zakon o privrednim društvima definiše ortačko društvo kao *društvo dva ili više ortaka koji su neograničeno solidarno odgovorni celokupnom svojom imovinom za obaveze društva* (član 93.). Iz definicije je vidljiva konstitutivnost neograničene solidarne odgovornosti ortaka za obaveze društva za pojам društva, pa Zakon u narednom stavu predviđa da *ako ugovor o osnivanju društva ili drugi ugovor između ortaka sadrži odredbu o ograničenju odgovornosti ortaka prema trećim licima, ta odredba nema pravno dejstvo*.

Prethodni Zakon o privrednim društvima definiše ortačko društvo kao *privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka društva radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom*. Iako nema suštinske razlike u definiciji pojma ortačkog društva može se primetiti da oblik odgovornosti ortaka za obaveze nije sastavni deo pojma ortačko društvo, mada se u narednim odredbama definiše ova odgovornost. Važeći zakon govori o ortacima kao osnivačima društva bez izričitog isticanja da to mogu biti i fizička i pravna lica, što, prepostavljamo, smatra podrazumevajućim u kontekstu pojma i zakonskih rešenja. *Po ranijim zakonskim rešenjima kod nas pravna lica nisu mogla da osnuju ortačko društvo.*

Prema našim Zakonima o privrednim društvima ortačko društvo **ima pravni subjektivitet**, koji stiče od momenta registracije osnivačkog akta (uz ispunjenje ostalih potrebnih uslova). Ovo rešenje je preuzeto iz francuskog prava. Neke zemlje, kao Nemačka, Engleska i Mađarska ne priznaju ovom društvu pravni subjektivitet, ali mu priznaju svojstva koja su mu veoma bliska (može biti nosilac prava i obaveza, titular svojine i drugih stvarnih prava, biti predmet stečaja i sl.). Pitanje pravnog subjektiviteta ortačkog društva je teorijski raspravno pitanje, ali treba istaći da ako ovo društvo nema pravni subjektivitet, njegova imovina ne može pripadati društvu već pripada ortacima i nalazi se u režimu tzv. *imovine zajedničke ruke*⁴⁷ (pojedinačni ortak nema nikakav ideo na pojedinačnom predmetu koji je uložio u društvo, već svaki ortak ima ideo u celokupnom ulogu u društvo, zajedno s ostalim ortacima, što znači da ortaci samo zajedno, po principu zajedničke ruke, raspolažu imovinom društva i upravljaju njome). Znači, ortaci ne mogu raspolagati predmetom svog uloga u imovini društva, ali mogu udelom (pravom) stečenim na osnovu tog uloga. Poverioci mogu sprovesti izvršenje na pravu-izvršenje na udelu, a ne na stvarima i pravima koje je ortak uneo u imovinu društva⁴⁸

Pitanje pravnog subjektiviteta ortačkog društva (koji proizvodi mnoge pravne posledice), **koje podrazumeva da društvo ima svoju imovinu kojom odgovara za svoje**

⁴⁷ G. Morse, Partnership Law, Oxford, 2001, str.176-191-kod Vasiljević S. Mirko, *nav.delo*, str.165

⁴⁸ Kostadinović, Ljubojević, Račić, Poslovno pravo, Beograd , 2000, str. 154.-kod Ines Besarović, *nav.delo.*, str. 115

obaveze i koja je odvojena od imovine svakog ortaka društva iako se odgovornosti društva prema poveriocima pridodaje i odgovornost ortaka društva, važno je kako bismo u njegovom kontekstu upoznnavali institut ortačkog društva kroz zakonsko rešenje, čime se bavi tematska celina ovog udžbenika.

1.1.1. Ugovor o osnivanju

Ugovor o osnivanju ortačkog društva, kao osnivački akt, sadrži naročito: 1) podatke o ortacima navedene u članu 9a Zakona (*1/ za domaće fizičko lice - lično ime i jedinstveni matični broj građana; 2/ za stranca - lično ime, broj pasoša i država izdavanja, odnosno lični broj za stranca, odnosno broj lične karte stranca i zemlja izdavanja; 3/ za domaće pravno lice - poslovno ime, adresa sedišta i matični broj; 4/ za strano pravno lice - poslovno ime, adresa sedišta, broj pod kojim se to pravno lice vodi u matičnom registru i država u kojoj je to lice registrovano; 2) poslovno ime i sedište društva; 3) pretežnu delatnost društva; 4) označenje vrste i vrednosti uloga, kao i podatke o udelu svakog ortaka*). Ugovor o osnivanju može da sadrži *i druge elemente* od značaja za društvo i ortake.

Izmene i dopune ugovora o osnivanju društva vrše se jednoglasnom odlukom svih ortaka društva, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

1.1.2. Ugovor ortaka

Govoreći, u prednjem delu udžbenika, o osnovnim pojmovima privrednog društva istakli smo da član društva može zaključiti ugovor sa jednim ili više članova istog društva, kojim se regulišu njihovi međusobni odnosi u vezi sa društvom, ako zakonom nije drugačije određeno. *Izuzetno od ovog rešenja ugovor ortaka zaključuju svi ortaci društva*.

1.2. Ulozi u društvo, ortački udeli i prenos u dela

1.2.1. Ulog i udeo

Ortaci u društvo *unose uloge jednakе vrednosti*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Izuzetno, od odredbi Zakona koje uređuju da nenovčani ulozi u privrednom društvu mogu biti u stvarima i pravima, *nеновчани улог отака може бити и у раду и услугама*.

Ortaci *stiču udele u društvu srazmerne svojim ulozima u društvo*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije predviđeno. Ortak *nije dužan da poveća ulog* iznad iznosa određenog ugovorom o osnivanju, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. *Отак не може смањити свој улог без сагласности свих осталих отака*.

1.2.2. Prenos udela

Udeo se **prenosi pisanim ugovorom** zaključenim između prenosioca i sticaoca udela, kao i na drugi način propisan zakonom. **Potpisi na ugovoru overavaju se** u skladu sa zakonom koji uređuje overu potpisa.

Sticalac udela stiče ideo danom registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji.

Prenos udela izmađu ortaka je *slobodan*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Prenos udela trećim licima. Ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno, *ortak ne može bez saglasnosti ostalih ortaka:* 1) preneti svoj ideo trećem licu, što obuhvata i unos tog udela kao nenovčanog uloga u drugo privredno društvo; 2) dati svoj ideo u zalagu trećem licu.

Ako ortaci ne daju saglasnost na prenos udela trećem licu, ortak kome je saglasnost za prenos udela uskraćena **može istupiti iz društva** u skladu sa odredbama Zakona.

Odgovornost kod prenosa udela. Prenosilac udela i sticalac udela *odgovaraju neograničeno solidarno* za sve obaveze prenosioca udela, koje proističu iz udela ili su u vezi sa udelom, prema društvu na dan registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji, osim ako se svi ortaci ne sporazumeju drugačije.

Zahtev društva za ispunjenje obaveza prenosioca udela **zastareva u roku od tri godine** od dana registracije prenosa u skladu sa zakonom o registraciji.

1.3. Poslovođenje

Svaki ortak ima ovlašćenje za obavljanje radnji u *redovnom poslovanju društva* (poslovođenje). Radnje koje *ne spadaju u redovno poslovanje društva* nisu obuhvaćene ovim ovlašćenjem i mogu se obavljati samo uz saglasnost svih ortaka, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ako je ugovorom o osnivanju ili ugovorom ortaka određeno da su jedan ili više ortaka ovlašćeni za poslovođenje, ostali ortaci nemaju ovlašćenje za poslovođenje.

1.3.1. Poslovođenje od strane više ortaka

Ako ovlašćenje za poslovođenje ima više ortaka, **svaki ortak je ovlašćen da postupa samostalno**, ali se drugi ortak ovlašćen za poslovođenje **može usprotiviti** preduzimanju određene radnje u kom slučaju ta radnja ne može biti preduzeta.

Ako je ugovorom o osnivanju određeno da ortaci ovlašćeni za poslovođenje **postupaju zajedno:** 1) *za preduzimanje svake radnje potrebna je saglasnost svih ortaka ovlašćenih za poslovođenje, osim ako bi nepreduzimanje radnje usled nedostupnosti nekog od ortaka moglo prouzrokovati štetu društvu;* 2) *svaki ortak je dužan da postupa po instrukcijama svakog od ostalih ortaka ovlašćenih za poslovođenje.*

Ako ortak smatra da instrukcije drugog ortaka nisu primerene o tome obaveštava sve ortake ovlašćene za poslovođenje radi zajedničkog odlučivanja, osim ako bi

odlaganje radnje prouzrokovalo štetu društvu, kada može postupati samostalno o čemu je dužan bez odlaganja obavesti sve ostale ortake ovlašćene za poslovođenje.

1.3.2. Prenos ovlašćenja za poslovođenje

Ortak ovlašćen za poslovođenje *može preneti svoje ovlašćenje na poslovođenje* na treće lice ili drugog ortaka, **ako se sa tim saglase svi ortaci društva**.

Ortak koji prenese ovlašćenje na poslovođenje na treće lice *odgovara za radnje tog lica* u vršenju poslovođenja kao da ih je sam preuzeo.

1.3.3. Otkazivanje ovlašćenja za poslovođenje

Ortak ovlašćen za poslovođenje može otkazati ovlašćenje za poslovođenje **ako za to postoji razlog**. U ovom slučaju ortak *pisanim putem blagovremeno obaveštava* sve ostale ortake društva o nameri da otkaže ovlašćenje za poslovođenje, kako bi omogućio ostalim ortacima da preduzmu ili organizuju preuzimanje radnji iz redovnog poslovanja društva. Ako ortak otkaže ovlašćenje za poslovođenje suprotno navedenom načinu otkazivanja *dužan je da društvu nadoknadi time prouzrokovanoj štetu*.

1.3.4. Oduzimanje ovlašćenja za poslovođenje ortaka

Ovlašćenje za poslovođenje ortaka može se oduzeti **odlukom nadležnog suda** po tužbi društva ili svakog ortaka ako se utvrdi da za to postoje *opravdani razlozi*, a naročito: 1) *nesposobnost ortaka da pravilno vodi poslove društva* i 2) *teža povreda dužnosti prema društvu*.

1.4. Prava ortaka

1.4.1. Pravo na naknadu troškova

Ortak ima pravo na naknadu od društva svih troškova koje je imao u vezi sa poslovanjem ortačkog društva, a koji su s obzirom na okolnosti slučaja bili neophodni.

1.4.2. Raspodela dobiti

Dobit društva se raspodeljuje između ortaka **na jednake delove**, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

1.4.3. Pravo na informisanje

Ortak ovlašćen za poslovođenje obavezan je da: 1) *obaveštava sve druge ortake o poslovanju društva*; 2) *na zahtev drugog ortaka društva pruži informacije o poslovanju društva* i 3) *preda finansijske izveštaje i drugu dokumentaciju na uvid svim ortacima*.

Ortak ima ***pravo da se lično informiše*** o stanju i poslovanju društva, kao i na ***pristup i kopiranje poslovnih knjiga i druge dokumentacije društva***, o svom trošku.

Na ostvarivanje prava ortaka na pristup i kopiranje knjiga i druge dokumentacije društva **sudskim putem** shodno se primenjuju odredbe Zakona o ostvarivanju prava na informisanje člana društva s ograničenom odgovornošću, o čemu ćemo više govoriti u pripadajućem delu udžbenika.

1.4.4. Izuzetak od pravila o zabrani konkurencije

Ne postoje pravila o zabrani konkurencije predviđena Zakonom, po kojima lice koje ima posebne dužnosti prema društvu ne može bez pribavljenog odobrenja obavljati isti ili sličan predmet poslovanja koji obavlja njegovo društvo, ako je ostalim ortacima pri stupanju ortaka u društvo bilo poznato da taj ortak ima svojstvo člana u konkurentskom društvu ili drugi pravni odnos sa konkurentskim društvom, a pristupanje društvu mu nije bilo uslovljeno prestankom svojstva člana u konkurentskom društvu, odnosno prestankom drugog pravnog odnosa sa konkurentskim društvom.

1.4.5. Odlučivanje ortaka društva

Ortaci odluke donose **jednoglasno, ako** ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ako je ugovorom o osnivanju određeno da se određene ili sve odluke donose **većinom glasova, svaki ortak ima jedan glas, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.**

Za donošenje odluke o pitanjima koja su **izvan redovne delatnosti društva**, kao i odluke o prijemu novog ortaka u društvo **neophodna je saglasnost svih ortaka.**

1.5. Pravni odnosi društva i ortaka prema trećim licima

1.5.1. Zastupanje društva

Svaki ortak je ovlašćen da samostalno zastupa društvo, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Izjava volje trećih lica učinjena bilo kom od ortaka ovlašćenih da zastupaju društvo zajedno smatraće se da je učinjena društvu.

1.5.2. Otkaz ovlašćenja za zastupanje

Ortak može otkazati ovlašćenje za zastupanje društva, **ako za to postoji opravdan razlog**. Ortak pisanim putem blagovremeno obaveštava sve ostale ortake društva o nameri da otkaže ovlašćenje za zastupanje, kako bi omogućio ostalim ortacima da preuzmu poslove zastupanja društva. Ako ortak otkaže ovlašćenje suprotno navedenoj obavezi postupanja **dužan je da društvu nadoknadi time prouzrokovanoj štetu.**

1.5.3. Oduzimanje ovlašćenja za zastupanje

Ovlašćenje za zastupanje može se oduzeti **odlukom nadležnog suda po tužbi društva ili svakog ortaka** ako se utvrdi da za to postoje opravdani razlozi, kojima se, naročito, smatra: 1) *nesposobnost ortaka da zastupa društvo* i 2) *teža povreda dužnosti prema društvu*.

1.5.4. Zastupanje društva u sporu sa ortakom koji je ovlašćen za zastupanje

Ortak kojim je ovlašćen za zastupanje ne može izdati punomoćje za zastupanje niti zastupati društvo u sporu u kojem je suprotna strana, a u slučaju da društvo nema drugog ortaka koji je ovlašćen za zastupanje to punomoćje izdaju svi preostali ortaci zajednički.

1.5.5. Prigovori i kompenzacija kod zahteva poverioca

Ako poverilac društva, iz određenog poslovnog odnosa društva, zahteva od ortaka ispunjenje obaveze društva ortak **može istaći prigovore** koje može istaći samo društvo i **može odbiti ispunjenje obaveze** ako poverilac može namiriti svoje potraživanje kompenzacijom sa društvom.

1.5.6. Odgovornost novog ortaka

Lice koje posle osnivanja društva stekne svojstvo ortaka **odgovara za obaveze društva kao i postojeći ortaci**, uključujući i obaveze nastale pre njegovog pristupanja društvu. Odredbe ugovora o osnivanju koje su u suprotnosti sa ovim stavom nemaju pravno dejstvo prema trećim licima.

1.6. Prestanak ortačkog društva i svojstva ortaka

Ortačko društvo prestaje brisanjem iz registra privrednih subjekata u slučaju: 1) okončanja likvidacije društva; 2) zaključenja stečaja društva; 3) statusne promene.

Svojstvo ortaka u ortačkom društvu **prestaje** u slučaju: 1) smrti ortaka; 2) brisanja ortaka koji je pravno lice iz nadležnog registra; 3) istupanja ortaka; 4) isključenja ortaka; 5) u drugim slučajevima određenim ugovorom o osnivanju.

Sudska odluka o likvidaciji društva

Po tužbi nekog od ortaka nadležni sud donosi presudu kojom se određuje prestanak društva kada za to postoji opravdan razlog. Opravdan razlog u smislu prethodnog postoji ako ortaci ne mogu da vode poslove društva zbog međusobnog neslaganja ili ako iz drugih razloga nije moguće da društvo nastavi poslovanje u skladu sa ovim zakonom, odnosno ugovorom o osnivanju.

Ništav je sporazum kojim se isključuje ili ograničava pravo ortaka na podnošenje tužbe iz opravdanih razloga. Tužba se podnosi protiv društva.

Smrt ortaka-nastavljanje društva sa naslednicima

U slučaju smrti ortaka, ideo ortaka se ***ne nasleđuje već se raspoređuje srazmerno na preostale ortake***, ako ugovorom o osnivanju nije određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka. Ako je ugovorom o osnivanju određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka, a naslednici se sa time ne saglase ***ideo ortaka se raspoređuje srazmerno na preostale ortake***.

Ako je ugovorom o osnivanju određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka, naslednici mogu u roku od 30 dana od dana pravnosnažnog okončanja ostavinskog postupka da zahtevaju od društva da stupe na mesto preminulog ortaka.

Naslednici ortaka koji ne stupe na mesto preminulog ortaka u navedenim slučajajevima, imaju pravo na isplatu naknade za ideo srazmerno svom naslednom delu, u skladu sa odredbama člana 122. Zakona, koji uređuje posledice istupanja ortaka iz društva.

Ako je ugovorom o osnivanju određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka, naslednici se sa time mogu saglasiti tako da stupe na mesto preminulog ortaka ili da zahtevaju da ortačko društvo promeni pravnu formu u komanditno društvo, a da oni steknu status komanditora. Ako naslednici zahtevaju da ortačko društvo promeni pravnu formu u komanditno društvo, a preostali ortaci društva to odbiju, naslednici stupaju na mesto preminulog ortaka i mogu istupiti iz društva u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju istupanje ortaka.

Ako naslednici istupe iz društva, oni odgovaraju za do tada nastale obaveze društva po propisima koji uređuju odgovornost naslednika za dugove ostavioca.

Ugovorom o osnivanju može se ugovoriti visina udela u dobiti za komanditore, u slučaju nastavljanja društva sa naslednicima i promene pravne forme društva u komanditno društvo, koja može biti različita od visine udela u dobiti koju je ostavilac imao kao ortak.

Isključenje ortaka

Svojstvo ortaka u ortačkom društvu prestaje i isključenjem ortaka iz društva. Zakon o privrednim društvima ne uređuje detaljnije pitanje isključenja ortaka već ***upućuje na shodnu primenu svojih odredaba o isključenju člana društva s ograničenom odgovornošću***, iako je statusni položaj članova ovih društava različit u određenoj meri. Član društva, inače, može biti isključen *odlukom skupštine društva* ili *odlukom suda*. Ortačko društvo nema skupštinu kao organ, pa se ovaj oblik isključenja realizuje kroz većinsko izjašnjavanje članova ortačkog društva. Kako ne bismo zakonski koncept isključenja članova društva interpretirali na dva mesta u udžbeniku uradićemo to u delu udžbenika koji se bavi društвом s ograničenom odgovornošću i upućujemo na to rešenje.

Istupanje ortaka

Ortak može da istupi iz društva *podnošenjem pisanih obaveštenja o istupanju ostalim ortacima*. Pisano obaveštenje se podnosi najmanje šest meseci pre isteka poslovne godine, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ortak koji podnese pisano obaveštenje o istupanju istupa iz društva istekom poslovne godine u kojoj je obaveštenje dato (*dan istupanja*). Pravo ortaka na istupanje društva, po uslovima iz zakona, *ne može se ograničiti niti isključiti*.

Posledice istupanja ortaka iz društva

Udeo ortaka koji istupi iz društva *raspoređuje se srazmerno na preostale ortake*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Društvo je u obavezi da u roku od šest meseci od dana istupanja, osim ako drugi rok nije određen ugovorom o osnivanju, isplati ortaku koji istupa iz društva u novcu ono što bi primio u slučaju likvidacije društva na dan istupanja, ne uzimajući u obzir tekuće i nezavršene poslove. Ako je vrednost imovine društva na dan istupanja nedovoljna za pokriće obaveza društva, ortak koji istupa iz društva je u obavezi da isplati društvu deo nepokrivenog iznosa srazmerno svom udelu u društву u roku od šest meseci, ako ugovorom o osnivanju nije određen drugi rok.

Solidarna odgovornost ortaka koji istupa iz društva za obaveze društva nastale do dana istupanja prestaje po isteku perioda od pet godina od dana istupanja, ako ugovorom o osnivanju nije određen duži period.

Učešće ortaka koji je istupio iz društva u nezavršenim poslovima

Ortak koji istupa iz društva *učestvuje u dobiti i gubitku iz poslova koji u vreme njegovog istupanja još nisu bili završeni, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno*. Ortak koji je istupio iz društva može na kraju svake poslovne godine zahtevati da se napravi obračun o poslovima završenim u toj godini, da mu se isplati ono što mu iz toga pripada i da mu se podnese izveštaj o stanju poslova koji još nisu završeni.

Zastita poverilaca ortaka

Poverilac koji ima dospelo potraživanje prema ortaku po osnovu izvršne presude u skladu sa zakonom kojim se uređuje izvršenje i obezbeđenje, ima pravo da u pisanoj formi zahteva od društva da mu isplati u novcu ono što bi ortak primio u slučaju likvidacije društva, ali samo do visine svog potraživanja. Društvo je dužno da bez odlaganja obavesti ortaka o prijemu zahteva poverioca. *Danom isplate poverioca od strane društva ortak gubi svojstvo ortaka, a njegov udeo raspodeljuje se ostalim ortacima na jednak delove*. Ortak koji je izgubio svojstvo ortaka, u skladu sa prethodnom odredbom, zadržava pravo na isplatu u novcu onoga što bi primio u slučaju likvidacije društva umanjeno za iznos isplaćen njegovom poveriocu.

U slučaju da u roku od šest meseci od dana dostave zahteva poverioca da mu društvo isplati ortakov dug društvo ne izvrši isplatu poveriocu ortaka, *poverilac ortaka može zahtevati namirenje svog potraživanja na imovini društva do visine onoga što bi*

ortak primio u slučaju likvidacije društva, u skladu sa zakonom kojim se uređuje izvršenje i obezbedenje.

2. KOMANDITNO DRUŠTVO

2.1. Pojam, osnivanje i evidencija podataka o članovima društva

Prema Zakonu o privrednim društvima komanditno društvo je *privredno društvo koje ima najmanje dva člana, od kojih najmanje jedan za obaveze društva odgovara neograničeno solidarno (komplementar), a namanje jedan odgovara ograničeno do visine neuplaćenog, odnosno neunetog uloga (komanditor)*. Prethodni zakon je ovo društvo definisao kao "*privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka, radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, od kojih najmanje jedno lice odgovara neograničeno za njegove obaveze (komplementar), a najmanje jedno lice odgovara ograničeno do visine svog ugovorenog uloga (komanditor)*". Kao i u slučaju ortačkog društva definicije komanditnog društva se ne razlikuju suštinski, s tim što aktuelna definicija ističe neograničenu solidarnu odgovornost komplementara, a ranija samo solidarnu odgovornost, a odgovornost komanditora pojašnjava raniju formulaciju "ugovorenog uloga" kroz određenje "*neuplaćenog, odnosno neunetog uloga*", za koji se pretpostavlja da je utvrđen ugovorom o osnivanju.

Komanditno društvo (*société en commandite simple, limited partnership, special partnership, Kommanditgesellschaft*) je nastalo u srednjem veku iz ugovora *commenda*, primenjivanog naročito u pomorskoj trgovini. Ovaj ugovor se sastojao u tome što je jedno lice predavalo robu ili neku sumu novca trgovcu ili vlasniku broda, uz rizik koji je bio ograničen na vrednost njegovog učešća u takvom poduhvatu i uz pravo na deo profita iz takvog poduhvata.⁴⁹ *Ovo društvo sa neograničenim rizikom, kao i ortačko društvo, ima u našem pravu pravni subjektivitet koji stiče upisom u propisani registar, sa navedenim posledicama pravnog subjektiviteta.*

U uporednom pravu ovo društvo je poznato kao partnerstvo sa ograničenom odgovornošću, tj. jemstvom. Najmanje jedan *partner je sa neograničenim jemstvom*, a ostali *partneri sa ograničenim jemstvom*, pa se iz tog razloga ponekad nazivaju tajni ili tihi partneri.⁵⁰ *Atraktivnost ovog društva proizilazi iz činjenice da je komanditor zainteresovan za dividendu iz uloženog kapitala, a ne i za upravljanje društvom, dok je s druge strane komplementar zainteresovan za ulog komanditora i za vlastito upravljanje društvom.*

Na komanditno društvo primenjuju se odredbe Zakona o privrednim društvima o ortačkom društvu, ako zakonom nije drugačije uređeno. Komplementari imaju status ortaka ortačkog društva, u skladu sa Zakonom.

Pored elemenata koje treba sadržavati ugovor o osnivanju ortačkog društva, *ugovor o osnivanju komanditnog društva obavezno sadrži i oznaku koji je član društva komplementar, a koji je komanditor.*

⁴⁹ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo*, str. 186.

⁵⁰ Ines Besarović, *nav.delo*, str. 117.

Komanditno društvo je dužno da vodi **evidenciju podataka o članovima društva** i to evidenciju o adresi koju svaki od članova odredi kao svoju adresu za prijem pošte od društva i o kojoj obavesti društvo, s tim da ta lica mogu kao svoju adresu za prijem pošte označiti adresu za prijem elektronske pošte (evidencija podataka o članovima društva).

Član društva dužan je da o svojoj adresi za prijem pošte, kao i svakoj promeni te adrese, obavesti društvo bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastupanja promene.

Zakonski zastupnik komanditnog društva (jedan ili više komplementara) odgovara društvu i članu društva za tačnost i blagovremenost unosa u evidenciju podataka o članovima društva, a o izvršenom unosu ili stanju te evidencije izdaje potvrdu na zahtev člana.

2.2. Ulog, ideo i dobit i gubitak

Na uloge i udele komplementara u društvu shodno se primenjuju odredbe Zakona o ulozima i udelima ortaka.

Komplementari u društvo **unose uloge jednake vrednosti**, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Izuzetno, od odredbi Zakona koje uređuju da nenovčani ulozi u privrednom društvu mogu biti u stvarima i pravima, **nеновчани улог комплементара може бити и у раду и услугама**.

Komplementari **stiču udele u društvu srazmerne svojim ulozima u društvo**, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije predviđeno. Komplementar **nije dužan da poveća ulog** iznad iznosa određenog ugovorom o osnivanju, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. **Komplementar ne može smanjiti svoj ulog bez saglasnosti svih ostalih komplementara**.

Udeo se **prenosi pisanim ugovorom** zaključenim između prenosioca i sticaoca u dela, kao i na drugi način propisan zakonom. **Potpisi na ugovoru overavaju se** u skladu sa zakonom koji uređuje overu potpisa.

Sticalac u dela stiče ideo danom registracije prenosa u dela u skladu sa zakonom o registraciji.

Prenos u dela izmađu komplementara je *sloboden*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Prenos u dela trećim licima. Ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno, komplementar **ne može bez saglasnosti ostalih komplementara:** 1) *preneti svoj ideo trećem licu, što obuhvata i unos tog u dela kao nenovčanog uloga u drugo privredno društvo; 2) dati svoj ideo u zalogu trećem licu.*

Ako komplementari ne daju saglasnost na prenos u dela trećem licu, komplementar kome je saglasnost za prenos u dela uskraćena **može istupiti iz društva** u skladu sa odredbama Zakona.

Odgovornost kod prenosa u dela. *Prenosilac u dela i sticalac u dela* odgovaraju neograničeno solidarno za sve obaveze prenosioca u dela prema društvu na dan registracije prenosa u dela u skladu sa zakonom o registraciji, osim ako se svi komplementari ne sporazumeju drugačije. Zahtev društva za ispunjenje obaveza prenosioca u dela **zastareva u roku od tri godine** od dana registracije prenosa u skladu sa zakonom o registraciji.

Komanditor može slobodno preneti svoj ideo ili deo u dela na drugog komanditora ili na treće lice.

Komanditori i komplementari učestvuju u **deobi dobiti i pokriću gubitka** društva srazmerno svojim udelima u društvu, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

2.3. Vodenje poslova, zastupanje društva i prava komanditora

Komplementari vode poslove privrednog društva i zastupaju ga. Komanditori ne mogu voditi poslove društva niti ga zastupati. Izuzetno, komanditor se može usprotiviti samo preduzimanju radnji ili zaključenju poslova od strane komplementara koji su van redovnog poslovanja društva, u kom slučaju komplementar ne može preuzeti tu radnju odnosno zaključiti taj posao. Eventualno usprotivljenje komanditora, uređeno na ovako opšti način može ozbiljno ometati poslovanje i odlučivanje u komanditnom društvu.

Komanditoru se može dati prokura, kao poslovno punomoćje da u ime i za račun društva zaključuje pravne poslove i preduzima druge pravne radnje, odlukom svih komplementara.

2.3.1. Komanditorovo pravo nadzora

Komanditor ima pravo **da zahteva kopije godišnjih finansijskih izveštaja društva** radi provere njihove ispravnosti, kao i da mu se u tu svrhu **dozvoli uvid u poslovne knjige i dokumenta društva**. Ako komanditoru nije omogućeno vršenje ovog prava u roku od osam dana od dana kada je podneo odgovarajući zahtev, komanditor može tražiti da sud u vanparničnom postupku naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu. Postupak suda je hitan i sud je dužan da donese odluku u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

Komanditor nema pravo na informisanje kao komplementar, odnosno ortak ovlašćen za poslovođenje, o čemu je ranije bilo reči u delu udžbenika koji se bavi ortačkim društvom.

Komanditor **može imati i druga prava** u pogledu pristupa dokumentima društva ako je to određeno ugovorom o osnivanju.

2.3.2. Isplata dobiti komanditoru

Udeo u dobiti isplaćuje se komanditoru **srazmerno visini njegovog uloga**, osim ako je ugovorom o osnivanju drugačije određeno, a u roku koji je određen ugovorom o osnivanju, odnosno odlukom komplementara ako taj rok nije određen ugovorom o osnivanju. Ako o roku za isplatu dobiti odlučuju komplementari, jer rok nije određen ugovorom o osnivanju, taj rok ne može biti duži od 90 dana računajući od dana usvajanja godišnjih finansijskih izveštaja društva.

2.4. *Odgovornost komanditora*

2.4.1. *Odgovornost komanditora*

Komanditor **ne odgovara za obaveze društva ako je u celini uplatio ulog koji je preuzeo kao obavezu ugovorom o osnivanju.** Ako komanditor **ne uplati u celini ulog na koji se obavezao ugovorom o osnivanju, on odgovara solidarno sa komplementarima poveriocima društva do visine neuplaćenog odnosno neunetog uloga u društvo.**

U pogledu visine uplaćenog odnosno unetog uloga u društvo koji je komanditor kao obavezu preuzeo ugovorom o osnivanju **merodavna je vrednost tog uloga** koja je registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

Odredba ugovora između komplementara, odnosno komplementara i komanditora, kojom se komanditor oslobađa u celosti ili delimično obaveze uplate svog uloga ili mu se ta obaveza odlaže, **bez dejstva je prema poveriocima društva**, jer je to za njih pravni posao koji je obavljen između trećih lica (*res inter alios acta*)

2.4.2. *Slučajevi odgovornosti komanditora kao komplementara*

Komanditor odgovara kao komplementar (neograničeno solidarno) prema trećim licima ako je njegovo ime, uz njegovu saglasnost, uneto u poslovno ime privrednog društva.

Raniji Zakon o privrednim društvima je predviđao, pored ovog slučaja odgovornosti komanditora kao komplementara, *i slučaj kada postupa suprotno zabrani zakona da ne može vršiti poslovođenje društva*. Ukoliko je komanditor vodio poslove društva neograničeno solidarno je odgovoran za preuzete obaveze za društvo, jer, bez obzira na nezakonitost vođenja poslova, zbog pravne sigurnosti treća savesna lica ne mogu trpeti štetu, jer su sa komanditorom zaključila pravni posao za koji on nije bio ovlašćen. *Da li aktuelni zakonodavac podrazumeva ovaj slučaj odgovornosti kao komplementara nije jasno, ali izričita odredba, u tom smislu, bi imala funkciju i ne bi predstavljala nepotrebno normiranje pravne situacije.*

2.4.3. *Odgovornost novog komanditora*

Lice koje pristupi komanditnom društvu kao komanditor odgovara kao komplementar prema trećim licima ako je njegovo ime, uz njegovu saglasnost, uneto u poslovno ime društva, i za obaveze koju su nastale do trenutka njegovog pristupanja društvu.

2.5. Prestanak statusa člana društva i prestanak društva

2.5.1. Prestanak statusa komplementara i komanditora i promena pravne forme

Komanditno društvo *ne prestaje u slučaju smrti komanditora, odnosno prestanka komanditora koji je pravno lice*, jer na njegovo mesto *stupaju naslednici*, ako je komanditor fizičko lice, odnosno **pravni sledbenici** akom je u pitanju pravno lice kao komanditor.

Prestanak statusa komplementara i komanditora uslovljava promenu pravne forme društva.

Ako iz komanditnog društva istupe svi komplementari, a najmanje jedan novi komplementar nije primljen u roku od tri meseca od dana istupanja poslednjeg komplementara, komanditori mogu u tom roku doneti jednoglasno odluku o **promeni pravne forme**, u skladu sa Zakonom.

U slučaju smrti jedinog komplementara društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog komplementara, ako naslednici u roku od tri meseca od dana pravnosnažnog okončanja ostavinskog postupka zahtevaju upis promene komplementara u registar. Naslednici komplementara koji ne stupe na mesto preminulog komplementara, kao u prethodnom slučaju, imaju pravo na isplatu naknade za ideo srazmerno svom naslednom delu, u skladu sa odredbama člana 122. Zakona, koje uređuju posledice istupanja ortaka iz društva.

Ako iz komanditnog društva istupe svi komanditori, a najmanje jedan novi komanditor nije primljen u roku od tri meseca od dana istupanja poslednjeg komanditora, komplementari mogu u tom roku doneti jednoglasno odluku o promeni pravne forme, u skladu sa Zakonom.

Izvršene promene iz prethodnih odlomaka ove tematske jedinice registruju se u skladu sa zakonom o registraciji. donese odluku o promeni pravne forme u propisanom roku, takođe, se pokreće postupak prinudne likvidacije komanditnog društva.

2.5.2. Prestanak komanditnog društva

Na prestanak komanditnog društva shodno se primenjuju odredbe Zakona o prestanku ortačkog društva. No, zbog specifičnosti komanditnog društva u postojanju i komanditora kao člana društva, pravila o prestanku ortačkog društva primenjuju se na komanditno društvo kada je u pitanju promena statusa komplementara. Specifični osnovi prestanka ortačkog društva koji se tiču otkaza ortaka, isključenja ortaka ili odluke suda, zbog statusa komanditora, ne mogu ni u kom slučaju dovesti do prestanka komanditnog društva, te Zakon nema posebnu potrebu da to uređuje.⁵¹

⁵¹ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo*, str. 199.

3. DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

3.1. Pojam, odgovornost i sloboda ugovaranja

Društvo s ograničenom odgovornošću je društvo u kome jedan ili više članova društva imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučajevima probijanja pravne ličnosti, u skladu sa Zakonom. (član 139. Zakona o privrednim društvima). Prethodni Zakon o privrednim društvima definisao je ovo društvo kao *privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica, u svojstvu članova društva, radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom*. Primetno je da ova definicija ne sadrži neposredno odgovornost društva i osnivača za obaveze, što se uređuje narednim stavom predviđajući da društvo za svoje obaveze odgovara celokupnom imovinom, a član ne odgovara za obaveze društva, osim do iznosa neunetog uloga u imovinu društva. *Odgovornost člana društva po novom zakonu za zloupotrebu u poslovanju koja je kvalifikovana probijanjem pravne ličnosti, značajno je različita od ranije izričito formulisane odgovornosti do iznosa neunetog uloga u imovinu društva. Ovo ima i specifične posledice u obavljanju delatnosti privrednog društva.*

Teoretičari privrednog prava ističu da je društvo s ograničenom odgovornošću (*société à responsabilité limitée-SARL, Gesellschaft mit beschränkter Haftung, private limited company*), u poređenju sa akcionarskim društvom, društvo novijeg vremena. Prvi put se pojavljuje u nemačkom pravu (1892. godine), a zatim u Austriji, Francuskoj, Švajcarskoj i u drugim zemljama. Ovo društvo je u osnovnim odrednicama poznavao i jugoslovenski Trgovački zakon iz 1937. godine. U Francuskoj od ukupnog broja svih formi trgovackih društava dve trećine su društva s ograničenom odgovornošću. U Nemačkoj ima više od pola miliona ovih društava, što je 180 puta više od akcionarskih. *Rasprostranjenost ovog društva poslednjih decenija je uočljiva, što je određeno njegovom prirodom koju čini kombinacija modifikovanih obeležja ortačkog društva i zatvorenog akcionarskog društva.* U zemljama koje su imale strogu regulativu osnivanja akcionarskih društava razvila se forma društva s ograničenom odgovornošću.⁵²

Društvo s ograničenom odgovornošću, svakako, je kombinacija karakteristika tipičnih društava lica i tipičnih društava kapitala i ima svojstva i jedne i druge vrste društava, mada smo ga svrstali, u kategorizaciji društva po određenim kriterijumima, u **društvo kapitala**. Najčešće je, u praksi, reč o društvu sa malim osnovnim kapitalom i malim brojem članova (primeren je oblik porodičnog društva).⁵³

Pravna priroda društva s ograničenom odgovornošću je značajno teorijsko pitanje, s bitnim praktičnim posledicama, ali zamišljeni koncept udžbenika ne ostavlja prostora za dalje pojedinjavanje tog pitanja.

Članovi društva s ograničenom odgovornošću svoje međusobne odnose u društvu, kao i odnose sa društvom, **uređuju slobodno**, ako Zakonom nije drugačije uređeno (**načelo slobode ugovaranja**).

⁵² O tome: Ines Besarović, *nav.delo*, str. 94.

⁵³ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo*, str. 207.

3.2. Osnivački akt

3.2.1. Sadržina osnivačkog akta

U delu udžbenika koji se bavi karakteristikama privrednih društava uopšte, bavili smo se i rodnim pojmom osnivačkog akta i istakli, što važi i za osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću, da ovaj akt može imati formu **odluke o osnivanju** ako društvo osniva jedno lice (*jednočlano društvo*) ili **ugovora o osnivanju** ako društvo osniva više lica (*višečlano društvo*). Ovim aktom se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa Zakonom.

Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću sadrži naročito: 1) *podatke o članovima društva iz člana 9a Zakona, kao i podatak o prebivalištu člana društva;* 2) *poslovno ime i sedište društva;* 3) *pretežnu delatnost društva;* 4) *ukupan iznos osnovnog kapitala društva;* 5) *iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog člana društva;* 6) *vreme uplate, odnosno unošenja uloga u osnovni kapital društva;* 7) *udeo svakog člana društva u ukupnom osnovnom kapitalu izražen u procentima;* 8) *određivanje organa društva i njihovih nadležnosti.*

Ako osnivački akt ne sadrži odredbe o nadležnosti organa društva, organi društva imaju nadležnosti predviđene Zakonom.

3.2.2. Izmene osnivačkog akta

Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću **menja se običnom većinom glasova svih članova društva**, ako osnivačkim aktom nije predviđena veća većina.

Odluka o izmenama osnivačkog akta **kojom se umanjuju prava nekog člana društva može biti doneta samo uz saglasnost tog člana**, a naročito u slučaju: 1) *ukidanja ili ograničavanja prava prečeg upisa ili prava preče kupovine u dela;* 2) *izmene većine potrebne za odlučivanje u skupštini;* 3) *uvodenja ili povećanja obaveza dodatnih uplata;* 4) *izmene pravila o povlačenju i poništenju u dela;* 5) *izmene pravila o isključenju člana društva;* 6) *izmene pravila o imenovanju direktora, kao i članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, kojim se menjaju prava člana društva na predlaganje određenog broja tih lica.*

3.3. Sticanje svojstva člana društva i evidencija podataka o članovima društva

Sticanje svojstva člana društva

Svojstvo člana društva se stiče *danom registracije vlasništva nad udelom* u skladu sa zakonom o registraciji.

Svojstvo člana društva prestaje *danom registracije prestanka svojstva člana društva* u skladu sa zakonom o registraciji.

Evidencija podataka o članovima društva i dostavljanje članovima društva

Društvo je dužno da vodi evidenciju o adresi koju svaki od članova, svaki od suvlasnika udela i zajednički punomoćnik suvlasnika udela odredi kao svoju adresu za prijem pošte od društva i o kojoj obavesti društvo, s tim da ta lica mogu kao svoju adresu za prijem pošte označiti adresu za prijem elektronske pošte (**evidencija podataka o članovima društva**). Direktor odgovara društvu i navedenim licima za tačnost i blagovremenost unosa u evidenciju podataka o članovima društva, a o izvršenom iznosu ili stanju te evidencije izdaju potvrdu na zahtev tog lica. Lice je dužno da o svojoj adresi za prijem pošte, kao i o svakoj promeni te adrese, *obavesti društvo bez odlaganja*, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastupanja promene.

Dostavljanje licima iz ove naslovljene jedinice vrši se na adresu iz evidencije podataka o članovima društva, a dostavljanje se smatra izvršenim danom slanja preporučene pošiljke na tu adresu, odnosno danom slanja elektronske pošte.

3.4. Osnovni kapital

Minimalni osnovni kapital- Osnovni kapital društva iznosi **najmanje 100 dinara**, osim ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos osnovnog kapitala za društva koja obavljaju određene delatnosti, gde je visina osnivačkog kapitala određena garancija poslovne sigurnosti i snošenja rizika poslovanja. Minimalni kapital društva je smanjen u odnosu na prethodno zakonsko rešenja kada je bio određen na iznos od 500 evra i *ukinuta je obaveza uplate minimalnog kapitala pre registracije društva, čime je značajno ubrzana procedura otpočinjanja poslovanja i obavljanja delatnosti*.

Propisano je da se *osnovni kapital društva iskazuje u dinarima*, čime su uvaženi zahtevi prakse da se zakonska rešenja o privrednim društvima usaglase sa propisima koji uređuju računovodstvo i reviziju.

Povećanje osnovnog kapitala- Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću povećava se: 1) *novim ulozima postojećih članova ili člana koji pristupa društvu*; 2) *pretvaranjem rezervi ili dobiti društva u osnovni kapital*; 3) *pretvaranjem (konverzijom) potraživanja prema društvu u osnovni kapital*; 4) *statusnim promenama koje imaju za posledicu povećanje osnovnog kapitala*; 5) *pretvaranjem (konverzijom) dodatnih uplata u osnovni kapital*.

Osnovni kapital **povećava se na osnovu odluke skupštine društva**.

Odluka skupštine o povećanju osnovnog kapitala može se doneti i pre potpune uplate, odnosno unosa uloga postojećih članova društva, pod uslovom da član koji pristupa istovremeno sa pristupanjem uplati, odnosno unese svoj ulog u celosti.

Članovi društva imaju pravo prečeg upisa udela prilikom povećanja osnovnog kapitala novim ulozima u сразмерi sa svojim udelima, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Odredbe Zakona o povećanju osnovnog kapitala akcionarskog društva shodno se primenjuju i na povećanje osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću, osim u slučaju iz prethodnog odlomka.

Smanjenje osnovnog kapitala- Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću može se smanjiti, ali ne ispod minimalnog osnovnog kapitala (najmanje 100 dinara): 1) radi pokrića gubitaka društva; 2) radi stvaranja ili povećanja rezervi društva za pokrivanje budućih gubitaka ili za povećanje osnovnog kapitala iz neto imovine društva; 3) u slučajevima iz člana 46. stav 3. ("obavezai uplate, odnosno unosa uloga"), čl. 155. ("povlačenje i poništenje udela") i 159. ("raspolaganje sopstvenim udelom") Zakona; 4) u slučaju poništenja rezervisanog sopstvenog udela.

Odluku o smanjenju osnovnog kapitala donosi skupština većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva, osim ako osnivačkim aktom nije predviđena drugačija većina, ali ne manja od obične većine od ukupnog broja glasova članova društva koji imaju pravo glasa po određenom pitanju. Ova odluka Odluka registruje se u skladu sa zakonom o registraciji najkasnije u roku od tri meseca od dana donošenja. Odluka koja nije registrovana, u navedenom slučaju, ništava je.

Odluka iz prethodnog odlomka obavezno sadrži poziv poveriocima da prijave svoja potraživanja radi obezbeđenja tih potraživanja, ako se smanjenje osnovnog kapitala vrši uz primenu odredaba člana 147a Zakona o zaštiti poverilaca.

3.5. Udeli

3.5.1. Osnovna pravila

Pravna priroda udeli- Udeli *nisu hartije od vrednosti*, kao akcije kojima raspolažu akcionari. *Udeli se ne mogu sticati, niti se njima može raspolagati upućivanjem javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala.*

Sticanje udeli- Član društva s ograničenom odgovornošću stiče udeo u društvu *srazmerno vrednosti njegovog uloga u ukupnom osnovnom kapitalu društva*, osim ako je osnivačkim aktom pri osnivanju društva ili jednoglasnom odlukom skupštine društva određeno drugačije. Član društva *može imati samo jedan udeo u društву*. Ako član društva stekne više udeli, ti udeli se *spajaju* i zajedno *čine jedan udeo*.

Prava po osnovu udeli- Član društva s ograničenom odgovornošću po osnovu udeli ima sledeća prava: 1) *pravo glasa u skupštini*; 2) *pravo na učešće u dobiti društva*; 3) *pravo na učešće u likvidacionom ostatku*; 4) *druga prava predviđena Zakonom*. Navedena prava člana društva s ograničenom odgovornošću po osnovu udeli *srazmerna su učešću udeli tog člana u osnovnom kapitalu društva*, osim ako je osnivačkim aktom određeno drugačije.

Suvlasništvo na udelu- Udeo može pripadati većem broju lica i oni su *suvlasnici udeli*. Suvlasnici udeli svoje međusobne odnose u vezi sa suvlasničkim udelima uređuju

posebnim ugovorom. Suvlasnici udela svoja prava glasa po osnovu udela ostvaruju *preko jednog zajedničkog punomoćnika* o čijem identitetu su dužni da obaveste društvo.

Suvlasnici udela se u odnosu prema društvu *smatraju jednim članom* i *neograničeno solidarno odgovaraju* za sve obaveze u vezi sa tim udelom. Pravne radnje i obaveštenja koje društvo preduzme, odnosno uputi zajedničkom punomoćniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima udela.

Do dana dostavljanja društvu obaveštenja o imenovanju zajedničkog punomoćnika: 1) *udeo suvlasnika neće se računati za potrebe glasanja i utvrđivanja kvoruma na skupštini čanova društva*; 2) *pravne radnje koje društvo preduzme prema jednom suvlasniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima*.

Finansijska podrška društva za sticanje udela u društvu- Društvo *ne može*, neposredno ili posredno, *pružati finansijsku podršku bilo koje vrste* svojim članovima, zaposlenima ili trećim licima za sticanje udela u društvu, a naročito davati zajmove, garancije, jemstva, obezbeđenja i sl. Pravni posao koji je suprotan navedenom stavu *ništav je*.

Povlačenje i poništenje udela- Društvo može povući i poništiti udeo člana društva *samo u slučajevima i na način izričito predviđen osnivačkim aktom*, koji je važio na dan kada je član društva, čiji se udeo povlači i poništava, stekao taj udeo. Društvo može povući i poništiti udeo člana društva i ako to nije izričito predviđeno osnivačkim aktom, ako je izmenom osnivačkog akta za koju je glasao taj član društva to predviđeno. Odluku o povlačenju i poništenju udela člana društva *donosi skupština*. Zakon uređuje obaveznu sadržinu ove odluke (član 155.).

Prilikom povlačenja i poništenja udela *sprovodi se postupak smanjenja osnovnog kapitala društva*, u kome nije potrebno donositi posebnu odluku o smanjenju kapitala.

Zabrana zalaganja udela u korist društva- Društvo ne može uzeti u zalogu udeo člana društva u tom društvu.

3.5.2. Sopstveni udeli društva

Sticanje sopstvenog udela- Sopstvenim udelom društva, u smislu Zakona o privrednim društvima, *smatra se udeo ili deo udela koji društvo stekne od svog člana*. Društvo može sticati sopstvene udele *na osnovu odluke skupštine*: 1) *besteretnim pravnim poslom*; 2) *po osnovu isključenja člana društva*; 3) *otkupom udela ili dela udela od člana društva*; 4) *prinudnim otkupom udela preminulog člana, ako je to pravo društva predviđeno osnivačkim aktom*; 5) *po osnovu statusne promene, u skladu sa Zakonom*.

Društvo s ograničenom odgovornošću može sticati sopstveni udeo samo ako je udeo koji stiče *u celosti uplaćen*, osim kada se udeo stiče po osnovu isključenja člana društva, prinudnim otkupom udela preminulog člana i po osnovu statusne promene, kada društvo može stići udeo koji nije u celosti uplaćen.

Isplatu naknade po osnovu sticanja sopstvenog udela po osnovu otkupa udela ili dela udela od člana društva društvo može vršiti *samo iz rezervi* koje se mogu koristiti za te namene.

Društvo ne može sticati sopstveni ideo tako da ostane bez članova društva.
Jednočlano društvo ne može sticati sopstveni ideo.

Sticanje udela društva od strane njegovog kontrolisanog društva smatraće se sticanjem sopstvenog udela u smislu odredaba Zakona.

Pravni posao kojim društvo s ograničenom odgovornošću stekne sopstveni ideo suprotno navedenim pravilima o sticanju sopstvenog udela **ništav je**.

Prava društva po osnovu sopstvenog udelu- Društvo s ograničenom odgovornošću po osnovu sopstvenih udela **nema pravo glasa niti se ti udeli računaju u kvorum skupštine. Sopstveni ideo ne daje pravo društvu na učešće u dobiti.**

Raspolaganje sopstvenim udelom- Društvo s ograničenom odgovornošću može sopstveni ideo: 1) *raspodeliti članovima društva srazmerno učešću njihovih udela u osnovnom kapitalu društva, u skladu s odlukom skupštine;* 2) *preneti članu društva ili trećem licu uz naknadu, u kom slučaju svaki član društva ima pravo preče kupovine srazmerno visini svog udela u društvu.*

Odluka o raspolaganju sopstvenim udelom iz prethodnog stava obavezno sadrži i rok za uplatu neuplaćenog, odnosno unos neunetog uloga. Ako društvo ne raspolaže sopstvenim udelom na način predviđen u prvom odlomku ovog podnaslova, u roku od tri godine od dana sticanja, dužno je da sopstveni ideo poništi i sprovede postupak smanjenja osnovnog kapitala.

Odluku o raspolaganju sopstvenim udelom **skupština donosi običnom većinom glasova svih članova društva**, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno. Izuzetno, sopstveni ideo se može raspodeliti članovima društva nesrazmerno učešću njihovih udela u osnovnom kapitalu društva samo **na osnovu jednoglasne odluke skupštine**, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

3.5.3. Sloboda prenosa uloga

Osnovno pravilo- Prenos udela je **sloboden**, osim ako je Zakonom ili osnivačkim aktom drugačije određeno.

Pravo preče kupovine- Članovi društva imaju pravo preče kupovine udela koji je predmet prenosa trećem licu, *osim* ako je to pravo isključeno osnivačkim aktom ili zakonom.

Postupak u vezi sa pravom preče kupovine- Prenosilac udela je u obavezi da pre prenosa udela trećem licu svoj ideo ponudi *svim drugim članovima društva*. **Ponuda** se daje *u pisanoj formi* i sadrži sve bitne elemente ugovora o prenosu udela, adresu na koju član društva koji vrši pravo preče kupovine upućuje prihvat ponude, rok za zaključenje i overu ugovora o prenosu udela, kao i druge elemente predviđene osnivačkim aktom. Smatraće se da ponuda koja ne sadrži sve navedene elemente nije ni učinjena.

Član društva s ograničenom odgovornošću koji koristi pravo preče kupovine obavezan je da *u pisanoj formi* obavesti prenosioca udela o prihvatanju ponude u celosti,

u roku od 30 dana od dana prijema ponude, osim ako je drugi rok, ali ne duži od 90 dana od dana prijema ponude, predviđen osnivačkim aktom.

Ako dva ili više članova društva prihvati ponudu i ako se između prenosioca tih udela i tih članova ne postigne sporazum o načinu raspodele udela koji se prenosi, raspodela se vrši tako što svaki član koji je prihvatio ponudu kupuje deo udela koji je srazmeran učešću njegovog udela u zbiru udela svih drugih članova društva koji su prihvatili ponudu.

Osnivačkim aktom može se postupak u vezi sa pravom preče kupovine urediti *i na drugačiji način*.

Povreda prava preče kupovine- Član društva koji ima pravo preče kupovine kome prenosilac udela nije dostavio ponudu u skladu sa Zakonom, odnosno na način određen osnivačkim aktom, *može tužbom nadležnom sudu zatražiti:* 1) *poništenje ugovora ili drugog akta o prenosu udela;* 2) *obavezivanje tuženog člana društva na prenos udela tužiocu, odnosno da presuda zameni ugovor o prenosu udela između tužioca i tuženog člana društva.* Tužba se može podneti u roku od 30 dana od dana saznanja za zaključenje ugovora o prenosu udela, ali najkasnije istekom šestog meseca od dana registracije prenosa udela u registru privrednih subjekata.

Sud može u postupku po tužbi, na zahtev tuženog, *naložiti tužiocu da položi odgovarajuće obezbeđenje za isplatu kupoprodajne cene* za slučaj uspeha u sporu u formi sudskog depozita, bankarske garancije ili drugog sredstva obezbeđenja koje se izdaje u skladu sa zakonom. Ako tužilac ne postupi po nalogu suda da položi odgovarajuće obezbeđenje *tužba se odbacuje*.

Prenos udela trećem licu- Ako ni jedan član društva koji ima pravo preče kupovine ne iskoristi to pravo u skladu s odredbama Zakona i osnivačkog akta, prenosilac udela može *u roku od 90 dana od dana isteka roka za prihvat ponude* zaključiti ugovor o prenosu udela sa trećim licem, *pod uslovima koji ne mogu da budu povoljniji od uslova iz ponude koja je dostavljena drugim članovima društva* osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Izuzetak u slučaju javne prodaje- Ako se ideo prodaje putem javnog prikupljanja ponuda, licitacije ili sličnog postupka (javna prodaja), član društva koji želi da koristi pravo preče kupovine to pravo može ostvariti samo u tom postupku, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Prenos udela uz saglasnost društva- Osnivačkim aktom može se predvideti da se ideo u društvu može preneti na lice koje nije član društva samo uz prethodnu saglasnost društva. Zakon uređuje postupak davanja saglasnosti odlukom skupštine ili na drugi način uređen osnivačkim aktom društva.

Pravo društva na određivanje kupca udela- Društvo s ograničenom odgovornošću je ovlašćeno da umesto davanja saglasnosti za prenos udela *odredi treće lice na koje prenosilac udela može preneti ideo* pod istim uslovima, u kom slučaju prenosilac udela može svoj deo preneti isključivo na to treće lice pod tim uslovima. Odluku, u navedenom smislu, donosi skupština društva.

Ako treće lice određeno od strane društva zaključi i overi ugovor o prenosu udela, *društvo odgovara prenosiocu udela solidarno za isplatu kupoprodajne cene zajedno sa tim licem.*

Osnivačkim aktom mogu se predvideti i druge vrste ograničenja za prenos udela.

Obaveza otkupa udela- Ako društvo obavesti prenosioca udela o tome da mu uskraćuje traženu saglasnost, pri čemu ne odredi treće lice u skladu sa članom 168. Zakona, dužno je da od prenosioca otkupi ideo u roku od 30 dana od dana isteka roka iz člana 167. stav 4. Zakona. Ukoliko društvo ne postupi na ovaj način, prenosilac udela ima pravo da ideo proda trećem licu po svom izboru, pod istim uslovima.

Osnivačkim aktom mogu se predvideti i druge vrste ograničenja za prenos udela.

Prenos udela putem nasleđa- U slučaju smrti člana društva s ograničenom odgovornošću naslednici tog člana stiču njegov ideo u skladu sa zakonom kojim se uređuje nasleđivanje.

Na zahtev društva ili jednog od naslednika preminulog člana društva, sud nadležan za sprovođenje ostavinskog postupka iza preminulog člana društva može postaviti **privremenog staraoca zaostavštine** koji će u ime i za račun naslednika preminulog člana društva vršiti članska prava u društvu.

Prinudni otkup udela od naslednika- Osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću se može predvideti pravo društva ili jednog ili više članova da *u roku od šest meseci od smrti člana društva, a najkasnije u roku od tri meseca* od dana registracije naslednika preminulog člana društva kao članova društva u skladu sa zakonom o registraciji, donešu odluku o prinudnom otkupu udela od njegovih naslednika. Postupak donošenja odluke, u navedenom smislu, uređuje Zakon.

Ako je osnivačkim aktom predviđen prinudni otkup udela od naslednika tim aktom **mora se propisati i način utvrđenja naknade za otkup udela, kao i rok za njenu isplatu, a u suprotnom smatraće se da ovo pravo ne postoji.** U slučaju prinudnog otkupa udela naslednici preminulog člana društva imaju *pravo na isplatu* naknade utvrđene u skladu s osnivačkim aktom, u roku utvrđenom tim aktom.

Uslovi i posledice prenosa udela- Udeo se **prenosi ugovorom u pisanoj formi** sa overenim potpisima prenosioca i sticaoca, a može se preneti i na drugi način u skladu sa zakonom.

Prenosilac udela **solidarno odgovara** sa sticaocem udela za obaveze prema društvu po osnovu svog neuplaćenog odnosno neunetog uloga u osnovni kapital društva, kao i za obaveze dodatnih uplata u pogledu tog udela, prema stanju na dan prenosa udela.

Pravne radnje preduzete prema ili od strane prenosioca udela pre registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji u pogledu tog udela smatraju se radnjama preduzetim prema, odnosno od strane sticaoca udela, osim ako je to nespojivo sa prirodom preduzete pravne radnje.

Deoba udela- Udeo člana društva s ograničenom odgovornošću može se podeliti:
1) *po osnovu ugovora o prenosu dela udela;* 2) *po osnovu pravnog sledbeništva;* 3)

ugovorom o podeli u dela između suvlasnika; 4) u drugim slučajevima u skladu sa zakonom.

Osnivačkim aktom društva **može se isključiti deoba u dela**, osim u slučaju nasleđivanja, ili se može dozvoliti samo u određenim slučajevima.

Odredbe Zakona o raspolanjanju u delom shodno se primenjuju na raspolanjanje delom u dela.

Zalaganje u dela- Član društva sa ograničenom odgovornošću **može založiti** ideo ili deo u dela, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

3.5.3. Dodatne uplate društvu

Dodatne uplate- Osnivačkim aktom ili odlukom skupštine može se utvrditi obaveza članova društva da, pored uplate upisanog osnovnog kapitala, izvrše dodatne uplate društvu *srazmerno visini svog u dela u društvu*. Osnivačkim aktom ili odlukom skupštine može biti određena drugačija srazmera, odnosno tačan iznos dodatnih uplata, kao i rokovi za vraćanje dodatnih uplata.

Dodatnim uplatama ne povećava se osnovni kapital društva. Dodatne uplate mogu biti **samo u novcu**.

Odluka skupštine kojom se utvrđuje obaveza na dodatne uplate donosi se jednoglasno, osim ako je osnivačkim aktom za donošenje te odluke predviđena druga većina. Ako je osnivačkim aktom predviđeno da se ova odluka donosi i drugom većinom, ta odluka obavezuje samo članove koji su za nju glasali.

3.6. Isplate članovima društva

Društvo s ograničenom odgovornošću može vršiti **isplatu dobiti** svojim članovima, **povraćaj dodatnih uplata, zajma i slično**, kao i **druga plaćanja po bilo kom osnovu, isključivo u skladu sa osnivačkim aktom i odredbama ovog zakona o ograničenjima plaćanja (opšte pravilo)**.

3.6.1. Pravo na isplatu dobiti

Zakon o privrednim društvima predviđa da se **na isplatu dobiti i ograničenja plaćanja** članovima društva s ograničenom odgovornošću **shodno primenjuju odredbe o isplati dividende i međudividende akcionarima**.

Članovi društva imaju **pravo na ideo u dobiti** utvrđenoj godišnjim izveštajem o poslovanju, ako osnivačkim aktom ili ugovorom nije drugačije utvrđeno.

Dobit se deli među članovima društva *srazmerno udelima*. Osnivačkim aktom **može se odrediti da se isplata dobiti ne vrši u srazmeri sa u delom članova** u osnovnom kapitalu društva.

Po usvajanju finansijskih izveštaja za poslovnu godinu **dobit te godine** raspoređuje se sledećim redom: 1) *za pokriće gubitaka prenesenih iz ranijih godina; 2) za rezerve, ako su one predviđene posebnim zakonom (zakonske rezerve).* Ako nakon raspoređivanja dobiti za navedene svrhe **preostane deo dobiti**, skupština ga može raspodeliti za sledeće namene: 1) za rezerve, ako ih je društvo utvrdilo svojim aktom (tzv.

statutarne rezerve, iako ovo društvo nema statut kao opšti akt); 2) za dobit kao dividendu kod akcionarskog društva, u skladu sa Zakonom.

3.7. Prestanak svojstva člana društva s ograničenom odgovornošću

Razlozi za prestanak svojstva člana- Članu društva prestaje svojstvo člana: 1) smrću, ako je član fizičko lice, odnosno brisanjem iz odgovarajućeg registra, ako je član pravno lice; 2) istupanjem iz društva; 3) isključenjem iz društva; 4) prenosom celokupnog udela; 5) povlačenjem i poništenjem udela.

3.7.1. Istupanje člana društva

Istupanje člana društva bez potraživanja naknade za ideo- Član društva s ograničenom odgovornošću koji nema neizmirene obaveze prema društvu po osnovu neuplaćenog odnosno neunetog uloga u društvo, **može u svako doba**, na osnovu izjave o istupanju dostavljene društву, da istupi iz društva bez navođenja razloga za istupanje, *ako ne zahteva naknadu za svoj ideo*.

Udeo člana društva koji je istupio iz društva, postaje sopstveni ideo društva i bez donošenja odluke o sticanju sopstvenog udela. Istupanjem člana iz društva, članu ne prestaju obaveze koje je imao prema društву do momenta istupanja. Istupanje člana iz društva i sticanje sopstvenog udela registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Istupanje člana društva iz opravdanog razloga- Član društva s ograničenom odgovornošću **može istupiti iz društva iz opravdanih razloga**. Opravdani razlog za istupanje člana društva postoji naročito: 1) *ako mu jedan ili više ostalih članova ili društvo svojim radnjama ili propuštanjem prouzrokuje štetu, ili ako je očigledno da će takva šteta, prema redovnom toku stvari nastupiti*; 2) *ako je u značajnoj meri onemogućen da ostvaruje svoja prava u društву*; 3) *ako mu društvo nameće nesrazmerne obaveze*.

Osnivačkim aktom **mogu se predvideti i drugi opravdani razlozi za istupanje** člana društva s ograničenom odgovornošću, kao i propisati postupak istupanja i način određivanja naknade članu društva koji istupa.

Osnivačkim aktom **ne može se unapred isključiti pravo člana** društva s ograničenom odgovornošću da zahteva istupanje iz društva iz opravdanog razloga, niti se član društva tog prava može unapred odreći.

Postupak istupanja- Član društva s ograničenom odgovornošću koji želi da istupi iz društva u skladu sa Zakonom **dužan je da o tome dostavi pisani zahtev društvu**, o kojem **odlučuje skupština**. Pisani zahtev za istupanje sadrži naročito: 1) **razloge istupanja**; 2) **iznos koji se zahteva od društva na imena naknade za ideo** i 3) **rok** u kome se zahteva isplata naknade za ideo, osim ako je taj rok već određen osnivačkim aktom.

Skupština društva je dužna da doneće odluku o zahtevu člana društva za istupanje iz društva u roku od 60 dana od dana prijema i da u istom roku o tome obavesti

člana društva koji istupa. Zahtev skupština društva može samo usvojiti ili odbiti u celini. Odluka o zahtevu za istupanje donosi se *običnom većinom glasova svih članova društva, osim* ako je osnivačkim aktom predviđena veća većina.

Udeo člana društva koji je istupio iz društva *postaje sopstveni udeo društva*.

Istupanje člana društva s ograničenom odgovornošću iz društva i sticanje sopstvenog udela društva *registruje se u skladu sa zakonom o registraciji*.

Član društva može zahtevom za istupanje iz opravdanog razloga da traži da društvo pruži *obezbeđenje za isplatu naknade za njegov udeo putem ustanovljenja zaloge na sopstvenom udelu* koji će društvo steći ako prihvati njegov zahtev za istupanje iz društva, u skladu sa zakonom koji uređuje zalogu na pokretnim stvarima upisanim u registar.

Isplata naknade članu koji je istupio- Društvo s ograničenom odgovornošću može isplaćivati naknadu za udeo članu društva koji je istupio samo iz: 1) *sredstava rezervi društva koje se mogu koristiti za te namene*; 2) *sredstava ostvarenih prodajom sopstvenog udela društva stečenog istupanjem tog člana društva*.

Do potpune isplate naknade udela članu koji je istupio iz društva, društvo ne može deliti dobit svojim članovima i dužno je da: 1) svu ostvarenu dobit raspoređuje u rezerve i 2) sva sredstva društva namenjena za isplatu naknade koriste se isključivo za tu namenu.

Istupanje iz opravdanog razloga po odluci suda- Ako skupština društva s ograničenom odgovornošću odbije zahtev za istupanje, odnosno propusti da o njemu odluči u roku od 60 dana od dana prijema zahteva, član društva *može tužbom* nadležnom sudu protiv društva zahtevati prestanak svojstva člana društva zbog postojanja opravdanog razloga i isplatu naknade za svoj udeo.

3.7.2. Isključenje člana društva

Isključenje člana odlukom skupštine- Ako član društva s ograničenom odgovornošću propusti da u naknadnom roku izvrši obavezu uplate novčanog uloga, odnosno unosa uloga, skupština društva donosi odluku o njegovom isključenju iz društva *dvotrećinskom većinom glasova preostalih članova društva* osim ako je osnivačkim aktom određena druga većina. Odluka se može doneti samo u odnosu na sve članove društva koji nisu izvršili obavezu uplate odnosno unošenja uloga ni u naknadno ostavljenom roku. Isključenjem člana društva *udeo tog člana postaje sopstveni udeo društva, a isključeni član nema pravo na naknadu za svoj udeo*. Odluka skupštine predstavlja osnov za brisanje isključenog člana iz registra privrednih subjekata.

Isključeni član ostaje u obavezi da uplati odnosno unese upisani ulog i izvrši dodatne uplate na koje je bio obvezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva. Za izvršenje ove obaveze odgovara i prethodni vlasnik udela člana društva koji je isključen, jer smo istakli da prenosilac udela solidarno odgovara sa sticaocem udela za obavezu prema društву po osnovu svog neuplaćenog odnosno neunetog uloga u osnovni kapital društva, kao i za obavezu dodatnih uplata u pogledu tog udela, prema stanju na dan prenosa udela.

Društvo s ograničenom odgovornošću zadržava pravo da tužbom nadležnom sudu od isključenog člana društva *zahtega i naknadu štete*.

Isključenje člana odlukom suda- Društvo s ograničenom odgovornošću može **tužbom** koju podnosi nadležnom суду заhtevati isključenje člana društva, iz razloga određenih osnivačkim aktom ili iz drugih opravdanih razloga, a naročito ako član društva: 1) *namerno ili grubom nepažnjom prouzrokuje štetu društvu;* 2) *ne izvršava posebne dužnosti prema društvu propisane Zakonom ili osnivačkim aktom;* 3) *svojim radnjama ili propuštanjem, protivno osnivačkom aktu, zakonu ili dobrim poslovnim običajima, sprečava ili u značajnoj meri otežava poslovanje društva.* Odluku o podnošenju tužbe skupština *donosi većinom glasova prisutnih članova,* osim ako je osnivačkim aktom određena veća većina.

Na zahtev društva sud može odrediti **privremenu meru suspenzije prava glasa** člana društva čije se isključenje traži, kao i **drugih prava** tog člana društva ili privremenu meru uvođenja prinudne uprave u društvo, ako nađe da je to nužno i opravdano radi sprečavanja nastanka štete za društvo.

Osnivačkim aktom **ne može se unapred isključiti pravo** društva da podnese tužbu za isključenje člana društva, niti pravo isključenog člana društva na naknadu vrednosti udela.

Tužba za isključenje člana društva može se podneti **u roku od šest meseci** od dana saznanja za razlog za isključenje (*subjektivni rok*), a najkasnije **u roku od pet godina** od nastanka razloga za isključenje (*objektivni rok*).

Ako na zahtev člana koji poseduje ideo koji predstavlja najmanje 5% osnovnog kapitala društva, skupština u roku od dva meseca od dana podnošenja zahteva ne odluči o zahtevu za podnošenje tužbe ili odbije zahtev ili se tužba ne podnese u roku od 30 dana od dana donošenja odluke o podnošenju tužbe, član koji je podneo zahtev ima pravo, da u naknadnom roku od 30 dana, podnese tužbu суду u svoje ime, a za račun društva.

Isključenjem člana društva **ideo tog člana društva postaje sopstveni ideo društva.** Isključeni član ostaje u obavezi da uplati odnosno unese upisani ulog i izvrši dodatne uplate na koje je bio obavezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva.

Naknada za ideo u slučaju isključenja odlukom suda- Isključeni član društva s ograničenom odgovornošću može tužbom nadležnom суду protiv društva tražiti naknadu vrednosti svog udela u roku od 180 dana od dana pravosnažnosti presude o isključenju člana društva.

3.8. Upravljanje društvom

Organji društva

Upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno. U slučaju **jednodomnog upravljanja** organi društva su: 1) *skupština* i 2) *jedan ili više direktora,* a u slučaju **dvodomnog upravljanja:** 1) *skupština;* 2) *nadzorni odbor* i 3) *jedan ili više direktora.*

U jednočlanom društvu s ograničenom odgovornošću funkciju skupštine vrši jedini član društva. Ako je ovaj jedini član društva **pravno lice** osnivačkim aktom se

može odrediti organ tog člana društva koji u ime tog člana vrši funkciju skupštine, a u odsustvu takve odredbe smatra se da je to registrovani zastupnik tog člana.

Osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću određuje se da li je upravljanje društvom jednodomno ili dvodomno.

3.8.1. Skupština

1) Sastav i delokrug

Sastav- Skupštinu čine **svi članovi društva s ograničenom odgovornošću**. Svaki član društva ima **pravo glasa u skupštini srazmerno učešću njegovog udela u osnovnom kapitalu društva**, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno, s tim da se tim aktom ne može predvideti da član društva nema pravo glasa.

Delokrug skupštine- Ako osnivačkim aktom nije drugačije uređeno (**autonomni delokrug**), skupština društva s ograničenom odgovornošću po Zakonu (**zakonski delokrug**): donosi izmene osnivačkog akta; usvaja finansijske izveštaje, kao i izveštaje revizora ako su finansijski izveštaji bili predmet revizije; nadzire rad direktora i usvaja njihove izveštaje, ako je upravljanje društvom jednodomno; usvaja izveštaje nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; odlučuje o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala društva; odlučuje o raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitaka, uključujući i određivanje dana sticanja prava na učešće u dobiti i dana isplate učešća u dobiti članovima društva; imenuje i razrešava direktora i utvrđuje naknadu za njegov rad odnosno načela za utvrđivanje te naknade, ako je upravljanje društvom jednodomno; bira i razrešava članove nadzornog odbora i utvrđuje naknadu za njihov rad, ako je upravljanje društvom dvodomno; imenuje revizora i utvrđuje naknadu za njegov rad; odlučuje o pokretanju postupka likvidacije, kao i o podnošenju predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane društva; imenuje likvidacionog upravnika i usvaja likvidacione bilanse i izveštaje likvidacionog upravnika; odlučuje o sticanju sopstvenih udela; odlučuje o obavezama članova društva na dodatne uplate i o vraćanju tih uplata; odlučuje o zahtevu za istupanje člana društva; odlučuje o isključenju člana društva iz razloga neplaćanja, odnosno neunošenja upisanog uloga; odlučuje o pokretanju spora za isključenje člana društva; odlučuje o povlačenju i poništenju udela; daje prokuru; odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu sa prokuristom, kao i u sporu sa direktorom, ako je upravljanje društvom jednodomno, odnosno sa članom nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno; odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu protiv člana društva; odobrava ugovor o pristupanju novog člana i daje saglasnost na prenos udela trećem licu; odlučuje o statusnim promenama i promenama pravne forme; daje odobrenje na pravne poslove u kojima postoji lični interes u skladu sa odredbama Zakona; daje saglasnost na sticanje, prodaju, davanje u zakup, zalaganje ili drugo raspolaganje imovinom velike vrednosti u smislu odredaba Zakona; donosi poslovnik o svom radu; vrši druge poslove i odlučuje o drugim pitanjima, u skladu sa Zakonom i osnivačkim aktom.

Osim ovog "zakonskog delokruga" skupštine istakli smo da postoji, a i Zakon ga prepostavlja, i "**autonomni delokrug**", koji je moguće urediti osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću. *Ova mogućnost ima svoje dobre strane, ispoljene kroz*

veću fleksibilnost u poslovanju, ali otvara i mogućnost za neke vidove zloupotreba članova društva.

2) Sednice skupštine

Sednice skupštine društva s ograničenom odgovornošću mogu biti **redovne** i **vanredne**. Na održavanje sednica primenjuju se odredbe Zakona koje uređuju održavanje sednica skupštine akcionarskog društva.

Sazivanje sednice- Sednicu skupštine **saziva direktor** ako je upravljanje društvom jednodomno, a **nadzorni odbor**, ako je upravljanje društvom dvodomno. Osnivačkim aktom može se predvideti da skupštinu **može sazvati i član društva ili neko drugo lice**. Sednica skupštine **obavezno se saziva** kada to u pisanom obliku zahtevaju članovi društva koji imaju ili zastupaju najmanje 10% glasova, ako osnivačkim aktom nije određeno da to pravo imaju i članovi koji zajedno imaju ili zastupaju manji procenat glasova.

Ako direktor, odnosno nadzorni odbor ne sazove sednicu skupštine u roku od tri dana od dana prijema zahteva, tako da dan održavanja sednica bude najkasnije 15 dana od dana prijema zahteva, podnosioci tog zahteva mogu sami sazvati sednicu skupštine u roku od osam dana od dana isteka tog roka za održavanje sednice skupštine.

Sednica skupštine se može održati **i bez sazivanja** ako joj prisustvuju svi članovi društva, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Kvorum- Kvorum za sednicu skupštine čini **obična većina** od ukupnog broja glasova članova društva, ako osnivačkim nije određen veći broj glasova.

Većina za odlučivanje- Skupština društva s ograničenom odgovornošću donosi odluke **običnom većinom glasova prisutnih članova koji imaju pravo glasa po određenom pitanju odlučivanja**, osim ako je zakonom ili osnivačkim aktom za pojedina pitanja određen veći broj glasova.

Skupština odlučuje **većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva** o: povećanju ili smanjenju osnovnog kapitala; statusnim promenama i promenama pravne forme; donošenju odluke o likvidaciji društva ili podnošenju predloga za pokretanje stečaja; raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitka; sticanju sopstvenih udela društva.

Osnivačkim aktom **može se predvideti i druga većina** za donošenje odluke od dvotrećinske i jednoglasnog odlučivanja, ali ne manja od obične većine od ukupnog broja glasova članova društva koji imaju pravo glasa po određenom pitanju.

Odluke potpisuje predsednik skupštine.

Izuzetno od stava 4. ovog člana, odluke potpisuje:

- 1) jedini član društva u funkciji skupštine, u jednočlanom društvu;
- 2) oba člana društva u dvočlanom društvu sa jednakim udelima članova, odnosno jednakim pravom glasa članova;
- 3) u slučaju ponovljene sednica u dvočlanom društvu sa jednakim udelima članova, odnosno jednakim pravom glasa članova, oba člana društva ako su prisutna, odnosno član koji je prisutan.

Sednice skupštine mogu se održavati korišćenjem ***konferencijske veze ili druge audio i vizuelne komunikacijske opreme***, tako da sva lica koja učestvuju u radu sednica mogu da međusobno istovremeno komuniciraju.

Način glasanja- Glasanje na sednici skupštine društva s ograničenom odgovornošću je **javno**.

Isključenje prava glasa- Član društva s ograničenom odgovornošću ne može glasati u skupštini kad se donosi odluka o: njegovom oslobađanju od obaveza prema društvu, ili o smanjenju tih obaveza; njegovom istupanju ili isključenju iz društva; pokretanju ili odustajanju od spora protiv njega i angažovanju punomoćnika društva za zastupanje u tim slučajevima; odobravanju poslova između njega i društva u slučaju postojanja ličnog interesa; u drugim slučajevima određenim Zakonom i osnivačkim aktom.

Prisustvo drugih lica sednici- Sednicama skupštine društva s ograničenom odgovornošću *dužni su da prisustvuju direktori i članovi nadzornog odbora*, ako je upravljanje društvom dvodomno, ako ih blagovremeno pozove predsednik skupštine ili bilo ko od članova društva ili ako je tako određeno osnivačkim aktom.

3.8.2. Direktori

Broj direktora- Društvo s ograničenom odgovornošću ima ***jednog ili više direktora koji su zakonski zastupnici društva***. Broj direktora određuje se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije određen broj direktora, *društvo ima jednog direktora*. direktor se registruje u skladu sa zakonom o registraciji.

Imenovanje direktora- Direktora društva s ograničenom odgovornošću *imenuje skupština*, odnosno ***nadzorni odbor*** ako je upravljanje društvom dvodomno. Prilikom osnivanja društva, direktor se može imenovati osnivačkim aktom. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva nije određeno drugačije, ***smatra se da mandat direktora nije ograničen***.

Razrešenje i ostavka direktora- ***Skupština***, odnosno ***nadzorni odbor*** ako je upravljanje društvom dvodomno, *razrešava* direktora, pri čemu nije dužna da navede razloge razloge za razrešenje osim ako je to izričito predviđeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine.

Direktor može u svako doba preostalim direktorima dati ***ostavku*** pisanim putem. u društvinama koja imaju samo jednog direktora, direktor daje ostavku predsedniku skupštine. Ostavka direktora *registruje se* u skladu sa zakonom o registraciji.

Zastupanje- Direktor društva s ograničenom odgovornošću zastupa društvo prema trećim licima u skladu sa osnivačkim aktom, odlukama skupštine društva i uputstvima nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno.

Ako društvo ima više od jednog direktora, svi direktori zastupaju društvo ***zajednički***, ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva nije drugačije određeno. *Nezavisno od navedenih načina zastupanja izjava volje učinjena prema jednom direktoru smatra se da je valjano učinjena prema društvu*.

Ako je društvo ostalo bez direktora, a novi direktor ne bude registrovan u registru privrednih subjekata u daljem roku od 30 dana, član društva ili drugo zainteresovano lice može tražiti da sud u vanparničnom postupku postavi privremenog zastupnika društva.

Ovaj postupak je hitan i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

Ako društvo ostane bez direktora, do imenovanja direktora izjave volje upućene bilo kom članu nadzornog odbora, ako postoji, odnosno bilo kom članu društva ako društvo nema nadzorni odbor, obavezuju društvo.

Društvo stiče prava i preuzima obaveze iz poslova koje u njegovo ime zaključi direktor nezavisno od toga da li je posao izričito zaključen u ime društva ili iz okolnosti proizlazi da je volja učesnika u pravnom poslu bila da se taj pravni posao zaključi u ime društva.

Direktor ne može izdati punomoćje za zastupanje niti zastupati društvo u sporu u kojem je suprotna strana on ili sa njim povezano lice.

Vođenje poslova društva- Direktor vodi poslove društva s ograničenom odgovornošću *u skladu sa osnivačkim aktom i odlukama skupštine*, kao i *sa uputstvima nadzornog odbora* ako je upravljanje društvom dvodomno. Ako društvo ima više od jednog direktora, svi direktori vode poslove društva zajednički, osim ako je osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva drugačije određeno.

U društvu s ograničenom odgovornošću u kome je upravljanje jednodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine. U društvu u kome je upravljanje dvodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine i nadzornog odbora.

Odgovornost za poslovne knjige, finansijske izveštaje i vođenje evidencije o odlukama skupštine- Direktor društva s ograničenom odgovornošću odgovara za uredno vođenje poslovnih knjiga društva, za tačnost finansijskih izveštaja i obavezan je da vodi evidenciju o svim donetim odlukama skupštine, u koju svaki član društva može izvršiti uvid tokom radnog vremena društva.

Obaveza izveštavanja- Direktor društva s ograničenom odgovornošću *na redovnoj sednici skupštine* podnosi izveštaje o: računovodstvenoj praksi i praksi finansijskog izveštavanja društva i njegovih povezanih društava, ako postoje; usklađenosti društva sa zakonom i drugim propisima; ugovorima zaključenim između društva i direktora, kao i sa licima koja su sa njima povezana u smislu Zakona i dr.

Naknada za rad direktora- Direktor društva s ograničenom odgovornošću ima pravo na naknadu za svoj rad, a može imati *i pravo na stimulaciju*, u nekom od mogućih oblika

3.8.3. Nadzorni odbor

Nadležnost i sastav nadzornog odbora- Ako je upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću dvodomno, društvo ima i nadzorni odbor, *koji nadzire rad direktora.*

Nadzorni odbor *ima najmanje tri člana*. Broj članova nadzornog odbora određuje se statutom i mora biti *neparan*. Članovi nadzornog odbora *ne mogu imati zamenike*. Članovi nadzornog odbora *ne mogu biti izvršni direktori* društva *niti prokuristi* društva. Predsednik i članovi nadzornog odbora *registruju se u skladu sa zakonom o registraciji*.

Imenovanje članova nadzornog odbora, trajanje mandata i odnosi s društvom- Član nadzornog odbora *mora da ispunjava uslove propisane Zakonom za direktora akcionarskog društva i ne sme biti zaposlen u društvu*. Predsednika i članove

nadzornog odbora ***bira skupština***. Prilikom osnivanja društva prvi predsednik i članovi nadzornog odbora ***mogu se imenovati osnivačkim aktom***.

Članovi nadzornog odbora imenuju se ***na period određen osnivačkim aktom, koji ne može biti duži od četiri godine***. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine o imenovanju člana nadzornog odbora nije određena dužina trajanja njegovog mandata mandat traje četiri godine. Po isteku mandata član nadzornog odbora ***mogu se ponovo imenovan***.

Naknada za rad članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora ima pravo na naknadu za svoj rad, a može imati ***i pravo na stimulaciju*** na neki od mogućih načina. Odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora ako je upravljanje društvo dvodomno uređuje se naknada i stimulacija ili način njenog određivanja. Visina naknade i stimulacije može zavisiti od poslovnih rezultata društva, ***ali ta naknada ne može biti određena kao učešće u raspodeli dobiti društva***.

Razrešenje i ostavka članova nadzornog odbora. Skupština može ***razrešiti*** člana nadzornog odbora i pre isteka mandata na koji je imenovan, ***bez navođenja razloga***. Član nadzornog odbora može u svako doba preostalim članovima dati ***ostavku*** pisanim putem. Ostavka proizvodi dejstvo u odnosu na društvo danom podnošenja, osim ako u njoj nije naveden neki kasniji datum. Ostavka člana nadzornog odbora registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Delokrug nadzornog odbora. Nadzorni odbor: 1) *određuje poslovnu strategiju društva; 2) bira i razrešava direktora i utvrđuje naknadu za njegov rad, odnosno načela za utvrđivanje te naknade; 3) nadzire rad direktora i usvaja njegove izveštaje; 4) vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva; 5) vrši nadzor nad zakonitošću poslovanja društva; 6) ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima; 7) daje nalog revizoru za ispitivanje godišnjih finansijskih izveštaja društva; 8) predlaže skupštini izbor revizora i nagradu za njegov rad; 9) kontroliše predlog raspodele dobiti i drugih plaćanja članovima; 10) odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu sa direktorom; 11) vrši i druge poslove određene osnivačkim aktom i odlukom skupštine.*

Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije drugačije određeno, nadzorni odbor daje prethodnu saglasnost za zaključenje sledećih poslova:

- 1) sticanje, otuđenje i opterećenje udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima;
- 2) sticanje, otuđenje i opterećenje nepokretnosti, ukoliko to ne spada u redovno poslovanje društva;
- 3) uzimanje kredita, odnosno uzimanje i davanje zajmova, davanje jemstava, garancija i obezbeđenja za obaveze trećih lica.

Prava iz nadležnosti nadzornog odbora ***ne mogu se preneti na direktore društva***.

Nadzorni odbor odlučuje o davanju odobrenja pravnog posla ili radnje u slučajevima postojanja ličnog interesa direktora, u skladu sa odredbama Zakona.

Podnošenje godišnjeg izveštaja o poslovanju društva. Ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno, nadzorni odbor je dužan da jednom godišnje podnese skupštini u pisanoj formi izveštaj o poslovanju društva i sprovedenom nadzoru nad radom direktora.

Odgovornost članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora *odgovara društvu za štetu* koju mu prouzrokuje kršenjem odredaba Zakona ili odluke skupštine. Izuzetno član nadzornog odbora neće biti odgovoran za štetu ako je postupao u skladu sa odlukom skupštine.

Ako je šteta za društvo nastala kao posledica odluke nadzornog odbora za štetu *odgovaraju svi članovi nadzornog odbora koji su za tu odluku glasali*. Član nadzornog odbora koji je bio *uzdržan* od glasanja smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu postojanja odgovornosti za štetu. Član nadzornog odbora koji *nije bio prisutan na sednici* odbora na kojoj je odluka, niti je za nju glasao na drugi način (npr. telefonskim putem), smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu odgovornosti za štetu ako se toj odluci nije pismeno usprotivio u roku od osam dana po saznanju za njeno donošenje.

Zahtev društva za naknadu štete prema članovima nadzornog odbora *zastareva za tri godine* računajući od dana nastupanja štete. Društvo se ne može odreći zahteva za naknadu štete, osim u skladu sa odlukom skupštine koja se donosi tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih članova, ali se ta odluka ne može doneti ako joj se usprotive članovi društva koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% osnovnog kapitala društva.

3.9. Unutrašnji nadzor poslovanja

3.9.1. Organizovanje unutrašnjeg nadzora

Društvo s ograničenom odgovornošću svojim aktima uređuje način sprovođenja i organizaciju rada unutrašnjeg nadzora poslovanja. U ovom društvu najmanje jedno lice nadležno za unutrašnji nadzor poslovanja *mora ispunjavati uslove propisane za internog revizora* u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija.

Društvo nekim od akata propisuje uslove koje mora ispuniti lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora u pogledu profesionalnog i stručnog znanja i iskustva koji ga čine podobnim za obavljanje ove funkcije u društvu. Ovo lice *mora biti zaposleno u društvu* (u nekom od oblika radnog odnosa) i obavljati *samo poslove unutrašnjeg nadzora i ne može biti direktor niti član nadzornog odbora* ako je upravljanje društvom dvodomno, a *imenuje ga odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, na predlog komisije za reviziju.

3.9.2. Poslovi unutrašnjeg nadzora

Poslovi unutrašnjeg nadzora naročito obuhvataju: 1) *kontrolu usklađenosti poslovanja društva sa zakonom, drugim propisima i aktima društva*; 2) *nadzor nad sprovođenjem računovodstvenih politika i finansijskim izveštavanjem*; 3) *proveru sprovođenja politika upravljanja rizicima*; 4) *praćenje usklađenosti organizacije i*

delovanja društva sa kodeksom korporativnog upravljanja; 5) vrednovanje politika i procesa u društvu, kao i predlaganje njihovog unapređenja.

Lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora dužno je da o sprovedenom nadzoru poslovanja redovno izveštava komisiju za reviziju, a u društvima koja nemaju komisiju za reviziju odbor direktora odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno.

3.10. Prestanak društva

3.10.1. Način prestanka

Društvo s ograničenom odgovornošću prestaje da postoji **brisanjem iz registra privrednih subjekata**, po osnovu: 1) *sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije u skladu sa Zakonom*; 2) *sprovedenog postupka stečaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj*; 3) *statusne promene koja ima za posledicu prestanak društva*.

3.10.2. Prestanak društva na zahtev člana društva

Po tužbi članova koji poseduju najmanje 20% osnovnog kapitala društva protiv društva **nadležni sud može odrediti prestanak društva ili druge mere**: 1) *odbor direktora, odnosno izvršni i nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, ne mogu da vode poslove društva, bilo zbog međusobnog neslaganja ili iz drugih razloga, a skupština ne može da prekine blokadu, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu akcionara*; 2) *ako su članovi društva blokirani u odlučivanju u skupštini na najmanje dve uzastopne sednice skupštine, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu društva*; 3) *direktori, odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, deluju protivzakonito, nepošteno ili prevarno, a protivno interesima članova koji podnose tužbu*; 4) *se imovina društva rasipa i umanjuje*.

U postupku po tužbi **sud** može, ako su razlozi za podnošenje tužbi otklonjivi, *ostaviti društvu rok od najviše šest meseci za otklanjanje nepravilnosti*. Ako društvo u ovom roku ne otkloni nepravilnosti, sud će presudom odrediti **prestanak društva ili jednu ili više od sledećih mera**: a) *razrešenje direktora ili člana nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*; b) *uvodenje prinudne uprave u društvo do imenovanja novih direktora, odnosno članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*, c) *sprovodenje vanredne revizije finansijskih izveštaja društva*; d) *donošenje odluke o raspodeli dobiti ili o isplati učešća u dobiti*.

Presudom kojom određuje prestanak društva ili jednu od navedenih mera sud može odrediti **i naknadu štete** od strane društva članovima koji su podneli tužbu.

3.11. Akti i dokumenti društva

3.11.1. Obaveza čuvanja akata i dokumenata

Društvo s ograničenom odgovornošću čuva sledeće akte i dokumenta: 1) osnivački akt; 2) rešenje o registraciji osnivanja društva; 3) opšte akte društva (pravilnike, odluke); 4) zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine; 5) akt o obrazovanju svakog ogranka ili drugog organizacionog dela društva; 6) dokumenta koja dokazuju svojinu i druga imovinska prava društva; 7) zapisnike sa sednica nadzornog odbora, ako je upravljanje društвом dvodomno; 8) izveštaje direktora i nadzornog odbora društva, ako je upravljanje društвом dvodomno; 9) evidenciju o adresama direktora i članova nadzornog odbora; 10) evidenciju o adresama članova društva; 11) ugovore koje su direktori, članovi nadzornog odbora akom je upravljanje društвом dvodomno i članovi društva, ili sa njima povezana lica, u smislu Zakona, zaključili sa društвом.

Društvo je dužno da navedene dokumente **čuva u svom sedištu ili na drugom mestu koje je poznato i dostupno svim članovima društva**. Dokumenta pod tačkama 1) do 7) i 11) društvo čuva **trajno**, a ostale dokumente **najmanje pet godina**, nakon čega se čuvaju u skladu sa propisima o arhivskoj građi.

3.11.2. Pristup aktima i dokumentima društva

Direktor društva s ograničenom odgovornošću je u obavezi da dokumente i akta koje čuva, finansijske izveštaje društva, kao i druga dokumenta vezana za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva, stavi na raspolaganje svakom članu društva, kao i ranijem članu društva za period u kojem je bio član društva, *na njegov pisani zahtev*, radi vršenja uvida i kopiranja o svom trošku, tokom radnog vremena.

3.11.3. Pravo na informisanje

Svaki direktor je dužan da bez odlaganja obavesti svakog člana društva o relevantnim činjenicama vezanim za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva. Svaki član društva dužan je da po saznanju relevantnih činjenica vezanih za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva obavesti direktora bez odlaganja. Ukoliko direktor ili član društva ne postupe u skladu sa navedenim dužnostima odgovaraju društvu odnosno članovima društva za štetu koja nastane nepostupanjem.

Svaki član društva ima pravo da mu direktor, na njegov pisani zahtev i o njegovom trošku, bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana prijema zahteva, **dostavi kopiju svake donete odluke skupštine**.

3.11.4. Uskraćivanje prava na pristup aktima i dokumentima društva i prava na informisanje

Članu društva s ograničenom odgovornošću direktor može uskratiti pravo na pristup aktima i dokumentima društva, kao i pravo na informisanje, ako: 1) postoji opravdana bojazan da bi ovo pravo bilo iskorišćeno za svhe suprotne interesima društva,

odnosno za svrhu koja nije u vezi sa njegovim članstvom u društvu; 2) bi time društvu ili njegovom povezanom društvu mogla biti pričinjena znatna šteta.

3.11.5. Pristup aktima i dokumentima po odluci suda

Ako direktor društva s ograničenom odgovornošću propusti da postupi po zahtevu člana društva ili ranijeg člana društva da mu stavi na raspolaganje akte i dokumenta društva u roku od pet dana od dana prijema zahteva, podnositelj zahteva *ima pravo da traži da sud u vanparničnom postupku naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu*. Ovaj postupak je *hitan* i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše *u roku od osam dana od dana prijema zahteva*.

4. AKCIJONARSKO DRUŠTVO

4.1. Pojam i odgovornost za obaveze

Akcionarska društva su se razvila, u savremenom obliku, u XIX veku, kada je i počelo njihovo uređenje zakonima. Najpre su se razvila u Italiji, Velikoj Britaniji i Francuskoj, a zatim i u drugim evropskim zemljama. Preteče savremenih akcionarskih društava datiraju još iz XV veka, kao društvo Banco di S. Gorgio, osnovano u Đenovi, poznatoj italijanskoj luci, 1407. godine.

Prvo akcionarsko društvo u Srbiji osnovano je 1869. godine. To je bila "Prva Srpska Banka". Prvi zakon koji uređuje ova društva, Zakon o akcionarskim društvima u Srbiji, donet je 1896. godine i imao je sličnosti sa ugarskim, francuskim i nemačkim trgovačkim zakonom.⁵⁴

Akcionarsko društvo (*société anonyme* ili *société par actions*, *Aktiengesellschaft*, *close corporations*, *open corporations*) uređeno je u svim uporednim pravima.

U pojmovnom određenju i odgovornosti za obaveze akcionarskog društva prethodni Zakon o privrednim društvima ističe da je "*akcionarsko društvo u smislu ovog zakona privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica u svojstvu akcionara radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, čiji je kapital utvrđen i podeljen na akcije. Akcionarsko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom imovinom. Akcionari akcionarskog društva ne odgovaraju za obaveze društva, osim do iznosa ugovorenog a neuplaćenog uloga u imovinu društva, u skladu sa ovim zakonom.*" (član 184.).

Važeći Zakon o privrednim društvima akcionarsko društvo definiše kao "*društvo čiji je osnovni kapital podeljen na akcije koje ima jedan ili više akcionara koji ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučaju probijanja pravne ličnosti. Akcionarsko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom imovinom.*" (član 245.). *Probijanje pravne ličnosti*, u kontekstu ovog društva, predstavlja zloupotrebu pravila o ograničenoj odgovornosti akcionara, u skladu sa odredbama Zakona.

Razlika u pojmovnom određenju akcionarskog društva i njegove odgovornosti za svoje obaveze ova dva zakonska rešenja izražena je bitnije u načinu uređenja

⁵⁴ Slavko Carić, Miroslav Vitez, Janko P. Veselinović, *nav.delo*, str. 70.

odgovornosti akcionara za obaveze akcionarskog društva. Moguća namera zakonodavca je bila da pojmovno određenje pojednostavi izostavljanjem određenih elemenata pojma koji se podrazumevaju u kontekstu svih privrednih društava (pravna i/ili fizička lica kao osnivači i sl.).

4.2. Opšte karakteristike akcionarskog društva

Aкционарско društvo ima sledeće karakteristike⁵⁵:

prvo, akcionarsko društvo je **društvo kapitala**, jer je kapital važniji od ličnih svojstava akcionara, koja nemaju uticaj na funkcionisanje društva;

drugo, akcionarsko društvo **posluje pod stvarnim, predmetnim poslovnim imenom**, a izuzetno pod ličnim imenom dominantnog akcionara;

treće, akcionarsko društvo je **pravni subjekt** (to svojstvo stiče upisom u registar privrednih subjekata) **koji ima svoju imovinu**;

četvrto, akcionarsko društvo ima zakonom određen **minimalni osnovni kapital**, koji se po zakonu i prema osnovnom načelu svih trgovačkih društava kapitala mora čuvati nekorišćen;

peto, **osnovni kapital** akcionarskog društva **podeljen je na akcije**, određene nominalne ili računovodstvene vrednosti izražene u novcu;

šesto, akcionarsko društvo je **trgovačko društvo**, ali njegovi akcionari ne postaju samim tim trgovci (izuzetno, u nekim zemljama od delatnosti društva zavisi da li će ono biti trgovačko ili građansko);

sedmo, akcionarsko društvo **može obavljati bilo koju profitabilnu delatnost**, što, po pravilu, nije slučaj sa drugim privrednim društvima;

osam, akcionarsko društvo **mogu da osnivaju i pravna i fizička lica**, s tim što zakoni, po pravilu, propisuju minimalni broj akcionara (najčešće dva), uz oprezno dozvoljavanje mogućnosti da i jedno lice može biti osnivač ovog društva kad se ne osniva javnim upisom akcija (jednočlano društvo);

devet, **zakonske norme** koje uređuju akcionarsko društvo **pretežno su imperativne**, za razliku od metoda uređivanja drugih društava (čak i društva s ograničenom odgovornošću);

deset, akcionarsko društvo je **jedina forma društva** (pored retke forme komanditnog društva na akcije) koja se može osnovati i povećavati osnovni kapital **javnim upisom akcija**;

4.3. Osnivanje akcionarskog društva

4.3.1. Osnivački akt i prvi statut društva

Aкционари koji osnivaju društvo potpisuju osnivački akt društva. Potpisi na osnivačkom aktu **overavaju se u skladu** sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa.

Aкционари koji osnivaju društvo prilikom osnivanja društva potpisuju i prvi statut društva.

⁵⁵ Više o tome: Vasiljević S. Mirko, *nav.delo*, str. 260.

Sadržaj osnivačkog akta. Osnivački akt sadrži: 1) *ime, jedinstveni matični broj i prebivalište akcionara koji je domaće fizičko lice, odnosno ime, broj pasoša ili drugi identifikacioni broj i prebivalište akcionara koji je strano fizičko lice, odnosno poslovno ime, matični broj i sedište akcionara koji je domaće pravno lice, odnosno poslovno ime, broj registracije ili drugi identifikacioni broj i sedište akcionara koji je strano pravno lice; 2) poslovno ime i sedište društva; 3) pretežnu delatnost društva; 4) ukupan iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog od akcionara koji osnivaju društvo, rok uplate, odnosno unosa uloga; 5) podatke o akcijama koje upisuje svaki akcionar koji osniva društvo i to: broj akcija, njihovu vrstu i klasu, njihovu nominalnu vrednost, odnosno kod akcije bez nominalne vrednosti deo osnovnog kapitala za koji su one izdate.*

Uplata, odnosno unos uloga kod osnivanja društva. Upisane akcije koje se u skladu s osnivačkim aktom uplaćuju u novcu uplaćuju se pre registracije osnivanja društva **na privremeni račun** otvoren kod poslovne banke u Republici Srbiji. Pre registracije društva akcionari koji osnivaju društvo dužni su da uplate, odnosno unesu uloge koji predstavljaju najmanje 25% osnovnog kapitala, pri čemu uplaćeni iznos novčanog dela osnovnog kapitala ne može biti niži od iznosa minimalnog osnovnog kapitala (**3.000.000,00 dinara**).

Troškovi osnivanja društva i posebne pogodnosti. Prvim statutom može se odrediti da društvo snosi određene stvarno nastale **troškove** po osnivanju akcionarskog društva, ili da akcionari koji osnivaju društvo imaju pravo na naknadu tih troškova od društva, u kom slučaju se utvrđuje najviši iznos tih troškova. *Društvo neće biti u obavezi da nadoknadi bilo koji iznos ovih troškova ako njihova naknada nije predviđena prvim statutom.*

Ako se prilikom osnivanja društva akcionarima koji osnivaju društvo ili trećim licima koja su učestvovala u osnivanju društva ili pribavljanju potrebnih saglasnosti za obavljanje delatnosti daju **posebne pogodnosti**, u prvom statutu društva se navodi vrsta tih pogodnosti, period na koji se daju i lica kojima se daju. Posebne pogodnosti mogu se ukinuti izmenom statuta.

4.3.2. Ugovori sa akcionarima nakon registracije društva

Ako **javno akcionarsko društvo** sa akcionarima koji su osnovali društvo u periodu od dve godine od dana registracije osnivanja društva zaključi ugovor na osnovu koga društvo stiče određene stvari ili pravo po ceni koja je jednaka ili veća od 10% vrednosti kapitala: 1) *vrednost tih stvari i prava mora se proceniti u skladu sa pravilima Zakona o proceni nenovčanog uloga i 2) taj ugovor podložan je odobrenju skupštine, tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ako statutom nije određena druga većina.*

Ugovor iz prethodnog stava ne može stupiti na snagu pre pribavljenja odobrenja skupštine i pravne radnje koje društvo preduzme u ispunjenju tog ugovora su bez pravnog dejstva do pribavljanja tog odobrenja.

Ugovor sa akcionarima nakon registracije društva mora biti zaključen **u pisanoj formi**.

Navedene odredbe Zakona o ugovoru sa akcionarima nakon registracije društva **ne primenjuju se na:** 1) ugovore zaključene u okviru redovnog poslovanja društva; 2)

sticanje stvari ili prava u okviru upravnog ili sudskog postupka; 3) transakcije na tržištu kapitala u smislu zakona koji uređuje tržište kapitala.

4.4. Akcije i druge hartije od vrednosti

Opšta pravila. Akcije koje izdaje akcionarsko društvo *izdaju se u dematerijalizovanoj formi i glase na ime*, a na registraciju u Centralnom registru, depou i kliringu hartija od vrednosti (dalje: *Centralni registar*) njihovog izdavanja, zakonitih imalaca, prenosa akcija, prenosa prava iz akcija, ograničenja prava iz akcija i upis prava trećih lica na akcijama, primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala. *Akcija je nedeljiva.*

Odluka o izdavanju akcija, odnosno drugih hartija od vrednosti, mora da sadrži sve njihove bitne elemente, u skladu sa propisima kojima se uređuje tržište kapitala. Izдавanje akcija i drugih hartija od vrednosti javnom ponudom vrši se u skladu sa Zakonom i zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Jedinstvena evidencija akcionara. *Aкционаром* se u odnosu prema akcionarskom društvu i trećim licima smatra *lice koje je kao zakoniti imalac akcije upisano u Centralni registar, a dan upisa u Centralni registar jeste dan sticanja akcije.*

Centralni registar je dužan da akcionaru na njegov zahtev, najkasnije narednog dana od dana podnošenja zahteva u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra, *izda potvrdu o akcijama* čiji je on zakoniti imalac, sa svim podacima u vezi sa tim akcijama o kojima evidenciju vodi Centralni registar.

Na izdavanje dokaza o vlasništvu nad akcijama primenjuju se propisi kojima se uređuje tržište kapitala.

4.4.1. Vrste i klase akcija

Akcionarsko društvo može izdavati **obične i preferencijalne akcije**. U okviru svake vrste akcija, akcije koje daju ista prava čine jednu klasu akcija. *Sve obične akcije čine uvek jednu klasu akcija.*

Društvo može izdavati akcije sa ili bez nominalne vrednosti. Ako društvo izdaje akcije s nominalnom vrednošću, sve akcije iste klase moraju imati istu nominalnu vrednost, a ako izdaje akcije bez nominalne vrednosti, sve akcije društva moraju biti bez nominalne vrednosti.

1) Obične akcije

Obična akcija je akcija koja imaocu daje: 1) *pravo učešća i glasanja na skupštini, tako da jedna akcija uvek daje pravo na jedan glas;* 2) *pravo na isplatu dividende;* 3) *pravo učešća u raspodeli likvidacionog ostatka ili stečajne mase u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj;* 4) *pravo prečeg sticanja običnih akcija, i drugih finansijskih instrumenata zamenljivih za obične akcije, iz novih emisija;* 5) *druga prava u skladu sa Zakonom i statutom.*

Obične akcije ne mogu se pretvoriti u preferencijalne akcije ili druge finansijske instrumente.

Delimično uplaćene akcije. Delimično uplaćene akcije su, u smislu Zakona, *obične akcije po osnovu kojih akcionar nije izvršio u celosti obavezu uplate odnosno unosa uloga u društvo*. Akcionar vrši pravo po osnovu delimično uplaćenih akcija *srazmerno uplaćenom, odnosno unetom ulogu*, ako statutom nije drugačije određeno.

Aкционар delimično uplaćenih akcija javnog akcionarskog društva ne može, pre uplate odnosno unosa uloga po osnovu tih akcija u celosti u društvo: 1) *te akcije prenositi ili njima na bilo koji način raspologati*; 2) *ostvarivati pravo glasa po osnovu tih akcija*.

2) Preferencijalne akcije

Preferencijalna (povlašćena) akcija je akcija koja imaoču daje jedno ili više povlašćenih prava utvrđenih statutom ili odlukom o izdavanju, kao što su: 1) pravo na dividendu u unapred utvrđenom novčanom iznosu ili procentu od njene nominalne vrednosti, koja se isplaćuje prioritetsno u odnosu na imaoce običnih akcija; 2) pravo da mu se neisplaćena dividenda u unapred utvrđenom novčanom iznosu kumulira i isplati pre isplate dividendi imaočima običnih akcija (*kumulativna preferencijalna akcija*); 3) pravo da participira u dividendi koja pripada imaočima običnih akcija, u svim slučajevima isplate dividende imaočima običnih akcija ili po ispunjenju određenih uslova (*paticipativna preferencijalna akcija*); 4) pravo prvenstva naplate iz likvidacionog ostatka ili stečajne mase u odnosu na imaoce običnih akcija; 5) pravo pretvaranja tih akcija u obične akcije ili drugu klasu preferencijalnih akcija (*zamenljive preferencijalne akcije*); 6) pravo prodaje tih akcija akcionarskom društву po unapred utvrđenoj ceni ili pod drugim uslovima.

Ukupna nominalna vrednost izdatih i odobrenih preferencijalnih akcija ne može biti veća od 50% osnovnog kapitala društva.

Aкционар sa preferencijalnim akcijama ima *pravo učešća u radu skupštine akcionarskog društva, bez prava glasa*, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Aкционар sa preferencijalnim akcijama ima *pravo prečeg sticanja akcija iste klase* iz novih emisija.

Aкционар sa preferencijalnim akcijama *ima ista prava* kao i akcionar sa običnim akcijama *u pogledu pristupa aktima i dokumentima* društva, u skladu sa Zakonom.

Preferencijalne akcije mogu se izdavati samo za novčani ulog.

Preferencijalne akcije sa pravom otkupa od strane društva. Odlukom skupštine o izdavanju preferencijalnih akcija može se predvideti da akcionarsko društvo ima obavezu i/ili pravo na njihov otkup pod uslovima iz te odluke, ako su izdavanje ovakvih akcija i uslovi i način sprovođenja njihovog otkupa utvrđeni statutom. Društvo može ove akcije otkupiti pod sledećim uslovima. 1) *da su akcije u celosti uplaćene*; 2) *da se isplata cene za akcije vrši isključivo iz rezervi formiranih za ove namene*; 3) *da kao rezultat sticanja sopstvenih akcija neto imovina društva neće biti manja od uplaćenog osnovnog kapitala uvećanog za rezerve koje je društvo u obavezi da održava u skladu sa zakonom ili statutom, ako takve rezerve postoje, osim rezervi koje su statutom predviđenje za sticanje sopstvenih akcija*.

Pravo glasa akcionara sa preferencijalnim akcijama. Akcionari sa preferencijalnim akcijama imaju i pravo glasa po akciji na bilo kojoj skupštini akcionara *u okviru svoje klase akcija* o sledećim pitanjima: 1) *povećanju ili smanjenju ukupnog broja odobrenih akcija te klase*; 2) *izmeni bilo kog povlašćenog prava akcije te klase*; 3)

utvrđivanju prava imalaca bilo kojih drugih hartija od vrednosti društva na zamenu ili konverziju njihovih hartija od vrednosti u akcije te klase; 4) podeli ili spajanju akcija te klase ili njihovoj zameni za akcije druge klase; 5) novoj emisiji iste klase preferencijalnih akcija, ili izdavanju nove klase akcija koje daju veća prava u odnosu na prava koja daju akcije iste klase, ili izmeni prava iz akcija druge klase tako da daju jednaka ili veća prava u odnosu na prava koja daju akcije te klase; 6) ograničenju ili isključenju postojećeg prava prečeg upisa akcija te klase; 7) ograničenju ili isključenju postojećeg prava glasa iz akcija te klase ako je to pravo utvrđeno statutom.

Statutom akcionarskog društva može se odrediti da akcionari sa preferencijalnim akcijama koje se mogu zameniti za obične akcije **imaju pravo glasa zajedno sa akcionarima koji imaju obične akcije**, o svim ili o određenim pitanjima, kada imaju broj glasova jednak broju glasova običnih akcija u koje se mogu pretvoriti.

Statutom akcionarskog društva može se odrediti da akcionari sa preferencijalnim akcijama imaju pravo glasa zajedno sa akcionarima koji imaju obične akcije ako dividenda koja im pripada po odluci skupštine nije isplaćena, do isplate te dividende, srazmerno učešću tih preferencijalnih akcija u osnovnom kapitalu društva.

3) Akcije sa više vlasnika

Akcija može pripadati većem broju lica (**svlasnici akcije**). Suvlasništvo na akciji stiče se na osnovu: 1) zakona (nasleđivanje i slično); 2) ugovora (poklon, kupoprodaja idealnog dela akcije i sl.); 3) statusnih promena društva.

Suvlasnici akcije **smatraju se jednim akcionarom** u odnosu prema društvu i solidarno su odgovorni prema društvu za obaveze koje imaju po osnovu akcije. Suvlasnici ostvaruju pravo glasa i pravo na pristup aktima i dokumentima društva, u skladu s odredbama Zakona, samo **preko zajedničkog punomoćnika** koji se određuje sporazumom svih sувласника i upisuje u Centralni registar. Pravne radnje preduzete prema zajedničkom punomoćniku imaju dejstvo kao da su preduzete prema svim sувласnicima.

4.4.2. Podela i spajanje akcija

Aкционarsko društvo može odlukom skupštine: 1) svaku akciju jedne klase podeliti na dve ili više akcija te klase, uz istovremeno smanjenje njihove nominalne vrednosti tako da osnovni kapital društva ostane nepromenjen; 2) spojiti dve ili više akcija jedne klase u jednu akciju te klase, uz istovremeno povećanje njene nominalne vrednosti tako da osnovni kapital društva ostaje nepromenjen.

Društvo je u obavezi da u slučaju podele ili spajanja akcija istovremeno **izmeni statut**.

Ako bi kao rezultat spajanja ili podele akcija pojedinim akcionarima preostao deo akcije, ti akcionari imaju pravo da od društva pisanim putem u roku od 30 dana od dana donošenja odluke skupštine o podeli ili spajanju akcija zahtevaju da dokupe nedostajući deo akcije kako bi stekli jednu celu akciju ili da budu isplaćeni od strane društva za deo akcije koji bi im preostao.

Ako je akcionar zahtevao da *dokupi nedostajući deo akcije* kako bi stekao jednu celu akciju, u obavezi ja da u roku od 30 dana od dana donošenja odluke skupštine o podeli ili spajanju akcija uplati društvu tržišnu vrednost nedostajućeg dela akcije.

Ako je akcionar zahtevao da bude isplaćen od strane društva za deo akcije koji mu je preostao, društvo je u obavezi da mu u daljem roku od 30 dana od dana prijema tog zahteva isplati taj deo akcije po tržišnoj vrednosti.

4.4.3. Nominalna vrednost akcija

Nominalna vrednost akcije *je vrednost koja je kao takva utvrđena odlukom o izdavanju akcija*.

Sve akcije iste klase imaju istu nominalnu vrednost. Nominalna vrednost jedne akcije *ne može biti niža od 100 dinara.*

Nominalna vrednost preferencijalnih akcija društva ne može biti niža od nominalne vrednosti običnih akcija tog društva.

4.4.4. Utvrđivanje tržišne vrednosti akcija

Tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva utvrđuje se *kao ponderisana prosečna cena ostvarena na regulisanom tržištu kapitala*, odnosno *multilateralnoj trgovачkoj platformi*, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala, u periodu od šest meseci koji prethodi danu donošenja odluke kojom se utvrđuje tržišna vrednost akcija, pod uslovom da u tom periodu ostvareni obim prometa akcijama te klase na tržištu kapitala predstavlja najmanje 0,5% ukupnog broja izdatih akcija te klase, i da se u istom periodu trgovalo više od 1/3 trgovackih dana na mesečnom nivou.

Izuzetno, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva može se utvrditi *putem procene* u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju pitanje procene nenovčanog uloga, pod uslovom da tako utvrđenu tržišnu cenu prihvati skupština na osnovu obrazloženog predloga odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno u kome se mora navesti i vrednost tih akcija utvrđena na načinu skladu sa principom iznetim u ovoj tematskoj jedinici.

Tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva utvrđuje se putem procene u skladu sa principima procene nenovčanog uloga ako je ispunjen jedan od sledećih uslova: 1) *ako nije ostvaren obim prometa naveden u prvom stavu ove tematske jedinice; 2) u slučaju izdavanja akcija nove klase.*

Tržišna vrednost akcija, odnosno procena vrednosti, utvrđene u skladu sa navedenim principima *važe tri meseca* od dana utvrđivanja tržišne vrednosti, odnosno od dana na koji je procena izvršena, i u oba slučaja moraju biti važeće na dan donošenja odgovarajuće odluke skupštine ako se tržišna vrednost utvrđuje za potrebe donošenja te odluke.

Tržišna vrednost akcija društva koje nije javno akcionarsko društvo utvrđuje se u skladu sa navodima iz stava 2. i 3. ove tematske jedinice.

4.4.5. Emisiona cena akcija

Emisiona cena je vrednost po kojoj se izdaju akcije i utvrđuje se odlukom o izdavanju akcija. Ovu odluku **donosi skupština**, osim u slučaju izdavanja odobrenih akcija u skladu sa odredbama Zakona kada tu odluku donosi odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno. Ako odluku o utvrđivanju emisione cene akcija donosi skupština, tom odlukom može se utvrditi **raspon emisione cene** uz ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno da posebnom odlukom utvrdi emisionu cenu u okviru tog raspona.

Emisiona cena akcija ne može biti niža od tržišne vrednosti utvrđene u skladu sa odredbama Zakona, osim u slučaju kada se akcije izdaju u postupku javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala kojom akcionarsko društvo postaje javno akcionarsko društvo.

Emisiona cena ne može biti niža od nominalne vrednosti akcije, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti. Kada je emisiona cena po kojoj se izdaju akcije veća od njihove nominalne ili računovodstvene vrednosti, razlika između te dve vrednosti predstavlja **emisionu premiju**.

4.4.6. Prenos akcija i prava iz akcija

Akcije se mogu **slobodno prenositi**, osim ako je statutom prenos akcija ograničen pravom preče kupovine ostalih akcionara ili prethodnom saglasnošću društva.

Prenos akcija u društвima koja nisu javna akcionarska društva vrši se ugovorom koji se zaključuje u pisanoj formi i overava u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Prenos akcija u javnim akcionarskim društвima vrši se u skladu sa zakonom koji se uređuje tržište kapitala.

Prava koja akcionaru daju akcije određene klase (dalje: **prava iz akcija**), osim prava glasa, mogu se slobodno prenositi. Statutom ili odlukom o izdavanju akcija može se prenos prava iz akcija **ograničiti** ili **ukinuti**.

Prenos akcija i prava iz akcija javnog akcionarskog društva ne može se ograničiti.

Na ograničenja u prenosu akcija shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na ograničenja u prenosu udela kod društva sa ograničenom odgovornošću.

4.4.7. Zamenljive obveznice i varanti

Zamenljive obveznice su obveznice koje imaocu, pod uslovima utvrđenim odlukom o izdavanju, **daju pravo na zamenu za obične akcije društva**.

Varanti su, u smislu Zakona, *hartije od vrednosti koje njihovom imaocu daju pravo na sticanje određenog broja akcija određene vrste i klase po određenoj ceni, određenog dana ili u određenom periodu*.

Zamenljive obveznice i varanti koji daju pravo na sticanje običnih akcija ne mogu se izdati ako broj običnih akcija na koje daju pravo, zajedno sa ukupnim brojem običnih akcija na koje daju pravo već izdate zamenljive obveznice i varanti, prelazi ukupan broj

odobrenih običnih akcija, osim izuzetno ako je za tu razliku skupština društva donela odluku o uslovnom povećanju osnovnog kapitala.

Pravila navedena za varante koji daju pravo na sticanje običnih akcija shodno se primenjuju i na varante koji daju pravo na sticanje preferencijalnih akcija.

Odluku o izdavanju zamenljivih obveznica ili varanata donosi skupština akcionarskog društva.

Zamenljive obveznice i varanti **mogu se upisati samo putem novčanog uloga**.

Pravo prečeg upisa zamenljivih obveznica imaju akcionari sa običnim akcijama, a pravo prečeg upisa varanata imaju akcionari klase akcija na čije sticanje ti varanti daju pravo.

Odredbe Zakona koje uređuju ostvarivanje prava prečeg upisa akcija shodno se primenjuju i na ostvarivanje prava prečeg upisa zamenljivih obveznica i varanata.

Emisiona cena zamenljivih obveznica i varanata. Emisiona cena zamenljivih obveznica i varanata je vrednost po kojoj se izdaju zamenljive obveznice i varanti i **utvrđuje se odlukom o njihovom izdavanju**, koju donosi skupština društva, s tim što se tom odlukom može utvrditi **raspon emisione cene** uz ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno, da posebnom odlukom utvrdi emisionu cenu u okviru tog raspona.

Emisiona cena zamenljivih obveznica ne može biti manja od: 1) nominalne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti, odnosno u slučaju akcija bez nominalne vrednosti njihove računovodstvene vrednosti; 2) tržišne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti, a koja se utvrđuje u skladu sa odredbama Zakona o utvrđivanju tržišne vrednosti akcija.

4.5. Odnos društva i akcionara

Jednak tretman akcionara. Svi akcionari se pod jednakim okolnostima tretiraju na jednak način.

4.5.1. Raspodela dobiti

Pri usvajanju finansijskih izveštaja akcionarskog društva za poslovnu godinu **dobit te godine** raspoređuje se sledećim redom: 1) za pokriće gubitaka prenesenih iz ranijih godina; 2) za rezerve, ako su one predviđene posebnim zakonom (**zakonske rezerve**). Ako nakon raspoređivanja dobiti za navedene svrhe **preostane deo dobiti**, skupština ga može raspodeliti za sledeće namene: 1) za rezerve, ako ih je društvo utvrdilo statutom (**statutarne rezerve**); 2) za dividendu, u skladu sa Zakonom.

1) Pravo na dividendu

Plaćanje dividende akcionarima može se odobriti **odlukom o raspodeli dobiti** usvojenoj na redovnoj sednici skupštine, kojom se određuje i iznos dividende i rok za isplatu dividende (odлука o isplati dividende), koji ne može biti duži od šest meseci od dana donošenja odluke o isplati dividende.

Posle donošenja odluke o isplati dividende akcionar kome treba da bude isplaćena dividenda *postaje poverilac društva za iznos te dividende*. Društvo je u obavezi da o

odluci o isplati dividende *obavesti akcionare* kojima se isplaćuje dividenda u roku od 15 dana od dana donošenja te odluke, shodnom primenom odredaba Zakona o obaveštavanju akcionara o sednici skupštine.

Dividenda na akcije isplaćuje se akcionarima u skladu sa pravima koja proizilaze iz vrste i klase akcija koje poseduju na dan dividende, a srazmerno broju akcija koje poseduju u ukupnom broju akcija te klase.

Sporazum ili akt društva kojim se pojedinim akcionarima u okviru iste klase akcija daju posebne pogodnosti u pogledu isplate dividende, *ništav je*.

Način plaćanja dividende.

a) Način plaćanja dividende

Dividenda se može plaćati *u novcu ili u akcijama društva*, u skladu sa odlukom o isplati dividende.

Ako se plaćanje dividende vrši u **akcijama društva**: 1) *takvo plaćanje mora biti odobreno od strane akcionara klase akcija kojoj se takvo plaćanje vrši po pravilu o glasanju akcionara u okviru klase akcija*; 2) *svakom akcionaru klase akcija koja ima pravo na dividendu plaćanje se vrši u akcijama te klase*. **Izuzetno**, dividenda se može platiti u akcijama druge vrste ili klase samo ako je takvo plaćanje odobreno tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara klase akcija kojoj se takvo plaćanje vrši i istom tolikom većinom glasova akcionara klase akcija u čijim akcijama se dividenda isplaćuje.

Društvo je u obavezi da akcionare kojima se isplaćuje dividenda obavesti o takvoj isplati neposredno pre ili nakon izvršene isplate, shodnom primenom odredaba Zakona o obaveštavanju akcionara o sednici skupštine.

b) Privremena dividenda (međudividenda)

Ako statutom nije drugačije određeno akcionarsko društvo može plaćati privremenu dividendu (međudividendu) u bilo koje vreme između redovnih sedница skupštine ako: 1) izveštaji o poslovanju društva i njegovim finansijskim rezultatima sačinjeni za tu namenu jasno pokazuju da je društvo u periodu za koji se isplaćuje međudividenda ostvarilo dobit i da su raspoloživa novčana sredstva društva dovoljna za plaćanje te međudividende; 2) iznos međudividende koji se isplaćuje nije veći od ukupne dobiti ostvarene nakon završetka prethodne poslovne godine za koju su sačinjeni finansijski izveštaji, uvećane za neraspoređenu dobit i iznose rezervi koje se mogu koristiti za te namene, a umanjenje za utvrđene gubitke i iznos koji se mora uneti u rezerve u skladu sa zakonom ili statutom.

Plaćanje međudividende akcionarima može se odobriti i odlukom direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društвom dvodomno, ako je to određeno statutom ili odlukom skupštine *i tada se međudividenda može platiti samo u novcu*.

c) *Dan dividende*

Statutom se može *odrediti dan*, ili **metod njegovog određivanja**, na koji se utvrđuje spisak akcionara koji imaju pravo na dividendu, odnosno pravo na isplatu po osnovu smanjenja kapitala ili po osnovu likvidacionog ostatka (dan dividende).

Ako statutom nije određen dan dividende taj dan se određuje **odlukom o isplati dividende**, u skladu sa metodom za njegovo određivanje ako je ona određena statutom. U ovom slučaju javno akcionarsko društvo kao dan dividende ne može odrediti raniji dan od dana akcionara, koji je dan na koji se utvrđuje spisak akcionara koji imaju pravo na učešće u radu sednica skupštine i pada na deseti dan pre dana održavanja sednice.

Ako statutom nije određen dan dividende za isplatu privremene dividende, taj dan se određuje odlukom kojom se odobrava njena isplata.

Akcionar koji prenese svoje akcije po osnovu kojih je stekao pravo na dividendu posle dana dividende, a pre isplate dividende, zadržava to pravo.

2) Ograničenja plaćanja akcionarima

Aкционarsko društvo ne može vršiti plaćanja akcionarima ako je prema poslednjim godišnjim finansijskim izveštajima neto imovina društva manja, ili bi usled takve isplate postala manja, od uplaćenog osnovnog kapitala uvećanog za rezerve koje je društvo u obavezi da održava u skladu sa zakonom ili statutom, ako takve rezerve postoje, osim u slučaju smanjenja osnovnog kapitala.

Ukupan iznos isplate akcionarima za poslovnu godinu ne može biti veći od dobiti na kraju te poslovne godine, uvećane za neraspoređenu dobit iz prethodnih perioda i iznose rezervi predviđenih za raspodelu akcionarima, a umanjene za nepokrivene gubitke iz prethodnih perioda i iznose rezervi koje je društvo u obavezi da održava u skladu sa zakonom ili statutom, ako takve rezerve postoje.

Izuzetno od navedenih rešenja društvo uvek može vršiti plaćanja svom akcionaru koji je fizičko lice po osnovu ugovora o radu.

3) Pravo prečeg upisa

Akcionar ima pravo prečeg upisa akcija iz nove emisije srazmerno broju u celosti uplaćenih akcija te klase koje ima na dan donošenja odluke o izdavanju akcija, u odnosu na ukupan broj akcija te klase.

Pravo prečeg upisa akcionar ima i kod izdavanja hartija od vrednosti koje daju pravo na sticanje vrste i klase akcija koje akcionar ima.

Statutom se može utvrditi da akcionar ima pravo prečeg upisa i kod izdavanja akcija druge vrste i klase od onih koje ima, ali samo po ostvarivanju tog prava od strane akcionara koji poseduju vrstu i klasu akcija koje se izdaju.

Postupak ostvarivanja prava prečeg upisa utvrđuje se statutom.

Isključenje prava prečeg upisa. Pravo prečeg upisa akcionara može se ograničiti ili isključiti samo u slučaju ponude kod koje nije obavezna objava prospakta u smislu zakona kojim se uređuje tržiste kapitala, i to odlukom skupštine donetom na pisani predlog odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, koji obavezno sadrži: 1) razloge ograničenja, odnosno isključenja prava

prečeg upisa; 2) detaljno obrazloženje predložene emisione cene. Odluka skupštine u navedenom slučaju donosi se tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

4) Povlačenje i poništaj akcija zbog neuplate odnosno neunošenja uloga

U slučaju iz člana 48. stav 7. zakona, ako član društva propusti da svoju obavezu izvrši i u naknadnom roku, društvo može doneti odluku o isključenju tog člana iz društva, odnosno u slučaju akcionarskog društva odluku o povlačenju i poništaju bez naknade akcija tog akcionara koje nisu uplaćene, odnosno za koje nije unet nenovčani ulog u društvo, odluku o povlačenju i poništaju akcija donosi skupština tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, a u slučaju iz člana 48. stav 8. zakona, gde se radi o o javnom akcionarskom društvu, tu odluku u obavezi je da bez odlaganja doneše odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвom dvodomno.

Odluka iz prethodnog stava može se doneti samo u odnosu na sve akcionare koji nisu izvršili svoju obavezu iz člana 46. stav 1. zakona, koji predviđa da lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzeila obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog odgovaraju društву za izvršenje te obaveze i u obavezi su da naknade štetu koja je društву prouzrokovana propuštanjem ili kašnjenjem izvršenja te obaveze, ni u naknadno ostavljenom roku koji ne može biti kraći od 30 dana od dana slanja tog poziva.

4.6. Sopstvene akcije

Zabrana upisa akcija društva. Društvo ne može upisivati akcije koje samo izdaje. Akcije društva ne može upisivati njegovo kontrolisano društvo, niti te akcije može upisati treće lice koje postupa u svoje ime, a za račun kontrolisanog društva. Ako je akcije društva upisalo treće lice u svoje ime a za račun društva, smatraće se da je to lice upisalo akcije za svoj račun.

Sopstvene akcije i uslovi sticanja. Sopstvene akcije, u smislu Zakona o privrednim društvima, su *akcije koje je društvo steklo od svojih akcionara*. Društvo može sticati sopstvene akcije *neposredno ili preko trećeg lica* koje akcije stiču u svoje ime a za račun društva pod uslovima i po postupku predviđenim Zakonom.

Status sopstvenih akcija. *Sopstvene akcije ne daju pravo glasa, pravo na dividendu ili druga primanja, niti mogu biti osnov za plaćanje akcionarima osim u slučaju smanjenja kapitala.*

Aкционarsko društvo koje je tokom poslovne godine steklo ili raspolažalo sopstvenim akcijama dužno je da u godišnjim finansijskim izveštajima za tu poslovnu godinu navede: 1) razloge sticanja; 2) vrstu, klasu, broj i nominalnu vrednost, odnosno računovodstvenu vrednost kod akcija bez nominalne vrednosti, sopstvenih akcija stečenih i otuđenih tokom te godine, kao i njihovo učešće u osnovnom kapitalu; 3) cenu po kojoj su te akcije stečene odnosno otuđene; 4) vrstu, klasu ukupan broj i nominalnu vrednost, odnosno računovodstvenu vrednost kod akcija bez nominalne vrednosti, sopstvenih akcija društva na kraju te poslovne godine, kao i njihovo učešće u osnovnom kapitalu društva.

4.7. Kapital

Aкционарско društvo mora imati **minimalni osnovni kapital** u visini od **3.000.000,00 dinara, osim** ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos.

4.7.1. Povećanje osnovnog kapitala

Donošenje odluke. Odluku o izdavanju akcija radi povećanja osnovnog kapitala akcionarskog društva *donosi skupština, osim* u slučaju odobrenog kapitala kada takvu odluku može doneti *odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno. **Odluka se registruje** u skladu sa zakonom o registraciji u roku od šest meseci od dana donošenja, a odluka koja nije registrovana na predviđen način ništava je.

Upis akcija po osnovu odluke o izdavanju akcije radi povećavanja osnovnog kapitala *ne može početi pre njene registracije.*

Odluka o izdavanju akcija radi povećanja osnovnog kapitala može se doneti tek nakon potpune uplate, odnosno unosa uloga za ranije izdate i upisane akcije, **osim** ako se odluka o izdavanju akcija donosi po osnovu: 1) *povećanja osnovnog kapitala koje je rezultat statusne promene; 2) povećanje osnovnog kapitala nenovčanim ulozima, ukoliko se nenovčani ulog odmah u celosti unosi.*

Načini povećanja osnovnog kapitala. Osnovni kapital akcionarskog društva može se povećati: 1) *novim ulozima; 2) uslovnim povećanjem kapitala u skladu sa odredbama Zakona; 3) iz neraspoređene dobiti i rezervi društva raspoloživih za te namene (povećanje iz neto imovine društva); 4) kao rezultat statusne promene.*

Pod povećanjem osnovnog kapitala novim ulozima *smatra se i konverzija duga u osnovni kapital, osim* u javnom akcionarskom društvu gde takvo povećanje osnovnog kapitala nije moguće.

Odredbe Zakona o povećanju osnovnog kapitala novim ulozima primenjuju se i na izdavanje akcija javnom ponudom ako zakonom kojim se uređuje tržište kapitala nije drugačije uređeno.

Upis povećanja osnovnog kapitala u Centralni registar. Uz zahtev Centralnom registru za upis novih akcija i njihovih imalaca, odnosno upis povećanja nominalne ili računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti po osnovu povećanja kapitala iz neto imovine društva dostavlja se: 1) *odluka o povećanju kapitala; 2) dokaz o registraciji odluke o povećanju kapitala u skladu sa zakonom o registraciji; 3) pisana izjava zakonskog zastupnika društva o ispunjenosti uslova za povećanje osnovnog kapitala društva iz neto imovine društva pretvaranjem neraspoređene dobiti i rezervi u osnovni kapital društva i postojanje finansijskog izveštaja kao osnova za donošenje odluke.*

Odobreni kapital (odobrene akcije). Akcionarsko društvo pored izdatih akcija može da ima i odobrene akcije određene vrste i klase, ako je to predviđeno statutom, s tim što broj odobrenih akcija uvek mora biti manji od polovine broja izdatih običnih

akcija. Odobrene akcije mogu se izdavati kod povećanja kapitala društva novim ulozima ili za ostvarivanje prava imalaca zamenljivih obveznica i varanata.

4.7.2. Smanjenje osnovnog kapitala

Donošenje i sadržaj odluke. Odluku o smanjenju osnovnog kapitala donosi *skupština akcionarskog društva tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara* svake klase akcija koja ima pravo glasa po predmetnom pitanju. **Izuzetno**, odluku o smanjenju osnovnog kapitala može doneti *odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društвом dvodomno, u slučaju poništenja sopstvenih akcija društva, ako je to ovlašćenje dato odlukom skupštine, u skladu sa Zakonom.

Odluka o smanjenju osnovnog kapitala *registruje se* u skladu sa zakonom o registraciji najkasnije u roku od tri meseca od dana donošenja. Odluka skupštine društva o smanjenju osnovnog kapitala koja nije registrovana u navedenom roku *ništava je*.

Odlukom o smanjenju osnovnog kapitala utvrđuju se cilj, obim i način tog smanjenja, a naročito da li se smanjenje osnovnog kapitala sprovodi u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju izuzetke od primene odredaba o zaštiti poverilaca kod poništenja akcija i kod smanjenja osnovnog kapitala bez promene neto imovine društva.

Ako se smanjenje osnovnog kapitala vrši uz primenu odredaba o zaštiti poverilaca, odluka o smanjenju osnovnog kapitala sadrži i poziv poveriocima da prijave svoja potraživanja radi obezbeđenja.

Načini smanjenja osnovnog kapitala. Osnovni kapital akcionarskog društva može se smanjiti: 1) *povlačenjem i poništenjem akcija u posedu akcionara*; 2) *poništenjem sopstvenih akcija društva* i 3) *smanjivanjem nominalne vrednosti akcija, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti*.

Smanjenje osnovnog kapitala akcionarskog društva vrši se uz primenu odredaba Zakona o privrednim društвима o zaštiti poverilaca, osim ako tim zakonom nije drugačije propisano.

Jednak tretman akcionara iste klase. Akcionari iste klase u sprovođenju postupka smanjenja osnovnog kapitala akcionarskog društva *imaju isti tretman*. Jednak tretman akcionara iste klase obezbeđuje se srazmernim povlačenjem i poništenjem akcija od svih akcionara date klase akcija, ili srazmernim smanjenjem nominalne, odnosno računovodstvene vrednosti akcija svih akcionara date klase akcija.

Iznos smanjenja osnovnog kapitala akcionarskog društva mora se utvrditi u visini koja omogууje sprovođenje načela jednakog tretmana, a odluka o smanjenju osnovnog kapitala koja je doneta suprotno ovom načelu ništava je.

Zaštita poverilaca. Registar privrednih subjekata *objavljuje odluku o smanjenju* osnovnog kapitala akcionarskog društva u neprekidnom trajanju od tri meseca počev od dana registracije u skladu sa odredbama Zakona.

Zakon predviđa *izuzetke* od primene odredaba o zaštiti poverilaca kod poništenja akcija i kod smanjenja osnovnog kapitala bez promene neto imovine društva, pod određenim uslovima.

Upis smanjenja osnovnog kapitala. Nakon registracije odluke o smanjenju osnovnog kapitala akcionarskog društva, društvo podnosi Centralnom registru zahtev za

upis promena proisteklih iz smanjenja osnovnog kapitala uz koju podnosi potrebnu dokumentaciju i dokaze.

Registracija smanjenja osnovnog kapitala i dejstvo registracije. Po izvršenom upisu promena proisteklih iz smanjenja osnovnog kapitala u Centralnom registru, društvo je u obavezi da izvrši registraciju smanjenja osnovnog kapitala u skladu sa zakonom o registraciji. Ovaj kapital društva *smatra se smanjenim danom registracije*.

Najveći iznos smanjenja osnovnog kapitala. Odluku o smanjenju osnovnog kapitala društva ispod minimalnog osnovnog kapitala (u visini od 3.000.000,00 dinara) može se doneti samo pod uslovom da se istovremeno sproveđe i povećanje osnovnog kapitala u skladu sa Zakonom tako da kao rezultat tog smanjenja i povećanja osnovni kapital društva bude jednak minimalnom iznosu osnovnog kapitala. Ukoliko akcionarsko društvo ne doneše istovremeno i odluku o povećanju osnovnog kapitala u skladu sa tim stavom i ne sproveđe to povećanje, odluka o smanjenju osnovnog kapitala *ništava je*.

Istovremeno smanjenje i povećanje osnovnog kapitala. Akcionarsko društvo može doneti odluku kojom se istovremeno osnovni kapital društva smanjuje po jednom osnovu i povećava po drugom osnovu, primenom odredaba Zakona o smanjenju i povećanju osnovnog kapitala društva.

4.8. Upravljanje akcionarskim društvom

Organji društva. Upravljanje akcionarskim društvom može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno. U slučaju *jednodomnog upravljanja*, organi društva su: 1) *skupština*; 2) *jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora*. U slučaju *dvodomnog upravljanja*, organi društva su: 1) *skupština*; 2) *nadzorni odbor*; 3) *jedan ili više izvršnih direktora, odnosno izvršni odbor*.

U jednočlanom društvu funkciju skupštine vrši jedini akcionar duštva. U slučaju kada je jedini član društva pravno lice, statutom se može odrediti organ tog člana društva koji u njegovo ime vrši funkciju skupštine, a u odsustvu takve odredbe smatra se da je to zakonski zastupnik tog člana.

Statutom se odreduje da li je upravljanje akcionarskim društvom jednodomno ili dvodomno. Promena vrste organizacije upravljanja vrši se izmenom statuta.

4.8.1. Skupština

1) Opšta pravila

Odredbe Zakona koje se odnose na skupštinu akcionarskog društva *primenjuju se na sva akcionarska društva, nezavisno od organizacije upravljanja*.

Sastav skupštine i prava akcionara. Skupštinu akcionarskog društva *čine svi akcionari društva*. Akcionar ima **pravo da učestvuje u radu skupštine**, što podrazumeava: 1) *pravo da glasa o pitanjima o kojima glasa njegova klasa akcija*; 2) *pravo na učešće u raspravi o pitanjima na dnevnom redu skupštine, uključujući i pravo podnošenja*

predloga, postavljanje pitanja koja se odnose na dnevni red skupštine i dobijanje odgovora, u skladu sa statutom i poslovnikom skupštine. Izuzetno, statutom se može utvrditi minimalan broj akcija koje akcionar mora posedovati za lično učešće u radu skupštine, koji ne može biti veći od broja koji predstavlja 0,1% ukupnog broja akcija odgovarajuće klase. Akcionari koji pojedinačno ne poseduju ovaj broj akcija imaju pravo da u radu skupštine učestvuju preko zajedničkog punomoćnika ili da glasaju u odsustvu u skladu sa Zakonom.

Statutom ili poslovnikom mogu se unesti samo ona ograničenja prava na učešće u radu skupštine koja su usmerena na obezbeđivanje reda na sednici skupštine.

Nadležnost skupštine. Skupština akcionarskog društva odlučuje o: 1) izmenama statuta; 2) povećanju ili smanjenju osnovnog kapitala, kao i svakoj emisiji hartija od vrednosti; 3) broju odobrenih akcija; 4) promenama prava ili povlastica bilo koje klase akcija; 5) statusnim promenama i promenama pravne forme; 6) sticanju i raspolažanju imovinom velike vrednosti; 7) raspodeli dobiti i pokriću gubitaka; 8) usvajanju finansijskih izveštaja, kao i izveštaja revizora ako su finansijski izveštaji bili predmet revizije; 9) usvajanju izveštaja odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 10) naknadama direktorima, odnosno članovima nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, odnosno pravilima za njihovo određivanje, uključujući i naknadu koja se isplaćuje u akcijama i drugim hartijama od vrednosti akcionarskog društva; 11) imenovanju i razrešenju direktora; 12) imenovanju i razrešenju članova nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno; 13) pokretanju postupka likvidacije, odnosno podnošenju predloga za stečaj društva; 14) izboru revizora i naknadi za njegov rad; 15) drugim pitanjima koja su u skladu sa Zakonom stavljena na dnevni red sednice skupštine; 16) drugim pitanjima u skladu sa Zakonom i statutom.

Sednice skupštine. Sednice skupštine mogu biti **redovne** ili **vanredne**.

Dan akcionara. Dan akcionara je dan na koji se **utvrđuje spisak akcionara** koji imaju pravo na učešće u radu sednica skupštine i pada na deseti dan pre dana održavanja te sednice. Spisak akcionara društvo utvrđuje na osnovu izvoda iz jedinstvene evidencije akcionara Centralnog registra. Akcionar sa spiska akcionara koji nakon dana akcionara na treće lice prenese svoje akcije zadržava pravo da učestvuje u radu te sednica skupštine po osnovu akcija koje je posedovao na dan akcionara.

Mesto održavanja sednice. Sednica skupštine se, po pravilu, **održava u sedištu akcionarskog društva**. Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno može odlučiti da se sednica skupštine **održi i na drugom mestu** ako je to potrebno radi olakšane organizacije sednica skupštine.

Predsednik skupštine. Sednicom skupštine predsedava, u pravilu, predsednik skupštine određen statutom, odnosno lice koje skupština na svakoj sednici bira u skladu sa statutom ili poslovnikom skupštine, a ako statut i poslovnik skupštine ne propisuju postupak za izbor predsednika skupštine predsednik skupštine je lice koje poseduje ili

predstavlja najveći pojedinačni broj glasova običnih akcija u odnosu na ukupan broj glasova prisutnih akcionara sa običnim akcijama.

Poslovnik skupštine. Skupština akcionarskog društva na prvoj sednici na predlog predsednika skupštine ili akcionara koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% glasova prisutnih akcionara *većinom glasova prisutnih akcionara* usvaja poslovnik o radu skupštine (poslovnik skupštine), osim ako je veća većina predviđena statutom.

Poslovnikom skupštine bliže se utvrđuje način rada i odlučivanje skupštine u skladu sa Zakonom i statutom.

Skupština na svakoj sednici može, napredlog predsednika skupštine ili akcionara koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% glasova prisutnih akcionara, većinom glasova prisutnih akcionara usvojiti *izmene i dopune* poslovnika skupštine.

Glasanje u odsustvu. Akcionari mogu da *glasaju pisanim putem bez prisustva sednici*, uz overu svog potpisa na formularu za glasanje u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Statutom se može isključiti obaveza ovare potpisa.

Aкционar koji je glasao u odsustvu smatra se prisutnim na sednici prilikom odlučivanja o tačkama dnevnog reda po kojima je glasao.

Učešće u radu skupštine elektronskim putem. Statutom ili poslovnikom skupštine može se omogućiti učešće u radu skupštine i elektronskim putem i to: 1) *prenosom sednice skupštine u stvarnom vremenu*; 2) *dvosmernim prenosom skupštine u stvarnom vremenu, putem kojeg se omogućava obraćanje akcionara skupštini sa druge lokacije*; 3) *mehanizmom za glasanje elektronskim putem, bilo pre bilo tokom sednice, bez potrebe da se imenuje punomoćnik koji je fizički prisutan na sednici*.

Ako akcionarsko društvo omogući učešće u radu skupštine elektronskim putem, takvo učešće može biti ograničeno samo usled potrebe identifikacije akcionara i sigurnosti elektronske komunikacije, i to samo u meri u kojoj su takva ograničenja potrebna za postizanje tih ciljeva. Ako prilikom prenosa sednice skupštine nastanu smetnje u prenosu, predsednik skupštine je dužan da prekine sednicu za vreme trajanja tih smetnji.

Punomoćje za glasanje. Zakon, kao i u nekim drugim slučajevima, detaljno uređuje pitanje punomoćja za glasanje, s tim što će ovde biti izneti samo osnovni elementi ovog instituta.

Aкционar ima pravo da putem punomoćja ovlasti određeno lice da u njegovo ime učestvuje u radu skupštine, uključujući i pravo da u njegovo ime glasa. Punomoćnik ima ista prava u pogledu učešća u radu sednice skupštine kao i akcionar koji ga je ovlastio.

Aкционarsko društvo ne može da propiše posebne uslove koje mora da ispunjava punomoćnik niti ograničiti njihov broj.

Punomoćje za glasanje *daje se u pisanoj formi* sa sadržinom određenom Zakonom.

Punomoćje za glasanje *nije prenosivo*.

Ako je *punomoćnik pravno lice*, ono pravo glasa vrši preko svog zakonskog zastupnika ili drugog za to posebno ovlašćenog lica, koje može isključivo biti član organa tog pravnog lica ili njegov zaposleni.

Kvorum. Kvorum za održavanje sednica skupštine akcionarskog društva čini *obična većina koja se računa u odnosu na ukupan broj glasova klase akcija sa pravom glasa po predmetnom pitanju*, ako statutom nije određena veća većina.

Sopstvene akcije date klase, kao i akcije date klase čije je pravo glasa suspendovano, ne uzimaju se u obzir prilikom izračunavanja broja prisutnih, odnosno predstavljenih akcionara, radi utvrđivanja kvoruma.

U kvorum se računaju i glasovi akcionara koji su glasali u odsustvu ili elektronskim putem.

Kvorum na sednici skupštine utvrđuje se pre početka rada skupštine.

Skupština može odlučivati po predmetnom pitanju samo ako sednici skupštine prisustvuju ili su na njoj predstavljeni akcionari koji poseduju ili predstavljaju potreban broj glasova klase akcija sa pravom glasa po tom pitanju.

Većina za odlučivanje. Skupština akcionarskog društva donosi odluke *običnom većinom glasova prisutnih akcionara koji imaju pravo glasa po određenom pitanju*, osim ako je Zakonom ili statutom za pojedina pitanja određen veći broj glasova. Prilikom utvrđivanja broja glasova prisutnih akcionara za potrebe utvrđivanja većine za odlučivanje u obzir se uzimaju i glasovi akcionara koji su glasali pisanim ili elektronskim putem.

Način glasanja. Glasanje u skupštini akcionarskog društva može biti *javno* ili *tajno*. Statutom, poslovnikom skupštine ili odlukom skupštine koja važi samo za tu sednicu predviđeće se način i postupak glasanja. Ako ovim aktima nije predviđen način glasanja, odluke se donose javnim glasanjem.

Isključenje prava glasa. Akcionar, kao i lica koja su sa njime povezana, ne mogu glasati na sednici na kojoj se odlučuje o: 1) *njegovom oslobođanju od obaveza prema društvu, ili o smanjenju tih obaveza*; 2) *pokretanju ili odustajanju od spora protiv njega*; 3) *odobravanju poslova u kojima taj akcionar ima lični interes*. Glasovi akcionara čije je pravo isključeno ne uzimaju se u obzir ni prilikom utvrđivanja kvoruma.

Zapisnik. Svaka odluka skupštine akcionarskog društva unosi se u zapisnik. Procesna pitanja i sadrzina zapisnika uređeni su Zakonom.

2) Redovna sednica skupštine akcionarskog društva

Redovna sednica skupštine akcionarskog društva **održava se** jednom godišnje, najkasnije u roku od šest meseci od završetka poslovne godine. Neodržavanje redovne sednice nema uticaja na pravnu valjanost pravnih poslova, radnji i odluka društva.

Redovnu sednicu skupštine **saziva odbor direktora, odnosno nadzorni odbor** ako je upravljanje društvom dvodomno. **Poziv** na sednicu upućuje se najkasnije 30 dana pre dana održavanja sednice.

Redovnoj sednici skupštine po pravilu **prisustvuju** i učestvuju u raspravi direktori i članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a na tu sednicu se poziva i revizor društva u roku od 30 dana pre dana održavanja sednice.

Izjava o primeni kodeksa korporativnog upravljanja je sastavni deo godišnjeg izveštaja o poslovanju javnog akcionarskog društva i sadrži naročito: 1) *obaveštenje o kodeksu korporativnog upravljanja koji društvo primenjuje kao i mesto na kojem je njegov tekst javno dostupan*; 2) *sva bitna obaveštenja o praksi korporativnog upravljanja koje društvo sprovodi, a posebno one koje nisu izričito propisane zakonom*; 3) *odstupanja od pravila kodeksa korporativnog upravljanja iz tačke 1) ako takva odstupanja postoje i obrazloženje za ta odstupanja*.

3) Vanredna sednica skupštine akcionarskog društva

Vanredna sednica skupštine akcionarskog društva **održava se po potrebi**, kao i kada je to određeno ovim zakonom ili statutom. U slučaju da se prilikom izrade godišnjih ili drugih finansijskih izveštaja koje društvo izrađuje u skladu sa zakonom utvrdi da društvo posluje sa gubitkom usled kojeg je vrednost neto imovine društva postala manja od 50% osnovnog kapitala društva, vanredna sednica skupštine **se obavezno saziva**, a u pozivu za tu sednicu mora biti naveden razlog sazivanja te sednice, kao i predlog dnevnog reda koji mora da sadrži predlog odluke o likvidaciji društva, odnosno predlog odluke o drugim merama koje je potrebno preuzeti kada nastupi situacija zbog koje je sednica skupštine i sazvana.

Vanrednu sednicu skupštine **saziva odbor direktora, odnosno nadzorni odbor** ako je upravljanje društvom dvodomno, iz razloga i pod uslovima predviđenim Zakonom.

U slučaju akcionarskog društva **koje nije javno akcionarsko društvo**, vanredna sednica može se održati i bez sazivanja, pozivanja akcionara i dostavljanja materijala u u skladu sa odredbama Zakona ako joj prisustvuju svi akcionari sa pravom glasa po svim tačkama dnevnog reda i ako se nijedan akcionar tome ne protivi, osim ako je statutom ili poslovnikom skupštine drugačije određeno.

Jedan ili više akcionara koji su imali pravo na učešće u radu sednice skupštine mogu tužbom nadležnom sudu **pobijati odluku** donetu na toj sednici skupštine i tražiti naknadu štete iz razloga navedenih u Zakonu. Tužbu može podneti i svaki direktor ili član nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno, ako bi izvršenjem te odluke: 1) *učinio krivično delo ili drugo delo kažnjivo po zakonu*; ili 2) *bio odgovoran za štetu prema društvu ili trećem licu*.

Podnošenje tužbe za pobijanje odluke ne sprečava njeno izvršenje, niti registraciju te odluke, odnosno registraciju promene na osnovu te odluke, u skladu sa zakonom o registraciji. Nadležni sud može ma zahtev tužioca odrediti *privremenu meru zabrane izvršenja, odnosno registracije*. Na zahtev lica koje je podnelo tužbu za pobijanje odluke registruje se zabeležba spora u skladu sa zakonom o registraciji.

4.8.2. Jednodomno upravljanje

1) DIREKTORI

Uslovi i ograničenja za obavljanje dužnosti direktora. *Direktor može biti svako poslovno sposobno lice.* Statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti da bi bilo direktor.

Direktor *ne može biti lice*: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava; 2) koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora; 3) kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanja delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana.*

Broj direktora. Akcionarsko društvo ima **jednog ili više direktora**, čiji broj se određuje statutom. Ako društvo ima tri ili više direktora, oni čine **odbor direktora** društva.

Na akcionarsko društvo koje ima jednog ili dva direktora shodno se primenjuju odredbe Zakona o odboru direktora, osim odredaba o sednicama direktora.

Javno akcionarsko društvo ima odbor direktora, koji se sastoji od najmanje tri direktora.

Direktor se **registruje** u skladu sa zakonom o registraciji.

Imenovanje direktora. Direktore *imenuje skupština. Predlog kandidata* za direktora može dati: 1) *direktor, odnosno odbor direktora; 2) komisija za imenovanje, ako postoji; 3) akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda sednice skupštine.*

U javnom akcionarskom društvu predlog kandidata za direktora mogu dati komisija za imenovanje i akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda sednice skupštine.

U javnom akcionarskom društvu direktori se imenuju kumulativnim glasanjem, ako je to predviđeno statutom.

Mandat direktora. Direktori akcionarskog društva se imenuju na period određen statutom, koji **ne može biti duži od četiri godine (mandat direktora)**. Ako statutom ili odlukom skupštine o imenovanju direktora nije određena dužina trajanja mandata direktora, mandat traje četiri godine. Po isteku mandata, direktor može biti ponovo imenovan.

Kooptacija direktora. Ako se broj direktora akcionarskog društva smanji ispod broja direktora koji je određen statutom, preostali direktori mogu imenovati lice, odnosno lica koja će vršiti dužnost direktora do imenovanja nedostajućih direktora od strane skupštine (*kooptacija*), osim ako je statutom drugačije određeno. Broj ovako imenovanih lica **ne može biti veći od dva**, osim izuzetno u skladu sa Zakonom.

Direktoru koji je imenovan kooptacijom mandat prestaje na prvoj narednoj sednici skupštine, a ne može biti angažovan pod uslovima koji su povoljniji za njega u odnosu na uslove koje je imao direktor umesto koga je imanovan.

Izvršni i neizvršni direktori. Direktori mogu biti: 1) izvršni direktori; 2) neizvršni direktori. Ako društvo ima manje od tri direktora, svaki direktor je izvršni direktor.

Javno akcionarsko društvo mora imati neizvršne direktore, čiji broj mora biti veći od broja izvršnih direktora.

Nadležnost izvršnih direktora. Izvršni direktori vode poslove društva i zakonski su zastupnici društva, osim ako je statutom određeno da samo pojedini izvršni direktori zastupaju društvo. Ako društvo ima dva ili više izvršnih direktora, oni vode poslove i zastupaju društvo *zajednički*, ako statutom ili odlukom skupštine nije drugačije određeno. U vođenju poslova društva izvršni direktori se moraju pridržavati ograničenja koja su određena Zakonom, statutom, odlukama skupštine ili odlukama odbora direktora.

Generalni direktor. Direktori mogu imenovati jednog od izvršnih direktora ovlašćenih za zastupanje društva za generalnog direktora akcionarskog društva, koji *koordinira rad izvršnih direktora i organizuje poslovanje društva*. Statutom ili odlukom skupštine mogu se definisati uslovi koje direktor mora ispunjavati da bi mogao biti imenovan za generalnog direktora i bliže odrediti njegova ovlašćenja i nadležnosti.

Neizvršni direktori. Neizvršni direktori **nadziru rad izvršnih direktora**, predlažu poslovnu strategiju društva i nadziru njeno izvršavanje. Neizvršni direktori odlučuju o davanju odobrenja u slučajevima postojanja ličnog interesa izvršnog direktora društva u skladu sa odredbama Zakona. *Neizvršni direktor ne može biti lice koje je zaposleno u akcionarskom društvu.*

Nezavisni direktori. Javno akcionarsko društvo (JAD) ima najmanje jednog neizvršnog direktora koji je, istovremeno, i nezavisan od društva (*nezavisan direktor*), nije lice povezano sa direktorima i ispunjava uslove određene Zakonom.

Naknada za rad direktora i stimulacija (bonus) putem dodele akcija. Direktor ima pravo na *naknadu za svoj rad*, a može imati i *pravo na stimulaciju* putem dodele akcija. **Statutom, odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora** ako je upravljanje društvom dvodomno određuje se naknada i stimulacija ili način njenog određivanja.

Visina naknade i stimulacija može zavisiti od poslovnih rezultata akcionarskog društva, *ali ta naknada ne može biti određena kao učešće u raspodeli dobiti društva.*

Prestanak mandata direktora. Mandat direktora prestaje *istekom perioda na koji je imenovan*. Ako direktor u toku trajanja mandata prestane da ispunjava uslove da bude direktor društva, smatra se da mu je prestao mandat *danom prestanka ispunjenosti tih uslova*.

Mandat direktora prestaje *ako skupština ne usvoji godišnje finansijske izveštaje* društva na redovnoj sednici skupštine.

Ako statutom nije drugačije određeno, imenovanje direktora po prestanku mandata vrši se na prvoj narednoj sednici skupštine, do kada direktor kome je prestao mandat nastavlja da obavlja svoju dužnost, ako njegovo mesto nije popunjeno kooptacijom.

Razrešenje direktora. Skupština akcionarskog društva može razrešiti direktora i pre isteka mandata na koji je imenovan, bez navođenja razloga.

Ostavka direktora. Direktor akcionarskog društva može *u svaku dobu* preostalim direktorima dati ostavku pisanim putem. U akcionarskim društvima koja imaju samo jednog direktora, direktor daje ostavku predsedniku skupštine ili akcionaru društva koji poseduje najveći broj akcija sa pravom glasa. Ostavka proizvodi dejstvo u odnosu na društvo danom podnošenja, osim ako u njoj nije naveden neki kasniji datum. Ostavka direktora i brisanje direktora iz registra registruje se u skladu sa zakonom o registraciji. Ako je jedini direktor društva dao ostavku, u obavezi je da nastavi da preduzima poslove

koji ne trpe odlaganje do imenovanja novog direktora ali ne duže od 30 dana od dana registracije te ostavke u skladu sa zakonom o registraciji.

2) ODBOR DIREKTORA

Nadležnost i odgovornost odbora direktora. Odbor direktora akcionarskog društva: 1) *utvrđuje poslovnu strategiju i poslovne ciljeve društva; 2) vodi poslove društva i određuje unutrašnju organizaciju društva; 3) vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva; 4) ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima; 5) odgovara za tačnost poslovnih knjiga društva; 6) odgovara za tačnost finansijskih izveštaja društva; 7) daje i opoziva prokuru; 8) saziva sednice skupštine i utvrđuje predlog dnevnog reda sa predlozima odluka; 9) izdaje odobrene akcije, ako je na to ovlašćen statutom ili odlukom skupštine; 10) utvrđuje emisionu cenu akcija i drugih hartija od vrednosti, u skladu s odredbama Zakona; 11) utvrđuje tržišnu vrednost akcija u skladu s odredbama Zakona; 12) donosi odluku o sticanju sopstvenih akcija društva u skladu s odredbama Zakona; 13) izračunava iznose dividendi koji u skladu sa Zakonom, statutom i odlukom skupštine pripadaju pojedinim klasama akcionara, određuje dan i postupak njihove isplate, a određuje i način njihove isplate u okviru ovlašćenja koja su mu data statutom ili odlukom skupštine; 14) donosi odluku o raspodeli medudividendi akcionarima u skladu sa odredbama Zakona; 15) predlaže skupštini politiku naknada direktorima, ako nije utvrđena statutom, i predlaže ugovore o radu, odnosno ugovore o angažovanju direktora po drugom osnovu angažovanja rada; 16) izvršava odluke skupštine; 17) vrši druge poslove i donosi odluku u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama skupštine.*

Pitanja iz nadležnosti odbora direktora: 1) *ne mogu se preneti na izvršne direktore* društva; 2) *mogu se preneti u nadležnost skupštine* samo odlukom odbora direktora, ako statutom nije drugačije određeno.

Ako akcionarsko društvo ima odbor direktora, direktori biraju jednog od direktora za **predsednika odbora direktora**.

Odbor direktora može **obrazovati komisije** koje mu pomažu u radu (komisija za reviziju; komisija za imenovanja i komisija za naknade), a naročito radi pripremanja odluka koje donosi, odnosno nadzora nad sprovođenjem određenih odluka ili radi obavljanja određenih stručnih poslova za potrebe odbora direktora.

Odgovornost direktora. Direktor *odgovara društvu za štetu* koju mu prouzrokuje kršenjem odredaba Zakona, statuta ili odluke skupštine. Izuzetno, direktor neće biti odgovoran za štetu ako je postupao u skladu sa odlukom skupštine. Ako štetu koju prouzrokuje direktor nastane kao posledica odluke odbora direktora, za štetu odgovaraju i svi direktori koji su za tu odluku glasali, dok direktor koji je bio uzdržan smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu postojanja odgovornosti za štetu.

Ako direktor nije bio prisutan na sednici odbora direktora na kojoj je odluka doneta, niti je za nju glasao na drugi način, smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu odgovornosti za štetu ako se toj odluci nije pisanim putem usprotivio u roku od osam dana po saznanju za njeno donošenje.

Zahtev društva za naknadu štete, u smislu navedenog, zastareva u roku od tri godine računajući od dana nastupanja štete. Društvo se ne može odreći zahteva za

naknadu štete, osim u skladu sa odlukom skupštine koja se donosi tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ali se ta odluka ne može doneti ako joj se usprotive akcionari koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% osnovnog kapitala društva.

Ako statutom ili odlukom odbora direktora nije drugačije određeno, izvršni direktori su **dužni da pisanim putem izveštavaju** odbor direktora o pitanjima predviđenim Zakonom.

4.8.3. Dvodomno upravljanje

Organji društva. Akcionarsko društvo sa dvodomnom organizacijom upravljanja ima **jednog ili više izvršnih direktora i nadzorni odbor**. Ako društvo ima tri ili više izvršnih direktora oni čine **izvršni odbor**.

Javno akcionarsko društvo ima najmanje tri izvršna direktora.

1) IZVRŠNI DIREKTORI

Uslovi i ograničenja za obavljanje dužnosti direktora u jednodomnom upravljanju odnose se i na izvršnog direktora. Izvršni direktor može biti svako poslovno sposobno lice. Statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti da bi bilo direktor. Direktor **ne može biti lice**: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava; 2) koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora; 3) kome je izrečena mera bezbednosti zabrane obavljanja delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost, delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana.*

Broj izvršnih direktora određuje se **statutom**. Izvršni direktori ne mogu imati zamenike. Izvršni direktori registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Izvršne direktore **imenuje nadzorni odbor društva**. Predlog kandidata za izvršnog direktora daje komisija za imenovanje, ako postoji. Ako komisija za imenovanja nije formirana predlog kandidata za izvršnog direktora može dati svaki član nadzornog odbora.

Na **mandat izvršnih direktora** shodno se primenjuju, napred navedene, odredbe o mandatu direktora u jednodomnom upravljanju.

Nadležnost izvršnih direktora. Kao i kod jednodomnog upravljanja izvršni direktori kod dvodomnog upravljanja **vode poslove društva i zakonski su zastupnici društva**, osim ako je statutom određeno da samo pojedini izvršni direktori zastupaju društvo.

Za obavljanje odnosno preuzimanje sledećih poslova **potrebna je saglasnost nadzornog odbora**: 1) *sticanje, otuđenje i opterećenje udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima; 2) sticanje, otuđenje i opterećenje nepokretnosti; 3) uzimanje kredita, odnosno uzimanje i davanje zajmova, uspostavljanje obezbeđenja na imovini društva, kao i davanje jemstava i garancija za obaveze trećih lica; 4) drugi poslovi za koje je ovim zakonom propisano da su u nadležnosti nadzornog odbora.*

Statutom, odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora detaljnije se može urediti nadležnost izvršnih direktora, ograničenja za preuzimanje određenih poslova i zastupanja društva.

Generalni direktor. *Nadzorni odbor može imenovati* jednog od izvršnih direktora ovlašćenih za zastupanje društva za generalnog direktora društva. Nadzorni odbor mora imenovati generalnog direktora ako u društvu postoji izvršni odbor. Generalni direktor *koordinira rad izvršnih direktora i organizuje posovanje društva*.

Statutom, odlukom skupštine i odlukom nadzornog odbora mogu se utvrditi uslovi koje izvršni direktor mora ispunjavati da bi mogao biti imenovan za generalnog direktora i bliže urediti njegova ovlašćenja i nadležnosti. Generalni direktor registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Naknada za rad izvršnih direktora. Izvršni direktor ima, kao i direktor kod jednodomnog upravljanja, *pravo na naknadu za svoj rad*, a može imati i *pravo na stimulaciju* putem dodele akcija.

Prestanak mandata i razrešenje izvršnih direktora. Mandat izvršnog direktora prestaje *istekom perioda* na koji je izabran. Ako izvršni direktor u toku trajanja mandata prestane da ispunjava uslove da bude izvršni direktor društva, smatra se da mu je prestao mandat *danom prestanka ispunjenosti tih uslova*.

Nadzorni odbor može *razrešiti* izvršnog direktora i pre isteka mandata na koji je izabran, bez navođenja razloga.

Ostavka izvršnog direktora. Izvršni direktor može u svako doba nadzornom odboru dati ostavku pisanim putem. Ostavka proizvodi dejstvo danom podnošenja, osim ako u njoj nije naveden neki kasniji datum.

Ako je jedini izvršni direktor društva dao ostavku, u obavezi je da nastavi da preuzima poslove koji ne trpe odlaganje do imenovanja novog direktora, ali ne duže od 30 dana od dana registracije te ostavke u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako je društvo ostalo bez jedinog izvršnog direktora, a novi direktor ne bude registrovan u registru privrednih subjekata u daljem roku od 30 dana, akcionar ili drugo zainteresovano lice može tražiti da sud u vanparničnom postupku postavi privremenog zastupnika društva. Ovaj postupak je hitan i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

Nadležnost i odgovornost izvršnog odbora. Istakli smo da ako društvo ima tri ili više izvršnih direktora, oni čine izvršni odbor. Izvršni odbor u okviru svoje nadležnosti: 1) *vodi poslove društva i određuje unutrašnju organizaciju društva*; 2) *odgovara za tačnost poslovnih knjiga društva*; 3) *odgovara za tačnost finansijskih izveštaja društva*; 4) *priprema sednice skupštine društva i predlaže dnevni red nadzornom odboru*; 5) *izračunava iznose dividendi koji u skladu sa Zakonom, statutom i odlukom skupštine pripadaju pojedinim klasama akcionara, određuje dan i postupak njihove isplate, a određuje i način njihove isplate u okviru ovlašćenja koja su mu data statutom ili odlukom skupštine*; 6) *izvršava odluke skupštine*; 7) *vrši druge poslove i donosi odluke u skladu sa Zakonom, statutom, odlukama skupštine i odlukama nadzornog odbora*.

Pitanja iz nadležnosti izvršnog odbora ne mogu se preneti na nadzorni odbor.

Na akcionarsko društvo koje ima jednog ili dva izvršna direktora shodno se primenjuju ove odredbe o izvršnom odboru, osim odredaba o sednicama izvršnog odbora.

Način rada izvršnog odbora. Izvršni odbor u vođenju poslova akcionarskog društva *postupa samostalno*. Izvršni odbor *odlučuje i postupa van sednica*. Ako ne postoji saglasnost izvršnih direktora po određenom pitanju, generalni direktor može sazvati sednicu izvršnog odbora.

Statutom i odlukom nadzornog odbora može se urediti način rada izvršnog odbora, a izvršni odbor može doneti i poslovnik o svom radu koji mora biti u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama nadzornog odbora (*poslovnik o radu izvršnog odbora*).

2) NADZORNI ODBOR

Član nadzornog odbora akcionarskog društva može biti *svako poslovno sposobno lice*, a statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti da bi bilo član nadzornog odbora.

Član nadzornog odbora **ne može biti lice**: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava*; 2) *ako je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora*; 3) *kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanje delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana*.

Član nadzornog odbora **ne može biti lice koje je zaposleno u društvu** (u smislu pozitivnopravnih rešenja zaposleni je lice koje je u nekom obliku radnog odnosa).

Sastav nadzornog odbora. Nadzorni odbor *ima najmanje tri člana*. Broj članova određuje se statutom i mora biti *neparan*. Članovi nadzornog odbora **ne mogu imati zamenike**. Članovi nadzornog odbora **ne mogu biti izvršni direktori niti prokuristi društva**.

Članovi nadzornog odbora registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Članove nadzornog odbora **imenuje skupština akcionarskog društva**. *Predlog* kandidata za člana nadzornog odbora daju: 1) nadzorni odbor; 2) komisija za imenovanje, ako postoji u društvu; 3) akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda skupštine.

Članovi nadzornog odbora se imenuju na period određen statutom, koji ne može biti duži od četiri godine (**mandat člana nadzornog odbora**). Ako statutom ili odlukom skupštine o imenovanju člana nadzornog odbora nije određena dužina trajanja mandata člana nadzornog odbora, **mandat traje četiri godine**. Po isteku mandata član nadzornog odbora **može biti ponovo imenovan**.

Ako se broj članova nadzornog odbora smanji ispod broja članova koji je određen statutom, preostali članovi nadzornog odbora mogu imenovati lice, odnosno lica koja će vršiti dužnost člana nadzornog odbora do imenovanja nedostajućih članova od strane skupštine (**kooptacija**), osim ako je statutom drugačije određeno. Broj lica nadzornog odbora ovako imenovanih ne može biti veći od dva.

Članu nadzornog odbora koji je imenovan kooptacijom mandat prestaje na prvoj narednoj sednici skupštine, a ne može biti angažovan pod uslovima koji su povoljniji za njega u odnosu na uslove koje je imao član nadzornog odbora umesto koga je imenovan.

Javno akcionarsko društvo ima najmanje jednog člana nadzornog odbora koji je nezavisan od društva (**nezavisani član nadzornog odbora**), a čiji status je identičan statusu nezavisnog direktora, u skladu s odredbama Zakona.

Naknada za rad, prestanak mandata i razrešenje članova nadzornog odbora, kao i ostavka člana nadzornog odbora akcionarskog društva uređeni su detaljnije odredbama Zakona.

Nadležnost nadzornog odbora. Nadzorni odbor: 1) *utvrđuje poslovnu strategiju i poslovne ciljeve društva i nadzire njihovo ostvarivanje;* 2) *nadzire rad izvršnih direktora;* 3) *vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva;* 4) *ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima;* 5) *utvrđuje finansijske izveštaje društva i podnosi ih skupštini na usvajanje;* 6) *odobrava uslove ugovora o radu, odnosno angažovanje izvršnih direktora i daje saglasnost za zaključenje tih ugovora;* 7) *saziva sednice skupštine i utvrđuje predlog dnevnog reda;* 8) *izdaje odobrene akcije, ako je na to ovlašćen statutom ili odlukom skupštine;* 9) *utvrđuje emisionu cenu akcija i drugih hartija od vrednosti u skladu sa odredbama Zakona;* 10) *utvrđuje tržišnu vrednost akcija;* 11) *donosi odluku o sticanju sopstvenih akcija društva;* 12) *donosi odluku o raspodeli međudividendi akcionarima, u slučaju predviđenom Zakonom;* 13) *predlaže skupštini politiku naknada izvršnih direktora, ako nije utvrđena statutom i predlaže ugovore o radu, odnosno angažovanju izvršnih direktora;* 14) *daje saglasnost izvršnim direktorima za preduzimanje poslova ili radnji u skladu sa Zakonom, statutom, odlukom skupštine i odlukom nadzornog odbora;* 15) *vrši druge poslove i donosi odluke u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama skupštine.*

Pitanja iz nadležnosti nadzornog odbora: 1) *ne mogu se preneti na izvršne direktore društva;* 2) *mogu se preneti u nadležnost skupštine samo odlukom nadzornog odbora,* ako statutom nije drugačije određeno.

Nadzorni odbor odlučuje o davanju odobrenja u slučajevima postojanja ličnog interesa izvršnog odbora društva u skladu sa Zakonom.

Zakon o privrednim društvima uređuje ostala pitanja vezano za ostvarenje instituta nadzornog odbora.

3) SEKRETAR DRUŠTVA

Aкционarsko društvo može imati sekretara društva, *ako je to određeno statutom.* Sekretar društva može biti zaposlen u društvu. Sekretara društva *imenuje odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno i utvrđuje mu visinu zarade, odnosno naknade za rad ili druga prava.

Mandat sekretara društva *traje četiri godine*, osim ako je statutom ili odlukom o imenovanju drugačije određeno. Na posledice prestanka mandata sekretaru društva

shodno se primenjuju odredbe Zakona o prestanku mandata direktoru društva kod jednodomnog upravljanja.

Ako statutom ili odlukom o imenovanju sekretara društva nije drugačije određeno, u okviru svoje **nadležnosti**, sekretar društva *odgovoran je za:* 1) *pripremu sednica skupštine i vođenje zapisnika;* 2) *pripremu sednica odbora direktora, odnosno izvršnog odbora i nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, i vođenje zapisnika;* 3) *čuvanje svih materijala, zapisnika i odluka sa pripremanih sednica;* 4) *komunikaciju društva sa akcionarima i omogućavanje pristupa aktima i dokumentima, u skladu sa odredbama Zakona o pristupu aktima i dokumentima društva.*

Sekretar akcionarskog društva može imati i druge dužnosti i odgovornosti u skladu sa statutom i odlukom o njegovom imenovanju.

4) UNUTRAŠNJI NADZOR

Aкционarsko društvo svojim aktima uređuje način sprovođenja i **organizaciju rada unutrašnjeg nadzora poslovanja.**

U javnim akcionarskim društvima najmanje jedno lice nadležno za unutrašnji nadzor poslovanja mora ispunjavati uslove propisane *za internog revizora* u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i ono mora biti zaposleno u društvu i obavljati samo poslove unutrašnjeg nadzora.

Poslovi unutrašnjeg nadzora akcionarskog društva naročito obuhvataju: 1) *kontrolu usklađenosti poslovanja društva sa zakonom, drugim propisima i opštim aktima;* 2) *nadzor nad sprovođenjem računovodstvenih politika i finansijskim izveštavanjem;* 3) *proveru sprovođenja politika upravljanja rizicima;* 4) *praćenje usklađenosti organizacije i delovanja društva sa kodeksom korporativnog upravljanja;* 5) *vrednovanje politika i procesa u društvu, kao i predlaganje njihovog unapređenja.*

Lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora dužno je da o sprovedenom nadzoru poslovanja *redovno izveštava komisiju za reviziju*, a u društvima koja nemaju ovu komisiju *odbor direktora*, odnosno *nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno.

5) SPOLJNI NADZOR

Godišnji finansijski izveštaji javnih akcionarskih društava obavezno su **predmet revizije**. Revizor društva dužan je da pre zaključenja ugovora o vršenju revizije, a nakon toga najmanje jednom godišnje za vreme trajanja tog ugovora, komisiji za reviziju javnog akcionarskog društva dostavi: 1) *pisanu izjavu kojom potvrđuje svoju nezavisnost od društva;* 2) *obaveštenje o svim uslugama koje je u prethodnom periodu, posle revizije finansijskih izveštaja, pružio tom društvu.*

Odredbe o navedenom postupanju u reviziji kod javnih akcionarskih društava primenjuju se na sva akcionarska društva koja su obavezna da vrše reviziju finansijskih izveštaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija.

Javno akcionarsko društvo ne može revizoru otkazati ugovor o vršenju revizije tokom vršenja revizije finansijskih izveštaja zbog neslaganja sa mišljenjem revizora o finansijskim izveštajima.

Posebna i vanredna revizija. *Posebna revizija*, u smislu Zakona, je revizija kojom se može proveravati: 1) procena vrednosti nenovčanog uloga ili 2) vrednost i uslovi pod kojima je vršeno sticanje ili raspolaganje imovinom velike vrednosti, po odredbama Zakona. *Vanredna revizija* je revizija finansijskih izveštaja koji su već bili predmet revizije, a koja se može preduzeti ako: 1) postoji sumnja da revizija finansijskih izveštaja nije sprovedena u skladu sa zakonom i propisanim računovodstvenim standardima i postupcima ili 2) finansijski izveštaji ne sadrže napomene propisane računovodstvenim standardima ili su ove napomene nepotpune.

Posebna revizija može se sprovesti u roku od tri godine od dana unosa nenovčanog uloga, odnosno sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti, a vanredna revizija u roku od tri godine od dana usvajanja finansijskih izveštaja koji su bili predmet revizije.

Predlog za sprovodenje posebne ili vanredne revizije mogu podneti akcionari koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% akcija sa pravom glasa.

Odluku o sprovodenju posebne ili vanredne revizije donosi skupština akcionara običnom većinom glasova prisutnih akcionara.

Troškove sprovodenja posebne ili vanredne revizije snosi društvo.

Izveštaj o posebnoj i izveštaj o vanrednoj reviziji moraju se sačiniti u pisanim obliku i obavezno sadržati obrazložene nalaze revizora, kao i druge elemente važne za reviziju i izveštaj o njoj, koje razmatraju nadležni organi (odbor direktora i izvršni ili nadzorni odbor).

4.9. Akti i dokumenti akcionarskog društva

Obaveza čuvanja akata i dokumenata društva. Zakon predviđa obavezu akcionarskog društva, kao i nekih drugih privrednih društava, da čuva određene akte i dokumente, po odgovarajućim kriterijumima i rokovima, i to: 1) osnivački akt; 2) rešenje o registraciji osnivanja društva; 3) statut i sve njegove izmene i dopune; 4) opšte akte društva (pravilničke, odluke itd.); 5) zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine; 6) akt o obrazovanju svakog ogranka ili drugog organizacionog dela društva; 7) dokumenta koja dokazuju svojinu i druga imovinska prava društva; 8) zapisnike sa sednica odbora direktora, odnosno izvršnog odbora i nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 9) godišnje izveštaje o poslovanju društva i konsolidovane godišnje izveštaje; 10) izveštaje odbora direktora, odnosno izvršnog i nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 11) evidenciju o adresama direktora i članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 12) ugovore koje su direktori, članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, ili sa njima povezana lica u smislu Zakona, zaključili sa društvom.

Društvo je dužno da dokumenta navedena u prethodnim tačkama čuva u svom sedištu ili na drugom mestu koje je poznato i dostupno svim direktorima i članovima nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno.

Dokumente i akte navedene pod tačkama 1) do 5), zatim pod tačkama 8), 9) i 12) društvo čuva ***trajno***, a ostala dokumenta i akte ***najmanje pet godina***, nakon čega se ***čuvaju po propisima o arhivskoj građi***.

Pristup aktima i dokumentima društva. *Odbor direktora*, odnosno ***izvršni odbor*** ako je upravljanje društвom dvodomno, dužan je da osnivački akt, rešenje o registraciji osnivanja društva, statut i sve njegove izmene i dopune, opšte akte društva (pravilnike, odluke itd.), zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine i godišnje izveštaje o poslovanju društva i konsolidovane godišnje izveštaje, kao i finansijske izveštaje društva, ***stavi na raspolaganje svakom akcionaru***, kao i ranijem akcionaru za period u kojem je bio akcionar, na njegov pisani zahtev u skladu sa odredbama Zakona, radi vršenja uvida i kopiranja o svom trošku, tokom radnog vremena.

Smatraće se da je obaveza iz prethodnog stava izvršena u pogledu dokumenata za koje je društvo omogućilo sloboden pristup i preuzimanje sa internet stranice društva, bez naknade. Pravo akcionara u smislu pristupa aktima i dokumentima društva može biti ograničeno samo u meri u kojoj je to potrebno radi uobičajene identifikacije akcionara.

Ako odbor direktora, odnosno izvršni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, ili sekretar društva, ako postoji, propusti da postupi po pisanom zahtevu akcionara da mu se odobri pristup aktima i dokumentima društva u roku od osam dana od dana prijema zahteva, podnositelj zahteva ima pravo da u narednom roku od 30 dana traži da ***sud u vanparničnom postupku*** naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu. Postupak u ovom postupku je ***hitan*** i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše *u roku od osam dana od dana prijema zahteva*.

Lice, akcionar ili raniji akcionar, koje ostvari pristup aktima i dokumentima društva na predviđen način ***ne može da ih objavi*** tako da može naneti štetu društву ili njegovom ugledu.

4.10. Prestanak društva

Aкционарско društvo ***prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata***, po osnovu; 1) *sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije u skladu sa Zakonom*; 2) *sprovedenog postupka stečaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj*; 3) *statusne promene koja ima za posledicu prestanak društva*.

Prestanak društva po odluci suda. ***Po tužbi akcionara*** koji poseduju akcije koje predstavljaju najmanje 20% osnovnog kapitala društva protiv društva nadležni sud može odrediti prestanak društva ili druge mere ako: 1) *odbor direktora, odnosno izvršni i nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, ne mogu da vode poslove društva, bilo zbog međusobnog neslaganja ili iz drugih razloga, a skupština ne može da prekine blokadu, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu akcionara*; 2) *su akcionari blokirani u odlučivanju na skupštini na najmanje dve uzastopne sednice skupštine, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu društva*; 3) *direktori odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno, deluju protivzakonito, nepošteno ili prevorno, a protivno interesima akcionara koji podnose tužbu*; 4) *imovina društva se rasipa i umanjuje*.

U postupku po tužbi sud može, ako su razlozi za podnošenje tužbe otklonjivi, ostaviti društvu *rok od najviše šest meseci za otklanjanje nepravilnosti*. Ako društvo u ovom roku ne otkloni nepravilnosti, sud će presudom odrediti *prestanak društva ili jednu ili više od sledećih mera:* 1) *razrešenje direktora ili člana nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*; 2) *uvodenje prinudne uprave u društvo do imenovanja novog direktora, odnosno članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*; 3) *sprovodenje vanredne revizije finansijskih izveštaja društva*; 4) *donošenje odluke o raspodeli dobiti ili o isplati učešća u dobiti, odnosno dividende*; 5) *otkup akcija koje poseduju akcionari koji su podneli tužbu od strane društva po tržišnoj vrednosti u smislu Zakona.*

Presudom sud može odrediti *i naknadu štete* od strane društva akcionarima koji su podneli tužbu.

Glava IV

STICANJE I RASPOLAGANJE IMOVINOM VELIKE VREDNOSTI

1. Pojam i osnovne odredbe

Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom čija nabavna i/ili tržišna vrednost u momentu donošenja odluke o tome predstavlja 30% ili više od knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja, smatra se da društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti. *Izuzetno neće se smatrati sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti kupovina ili prodaja imovine koja je izvršena u okviru redovnog poslovanja društva.*

Pod sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti smatra se sticanje, odnosno raspolaganje imovinom na bilo koji način, uključujući naročito kupovinu, prodaju, zakup, razmenu, uspostavljanje založnog prava i hipoteke, zaključenje ugovora o kreditu i zajmu, davanje jemstva i garancija, i preuzimanje bilo koje druge radnje kojom nastaje obaveza za društvo.

Pod *imovinom* u smislu navedenog smatraju se *stvari i prava, uključujući i nepokretnosti, pokretne stvari, novac, udele u društvima, hartije od vrednosti, potraživanja, industrijsku svojinu i druga prava.*

Jednim sticanjem, odnosno raspolaganjem, u smislu ove tematske jedinice, smatraće se i *više povezanih sticanja, odnosno raspolaganja* izvršenih u periodu od godinu dana, pri čemu se kao vreme nastanka uzima dan izvršenja poslednjeg sticanja, odnosno raspolaganja.

Sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti može se sprovesti ako to sticanje, odnosno raspolaganje *prethodno ili naknadno odobri skupština*.

Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti shodno se primenjuju pravila Zakona o pravima nesaglasnih članova, o čemu će biti reči u daljem tekstu udžbenika.

2. Postupak sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti

Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, priprema predlog **odлуке kojom skupština odobrava sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti**, sa: 1) *obrazloženjem koje sadrži razloge iz kojih se preporučuje usvajanje te odluke; 2) izveštajem pod kojim se stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti.*

Sastavni deo materijala za sednicu skupštine na kojoj se odluka o odobrenje sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti donosi, je **nacrt ugovora** o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, osim ako se odlukom odobrava **već zaključeni ugovor** o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, taj ugovor se tada dostavlja uz materijal za sednicu skupštine na kojoj se odluka donosi.

Odluku o odobravanju sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti skupština donosi *tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara sa pravom glasa.*

3. Posledice povrede odredaba o raspolaganju imovinom velike vrednosti

Ako nije pribavljeno odobrenje skupštine o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, društvo i akcionar koji poseduje ili predstavlja najmanje 5% osnovnog kapitala društva **može podneti tužbu za poništaj pravnog posla, odnosno radnje sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti.** Izuzetno, pravni posao ili radnja sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti neće biti poništeni ako lice koje je druga strana u pravnom poslu, odnosno prema kome je radnja izvršena nije znalo niti je moralo znati za povredu postupka sticanja odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti u vreme zaključenja pravnog posla, odnosno preuzimanja pravne radnje.

Članovi odbora direktora, odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno, **solidarno su odgovorni društву** za štetu koju koju društvo pretrpi usled sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti ako je to sticanje, odnosno raspolaganje sprovedeno bez odluke kojom ga skupština odobrava.

Društvo i akcionar koji poseduje ili predstavlja najmanje 5% osnovnog kapitala društva može podneti tužbu za naknadu štete protiv lica iz prethodnog odlomka.

Tužbe za poništaj pravnog posla odnosno radnje sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti mogu biti podnete *u roku od šest meseci od dana održavanja sednice skupštine na kojoj je razmatran izveštaj o poslovanju za poslovnu godinu u kojoj je izvršeno sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti, a najkasnije u roku od tri godine* od dana sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti.

Navedene odredbe o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti **shodno se primenjuju i na društvo s ograničenom odgovornošću**, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

Glava V

POSEBNA PRAVA NESAGLASNIH AKCIONARA

1. Pravo nesaglasnih akcionara na otkup akcija

Aкционар може да traži od društva da otkupi njegove akcije *ako glasa protiv ili se uzdrži od glasanja za odluku*: 1) o promeni statuta društva kojom se umanjuju njegova prava predviđena statutom, ili zakonom; 2) o statusnoj promeni; 3) o promeni pravne forme; 4) o promeni vremena trajanja društva; 5) kojom se odobrava sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti; 6) kojom se menjaju njegova druga prava, ako je statutom određeno da akcionar iz tog razloga ima pravo na nesaglasnost i na naknadu tržišne vrednosti akcija u skladu sa Zakonom; 7) o povlačenju jedne ili više klase akcija sa regulisanog tržišta, odnosno multilateralne trgovачke platforme u smislu zakona kojim se uređuje tržiste kapitala. Na povlačenje ovih akcija primenjuju se odgovarajuće odredbe zakona kojim se uređuje tržiste kapitala.

Aкционар koji zatraži od društva da od njega otkupi akcije u skladu sa odredbama Zakona *ne može osporavati odluku društva na kojoj zasniva to svoje pravo*.

2. Postupak ostvarivanja prava na otkup akcija

Sastavni deo materijala za sednicu skupštine na kojoj se donosi odluka protiv koje je, ili se uzdržava od glasanja akcionar, je: 1) obaveštenje o pravima nesaglasnih akcionara na otkup njihovih akcija i formular zahteva za ostvarivanje tog prava, koji sadrži polja u koja se unosi ime, odnosno poslovno ime akcionara i njegovo prebivalište, odnosno sedište, kao broj i klasa akcija čiji otkup zahteva; 2) podatak o tržišnoj vrednosti akcija javnog akcionarskog društva utvrđenoj u skladu sa Zakonom; 3) podatak o knjigovodstvenoj vrednosti akcija javnog akcionarskog društva i podatak o procenjenoj vrednosti akcija javnog akcionarskog društva utvrđenoj u skladu sa Zakonom, ako nije ostvaren obim prometa akcijama iz člana 259. stav 1. Zakona koji utvrđuje tržišnu vrednost akcija, pri čemu se te vrednosti utvrđuju na dan donošenja odluke o sazivanju sednice skupštine; 4) podatak o knjigovodstvenoj vrednosti akcija akcionarskog društva koje nije javno i podatak o procenjenoj vrednosti akcija tog društva utvrđenoj u skladu sa odredbama Zakona, koje uređuju to pitanje, i podatak o procenjenoj vrednosti akcija utvrđenoj uskladu sa odredbama Zakona koje uređuju procenu vrednosti nenovčanog uloga, pri čemu se te vrednosti utvrđuju na dan donošenja odluke o sazivanju skupštine.

Ako želi da ostvari pravo na otkup njegovih akcija, nesaglasni akcionar zahtev može dostaviti društvu: 1) na sednici skupštine na kojoj se donosi odluka protiv koje glasa ili se uzdržava od glasanja i to predsedniku skupštine, odnosno licu koga predsedavajući skupštine ovlasti ili 2) u roku od 15 dana od zaključenja te sednice skupštine.

Društvo je u obavezi da u roku od 60 dana od dana isteka roka od 15 dana od zaključenja sednice skupštine nesaglasnom akcionaru isplati vrednost akcija koje su predmet zahteva, koja je jednaka najvišoj vrednosti napred utvrđenoj (u tački 2) stava 1.

ove tematske jedinice). Isplata će se izvršiti u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra.

3. Sudska zaštita nesaglasnog akcionara

Nesaglasni akcionar može **tužbom nadležnom sudu** protiv društva *tražiti isplatu*:
1) razlike do pune vrednosti njegovih akcija utvrđenih u skladu sa odredbama Zakona o najvišoj vrednosti akcija, ako smatra da mu je društvo na ime otkupne cene za njegove akcije isplatilo niži iznos od te vrednosti usled toga što je bilo koja vrednost (knjigovodstvena, tržišna ili procenjena vrednost akcija) pogrešno utvrđena ili ako je društvo izvršilo samo delimičnu isplatu; 2) pune vrednosti njegovih akcija utvrđene u skladu sa odredbama Zakona, ako mu društvo nije izvršilo nikakvu isplatu po tom osnovu, a podneo je važeći zahtev.

Tužbu protiv društva akcionar nože podneti najkasnije u roku od 30 dana od dana izvršene isplate u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra, odnosno isteka roka za tu isplatu ako isplata nije izvršena. Ako je podneto više od jedne tužbe nadležnom sudu protiv društva kojima se traži isplata *postupci se spajaju*.

Ako sud pravnosnažnom presudom donetom u postupku po tužbi obaveže društvo da nesaglasnom akcionaru isplati razliku do pune vrednosti akcija, odnosno punu vrednost akcija, društvo je u obavezi da svim drugim nesaglasnim akcionarima iste klase akcija prizna i isplati istu vrednost akcije, nezavisno od činjenice da li su ti akcionari podneli tužbu.

Odredbe Zakona o pravima nesaglasnih akcionara *shodno se primenjuju na članove društva s ograničenom odgovornošću*, osim ako je osnivačkim aktom tog društva drugačije određeno.

Glava VI

PROMENE PRAVNE FORME

1. Pojam promene pravne forme

Promenom pravne forme privredno društvo prelazi iz jedne pravne forme u drugu pravnu formu, u skladu sa Zakonom. *Promena pravne forme ne utiče na pravni subjektivitet tog društva*.

Na promenu pravne forme društva primenjuju se shodno odredbe Zakona o osnivanju date forme društva, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Ako **javno akcionarsko društvo** menja pravnu formu, ono mora da ispunи uslove za prestanak svojstva javnog društva koji su propisani zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Društvo ne može da menja pravnu formu ako je u likvidaciji ili u stečaju, osim kao meru reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

2. Priprema akata i dokumenata u vezi sa promenom pravne forme

Radi sprovođenja postupka promene pravne forme, **jedan ili više direktora**, odnosno **odbor direktora** priprema i dostavlja skupštini radi usvajanja *sledeće akte i dokumenta*: 1) *predlog odluke o promeni pravne forme*; 2) *predlog izmene osnivačkog akta radi usklađivanja sa odredbama Zakona koje se odnose na datu formu društva* 3) *predlog statuta društva, ako društvo menja pravnu formu u akcionarsko društvo*; 4) *predlog odluke kojom se imenuju članovi organa društva u skladu sa odredbama Zakona koje regulišu datu pravnu formu društva*; 5) *izveštaj o potrebi sprovođenja postupka promene pravne forme, koji obavezno sadrži*: (1) objašnjenje pravnih posledica promene pravne forme; (2) razloge i analizu očekivanih efekata promene pravne forme; (3) obrazloženje srazmere konverzije akcija u udele, odnosno udela u akcije, odnosno konverzije udela jedne pravne forme društva u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretne promene pravne forme; 6) *detaljno obaveštenje o pravu člana društva da bude nesaglasan sa odlukom o promeni pravne forme u smislu odredbi Zakona*.

Ako je upravljanje društвом **dvodomno**, akta i dokumenta radi sprovođenja postupka promene pravne forme priprema **jedan ili više direktora**, odnosno **izvršni odbor**, a **nadzorni odbor** ih utvrđuje i dostavlja skupštini radi usvajanja.

3. Sprovođenje postupka promene pravne forme društva

Na obaveštavanje članova društva i poverilaca o sprovođenju postupka promene pravne forme, na pozivanje na sednicu na kojoj se donosi odluka o promeni pravne forme i na postupak donošenja te odluke **shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na statusne promene**, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Odluka o promeni pravne forme društva. Odluka o promeni pravne forme društva sadrži: 1) *poslovno ime i adresu sedišta društva koje sprovodi postupak promene pravne forme*; 2) *označenje nove pravne forme društva*; 3) *podatke o načinu i uslovima konverzije udela u društvu u akcije ili obratno, odnosno konverzije udela jedne pravne forme društva u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretne promene pravne forme*.

U akcionarskom društvu odluka o promeni pravne forme donosi se **tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara**, ako statutom nije određena veća većina.

Istovremeno sa odlukom o promeni pravne forme društva članovi društva, odnosno **skupština usvaja**: 1) *izmene osnivačkog akta*; 2) *statut, u slučaju promene pravne forme u akcionarsko društvo*; 3) *odluku ili odluke kojom se imenuju članovi organa društva*.

4. Registracija promene pravne forme društva i pravne posledice registracije

Registracija promene pravne forme društva vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, a ako društvo menja pravnu formu u akcionarsko društvo prethodno vrši registraciju akcija u Centralnom registru, u skladu sa Zakonom.

Ako društvo menja pravnu formu i postaje akcionarsko društvo ili javno akcionarsko društvo prestaje da to bude, primenjuju se i odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala.

Pravne posledice promene pravne forme društva *nastupaju danom registracije te promene* u skladu sa zakonom o registraciji.

Promenom pravne forme društva nastupaju **sledeće pravne posledice**: 1) *udeli članova u društvu pretvaraju se u akcije ili obratno, odnosno udeli jedne pravne forme društva se pretvaraju u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretnе promene pravne forme*; 2) *zakonitim imaočima zamenljivih obveznica i varanata, odnosno drugih hartija od vrednosti sa posebnim pravima, osim akcija, obezbeđuju se najmanje ista posebna prava nakon promene pravne forme, osim ako je odlukom o izdavanju tih hartija od vrednosti drugačije određeno ili ako je drugačije ugovoren sa njihovim imaočima*; 3) *ortaci i komplementari koji su promenom pravne forme postali članovi društva koji su ograničeno odgovorni ostaju solidarno odgovorni sa društvom za obaveze društva nastale do registracije promene pravne forme u skladu sa zakonom o registraciji*; 4) *prava trećih lica, koja predstavljaju terete na udelima, odnosno akcijama društva koje menja pravnu formu, prelaze na udele, odnosno akcije nove pravne forme društva*.

Glava VII

STATUSNE PROMENE

1. Pojam i vrste statusnih promena

1.1. Pojam statusne promene

Statusnom promenom se društvo (u daljem tekstu: *društvo prenosilac*) **reorganizuje tako što na drugo društvo** (udaljem tekstu: *društvo sticalac*) **prenosi imovinu i obaveze, dok njegovi članovi u tom društvu stiču udele, odnosno akcije**.

Svi članovi društva prenosioca stiču udele, odnosno akcije u društvu sticaocu, srazmerno svojim udelima, odnosno akcijama u društvu prenosiocu, osim ako se svaki član društva prenosioca saglasi da se statusnom promenom *izvrši zamena u dela* odnosno akcija u drugačijoj srazmeri ili ako koristi svoje pravo na isplatu umesto sticanja u dela, odnosno akcija u društvu sticaoca u skladu sa odredbama Zakona (član 508.).

Članu društva prenosioca se po osnovu statusne promene *može izvršiti i novčano plaćanje*, ali ukupan iznos tih plaćanja svim članovima društva prenosioca ne može preći 10% ukupne nominalne vrednosti u dela, odnosno akcija koje stiču članovi društva prenosioca, a ako te akcije nemaju nominalnu vrednost 10% ukupne računovodstvene vrednosti tih akcija.

Ako se statusnom promenom **osniva novo društvo**, na osnivanje tog društva primenjuju se odredbe Zakona koje se odnose na osnivanje društva u odgovarajućoj pravnoj formi, osim ako je drugačije propisano odredbama Zakona koje regulišu statusne promene.

Ako se statusnom promenom **javno akcionarsko društvo** pripaja društvu koje nije javno akcionarsko društvo ili se sa njim spaja u novo društvo koje nije javno akcionarsko društvo, to društvo mora da ispunи uslove za prestanak svojstva javnog društva koji su propisani zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Statusne promene se ne mogu vršiti suprotno odredbama zakona kojim se uređuje zaštita konkurenčije.

U statusnoj promeni mogu **učestvovati** jedno ili više društava iste ili različite pravne forme. U statusnoj promeni **ne može učestvovati** društvo koje je u likvidaciji ili u stečaju, osim ako se statusna promena sprovodi kao mera reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

1.2. Vrste statusnih promena

Statusne promene su: 1) pripajanje; 2) spajanje; 3) podela; 4) izdvajanje.

1) PRIPAJANJE

Jedno ili više društava može se pripojiti drugom društvu prenošenjem celokupne imovine i obaveza, *čime društvo koje se pripaja prestaje da postoji bez sprovodenja postupka likvidacije*.

2) SPAJANJE

Dva ili više društava mogu se spojiti osnivanjem novog društva i prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, *čime društva koje se spajaju prestaju da postoe bez sprovodenja postupka likvidacije*.

3) PODELA

Društvo se može podeliti tako što će istovremeno preneti celokupnu imovinu i obaveze na: (1) dva ili više novonastalih društava (u daljem tekstu: *podela uz osnivanje*) ili (2) dva ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *podela uz pripajanje*) ili (3) jedno ili više novoosnovanih društava i jedno ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *mešovita podela*).

Društvo koje se podelilo po provedenoj statusnoj promeni prestaje da postoji bez sprovodenja postupka likvidacije.

4) IZDVAJANJE

Društvo se može podeliti tako što će preneti deo svoje imovine i obaveza na: (1) jedno ili više novonastalih društava (u daljem tekstu: *izdvajanje uz osnivanje*) ili (2) dva ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *izdvajanje uz pripajanje*) ili (3) jedno ili više

novoosnovanih društava i jedno ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *mešovito izdvajanje*).

Društvo koje se izdvojilo po sprovedenoj statusnoj promeni **nastavlja da postoji**.

2. Redovni postupak sprovodenja statusne promene

2.1. Akti i dokumenti u vezi sa statusnom promenom

Radi sprovodenja statusne promene **odbor direktora**, odnosno **nadzorni odbor** ako je upravljanje društвом dvodomno, *priprema sledeće akte i dokumente*: 1) *nacrt ugovora o statusnoj promeni, odnosno nacrt plana podele ako samo jedno društvo učestvuje u statusnoj promeni, kao i sve dokumente predviđene Zakonom* (član 491. stav 3.); 2) *finansijske izveštaje, sa mišljenjem revizora, sa stanjem na dan koji prethodi danu donošenja odluke skupštine o statusnoj promeni najviše šest meseci /izuzetno, ovi izveštaji nisu potrebni ako su se svi članovi društva koje učestvuje u statusnoj promeni saglasili da se ti izveštaji ne pripremaju/*; 3) *izveštaj revizora o izvršenoj reviziji statusne promene*; 4) *izveštaj odbora direktora, odnosno izvršnog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno, o statusnoj promeni*; 5) *predlog odluke skupštine o statusnoj promeni*.

Ako društvo po sprovedenoj statusnoj promeni **nastavlja da postoji**, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno priprema *predlog odluke skupštine o izmeni osnivačkog akta, odnosno statuta u slučaju akcionarskog društva*. Ako statusnom promenom **nastaje novo društvo**, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, *priprema predlog osnivačkog akta tog društva, a ako je to društvo akcionarsko društvo i predlog statuta tog društva*.

Ugovor o statusnoj promeni. Ugovor o statusnoj promeni zaključuje se ako u statusnoj promeni **učestvuje dva ili više društava**. Ovaj ugovor sadrži sva bitna pitanja od značaja za sprovodenje statusne promene (podatke o društвима koja učestvuju u statusnoj promeni, cilj i uslove po kojima se ona vrši, podatke o imovini i obavezama, datumi vezano za statusnu promenu, status zaposlenih u društвима i ostalo).

Zakon predviđa i akte i dokumente koji su sastavni deo ugovora o statusnoj promeni.

Ugovor o statusnoj promeni zaključuje se između svih društава која učestvuju u statusnoj promeni **u pisanoj formi i overava se** u skladu са zakonom којим се uređује overa potpisa

Plan podele. Ako **samo jedno društvo učestvuje u statusnoj promeni**, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, usvaja plan podele. Plan podele sadrži naročito podatke које sadrži ugovor o statusnoj promeni, а akti i dokumenti који су сastavni deo ugovora сastavni су deo i plana podele.

Plan podele mora бити сastavljen u pisanoj formi и overava se u skladu са zakonom којим се uređује overa potpisa.

Izveštaj revizora o statusnoj promeni. Nadležni sud u vanparničnom postupku na zahtev društva ili društava koja učestvuju u statusnoj promeni imenuje revizora radi revizije ugovora o statusnoj promeni, odnosno plana podele, koji sačinjava izveštaj o statusnoj promeni. Revizor je dužan da ovaj izveštaj dostavi svim društvima koja učestvuju u statusnoj promeni u roku koji odredi sud, a koji ne može biti duži od dva meseca od dana imenovanja.

Revizor sačinjava izveštaj o statusnoj promeni u pisanoj formi, koji sadrži mišljenje o tome da li je srazmera u skladu sa kojom se vrši zamena udela, odnosno akcija pravična i primerena, kao i obrazloženje u kome je dužan da navede određene podatke u skladu sa Zakonom (*metodi i okolnosti procene vrednosti*).

Revizor je ovlašćen da od svih društava koja učestvuju u statusnoj promeni zatraži sve podatke i isprave potrebne za uspešnu pripremu izveštaja, kao i da preduzme sve ostale radnje potrebne za proveru istinitosti podataka i isprava od njih dobijenih.

Izveštaj odbora direktora, odnosno izvršnog odbora o statusnoj promeni. Odbor direktora, odnosno izvršni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, društva koje sprovodi statusnu promenu sačinjava ***detaljan pisani izveštaj***, sa obaveznim podacima predviđenim Zakonom (ciljevi i posledice statusne promene, podaci o promeni imovine i obaveza društva, itd.).

Ako je upravljanje društvom dvodomno izveštaj izvršnog odbora o statusnoj promeni ***dostavlja se nadzornom odboru na usvajanje*** pre podnošenja skupštini na odobrenje.

2.2. Obaveštavanje o sprovođenju statusne promene

Obaveza objavljivanja. ***Nacrt ugovora*** o statusnoj promeni, odnosno ***nacrt plana podele*** društvo objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima, i dostavlja registru privrednih subjekata radi objavljivanja na internet stranici tog registra najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni. Nacrti moraju biti objavljeni neprekidno najmanje 60 dana od dana održavanja sednice skupštine na kojoj je doneta odluka o statusnoj promeni.

Uz nacrt navedenih akata objavljuje se i obaveštenje članovima društva o vremenu i mestu gde mogu izvršiti uvid u dokumente i akte u vezi sa statusnom promenom.

Objavljinjem nacrta ugovora o statusnoj promeni, odnosno nacrta plana podele, smatra se da su i poverioci društva obavešteni o statusnoj promeni.

Obaveza obezbeđivanja uvida u akte i dokumente. Društvo koje sprovodi statusnu promenu dužno je da svojim članovima u sedištu društva omogući uvid u akte i dokumente o statusnoj promeni, kao i godišnje finansijske izveštaje za poslednje tri godine za svako od društava koje učestvuje u statusnoj promeni, sa mišljenjem revizora ako su bili predmet revizije, najmanje tokom perioda od mesec dana koji prethodi danu održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni, osim ako su ti dokumenti objavljeni na način uređen Zakonom, koji je naveden u prethodnom tekstu tematske jedinice.

Obaveza ličnog obaveštavanja poverilaca. Društvo je dužno da poveriocu koji je poznat društvu, a čija potraživanja iznose najmanje 2.000.000 dinara u protivvrednosti bilo koje valute po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan objave nacrta, uputi *i pisano obaveštenje* o sprovođenju statusne promene koja sadrži elemente iz ugovora o statusnoj promeni, najkasnije 30 dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni.

Predsednik odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društвom dvodomno, dužan je da da pisanu izjavu o tome da je obaveza upućivanja pisanog obaveštenja iz prethodnog odlomka izvršena.

2.3. Odluka o statusnoj promeni i njeno pravno dejstvo

Odluka o statusnoj promeni. Odlukom o statusnoj promeni *skupština društva odobrava:* 1) *plan podele koji je usvojio odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвom dvodomno;* 2) *ugovor o statusnoj promeni, ako je taj ugovor zaključen do dana održavanja sednice skupštine;* 3) *nacrt ugovora o statusnoj promeni, ako taj ugovor nije zaključen do dana održavanja sednice skupštine.*

U slučaju akcionarskog društva odluka o statusnoj promeni društva donosi se *tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara*, ako statutom nije određene veća većina.

Ako kao rezultat statusne promene određeni članovi društva prenosioca postaju članovi društva sticaoca koji neograničeno solidarno odgovaraju za njegove obaveze, odluka o statusnoj promeni može se doneti samo uz njihovu saglasnost.

Stupanje na snagu. Ugovor o statusnoj promeni stupa na snagu kada odlukom odobre skupštine društava koja učestvuju u statusnoj promeni, odnosno danom zaključenja tog ugovora ako je taj datum kasniji, ako ugovorom nije predviđeno da stupa na snagu nekog kasnijeg datuma.

Plan podele stupa na snagu kada ga odlukom odobri skupština društva koje sprovodi statusnu promenu, osim ako je tim planom predviđeno da stupa na snagu nekog kasnijeg datuma.

Osnivački akt društva koje nastaje statusnom promenom, kao i njegov statut ako je ono akcionarsko društvo, stupa na snagu istovremeno sa stupanjem na snagu ugovora o statusnoj promeni.

Pobijanje odluke o statusnoj promeni. Na pobijanje odluke o statusnoj promeni primenjuju se odredbe Zakona o pobijanju odluka skupštine uopšte.

U postupku po tužbi za pobijanje odluke o statusnoj promeni sud će tuženom društvu ostaviti primeren rok za otklanjanje razloga za pobijanje, ako se radi o otklonjivim razlozima. Nadležni sud je dužan da odluku kojom se poništava odluka o statusnoj promeni po pravosnažnosti dostavi registru privrednih subjekata radi objavlјivanja u skladu sa zakonom o registraciji.

Odluka o statusnoj promeni ne može se pobijati zbog utvrđene srazmere zamene akcija, odnosno udela.

3. Pojednostavljeni postupak sprovođenja statusne promene

3.1. *Pojednostavljeni postupak u slučaju pripajanja kontrolnom društvu*

Ako je društvo sticalac kontrolno društvo sa najmanje 90% udela u osnovnom kapitalu društva prenosioca, odnosno sa najmanje 90% akcija sa pravom glasa u društvu prenosioca, statusna promena pripajanja *sprovodi se bez odluke o statusnoj promeni skupštine društva sticaoca* ako su ispunjeni sledeći uslovi: 1) *ako je društvo sticalac izvršilo objavu o statusnoj promeni najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine društva prenosioca na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni*; 2) *ako je društvo sticalac omogućilo uvid u akte i dokumente u vezi sa statusnom promenom tokom perioda od mesec dana koji prethodi danu održavanja sednice skupštine društva prenosioca na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni*; 3) *ako jedan ili više akcionara društva sticaoca koji poseduju akcije koje predstavljaju najmanje 5% njegovog osnovnog kapitala ne zahtevaju da se sazove skupština društva sticaoca radi donošenja odluke o statusnoj promeni, najkasnije mesec dana pre održavanja sednice skupštine društva prenosioca*.

Na pitanja pojednostavljenog postupka statusne promene koja nisu posebno uređena ovim članom primenjuju se odredbe Zakona o sprovođenju statusne promene u redovnom postupku.

4. Promena osnovnog kapitala i neraspoređena imovina i obaveze

4.1. *Povećanje osnovnog kapitala društva sticaoca*

Povećanje osnovnog kapitala društva sticaoca sprovodi se u skladu sa odredbama Zakona koje se odnose na povećanje kapitala za pravnu formu društva sticaoca.

Članovi društva prenosioca koji su u društvu prenosiocu koje prestaje kao rezultat statusne promene upisali udele, odnosno akcije, ali ih do trenutka zamene za udele, odnosno akcije društva sticaoca nisu u celosti uplatili, dužni su da ugovoreni ulog uplate, odnosno unesu u društvo sticaoca pod uslovima pod kojima su ih upisali, osim ako ugovorom o statusnoj promeni nije drugačije određeno.

4.2. *Zabrana stvaranja prividnog kapitala*

Društvo sticalac ne može povećati svoj osnovni kapital kao rezultat statusne promene po osnovu udela odnosno akcija: 1) *koje društvo sticalac poseduje u društvu prenosiocu*; 2) *koje društvo prenositelj poseduje u društvu sticaocu*; 3) *koje jedno društvo prenositelj poseduje u drugom društvu prenosiocu*.

Društvo sticalac ne može da izdaje akcije u zamenu za: 1) akcije koje društvo sticalac poseduje u društvu prenosiocu, odnosno akcije koje za račun društva sticaoca drži treće lice u svoje ime; 2) sopstvene akcije društva prenosioca, odnosno akcije koje za račun društva prenosioca drži treće lice u svoje ime.

Udele, odnosno akcije koje društvo prenosilac ima u društvu sticaocu, a koje se kao rezultat statusne promene prenose društvu sticaocu, postaju sopstveni udeli, odnosno akcije društva sticaoca. *Izuzetno*, društvo sticalac može, ako je to predviđeno ugovorom o statusnoj promeni, odnosno planom podele, da članovima društva prenosioca zamene njihove udele, odnosno akcije sa udelima, odnosno akcijama koje društvo prenosilac ima u društvu sticaocu.

5. Registracija statusne promene i pravne posledice registracije

Registracija statusne promene vrši se u skladu sa zakonom o registraciji u odnosu na društvo sticaoca u odnosu na društvo prenosioca, nakon stupanja na snagu ugovora o statusnoj promeni, odnosno plana podele. *Registracija statusne promene ne može se vršiti pre isplate nesaglasnih članova društva koje učestvuje u statusnoj promeni.*

Predsednik odbora direktora, odnosno predsednik nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno, pisanom izjavom potvrđuju da su isplaćeni svi nesaglasni članovi društva koje učestvuje u statusnoj promeni, odnosno da nije bilo nesaglasnih članova društva.

Povećanje, odnosno smanjenje osnovnog kapitala nastalo kao rezultat statusne promene **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako društvo prestaje da postoji kao rezultat statusne promene, ono se briše iz registra privrednih subjekata u skladu sa zakonom o registraciji.

Pravne posledice statusne promene nastupaju danom registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji i odnose se na imovinu, prava i obaveze društva sticaoca i društva prenosioca, u skladu sa Zakonom.

6. Zaštita prava članova društva prenosioca i trećih lica

Član društva prenosioca koji smatra da je oštećen utvrđenom srazmerom zamene u dela, odnosno akcija u društvu prenosiocu za udele, odnosno akcije u društvu sticaocu može **tužbom** nadležnom sudu protiv društva sticaoca u roku od 30 dana od dana objave obaveštenja o sprovođenju statusne promene tražiti isplatu novčane naknade u skladu sa odredbama Zakona.

Poverilac društva koje učestvuje u statusnoj promeni čije je potraživanje nastalo pre registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji i koji smatra da će statusna promena u kojoj učestvuje njegov dužnik ugroziti namirenje njegovog potraživanja, može, u roku od 30 dana od dana objavljivanja obaveštenja o sprovođenju statusne promene od strane njegovog dužnika, **zahtevati dobijanje odgovarajuće zaštite**, predviđene Zakonom (davanjem obezbeđenja u vidu zaloge, jemstva i slično; izmenama uslova ugovora po osnovu kog je nastalo potraživanje ili raskidom tog ugovora; izmenama uslova ugovora po osnovu koga je nastalo potraživanje ili raskidom tog ugovora; odvojenim upravljanjem imovinom društva prenosioca do namirenja potraživanja; preduzimanjem drugih radnji i mera koje obezbeđuju poveriocu položaj koji je imao pre sprovođenja statusne promene).

Odgovornost za štetu. Direktori društva, odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, koje učestvuje u statusnoj promeni **solidarno su**

odgovorni članovima, odnosno akcionarima tog društva za štetu prouzrokovanoj namerno ili krajnjom nepažnjom prilikom pripreme i sprovođenja statusne promene. Tužba za naknadu štete može biti podneta u roku od tri godine od dana objavljanja registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji. Navedena lica ne odgovaraju za štetu ako se kontrolisano društvo pripaja svom jedinom članu.

Glava VII A

PREKOGRANIČNO PRIPAJANJE I SPAJANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. Pojam i osnovne odredbe

Prekogranično pripajanje u smislu Zakona je pripajanje u kome učestvuju najmanje dva društva, od kojih je najmanje jedno, društvo društvo s ograničenom odgovornošću iz člana 139. ili akcionarsko društvo iz člana 245. Zakona registrovano na teritoriji Republike Srbije i najmanje jedno, društvo kapitala registrovano na teritoriji druge države članice Evropske unije ili države potpisnice Ugovora o evropskom ekonomskom prostoru (u daljem tekstu: države članice).

Jedno ili više društava iz prethodnog stava pripajaju se drugom društvu prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, čime društvo koje se pripaja prestaje da postoji bez sprovođenja postupka likvidacije.

Prekogranično spajanje u smislu Zakona je ono spajanje u kome učestvuju najmanje dva društva, od kojih je najmanje jedno, društvo s ograničenom odgovornošću ili akcionarsko društvo, registrovano na teritoriji Republike Srbije i najmanje jedno, društvo kapitala registrovano na teritoriji druge države članice. Dva ili više od ovih društava spajaju se osnivanjem novog društva prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, čime društva koja se spajaju prestaju da postoje bez sprovođenja

Primena. U prekograničnom pripajanju i spajanju ne mogu učestvovati zadruge ni kada su prema pravu druge države članice osnovane kao društvo kapitala. U prekograničnom pripajanju i spajanju ne mogu učestvovati društva za upravljanje investicionim fondovima i investicioni fondovi.

Ako odredbama ovog dela Zakona nije drugačije propisano, na prekogranična pripajanja i spajanja shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na statusne promene pripajanja i spajanja.

2. Postupak sprovođenja prekograničnog pripajanja

Zajednički nacrt ugovora o pripajanju. Nadležni organi društava koja učestvuju u pripajanju pripremaju zajednički nacrt ugovora o pripajanju. Zajednički nacrt ugovora o pripajanju sadrži naročito: 1) *pravnu formu, poslovna imena i registrovana sedišta svih društava koja učestvuju u pripajanju;* 2) *podatke o srazmeri zamene udela,*

odnosno akcija u društvu prenosiocu za udele, odnosno akcije u društvu sticaocu, kao i visinu novčanog plaćanja ako postoji; 3) način preuzimanja udela, odnosno akcija u društvu sticaocu i datum od koga ti udeli, odnosno akcije daju pravo učešća u dobiti i sve pojedinosti u vezi tog prava; 4) datum od koga se transakcije društva prenosioca smatraju, u računovodstvene svrhe, transakcijama obavljenim u ime društva sticaoca; 5) očekivane posledice pripajanja na zaposlene društva prenosioca; 6) prava koja društvo sticalac daje članovima društva koji imaju posebna prava, kao i imaočima drugih hartija od vrednosti, odnosno mere koje se u odnosu na ta lica predlažu; 7) sve posebne pogodnosti koje se odobravaju članovima nadležnih organa društava koja učestvuju u pripajanju, kao i stručnim licima koja ocenjuju zajednički nacrt ugovora o pripajanju i sačinjavaju izveštaje o tome; 8) predlog odluke o izmenama i dopunama osnivačkog akta, odnosno statuta društva sticaoca; 9) ako je to odgovarajuće, informacije o postupcima kojima se određuju uslovi za učešće zaposlenih u odlučivanju i ostvarivanju drugih prava u društvu sticaocu, u skladu sa propisima kojima se uređuje učešće zaposlenih u odlučivanju; 10) procenu vrednosti imovine i visine obaveza koji se prenose na društvo sticaoca i njihov opis, kao i način na koji se taj prenos vrši društву sticaocu; 11) datume finansijskih izveštaja koji predstavljaju osnov za pripajanje.

Kad sve akcije, odnosno udele u pripojenom društvu ima društvo sticalac, zajednički nacrt ugovora o pripajanju ne mora da sadrži podatke napred navedene.

Objavljanje. Zajednički nacrt ugovora o pripajanju društvo objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima i dostavlja registru privrednih subjekata radi objavljanja na internet stranici tog registra, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju.

Uz zajednički nacrt ugovora o pripajanju, objavljuju se i: 1) podaci o registrima u kojima su upisana društva koja učestvuju u pripajanju i broj pod kojim su ta društva upisana u registar; 2) obaveštenje poveriocima i manjinskim članovima društava koja učestvuju u pripajanju o načinu na koji je predviđeno da mogu ostvariti svoja prava, kao i o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u dokumente i akte iz člana Zakona koji uređuje zajednički nacrt ugovora o pripajanju; 3) obaveštenje članovima društva, predstavnicima zaposlenih, odnosno zaposlenima, o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u izveštaj nadležnog organa društva; 4) obaveštenje članovima društva o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u izveštaj revizora o pripajanju.

Izveštaj nadležnog organa društva. Nadležni organ svakog društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, a koje učestvuje u pripajanju, sačinjava izveštaj o pripajanju odbora direktora, odnosno izvršnog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju.

Izveštaj revizora o pripajanju. Svako pojedinačno društvo koje učestvuje u pripajanju imenuje revizora radi revizije zajedničkog nacrt ugovora o pripajanju, koji sačinjava izveštaj o pripajanju, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju. Ako nadležni organ društva koje je registrovano u Republici Srbiji, a koje učestvuje u pripajanju, ne imenuje revizora, na

zahtev društva, odnosno člana tog društva, nadležni sud, u vanparničnom postupku, imenuje revizora koji sačinjava revizorski izveštaj o pripajanju za to društvo.

Sva društva koja učestvuju u pripajanju mogu sporazumno imenovati jednog revizora, koji sačinjava zajednički izveštaj o pripajanju. Izuzetno, izveštaj revizora o pripajanju ne sačinjava se ako se svi članovi društava koja učestvuju u pripajanju izričito saglase da se taj izveštaj ne sačinjava.

Nadležni sud, u vanparničnom postupku, na zajednički zahtev svih društava koja učestvuju u pripajanju, imenuje revizora koji sačinjava zajednički izveštaj o pripajanju za sva društva i određuje rok u kome je revizor obavezan da ovaj izveštaj dostavi svim društvima koja učestvuju u pripajanju.

Revizor sačinjava izveštaj o pripajanju u pisanoj formi, koji sadrži mišljenje o tome da li je srazmara u skladu sa kojom se vrši zamena udela, odnosno akcija pravična i primerena, kao i obrazloženje u okviru kojeg je dužan da navede naročito: 1) koji su metodi procene vrednosti primjenjeni prilikom utvrđivanja predložene srazmere zamene udela, odnosno akcija i koji su ponderi dodeljeni vrednostima dobijenim primenom tih metoda; 2) da li su primjeneni metodi i ponderi dodeljeni vrednostima dobijenim primenom tih metoda primereni okolnostima tog slučaja, kao i kakva bi srazmara zamene udela bila da su dodeljeni drugačiji ponderi; 3) koje okolnosti su otežavale procenu vrednosti i obavljanje revizije, ako ih je bilo.

Usvajanje na skupštini. Na skupštini svakog od društava koja učestvuju u pripajanju, nakon upoznavanja sa izveštajima nadležnog organa društva i izveštaja revizora o pripajanju, kao i mišljenjem predstavnika zaposlenih na izveštaj nadležnog organa društva, ako je dostavljeno, odlučuje se o usvajanju zajedničkog nacrtu ugovora o pripajanju.

Skupština svakog od društava koja učestvuju u pripajanju ima pravo da sprovodiće pripajanja uslovi hitnim postizanjem sporazuma o načinu učestvovanja zaposlenih u odlučivanju u društvu sticaocu.

Kada je društvo koje se pripaja registrovano u Republici Srbiji, a u postupku pripajanja učestvuju društva koja imaju registrovano sedište u drugim državama članicama u kojima nije propisana mogućnosti vođenja sudskega postupaka ispitivanja srazmere zamene akcija, odnosno udela, kao i sudskega postupaka u vezi sa ostvarivanjem posebnih prava akcionara, odnosno članova društva koji ne sprečavaju registraciju pripajanja, postupak pripajanja će se sprovesti samo u slučaju da skupštine tih društava izričito prihvate mogućnost vođenja takvih postupaka u Republici Srbiji. Odluka suda obavezuje društvo sticaoca i sve njegove članove.

Zajednički nacrt ugovora o pripajanju smatra se ugovorom o pripajanju kada ga usvoje skupštine svih društava koja učestvuju u pripajanju.

Javnobežnička isprava koja prethodi registraciji pripajanja. Na zahtev društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, a koje učestvuje u pripajanju, javni beležnik, u skladu sa zakonom kojim se uređuje javno beležništvo, izdaje javnobežničku ispravu o tome da su sve radnje i aktivnosti u vezi sa pripajanjem sprovedene u skladu sa odredbama ovog zakona, odnosno da su ispunjeni svi propisani uslovi za pripajanje. Javni beležnik je ovlašćen da od društva zatraži sve podatke, isprave i druge dokumente, kao i da preduzme sve ostale radnje za proveru ispunjenosti uslova za pripajanje.

U slučaju sudskih postupaka iz člana 514ž Zakona, vezanih za pojedina pitanja prava u pripajanju, javni beležnik u javnobeležničkoj ispravi obavezno navodi da su ti sudski postupci u toku.

Registracija pripajanja. Ako je društvo sticalac registrovano u Republici Srbiji, registracija pripajanja vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i javnobeležnička isprava i potvrda nadležnog organa druge države članice, u kojoj je registrovano društvo koje učestvuje u pripajanju, o ispunjenosti uslova za prekogranično pripajanje u skladu sa pravom te države, koje ne mogu biti starije od šest meseci od dana njihovog izdavanja.

Registar privrednih subjekata je dužan da bez odlaganja, nadležnom organu druge države članice u kojoj je registrovano društvo koje učestvuje u pripajanju dostavi obaveštenje o registraciji.

Ako je društvo koje se pripaja registrovano u Republici Srbiji, registracija brisanja tog društva iz registra privrednih subjekata vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se registracija brisanja ne može izvršiti pre prijema obaveštenja o izvršenoj registraciji pripajanja od strane organa nadležnog za registraciju u državi članici u kojoj je registrovano društvo sticalac.

Ako je društvo sticalac registrovano u Republici Srbiji, pripajanje stupa na snagu danom registracije pripajanja u registru privrednih subjekata. Ako je društvo koje se pripaja registrovano u Republici Srbiji, pripajanje stupa na snagu prema pravu države u kojoj je registrovano društvo sticalac.

Pravne posledice pripajanja. Pravne posledice pripajanja i stausne promene iz člana 505. Zakona proizvode dejstvo danom stupanja na snagu pripajanja. Ako je, za prenos imovine i obaveza sa društva koje se pripaja na društvo sticaoca u skladu sa propisima država članica u kojima su registrovana društva koja učestvuju u pripajanju, potrebno ispuniti posebne uslove, odnosno postupke i procedure da bi taj prenos proizveo pravno dejstvo prema trećim licima, te uslove, odnosno postupke i procedure ispunjava društvo sticalac.

Pojednostavljeni postupak pripajanja. Kada u prekograničnom pripajanju učestvuje društvo sticalac koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije i jedini je član društva koje se pripaja, skupština društva sticaoca ne donosi odluku o usvajanju zajedničkog nacrta ugovora o pripajanju, a zajednički nacrt ugovora o pripajanju ne sadrži podatke iz člana 514g stav 2. tač. 2) i 3) Zakona. U ovom slučaju, ne sačinjava se izveštaj revizora o pripajanju.

Kada u prekograničnom pripajanju učestvuje društvo sticalac koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije koje ima najmanje 90% udela ili akcija u društvu koje se pripaja, ali ne i sve udele, odnosno akcije i druge hartije od vrednosti koje daju pravo glasa, skupština društva sticaoca ne donosi odluku o usvajanju zajedničkog nacrt ugovora o pripajanju, osim u slučaju iz člana 501. stav 1. tačka 3) Zakona, ako jedan ili više akcionara društva sticaoca koji poseduju akcije koje predstavljaju najmanje 5% njegovog osnovnog kapitala ne zahtevaju da se sazove skupština društva sticaoca radi donošenja odluke o statusnoj promeni, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine društva prenosioca na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni, a

društvo koje se pripaja nije u obavezi da sačini izveštaj nadležnog organa društva, kao ni izveštaj revizora o pripajanju.

Učestvovanje zaposlenih u odlučivanju. Zaposleni u društvima koja učestvuju u prekograničnom pripajanju imaju pravo da učestvuju u odlučivanju u društvu sticaocu koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, u skladu sa propisima kojima se uređuje učestvovanje zaposlenih u odlučivanju. Zaposleni u društvu koje se pripaja i koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, imaju pravo da učestvuju u odlučivanju u društvu sticaocu koje je registrovano na teritoriji druge države članice, u skladu sa navedenim propisima.

Ništavost registracije pripajanja. Nakon stupanja na snagu registracije pripajanja, ako je društvo sticalac registrovano u Republici Srbiji, registracija pripajanja ne može se oglasiti ništavom.

Shodna primena. Odredbe ovog dela zakona o prekograničnim pripajanjima shodno se primenjuju na prekogranična spajanja.

Glava VIII

PRINUDNI OTKUP AKCIJA I PRAVO NA PRODAJU AKCIJA

1. Prinudni otkup akcija

Na predlog akcionara koji ima akcije koje predstavljaju **najmanje 90% osnovnog kapitala društva** i koji ima najmanje 90% glasova svih akcionara koji poseduju obične akcije (**otkupilac**) skupština donosi odluku o prinudnom otkupu svih akcija preostalih akcionara društva, bez obzira na terete, zabrane raspolaganja, ograničenja i prava trećih lica na tim akcijama uz isplatu cene koja se određuje **shodnom primenom** odredaba Zakona o isplati nesaglasnih akcionara.

Akcije koje poseduju lica povezana sa otkupiocem smatraju se akcijama koje ima otkupilac pod uslovom da su ta lica povezana sa otkupiocem u periodu od najmanje godinu dana pre doношења odluke o prinudnom otkupu.

Cena akcija koje su predmet prinudnog otkupa utvrđuje se prema vrednosti akcija na dan koji ne prethodi više od tri meseca danu doношењa odluke o prinudnom otkupu, ne uzimajući u obzir njen bilo kakvo očekivano povećanje ili smanjenje kao posledicu te odluke.

Zakon detaljnije uređuje ostala pitanja utvrđivanja i isplate cene kod prinudnog otkupa akcija.

2. Pravo na prodaju akcija

Kontrolni akcionar koji stekne akcije koje predstavljaju najmanje 90% osnovnog kapitala društva i koji najmanje 90% glasova svih akcionara koji poseduju obične akcije, obavezan je da kupi akcije svakog od preostalih akcionara društva na njegov pisani

zahtev. Ovu obavezu ima i kontrolni akcionar koji na dan podnošenja pisanog zahteva posedeuje najmanje 90% osnovnog kapitala društva i koji ima najmanje 90% glasova svih akcionara koji poseduju obične akcije. Ovaj zahtev sadrži vrstu, klasu i broj akcija koje su predmet prodaje i dostavlja se društву, čime se smatra da je zahtev dostavljen i kontrolnom akcionaru.

Cena po kojoj je kontrolni akcionar obavezan da kupi akcije određuje se shodnom primenom odredaba Zakona o ceni po kojoj se isplaćuju nesaglasni akcionari. Društvo je dužno da u roku od 60 dana od dana prijema zahteva za kupovinu akcija utvrdi cenu shodnom primenom odredaba Zakona o postupku ostvarivanja prava na otkup akcija i da o tome u istom roku obavesti kontrolnog akcionara i akcionara podnosioca zahteva. Kontrolni akcionar je dužan da u roku od 30 dana od dana prijema ovog obaveštenja izvrši isplatu utvrđene vrednosti akcija akcionaru podnosiocu zahteva, čime se vrši prenos akcija na kontrolnog akcionara.

Akcionar podnositelj zahteva koji smatra da vrednost utvrđena od strane društva nije utvrđena u skladu sa Zakonom može u roku od 30 dana od dana prijema obaveštenja o utvrđenoj ceni tražiti ***da sud u vanparničnom postupku utvrди tu vrednost akcija*** u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju postupak ostvarivanja prava na otkup akcija.

Glava IX

PRESTANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA

Govoreći o pojedinoj formi privrednog društva izneli smo i razloge prestanka društva. Zakon je određen u definisanju razloga i uslova prestanka privrednog društva, o čemu će dalje biti reči, no uopšteno možemo reći da su osnovni slučajevi prestanka privrednog društva: prestanak po osnovu nesposobnosti plaćanja (*insolventnost*) i prestanak u specifičnim slučajevima i kad je društvo solventno.

U slučaju nesposobnosti plaćanja (*insolventnosti*) privredno društvo prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata po osnovu sprovedenog postupka **stečaja** u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, a u specifičnim slučajevima kada je društvo **solventno** prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata po osnovu sprovedenog postupka **likvidacije** ili **prinudne likvidacije**, u skladu sa Zakonom.

1. Likvidacija privrednog društva

1.1. Pojam i pokretanje likvidacije

Likvidacija privrednog društva se može sprovesti kada društvo ima dovoljno sredstava za namirenje svih svojih obaveza.

Likvidacija privrednog društva **pokreće se:** 1) *jednoglasnom odlukom svih ortaka, odnosno komplementara, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno;* 2) *odlukom skupštine članova društva s ograničenom odgovornošću donetom većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva;* 3) *odlukom skupštine*

akcionara donete većinom glasova prisutnih akcionara koji imaju pravo glasa po određenom pitanju, osim ako je statutom određen veći broj glasova.

Registracija i objavljanje. Likvidacija društva počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljanjem oglasa o pokretanju likvidacije, u skladu sa zakonom o registraciji.

Postupci u toku i pokretanje stečaja. Pokretanje likvidacije **ne sprečava** određivanje i sprovođenje izvršenja protiv društva u likvidaciji niti vođenje drugih postupaka koji se vode protiv ili u korist društva u likvidaciji.

Pokretanje likvidacije nema uticaja na podneti predlog za pokretanje stečaja podnet u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, a poverioci društva u likvidaciji mogu podneti predlog za pokretanje stečaja i tokom trajanja likvidacije iz razloga propisanih zakonom kojim se uređuje stečaj.

Ograničenja isplata članovima društva u likvidaciji. Za vreme likvidacije privrednog društva **ne isplaćuje se učešće u dobiti, odnosno dividende niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre isplate svih potraživanja poverilaca.**

1.2. Likvidacioni upravnik

U odluci o pokretanju likvidacije privredno društvo **imenuje** likvidacionog upravnika. *Imenovanjem likvidacionog upravnika* **svim zastupnicima društva prestaju prava zastupanja društva.**

Ako društvo ne imenuje upravnika u odluci o pokretanju likvidacionog postupka svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici.

Privredno društvo može imati više likvidacionih upravnika. Ako društvo ima više likvidacionih upravnika, oni zastupaju društvo **zajedno**, ako odlukom kojom su imenovani nije drugačije određeno.

Razrešenje i ostavka likvidacionog upravnika. Likvidacioni upravnik može biti **razrešen** odlukom skupštine i pre isteka mandata na koji je imenovan, bez navođenja razloga, a istom odlukom mora biti imenovan novi likvidacioni upravnik.

Likvidacioni upravnik može dati **ostavku** u skladu s odredbama Zakona kojim se uređuje ostavka direktora društva.

Registracija likvidacionog upravnika. Imenovanje, razrešenje i ostavka likvidacionog upravnika registruje se u skladu sa zakonom o registraciji. Ako društvo ne imenuje likvidacionog upravnika u odluci o pokretanju likvidacije, pa svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici, registracija likvidacionog upravnika **sprovodi se po službenoj dužnosti** u skladu sa zakonom o registraciji.

Ovlašćenje likvidacionog upravnika. Likvidacioni upravnik **zastupa društvo u likvidaciji i odgovoran je za zakonitost poslovanja društva.** Likvidacioni upravnik može preduzimati **sledeće aktivnosti:** 1) vršiti radnje na okončanju poslova započetih pre početka likvidacije; 2) preduzumati radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, kao što su prodaja imovine, isplata poverilaca i naplata potraživanja; 3) vršiti druge poslove neophodne radi sprovođenja likvidacije društva.

1.3. Obaveštavanje poverilaca i prijavljivanje potraživanja

Oglas o pokretanju likvidacije. Oglas o pokretanju likvidacije objavljuje se *u trajanju od 90 dana na internet stranici registra privrednih subjekata* i sadrži naročito: 1) poziv poveriocima da prijave svoja potraživanja; 2) adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte na koju poverioci dostavljaju prijave potraživanja; 3) upozorenje da će potraživanja poverilaca biti prekludirana (zatvorena, isključena) ako ih poverioci ne prijave najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije.

Ako privredno društvo tokom perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije *promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte*, rok od 90 dana od objave oglasa o pokretanju likvidacije ponovo počinje da teče od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji, a sve do tada prispele prijave potraživanja se smatraju uredno podnetim.

Ako društvo tokom roka za prijavu potraživanja poverilaca koji je ponovo počeo da teče zbog promene adrese sedišta ili adrese za prijem pošte promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte, taj rok ponovo počinje da teče od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji, a sve do tada prispele prijave potraživanja se smatraju uredno podnetim.

Individualno obaveštenje poznatim poveriocima. Likvidacioni upravnik je dužan da poznatim poveriocima koji po Zakonu prijavljuju potraživanje *uputi i pisano obaveštenje o pokretanju likvidacije društva, najkasnije u roku od 15 dana od dana početka likvidacije društva*. Ovo obaveštenje sadrži naročito: 1) podatak o danu objavljinjanja i periodu trajanja oglasa o pokretanju likvidacije; 2) adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte, na koju poverilac dostavlja prijavu potraživanja; 3) upozorenje da će potraživanje poverioca biti prekludirano ako ga poverilac ne prijavi najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije.

Ako društvo tokom perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije ili roka i tačke 3) iz prethodnog odlomka za prijavu potraživanja poverilaca promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte, likvidacioni upravnik je u obavezi da ponovo uputi obaveštenje poznatim poveriocima koji do tada nisu dostavili svoje prijave potraživanja i to u roku od 15 dana od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji.

Poverioci čije je potraživanje utvrđeno izvršnom ispravom i poverioci u vezi sa čijim potraživanjem protiv društva počne da teče parnica do početka likvidacije nemaju obavezu prijavljivanja potraživanja, a njihova potraživanja se smatraju prijavljenim, u skladu sa Zakonom.

Prijava potraživanja. Privredno društvo je dužno da sve prispele prijave potraživanja, kao i potraživanja utvrđena izvršnom ispravom i potraživanja za koje je počela teći parnica protiv društva do početka likvidacije, *evidentira u listu prijavljenih potraživanja i da sačini listu priznatih i osporenih potraživanja*.

Društvo može, u toku od 30 dana od dana prijema prijave potraživanja, *osporiti potraživanje poverioca*, u kom slučaju je obavezno da o tome u istom roku obavesti poverioca uz obrazloženje osporavanja potraživanja.

Društvo ne može osporavati potraživanja poveriocima čija su potraživanja utvrđena izvršnom ispravom.

Ako poverilac čije je potraživanje osporeno ne pokrene postupak pred nadležnim sudom u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja i u istom roku o tome pisanim putem obavesti društvo, to potraživanje se smatra *prekludiranim*.

Ako je do trenutka prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja poverilac protiv društva već pokrenuo postupak o tom potraživanju pred nadležnim sudom, poverilac nije dužan da pokreće novi postupak po prijemu obaveštenja o osporavanju potraživanja.

Potraživanja nastala nakon pokretanja likvidacije ne prijavljuju se i moraju se namiriti do okončanja likvidacije.

1.4. Likvidacioni bilansi i izveštaji

Početni likvidacioni bilans. Likvidacioni upravnik u roku od 30 dana od dana početka likvidacije sastavlja početni likvidacioni bilans *kao vanredni finansijski izveštaj* u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija, i u istom roku ga podnosi ortacima (ortačko društvo), komplementarima (komanditno društvo), odnosno skupštini (društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo) na usvajanje, koji su dužni da donešu odluku o usvajanju početnog likvidacionog bilansa najkasnije u roku od 30 dana od dana kada im je podnet na usvajanje.

Početni likvidacioni izveštaj. Likvidacioni upravnik sastavlja i početni likvidacioni izveštaj koji sadrži: 1) *listu prijavljenih potraživanja*; 2) *listu priznatih potraživanja*; 3) *listu osporenih potraživanja sa obrazloženjem osporavanja*; 4) *podatak da li je imovina društva dovoljna za namirenje svih obaveza društva, uključujući i osporena potraživanja*; 5) *neophodne radnje za sprovodenje likvidacije*; 6) *vreme predviđeno za završetak likvidacije*; 7) *druge činjenice od značaja za sprovodenje likvidacije*.

Početni likvidacioni izveštaj likvidacioni upravnik sastavlja *najranije 90 dana, a najkasnije 150 dana od dana početka likvidacije* i u istom roku ga podnosi ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje, koji su dužni da donešu odluku o usvajanju početnog likvidacionog izveštaja najkasnije u roku od 30 dana od dana kada im je podnet na usvajanje.

Usvojeni početni likvidacioni izveštaj *registruje* se u skladu sa zakonom o registraciji, u roku od 15 dana od dana usvajanja. *Likvidacioni upravnik ne može otpočeti sa plaćanjima radi namirenja poverilaca niti sa isplatama članovima društva pre registracije početnog likvidacionog izveštaja, osim plaćanja obaveza iz tekućeg poslovanja društva.*

Godišnji likvidacioni izveštaj. Likvidacioni upravnik u toku likvidacije podnosi godišnje likvidacione izveštaje o svojim radnjama, sa obrazloženjem razloga zbog koji se likvidacija nastavlja, a nije završena, ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje, najkasnije u roku od šest meseci po isteku svake poslovne godine.

Godišnji likvidacioni izveštaji **registruju se** u skladu sa zakonom o registraciji, u roku od 15 dana od dana usvajanja.

1.5. Obustava likvidacije i pokretanje stečaja

Obustava likvidacije. U toku likvidacije privredno društvo odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine članova ili akcionara može obustaviti likvidaciju i *nastaviti sa poslovanjem*. Odluka se donosi **većinom određenom za donošenje odluke o likvidaciji**.

Odluka o obustavi likvidacije može se doneti *samo u slučaju da je društvo namirilo u potpunosti sve poverioce, nezavisno od toga da li su tim poveriocima potraživanja osporena ili priznata, pod uslovom da nije otkazalo ugovor o radu bilo kom zaposlenom po osnovu likvidacije niti otpočelo sa isplatama članovima društva*.

Sastavni deo *odluke o obustavi likvidacije* je *imenovanje zakonskog zastupnika društva*. Sastavni deo ove odluke je i izjava likvidacionog upravnika da su svi poverioci namirenici u potpunosti i da društvo nije otpočelo sa isplatama članovima društva. Ako društvo ima više likvidacionih upravnika oni ovu izjavu daju zajednički. Odluka o obustavi likvidacije **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji,

U slučaju obustave likvidacije, potraživanja poverilaca koji nisu prijavili svoja potraživanja i poverilaca čija su potraživanja osporena, a nisu u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja pokrenuli postupak pred nadležnim sudom, neće se smatrati prekludiranim u smislu Zakona.

Pokretanje postupka stečaja zbog prezaduženosti. Ako se iz početnog likvidacionog bilansa ili početnog likvidacionog izveštaja utvrdi da imovina društva nije dovoljna za namirenje svih potraživanja poverilaca (prezaduženost), *likvidacioni upravnik je dužan* da nadležnom суду podnese predlog za pokretanje stečaja *u roku od 15 dana* od dana sastavljanja početnog likvidacionog bilansa, odnosno početnog likvidacionog izveštaja i ne može namirivati potraživanja poverilaca, osim potraživanja nastalih iz tekućeg poslovanja društva do dana pokretanja stečajnog postupka.

1.6. Dokumenti koji se sastavljaju nakon isplate poverilaca

Nakon isplate poverilaca likvidacioni upravnik sastavlja: 1) *završni likvidacioni bilans*; 2) *izveštaj o sprovedenoj likvidaciji*; 3) *pisanu izjavu da je uputio obaveštenje svim poznatim poveriocima u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju individualno obaveštenje poznatim poveriocima, kao i da su sve obaveze društva po osnovu prijavljenih potraživanja i potraživanja koja se u smislu Zakona smatraju prijavljenim izmirene u potpunosti i da se protiv društva ne vode drugi postupci*; 4) *predlog odluke o raspodeli likvidacionog ostatka društva*.

Završni likvidacioni bilans sastavlja se i registruje u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija.

Ortaci, komplementari, odnosno skupština članova i akcionara **usvajaju** navedene dokumente i donose odluku o okončanju likvidacije na način propisan odredbama Zakona. Društvo ne može doneti odluku o okončanju likvidacije pre pravnosnažnog

okončanja svih postupaka koji za pravnu posledicu mogu imati bilo kakvu obavezu društva i izmirenja svih tih obaveza.

1.7. *Okončanje likvidacije i odgovornost za štetu*

Raspodela likvidacionog ostatka. Imovina privrednog društva u likvidaciji koja preostane posle izmirenja svih obaveza društva (likvidacioni ostatak) **raspodeljuje se članovima društva u skladu sa odlukom o raspodeli likvidacionog ostatka društva.**

Ako osnivačkim aktom, odnosno statutom ili jednoglasnom odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine nije drugačije određeno, raspodela likvidacionog ostatka vrši se na sledeći način: 1) *ortacima, komplementarima i komanditorima i članovima društva s ograničenom odgovornošću srazmerno njihovim udelima u društvu;* 2) *akcionarima sa preferencijalnim akcijama koji imaju pravo prioriteta u odnosu na likvidacioni ostatak, a nakon njihove isplate akcionarima sa običnim akcijama srazmerno učešću njihovih akcija u ukupnom broju običnih akcija u društvu.*

Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari koji su u likvidaciji savesno primili isplate **dužni su da vrate primljeno** ako je to potrebno za namirenje poverilaca društva.

U slučaju spora između članova društva u vezi raspodele likvidacionog ostatka, likvidacioni upravnik *odlaže tu raspodelu do pravnosnažnog okončanja spora.*

Naknada likvidacionom upravniku. Likvidacioni upravnik ima pravo da mu se **nadoknade troškovi** koje je imao u sprovođenju likvidacije, kao i na isplatu **naknade za rad.** Naknadu za rad i visinu troškova sprovođenja likvidacije određuju ortaci, komanditori, odnosno skupština, a u slučaju spora ili kada to društvo ne odredi, likvidacioni upravnik može tražiti da **nadležni sud u vanparničnom postupku odredi iznos** naknade za rad i nadoknade toškova. U pogledu svojih potraživanja likvidacioni upravnik smatra se **poveriocem društva u likvidaciji.**

Okončanje likvidacije. Likvidacija se okončava **donošenjem odluke o okončanju likvidacije** u skladu sa Zakonom. Po okončanju likvidacije društvo se **briše iz registra privrednih subjekata** u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako ortaci, komplementari, odnosno skupština ne donesu odluku o usvajanju dokumenata koji se sastavljuju nakon isplate poverilaca u roku od 60 dana od dana podnošenja tih dokumenata na usvajanje od strane likvidacionog upravnika, tu odluku može zameniti *pisana izjava likvidacionog upravnika o neusvajanju tih dokumenata.*

Poslovne knjige i dokumenta društva koje je brisano usled okončanja likvidacije **čuvaju se** u skladu sa propisima kojima se uređuje arhivska grada, a ime i adresa lica kome su poslovne knjige i dokumenta povereni na čuvanje *registruju se* u skladu sa zakonom o registraciji. Ako odluku o imenu i adresi ovih lica ne donesu ortaci, komplementari, odnosno skupština, tu odluku može zameniti i pisana izjava likvidacionog upravnika o imenu i adresi tog lica.

Zainteresovana lica imaju pravo na uvid u poslovne knjige i dokumenta brisanog društva o svom trošku. Ako je nakon brisanja društva iz registra potrebno preduzeti određene radnje u pogledu imovine društva prestalog brisanjem ili druge radnje koje je trebalo preduzeti tokom likvidacije, zainteresovano lice može tražiti da nadležni sud u

vanparničnom postupku odredi likvidacionog upravnika sa ovlašćenjem za preduzimanje tih radnji.

Odgovornost likvidacionog upravnika za štetu. Likvidacioni upravnik odgovara za štetu koju pričini u vršenju svoje dužnosti članovima društva i poveriocima društva. Potraživanje za štetu *zastareva u roku od tri godine* od dana brisanja društva iz registra.

Odgovornost članova društva po okončanju likvidacije društva. *Ortaci i komplementari* odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata. *Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari akcionarskog društva* odgovaraju solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, do visine primljenog iznosa iz likvidacionog ostatka. Potraživanja poverilaca *zastarevaju u roku od tri godine* od dana brisanja društva iz registra.

2. Prinudna likvidacija

2.1. Razlozi za pokretanje postupka

Prinudna likvidacija pokreće se ako:

1) je društvu *pravnosnažnim aktom izrečena mera*:

(1) *zabrana obavljanja delatnosti, a društvo ne otpočne likvidaciju u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti tog akta*;

(2) *zabrane obavljanja registrovane delatnosti, a društvo ne registruje brisanje, odnosno promenu te delatnosti ili ne otpočne likvidaciju u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti tog akta*;

(3) *oduzimanja dozvole, licence ili odobrenja za obavljanje registrovane delatnosti, a društvo ne registruje brisanje, odnosno promenu te delatnosti ili ne otpočne likvidaciju u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti tog akta*;

2) u roku od 30 dana od dana isteka vremena na koje je društvo osnovano *društvo ne registruje produženje vremena trajanja društva* ili u tom roku ne otpočne likvidaciju;

3) *ortačko društvo, u slučaju smrti ortaka, ostane sa jednim ortakom*, a ni jedan od naslednika preminulog ortaka, u skladu sa odredbama Zakona, ne bude upisan u registar kao član društva u roku od tri meseca od dana pravnosnažnog okončanja ostavinskog postupka, odnosno ortačko društvo iz drugih razloga ostane sa jednim ortakom, a društvo u roku od tri meseca od dana prestanka svojstva ortaka, ne pristupi nedostajući član ili u tom roku društvo ne promeni pravnu formu ili u tom roku ne otpočne likvidaciju;

4) *komanditno društvo, u slučaju smrti komplementara, ostane bez komplementara*, a nijedan od naslednika preminulog komplementara u skladu sa odredbama Zakona, ne bude upisan u registar kao član društva u roku od tri meseca od dana pravnosnažnog okončanja ostavinskog postupka, *odnosno komanditno društvo iz drugih razloga ostane bez komplementara ili komanditora*, a društvo u roku od tri meseca od dana prestanka svojstva člana ne pristupi nedostajući član ili u tom roku društvo ne promeni pravnu formu ili u tom roku ne otpočne likvidaciju;

5) je pravnosnažnom presudom utvrđena ništavost registracije osnivanja društva u skladu sa zakonom o registraciji ili **ništavost osnivačkog akta društva** u skladu sa odredbama Zakona;

6) je pravnosnažnom presudom naložen prestanak društva u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju prestanak društva po odluci suda, a društvo u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti presude ne otpočne likvidaciju;

7) društvo ostane bez zakonskog ili privremenog zastupnika, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja zakonskog, odnosno privremenog zastupnika iz registra privrednih subjekata;

8) društvo u likvidaciji ostane bez likvidacionog upravnika, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja likvidacionog upravnika iz registra privrednih subjekata;

9) usvojeni početni likvidacioni izveštaj ne bude dostavljen registru privrednih subjekata u skladu sa odredbama Zakona;

10) društvo ne dostavi nadležnom registru godišnje finansijske izveštaje do kraja prethodne poslovne godine za dve uzastopne poslovne godine koje prethode godini u kojoj se podnose finansijski izveštaji;

11) društvo ne dostavi nadležnom registru početni likvidacioni bilans u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo;

12) u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

2.2. Pokretanje postupka prinudne likvidacije

U slučajevima ostvarenja razloga za pokretanje postupka prinudne likvidacije pre pokretanja postupka, registrator koji vodi registar privrednih subjekata na internet stranici tog registra objavljuje obaveštenje o privrednom društvu kod koga su se stekli razlozi za prinudnu likvidaciju iz člana 546. Zakona, sa pozivom tom privrednom društvu da u roku od 90 dana od dana objavljivanja tog obaveštenja, otkloni navedene razloge koje je u skladu sa ovim zakonom moguće otkloniti i registruje promene odgovarajućih podataka u skladu sa zakonom o registraciji.

Po isteku roka navedenom u prethodnom odlomku registrator koji vodi registar privrednih subjekata u slučajevima iz člana 546. Zakona po službenoj dužnosti donosi akt o pokretanju postupka prinudne likvidacije kojim društvo prevodi u status "u prinudnoj likvidaciji" i istovremeno objavljuje oglas o prinudnoj likvidaciji na internet stranici registra privrednih subjekata u neprekidnom trajanju od 60 dana.

Oglas o prinudnoj likvidaciji sadrži: 1) dan objave oglasa; 2) poslovno ime i matični broj društva; 3) razlog prinudne likvidacije.

Uz poslovno ime društva, dodaje se oznaka: "u prinudnoj likvidaciji".

2.3. Status društva u postupku prinudne likvidacije

Od dana objavljivanja oglasa o prinudnoj likvidaciji, organi društva nastavljaju sa radom, a društvo ne može preduzimati nove poslove već samo završavati započete poslove, uključujući i izmirenje dospelih obaveza, kao i plaćanja za tekuće obaveze društva i obaveze prema zaposlenima.

Za vreme prinudne likvidacije društva ne isplaćuje se učešće u dobiti, odnosno dividenda, niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre brisanja društva iz registra.

Od dana pokretanja postupka prinudne likvidacije svi sudski i upravni postupci u odnosu na društvo koje je u prinudnoj likvidaciji prekidaju se. Navedeni prekinuti postupci mogu se nastaviti nakon brisanja društva iz registra, na zahtev članova, odnosno poverilaca brisanog društva u skladu sa odredbama Zakona.

Od dana objavljivanja oglasa o prinudnoj likvidaciji društvo ne može registrovati promene podataka u registru privrednih subjekata.

2.4. Okončanje postupka prinudne likvidacije

Nakon isteka roka od 60 dana od dana objavljivanja oglasa o prinudnoj likvidaciji na internet stranici registra privrednih subjekata, registrator koji vodi registar privrednih subjekata, u daljem roku od 30 dana, po službenoj dužnosti donosi akt o brisanju društva i briše društvo iz registra, u skladu sa zakonom o registraciji.

2.5. Posledice brisanja društva iz registra u slučaju prinudne likvidacije

Imovina brisanog privrednog društva *postaje imovina članova društva u srazmeri sa njihovim udelima u kapitalu društva, a u slučaju ortačkog društva koje nema kapital raspodeljuje se na jednake delove između ortaka.* Članovi društva svoje odnose u pogledu ove imovine uređuju ugovorom, pri čemu svaki član društva može tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku izvrši podelu te imovine.

Nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, *članovi brisanog društva odgovaraju za obaveze društva* u skladu sa odredbama Zakona o odgovornosti članova društva po okončanju likvidacije. *Izuzetno,* kontrolni član društva s ograničenom odgovornošću i kontrolni akcionar akcionarskog društva odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva i nakon brisanja društva iz registra. Potraživanja poverilaca društva prema ovim članovima društva zastarevaju u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra.

2. Stečaj

2.1. Pojam i osnovi stečaja

Pojam stečaja. U pravnoj teoriji i doktrini postoji više definicija stečaja koje sadrže njegovo suštinsko određenje. U opštem pristupu moguće je reći da je stečaj "sudski način prestanka ili reorganizacije privrednih društava i preduzetnika koji su postali trajnije nesposobni za izvršavanje obaveza, ili u drugim slučajevima koji su određeni zakonom., kada se njihova imovina koristi za srazmerno namirenje stečajnih

poverilaca"⁵⁶ "Stečaj je institut kolektivnog namirenja poverilaca generalnim izvršenjem na imovini stečajnog dužnika, čime on prestaje da postoji kao pravni subjekt (ako nije uspeo postupak reorganizacije i prihvaćen plan reorganizacije)"⁵⁷

Zakon o stečaju⁵⁸ u člani 1. predviđa da se stečaj, u smislu njegovih odredbi, sprovodi bankrotstvom ili reorganizacijom. Pod **bankrotstvom** se podrazumeva *namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika, odnosno stečajnog dužnika kao pravnog lica*, dok se pod **reorganizacijom** podrazumeva *namirenje poverilaca prema usvojenom planu reorganizacije i to redefinisanjem dužničko-poverilačkih odnosa, statusnim promenama dužnika ili na drugi način koji je predviđen planom reorganizacije*.

Zakon o stečaju ističe da **cilj stečaja** jeste najpovoljnije kolektivno namirenje stečajnih poverilaca ostvarivanjem najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine.

Treba ukazati na praktičnu razliku pojma **insolventnost**, kao trajnije nesposobnosti plaćanja, od nelikvidnosti i prezaduženosti. **Nelikvidnost** je stanje privremene nemogućnosti privrednog subjekta da izvršava svoje novčane obaveze prema poveriocima, koju on, uglavnom, prevazilazi u toku poslovanja, bilo naplatom svojih potraživanja, bilo ostvarenjem dobiti ili na neki drugi način. **Prezaduženost** privrednog subjekta postoji kada je pasiva njegove imovine veća od njegove aktive, kada on, relativno, uredno izvršava svoje obaveze i ne remeti privredno poslovanje, pa se prema njemu ne preduzimaju bilo kakve mere.

Načela stečaja. Institut stečaja karakteriše više načela na kojima se zasniva sam postupak stečaja. Prvo, **načelo zaštite stečajnih poverilaca**-stečaj omogućava kolektivno i srazmerno namirenje stečajnih poverilaca, u skladu sa Zakonom o stečaju. Drugo, **načelo jednakog tretmana i ravnopravnosti**-u stečajnom postupku svim poveriocima obezbeđuje se jednak tretman i ravnopravan položaj poverilaca istog isplatnog reda odnosno iste klase u postupku reorganizacije. Treće, **načelo ekonomičnosti**-stečajni postupak se sprovodi tako da omogući ostvarivanje najveće moguće vrednosti imovine stečajnog dužnika i najvećeg mogućeg stepena namirenja poverilaca u što kraćem vremenu i sa što manje troškova. Četvrti, **načelo sudskog sprovođenja postupka**-po otvaranju stečajni postupak sprovodi sud po službenoj dužnosti. Peto, **načelo imperativnosti i prekluzivnosti**-stečajni postupak se sprovodi po odredbama Zakona o stečaju, ako njime nije drugačije određeno. Na pitanja koja nisu posebno uređena tim zakonom, *shodno se primenjuju* odgovarajuće odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak. Propisani rokovi su prekluzivni, ako ovim zakonom nije drugačije određeno. Šesto, **načelo hitnosti**-stečajni postupak je hitan. U stečajnom postupku *nije dozvoljen zastoj i prekid*. Sedmo, načelo **dvostepenosti**-stečajni postupak je dvostepen, osim ako je ovim zakonom isključen pravni lek. Osmo, **načelo javnosti i informisanosti**-stečajni postupak je javan i svi učesnici u stečajnom postupku imaju pravo na blagovremeni uvid

⁵⁶ Srđić M., Jovanović V., Pravni položaj privrednih subjekata, Privredna akademija samostalni i nedržavni univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2006., str. 177.

⁵⁷ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo.*, str. 594.

⁵⁸ "Službeni glasnik RS", br.104/2009, 99/2011-dr.zakon , 71/2012-odлука US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018.

u podatke vezane za sprovođenje postupka, osim podataka koji predstavljaju poslovnu ili službenu tajnu. Zaključak o podacima koji predstavljaju službenu ili poslovnu tajnu donosi stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika. Sve oglase, rešenja i druge akte za koje je ovim zakonom propisano da se objavljuju na oglasnoj tabli suda, sud istog dana, odmah po donošenju predmetnog akta, *dostavlja registru privrednih subjekata*, odnosno drugom odgovarajućem registru, koji je dužan da takav oglas, rešenje ili drugi akt istog dana, i to odmah po prijemu, objavi na svojoj internet strani ili na drugi odgovarajući način ukoliko taj registar nema svoju internet stranu. Postupanje i donošenje odluka u stečajnom postupku vrši se na osnovu uvida u sve raspoložive informacije.

Istorijat. Još su u Rimskom pravu postojala dva instituta koje možemo smatrati prethodnicima stečaja. *Missio in bona* je situacija kada dužnik nije sposoban da isplati poverioce i zbog toga pretor dozvoljava da mu se uđe u posed (uz gubitak časti dužnika i osudu na zatvor) i da se posed proda jednom licu (*bonorum emptor*), koje je bilo u obavezi da isplati poverioce u utvrđenim procentima, što predstavlja i praoblik dela obaveza stečajnog upravnika. U drugoj situaciji, *cessio bonorum*, dužnik je svojom voljom (zbog čega nije gubio čast i nije mogao biti osuđen na zatvor u tom slučaju) ustupao svoj posed svojim poveriocima za naplatu njihovih potraživanja.⁵⁹

U srednjem veku praoblici stečajnog prava razvijaju se u italijanskim gradovima. Od italijanske reči *banca rotta*, što znači "trula klupa", nastao je izraz "bankrot". Ako je neki trgovac bio prezadužen, njegovu klupu (tezgu, banak) na pijacu ili vašaru ostali su trgovci mogli izlomiti i tako ga onemogućiti da dalje radi.⁶⁰

U Srbiji je institut stečaja uveden 1861. godine *Zakonikom o o stecišnom postupku* (koji je imao 155 paragrafa), a u Kraljevini Jugoslaviji stečajno pravo je unificirano Stečajnim zakonom donetim 1929. godine (imao je 90 paragrafa).

Posle Drugog svetskog rata, 1953. godine, stečaj je uveden Uredbom o prestanku preduzeća i radnji, pod nazivom "prinudna likvidacija". Godine 1965. donet je Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju, godine 1980. Zakon o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada, a 1986. godine novi zakon istog naziva. Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji donet je 1989. godine ("Službeni list SFRJ", br. 84/89 i "Službeni list SRJ", br. 37/93 i 28/96).⁶¹

Srbija je 2004. godine donela Zakon o stečajnom postupku, a na snazi je, kako smo istakli, **Zakon o stečaju iz 2009. godine**. Na stečaj banaka primenjuje se **Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje**⁶²

2.2. Stečajni razlozi

Stečajni postupak se otvara nad privrednim društvom **kada se utvrdi postojanje najmanje jednog stečajnog razloga**. Stečajni razlozi su: 1) *trajnija nesposobnost plaćanja*; 2) *preteća nesposobnost plaćanja*; 3) *prezaduženost*; 4) *nepostupanje po*

⁵⁹ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 594.

⁶⁰ Besarović I., *nav.delo*, str. 135.

⁶¹ Vasiljević M., *isto*.

⁶² "Službeni glasnik RS", br. 14/2015 i 44/2018-dr.zakon.

usvojenom planu reorganizacije i ako je plan reorganizacije izdejstvovan na prevaran ili nezakonit način.

Trajnija nesposobnost plaćanja postoji ako stečajni dužnik: 1) *ne može da odgovori svojim novčanim obavezama u roku od 45 dana od dana dospelosti obaveze; 2) potpuno obustavi sva plaćanja u neprekidnom trajanju od 30 dana.*

Preteća nesposobnost plaćanja postoji ako stečajni dužnik učini verovatnim da svoje već postojeće novčane obaveze neće moći da ispunji po dospeću.

Prezaduženost postoji ako je imovina stečajnog dužnika manja od njegovih obaveza. *Ako je stečajni dužnik društvo lica prezaduženost ne postoji ako to društvo ima najmanje jednog ortaka odnosno komplementara kojim je fizičko lice.*

Nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije postoji kada stečajni dužnik ne postupa po planu reorganizacije ili postupa suprotno planu reorganizacije na način kojim se bitno ugrožava sprovođenje plana reorganize

2.2.1. Prepostavka trajnije nesposobnosti plaćanja

Postojanje trajnije nesposobnosti plaćanja se prepostavlja u slučaju kada je predlog za pokretanje stečajnog postupka podneo poverilac koji u sudskom ili poreskom izvršnom postupku sprovedenom u Republici Srbiji nije mogao namiriti svoje novčano potraživanje bilo kojim sredstvom izvršenja.

2.2.2. Posebni slučajevi u kojima se stečajni postupak obustavlja ili zaključuje bez odlaganja

Ako se utvrdi da stečajni dužnik *ima samo jednog poverioca, otvoreni stečajni postupak se obustavlja bez odlaganja.*

Ako se utvrdi *da je imovina stečajnog dužnika manja od visine troškova stečajnog postupka ili da je imovina stečajnog dužnika neznatne vrednosti, stečajni postupak se zaključuje bez odlaganja.* U tom slučaju stečajni sudija će rešenjem o zaključenju stečajnog postupka naložiti stečajnom upravniku da unovči imovinu stečajnog dužnika i ostvarenim sredstvima pokrije nastale troškove. Ako po pokriću nastalih troškova *preostanu sredstva*, ta sredstva se uplaćuju u budžet Republike Srbije. Izuzetno, stečajni postupak se ne zaključuje ako poverilac ili stečajni dužnik podnesu zahtev za sprovođenje postupka i ako po nalogu stečajnog sudije podnositelj zahteva položi sredstva neophodna za pokriće troškova stečajnog postupka.

2.2.3. Slučajevi na koje se ne primenjuje Zakon o stečaju

Stečajni postupak se ne sprovodi prema: Republici Srbiji; autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave; fondovima ili organizacijama obaveznog penzijskog, invalidskog, socijalnog i zdravstvenog osiguranja, pravnim licima čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, a koja se isključivo ili pretežno finansiraju kroz ustupljene javne prihode ili iz republičkog budžeta, odnosno budžeta autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave; Narodnoj banci Srbije; Centralnom registru, depou i kliringu hartija od vrednosti, javnim agencijama.

Za obaveze pravnog lica nad kojim se ne sprovodi stečajni postupak ***solidarno odgovaraju*** njegovi osnivači, odnosno vlasnici, kao članovi ili akcionari.

Odredbe Zakona o stečaju ne primenjuju se, kako smo napomeuli, na stečajni postupak banaka i osiguravajućih organizacija, osim odredaba kojima se uređuju pitanja koja nisu uređena posebnim zakonom.

2.3. Nadležnost i organi stečajnog postupka

2.3.1. Nadležnost

1) Stvarna nadležnost

Stečajni postupak sprovodi **sud** određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova. Izvršne radnje u stečajnom postupku sprovodi **stečajni sudija** u skladu sa Zakonom o stečaju.

2) Mesna nadležnost

Stečajni postupak sprovodi **sud na čijem području je sedište stečajnog dužnika**. Stečajni postupak nad stečajnim dužnikom koji nema sedište u Republici Srbiji sprovodi **sud na čijem području je sedište glavnih interesa stečajnog dužnika**, ako su za to ispunjeni uslovi predviđeni zakonom.

2.3.2. Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su: **stečajni sudija, stečajni upravnik, skupština poverilaca i odbor poverilaca**. Raniji Zakon o stečajnom postupku je, uz ove organe, predviđao i **stečajno veće**, kao glavni organ stečajnog postupka.

Stečajni sudija

Stečajni sudija: 1) *odlučuje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka; 2) utvrđuje postojanje stečajnog razloga i odlučuje o otvaranju stečajnog postupka; 3) imenuje i razrešava stečajnog upravnika; 4) odobrava troškove stečajnog postupka i obaveze stečajne mase pre njihove isplate; 5) određuje iznos preliminarne i konačne naknade troškova i nagrade stečajnog upravnika; 6) odlučuje o primedbama na radnje stečajnog upravnika; 7) razmatra predlog plana reorganizacije i održava ročište za razmatranje predloga plana reorganizacije ili odbacuje predlog plana reorganizacije; 8) potvrđuje usvajanje plana reorganizacije ili konstatuje da plan reorganizacije nije usvojen; 9) donosi rešenje o glavnoj deobi stečajne mase; 10) donosi druge odluke i preduzima druge radnje određene Zakonom o stečaju.*

Stečajni upravnik

Stečajni upravnik **vodi poslove i zastupa stečajnog dužnika**, osim ako je zakonom posebno određeno. Stečajni upravnik, kao i lica koja obavljaju poslove stečajnog upravnika u ime organizacije koja je posebnim zakonom određena da obavlja poslove stečajnog upravnika, imaju **status službenog lica** u smislu odredaba Krivičnog zakonika kojima se reguliše položaj službenog lica.

Stečajnog upravnika **imenuje** stečajni sudija rešenjem o otvaranju stečajnog postupka. Izbor stečajnog upravnika vrši se *metodom slučajnog odabira sa liste aktivnih stečajnih upravnika za područje nadležnog suda*, koju суду dostavlja organizacija nadležna za vođenje imenika stečajnih upravnika. *Izuzetno*, izbor stečajnog upravnika može se vršiti odabirom sa liste aktivnih stečajnih upravnika za teritoriju republike Srbije ako delatnost stečajnog dužnika, složenost slučaja ili potreba za specifičnim iskustvom stečajnog upravnika to zahteva.

U **prethodnom stečajnom postupku**, privremeni stečajni upravnik se imenuje rešenjem stečajnog sudije na navedeni način.

Ministar nadležan za poslove stečaja propisuje bliže uslove i način izbora stečajnog upravnika metodom slučajnog odabira.

Zakon konkretno definiše *slučajeve i razloge zbog kojih određeno lice ne može biti imenovano za stečajnog upravnika*. Uglavnom se radi o različitom obliku veza sa stečajnim dužnikom (poslovne, rodbinske i sl.), koje mogu dovesti u pitanje njegovu objektivnost u eventualnom obavljanju poslova stečajnog upravnika.

Imenovanje stečajnog upravnika u stečaju društvenih i državnih preduzeća.

U postupku sprovođenja stečaja nad pravnim licem koje je u većinskoj državnoj ili društvenoj svojini, kao i u slučaju kada se tokom stečajnog postupka promeni vlasnička struktura stečajnog dužnika tako da stečajni dužnik postane pravno lice u većinskoj državnoj svojini, za stečajnog upravnika **stečajni sudija imenuje organizaciju koja je posebnim zakonom određena da obavlja poslove stečajnog upravnika**.

Licenca za obavljanje poslova stečajnog upravnika. Licencu izdaje ovlašćena organizacija *rešenjem o izdavanju licence*. Licenca se *izdaje* licu koje: 1) je *državljanin Republike Srbije*; 2) *ima poslovnu sposobnost*; 3) *ima stečeno visoko obrazovanje*; 4) *ima tri godine radnog iskustva sa visokom stručnom spremom ili tri godine radnog iskustva na sprovođenju stečajnih postupaka*; 5) *ima položen stručni ispit za dobijanje licence*; 6) *je dostoјno poverenja za obavljanje poslova stečajnog upravnika*.

Zakon predviđa **u kojim slučajevima se ne može izdati licenca** određenom licu i kada lice nije dostoјno poverenja za obavljanje poslova stečajnog upravnika (koje se utvrđuje naročito u skladu sa kodeksom etike stečajnih upravnika), kada ovlašćena organizacija donosi rešenje o odbijanju zahteva za izdavanje licence.

Licenca **važi tri godine** od dana izdavanja i može se obnoviti. Licenca se **obnavlja** na zahtev stečajnog upravnika, koji se podnosi ovlašćenoj organizaciji najranije tri meseca pre isteka roka važnosti licence, uz dokaz o ispunjenju traženih uslova.

Licenca se može **oduzeti** i pre isteka roka važenja licence u slučaju da se u postupku po prijavi zainteresovanog lica ili po službenoj dužnosti utvrdi da stečajni upravnik nije savesno obavljao poslove u skladu sa zakonom, nacionalnim standardima

za upravljanje stečajnom masom i kodeksom etike stečajnih upravnika. Stečajnom upravniku kome je oduzeta licenca ili kome je zahtev za obnavljanje licence odbijen iz zakonom propisanih razloga ne može da se izda nova licenca *u roku od pet godina* od dana konačnosti rešenja o odbijanju zahteva za obnavljanje licence.

Ovlašćena organizacija vodi *imenik stečajnih upravnika*, u koji se upisuju lica koja su stekla licencu za obavljanje poslova stečajnih upravnika kao aktivni stečajni upravnici ili kao neaktivni stečajni upravnici i vrši *stručni nadzor* u postupku na koji se shodno primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Delokrug poslova stečajnog upravnika. Stečajni upravnik je *naročito dužan* da:

1) *preduzme sve neophodne mere za zaštitu imovine stečajnog dužnika, uključujući i sprečavanje prenosa imovine, njeno pečaćenje ili oduzimanje ukoliko je to neophodno;* 2) u roku od 30 dana od dana imenovanja *sastavi plan toka stečajnog postupka sa predračunom troškova i vremenskim planom;* 3) *započne popisivanje imovine stečajnog dužnika u roku od deset dana od dana imenovanja i okonča njeno popisivanje u roku od 30 dana od dana imenovanja;* 4) *sastavi početni stečajni bilans, kao i poreski bilans sa stanjem na dan okončanja stečajnog postupka u skladu sa poreskim propisima, i da te bilanse, sa poreskom prijavom, dostavi nadležnom poreskom organu u rokovima predviđenim poreskim propisima;* 5) *bez odlaganja pismenim putem obavesti o otvaranju stečajnog postupka sve poverioce koji su mu u tom trenutku poznati uz navođenje svih podataka iz rešenja o otvaranju stečajnog postupka, kao i drugih podataka od značaja za poverioce;* 6) *bez odlaganja pismenim putem obavesti o otvaranju stečajnog postupka sve sudove pred kojima se vode izvršni postupci;* 7) *uz saglasnost stečajnog sudije, na teret stečajne mase, osigura imovinu stečajnog dužnika, u celini ili delimično, ako je to potrebno radi njene zaštite;* 8) *podnosi stečajnom sudiji i odboru poverilaca redovan tromesečni izveštaj o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase;* 9) *podnosi stečajnom sudiji plan troškova stečajnog postupka i obaveza stečajne mase za naredni mesec;* 10) *se stara o završetku započetih, a nezavršenih poslova stečajnog dužnika, u cilju ostvarivanja najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine;* 11) *daje mišljenje o predlogu plana reorganizacije kada on nije podnositelj;* 12) *utvrdi osnovanost, obim i prioritet prijavljenih potraživanja prema stečajnom dužniku, kao i svih obezbeđenja potraživanja;* 13) *unovči stvari i prava stečajnog dužnika, u skladu sa Zakonom o stečaju;* 14) *sastavi nacrt rešenja za glavnu deobu stečajne mase i nacrt završnog računa;* 15) *izvrši isplatu poveriocima na osnovu rešenja o glavnoj deobi, u udelu u kojem je rešenje postalo pravosnažno, u skladu sa zakonom;* 16) *dostavi završni račun;* 17) *zastupa stečajnog dužnika, odnosno stečajnu masu u pokretanju i u vođenju sudskeih, upravnih i drugih postupaka;* 18) *podnese predlog, zahtev ili drugi odgovarajući akt nadležnom organu strane države kao zastupnik stečajnog dužnika, kojim, između ostalog, zahteva plenidbu, oduzimanje, zaštitu ili povraćaj imovine stečajnog dužnika koja se nalazi u inostranstvu ili je pod kontrolom tog organa ili trećeg lica koje se nalazi pod njegovom jurisdikcijom, kao i da sarađuje sa organima strane države ili stranim predstavnicima u skladu sa odredbama zakona kojim se reguliše stečaj sa elementom inostranosti;* 19) *obavesti odgovarajuće registre o otvaranju stečajnog postupka, u skladu sa zakonom;* 20) *obavlja i druge poslove koji su predviđeni Zakonom o stečaju ili su od interesa za uspešno sprovođenje stečajnog postupka.*

Stečajni upravnik *može uzeti kredit ili zajam*, bez obezbeđenja ili uz obezbeđenje na imovini koja čini stečajnu masu, u skladu sa zakonom.

Stečajni upravnik *obavlja svoje poslove samostalno i sa pažnjom dobrog stručnjaka, u skladu sa zakonom, nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom i kodeksom etike*. U vršenju svojih poslova može da angažuje stručna strana ili domaća pravna ili fizička lica, uz saglasnost stečajnog sudije, nad čijim radom vrši nadzor. Stečajni upravnik je dužan da u vršenju svojih poslova pruža uvid u svoj rad ovlašćenoj organizaciji, te da obezbeđuje neophodne podatke i dokumentaciju, kao i da sarađuje u postupku vršenja nadzora nad njegovim radom, osim u slučaju kada je za stečajnog upravnika imenovana organizacija koja je posebnim zakonom određena da vrši poslove stečajnog upravnika. Stečajni upravnik može, po potrebi, *da konsultuje* odbor poverilaca ili stečajnog sudiju o pitanjima vezanim za stečajni postupak.

Preduzimanje radnji od izuzetnog značaja

Radnje koje preduzima stečajni upravnik, a koje imaju ili mogu imati značajan uticaj ili posledice na stečajnu masu, kao što su uzimanje kredita ili zajma, nabavka opreme veće vrednosti, izdavanje u zakup i druge slične radnje (u daljem tekstu: radnje od izuzetnog značaja), mogu se preuzeti uz obaveštavanje stečajnog sudije i uz dobijanje saglasnosti odbora poverilaca. Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika podnošenjem tužbi ili na drugi način ne smatra se radnjom od izuzetnog značaja.

Radnje od izuzetnog značaja u toku prethodnog stečajnog postupka stečajni upravnik preduzima uz saglasnost stečajnog sudije.

Stečajni upravnik je dužan da pismenim putem obavesti o nameravanoj radnji od izuzetnog značaja stečajnog sudiju najkasnije 15 dana pre preduzimanja te radnje, kao i da svim članovima odbora poverilaca uputi zahtev za davanje saglasnosti za preduzimanje te radnje u istom roku, kada je taj uslov predviđen. U slučajevima izuzetne hitnosti ovaj rok može biti i kraći, ali ne kraći od tri dana, pod uslovom da nijedan član odbora poverilaca pismenim putem ili na sednici odbora poverilaca ne prigovori takvom roku dostavljanja.

Izveštavanje

Stečajni upravnik dostavlja tromesečne pisane izveštaje o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase odboru poverilaca, stečajnom sudiji i ovlašćenoj organizaciji u roku od 20 dana od dana isteka tromesečnog perioda. Stečajni upravnik je dužan da navedene izveštaje stečajnom sudiji dostavi u pisanim obliku, a odboru poverilaca i ovlašćenoj organizaciji elektronskim putem.

Ovlašćena organizacija je dužna da izveštaje, odmah po dostavljanju, objavi na svojoj internet strani.

Na zahtev odbora poverilaca ili poverilaca čija su ukupna utvrđena ili osporena potraživanja veća od 20% od ukupnog iznosa prijavljenih potraživanja stečajnih poverilaca, stečajni upravnik je dužan da dostavlja i mesečne i druge izveštaje.

Troškove pripreme i dostavljanja izveštaja iz prvog odlomka ove tematske jedinice snosi podnositelj zahteva, a u slučaju odbora poverilaca stečajna masa.

Tromesečni izveštaj naročito sadrži: *spisak imovine koja je prodata, prenesena ili na drugi način otuđena; spisak gotovinskih priliva i odliva učinjenih u toku prethodna tri meseca; početno i krajnje stanje na računu stečajnog dužnika; spisak obaveza stečajnog dužnika; spisak angažovanih stručnjaka i iznosa koji su im isplaćeni.*

Stečajni upravnik dostavlja završni račun stečajnom sudiji, odboru poverilaca i ovlašćenoj organizaciji.

Obavezno osiguranje

Aktivni stečajni upravnik je dužan da u svoje ime i za svoj račun zaključi sa osiguravajućim društvom ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti sa osiguranom sumom u iznosu od najmanje 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja ugovora, za sve rizike povezane sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika.

Odbor poverilaca može u bilo kom trenutku zahtevati od stečajnog upravnika da zaključi ugovor o dodatnom osiguranju od profesionalne odgovornosti za konkretni stečajni postupak i na iznos koji je veći od iznosa iz prethodnog odlomka, a stečajni upravnik je dužan da takvo osiguranje ugovori, osim ukoliko ne dokaže da nije u mogućnosti da na tržištu ugovori takvo osiguranje. *Premija dodatnog osiguranja predstavlja obavezu stečajne mase.*

Odgovornost za štetu

U slučaju kada je u obavljanju poslova stečajni upravnik prouzrokovao štetu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, stečajni upravnik ličnom imovinom odgovara za takvu štetu.

Ako je šteta nastala zbog radnje stečajnog upravnika koja je izvršena po nalogu stečajnog sudije, stečajni upravnik nije odgovoran za nastalu štetu, osim ako je nalog dat na osnovu njegovih nesavesnih radnji ili predloga.

Za štetu koju učine stručna lica koja je angažovala stečajni upravnik, stečajni upravnik odgovara ako je šteta nastala usled propuštanja stečajnog upravnika da izvrši nadzor nad njihovim radom.

Zahtev za naknadu štete zastareva u roku od tri godine od dana brisanja stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase iz nadležnog registra, odnosno pravnosnažnosti rešenja kojim je potvrđeno usvajanje plana reorganizacije.

Razrešenje

Stečajni sudija po službenoj dužnosti ili na predlog odbora poverilaca razrešava stečajnog upravnika ako utvrdi da stečajni upravnik: 1) *ne ispunjava svoje obaveze; 2) ne poštuje rokove određene ovim zakonom; 3) postupa pristrasno u odnosu na pojedine poverioce; 4) po proteku jedne godine od ročišta za ispitivanje potraživanja nije preuzeo odgovarajuće mere radi unovčenja imovine koja ulazi u stečajnu masu, osim kada je preuzimanje takvih mera bilo sprečeno višom silom ili nepredvidivim okolnostima; 5) nije osigurao imovinu za slučaj nastupanja štete posle dva upozorenja stečajnog sudije ili odbora poverilaca; 6) nije tražio saglasnost ili nije postupio po*

dobijenoj saglasnosti u svim slučajevima gde je ovim zakonom propisana obavezna saglasnost odbora poverilaca.

Stečajni sudija po službenoj dužnosti razrešava stečajnog upravnika ako je brisan iz imenika stečajnih upravnika, kao i u drugim slučajevima propisanim ovim zakonom.

Pre donošenja odluke o razrešenju, stečajni sudija će omogućiti stečajnom upravniku da se izjasni o razlozima za razrešenje. Stečajni sudija odluku o razrešenju bez odlaganja dostavlja ovlašćenoj organizaciji.

Stečajni upravnik se razrešava i *na lični zahtev*.

Primopredaja

Po razrešenju, stečajni upravnik i novoimenovani stečajni upravnik izvršiće, bez odlaganja, primopredaju celokupne imovine i dokumentacije. Stečajni upravnik koji je razrešen dužan je da izveštaj o toku stečajnog postupka i stanju stečajne mase od dana otvaranja stečajnog postupka do dana razrešenja dostavi stečajnom sudiji i odboru poverilaca. Navedena obaveza u pogledu predaje dokumentacije važi i za treća lica, ako se dokumentacija stečajnog dužnika nalazi u njihovom posedu u trenutku razrešenja stečajnog upravnika.

Ako stečajni upravnik koji je razrešen ili obavezno treće lice primopredaju imovine ili dokumentacije ili odgovlači sa tom primopredajom, stečajni sudija će na zahtev novoimenovanog upravnika bez odlaganja naložiti primopredaju pod pretnjom prinudnog izvršenja.

Razrešeni stečajni upravnik i obavezno treće lice odgovaraju za štetu nastalu usled neblagovremene primopredaje.

Naknada za rad i naknada troškova stečajnog dužnika. Stečajni upravnik ima pravo na nagradu za svoj rad i naknadu stvarnih troškova. Konačnu visinu nagrade i naknade troškova određuje stečajni sudija u vreme zaključenja stečajnog postupka, u skladu sa osnovama i merilima za određivanje visine nagrade i naknade troškova. Do određivanja konačne visine nagrade, stečajni sudija rešenjem koje se dostavlja stečajnom upravniku i odboru poverilaca određuje *preliminarnu visinu nagrade* stečajnom upravniku.

Protiv rešenja o preliminarnoj visini nagrade nije dozvoljena žalba.

Stečajni sudija može rešenjem odobriti mesečni iznos nagrade i naknade troškova stečajnom upravniku, koji mora biti srazmeran dužnostima i rezultatima rada stečajnog upravnika.

Naknada troškova određuje se prema stvarnim troškovima koje je stečajni upravnik imao u obavljanju poslova, u skladu sa osnovama i merilima za određivanje visine nagrade i naknade troškova.

Ministar bliže propisuje osnove i merila za određivanje visine nagrade i naknade troškova stečajnog upravnika.

Skupština poverilaca

Skupština poverilaca formira se najkasnije na prvom poverilačkom ročištu. Skupštinu poverilaca čine svi stečajni poverioci, nezavisno od toga da li su do dana

održavanja skupštine podneli prijavu potraživanja. Razlučni poverioci mogu učestvovati u skupštini poverilaca samo do visine potraživanja za koju učine verovatnom da će se pojaviti kao stečajni poverioci.

Prvu sednicu skupštine poverilaca zakazuju stečajni upravnik i stečajni poverioci čija su ukupna potraživanja veća od 20% od ukupnog iznosa potraživanja svih stečajnih poverilaca. Na prvoj sednici skupštine poverilaca vrši se izbor predsednika skupštine i članova odbora poverilaca. Zakazivanje i vođenje kasnijih sednica skupštine poverilaca, obaveštavanje o njima i određivanje dnevnog reda vrši predsednik skupštine poverilaca na predlog stečajnih poverilaca.

Na skupštini poverilaca glasa se *srazmerno visini potraživanja*. Skupština **odlučuje dvotrećinskom većinom glasova prisutnih poverilaca**, osim u slučaju glasanja o bankrotstvu stečajnog dužnika na prvom poverilačkom ročištu. Ako broj stečajnih poverilaca nije veći od pet, **skupština poverilaca ima položaj odbora poverilaca**, ali se glasanje u ovako formiranom odboru vrši srazmerno visini potraživanja.

Prvo poverilačko ročište se zakazuje rešenjem o otvaranju stečajnog postupka, kojim se saziva i sednica skupštine poverilaca, ukoliko skupština poverilaca nije formirana pre prvog poverilačkog ročišta, najkasnije u roku od 40 dana od dana otvaranja stečajnog postupka. Na ovom ročištu raspravlja se o izveštaju o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika i proceni stečajnog upravnika da li postoji mogućnost reorganizacije stečajnog dužnika. Ako na ročištu stečajni poverioci za čija potraživanja se učini verovatnim da iznose više od 70% ukupnih potraživanja stečajnih poverilaca odluče da se stečajni postupak odmah nastavi bankrotstvom stečajnog dužnika, *stečajni sudija donosi rešenje o bankrotstvu*.

Delokrug skupštine. Skupština poverilaca: 1) *donosi odluku o bankrotstvu stečajnog dužnika iz razloga navedenih u prethodnom stavu*; 2) *bira i opoziva predsednika skupštine poverilaca i odbor poverilaca*; 3) *razmatra izveštaje stečajnog upravnika o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase*; 4) *razmatra izveštaje odbora poverilaca*; 5) vrši druge poslove određene Zakonom o stečaju.

Odbor poverilaca

Skupština poverilaca na prvoj sednici ili na prvom poverilačkom ročištu **bira** odbor poverilaca. Broj članova odbora poverilaca određuje skupština poverilaca, s tim što **taj broj ne može biti veći od sedam članova i što uvek mora biti neparan**. Članovi odbora poverilaca mogu biti stečajni poverioci, bez obzira na visinu svog potraživanja. Poverioci koji su istovremeno i zaposleni ili bivši zaposleni kod stečajnog dužnika ne mogu imati više od jednog člana odbora poverilaca.

Članovi odbora poverilaca biraju predsednika odbora poverilaca koji rukovodi radom odbora i zakazuje sednice odbora. Člana odbora poverilaca razrešava skupština poverilaca ili stečajni sudija ukoliko ne izvršava obaveze propisane zakonom.

Ako se na prvom poverilačkom ročištu ne formiraju poverilački organi, **dužnost odbora poverilaca vrši pet poverilaca** čija su neobezbedena potraživanja najveća u odnosu na ukupna prijavljena potraživanja prema stečajnom dužniku sa presekom na dan održavanja prvog poverilačkog ročišta, u skladu sa zakonom.

Odluka odbora poverilaca se smatra donetom kada je za tu odluku *glasalo više od polovine svih članova odbora poverilaca*. U slučaju jednakog broja glasova odlučujući je

glas predsednika odbora. Sednicama odbora *prisustvuje stečajni upravnik* na poziv odbora i bez prava glasa. *Stečajni sudija ne može da prisustvuje sednicama odbora poverilaca.*

Delokrug i prava odbora poverilaca. Odbor poverilaca: 1) *daje mišljenje stečajnom upravniku o načinu unovčenja imovine, ukoliko se prodaja ne vrši javnim nadmetanjem, i daje saglasnost u vezi sa radnjama od izuzetnog značaja u skladu sa zakonom;* 2) *daje mišljenje o nastavljanju započetih poslova stečajnog dužnika;* 3) *razmatra izveštaje stečajnog upravnika u toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase;* 4) *daje saglasnost na završni račun stečajnog dužnika;* 5) *pregleda i o svom trošku pribavlja fotokopije iz celokupne dokumentacije;* 6) *izveštava skupštinu poverilaca o svom radu na zahtev skupštine poverilaca;* 7) *vrši i druge poslove propisane zakonom.*

Odbor poverilaca *ima pravo:* na podnošenje pismenih primedaba stečajnom sudiji na rad stečajnog upravnika; na podnošenje žalbe na rešenja stečajnog sudske komisije, kada je žalba dozvoljena; uvida u zapisnike, nalaze veštaka i druga akta koja se nalaze u stečajnom predmetu; davanja mišljenja o priznavanju opravdanih manjkova utvrđenih prilikom inventarisanja; predlaganja razrešenja postojećeg stečajnog upravnika i predlaganja imenovanja novog; izjašnjavanja o visini konačne nagrade stečajnom upravniku.

Članovi odbora poverilaca *odgovaraju za štetu* koju su prouzrokovali svojim radom ostalim poveriocima namerno ili krajnjom nepažnjom.

Predsednik i članovi odbora poverilaca imaju *pravo na naknadu stvarnih i nužnih troškova*, koja se smatra troškom stečajnog postupka.

Svaki poverilac pojedinačno snosi svoje troškove u stečajnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno.

2.4. Pravila stečajnog postupka

Stečajni postupak se pokreće predlogom ovlašćenih predлагаča. Predlozi, izjave i primedbe ne mogu se podnositi po isteku roka koji je zakonom propisan za njihovo podnošenje, kao i u slučaju izostanka sa ročišta na kojem je ove radnje trebalo preduzeti, osim ako je zakonom drugačije određeno.

U stečajnom postupku *ne može se tražiti povraćaj u prethodno stanje, ne može se izjaviti revizija niti se može podneti predlog za ponavljanje postupka.*

Odluke se mogu donositi i bez usmene rasprave.

Akti u stečajnom postupku

U stečajnom postupku donose se rešenja i zaključci.

Rešenjem se odlučuje u stečajnom postupku.

Zaključkom se odlučuje po primedbama i izdaje nalog službenom licu, organu koji sprovodi stečajni postupak ili trećem licu za izvršenje pojedinih radnji.

Protiv zaključka nije dozvoljena žalba ili prigovor.

Ako zaključak sadrži očiglednu tehničku ili slovnu grešku, stečajni sudija, po službenoj dužnosti ili na zahtev stečajnog upravnika, poverioca ili drugog zainteresovanog lica, bez odlaganja vrši ispravku zaključka, radi otklanjanja greške.

2.5. Ovlašćeni predлагаči pokretanja stečajnog postupka

Stečajni postupak se pokreće predlogom poverioca, dužnika ili likvidacionog upravnika.

Poverilac podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučaju postojanja trajnije nesposobnosti plaćanja, nepostupanja po usvojenom planu reorganizacije i ukoliko je plan reorganizacije izdejstvovan na prevaran ili nezakonit način. **Stečajni dužnik** podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučaju postojanja jednog ili više stečajnih razloga predviđenih zakonom. **Likvidacioni upravnik** podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučajevima propisanim zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava. *Izuzetno* od prvog odlomka ove tematske jedinice, stečajni postupak se ne može pokrenuti nad privrednim društvima koja su registrovana za proizvodnju naoružanja i vojne opreme bez prethodne saglasnosti ministarstva nadležnog za poslove odbrane.

Predlog za pokretanje stečajnog postupka podnosi se nadležnom sudu. Ukoliko se stečajni postupak pokreće na predlog poverioca, predlog za pokretanje stečajnog postupka može sadržati i predlog za imenovanje stečajnog upravnika sa liste aktivnih stečajnih upravnika za područje nadležnog suda (ime i prezime predloženog stečajnog upravnika i broj licence).

Naknada troškova

Predlagač je dužan da u roku od pet dana od dana dobijanja naloga od suda uplati predujam na ime troškova oglasa i troška obaveštavanja poverilaca iz člana 27. stav 1. tačka 5) Zakona, troškova angažovanja stečajnog upravnika i troškova neophodnih za obezbeđenje imovine, u visini koju odredi stečajni sudija, kao i troškova za registraciju podataka o stečaju u registrima koje vodi organizacija nadležna za vođenje registra privrednih subjekata, u skladu sa propisima kojima se određuje vrsta, visina i način plaćanja naknada za poslove registracije i druge usluge koje pruža organizacija nadležna za vođenje registra privrednih subjekata.

Iznos predujma utvrđuje se u zavisnosti od razvrstavanja pravnog lica kao mikro, malo, srednje ili veliko pravno lice, u skladu sa propisima kojima se uređuju kriterijumi za razvrstavanje pravnih lica, i ne može biti veći od: 1) 50.000 dinara za mikro pravna lica; 2) 200.000 dinara za mala pravna lica; 3) 600.000 dinara za srednja pravna lica; 4) 1.000.000 dinara za velika pravna lica.

Ako predlagač u propisanom roku ne uplati sredstva iz prvog odlomka ove tematske jedinice, stečajni sudija će odbaciti predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Uplaćeni predujam smatra se troškom stečajnog postupka i isplaćuje se prioritetno iz stečajne mase, odmah po utvrđivanju da se troškovi obezbeđeni predujmom mogu namirivati iz preostalih sredstava stečajne mase, osim ako stečajni sudija utvrdi da je predlog neosnovan i da ne postoje uslovi za otvaranje stečajnog postupka, kada se nastali troškovi, po nalogu suda, izmiruju iz uplaćenih sredstava iz prvog odlomka ove tematske jedinice.

Ako su nastali troškovi veći od uplaćenih sredstava iz prvog odlomka ove tematske jedinice, predlagač čiji je predlog za pokretanje stečajnog postupka odbijen dužan je da nadoknadi razliku tih sredstava u roku od osam dana od dana dobijanja

naloga od suda. Ako predlagač u ostavljenom roku ne uplati razliku, stečajni sudija obustavlja postupak, a svi nastali troškovi padaju na trošak predlagača.

Ako stečajni postupak bude otvoren, u troškove tog postupka ulaze i troškovi prethodnog stečajnog postupka, kao i troškovi prinudne likvidacije koja je pokrenuta u skladu sa zakonom kojim se uređuje privatizacija.

2.6. Pokretanje prethodnog stečajnog postupka

Stečajni sudija u roku od tri dana od dana dostavljanja predloga za pokretanje stečajnog postupka donosi rešenje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka. Prethodni stečajni postupak pokreće se radi utvrđivanja razloga za pokretanje stečajnog postupka.

Protiv rešenja o pokretanju prethodnog stečajnog postupka **nije dozvoljena žalba**.

Stečajni sudija otvara stečajni postupak **bez vođenja prethodnog stečajnog postupka**: a) ako stečajni dužnik podnese predlog za pokretanje stečajnog postupka sa potrebnim ispravama i prilozima; b) ako poverilac podnese predlog za pokretanje stečajnog postupka, a stečajni dužnik prizna postojanje stečajnog razloga; v) u slučaju prepostavke trajnije nesposobnosti plaćanja iz člana 12. Zakona.

Za privremenog stečajnog upravnika u prethodnom stečajnom postupku može se imenovati lice koje ispunjava uslove da bude imenovano kao stečajni upravnik.

Prethodni stečajni postupak **može trajati najduže 30 dana** od dana podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane ovlašćenog predlagača.

2.7. Tok stečajnog postupka

Rasprava o otvaranju stečajnog postupka. Ako je pokrenut prethodni stečajni postupak, stečajni sudija zakazuje ročište radi raspravljanja o postojanju stečajnog razloga za otvaranje stečajnog postupka najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema predloga za pokretanje stečajnog postupka. Ako stečajni sudija ne doneše rešenje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka, zakazuje ročište radi raspravljanja o postojanju razloga za otvaranje stečajnog postupka u roku od deset dana od dana prijema predloga za pokretanje stečajnog postupka, *na koje pozivaju predlagač, stečajni dužnik i stečajni upravnik, ako je bio imenovan u prethodnom stečajnom postupku*.

Otvaranje stečajnog postupka. Stečajni sudija otvara stečajni postupak, na ročištu o otvaranju stečajnog postupka **donošenjem rešenja o otvaranju** stečajnog postupka kojim se usvaja predlog za pokretanje stečajnog postupka, a rešenjem i odbija predlog ako utvrdi da nisu ispunjeni uslovi za otvaranje stečajnog postupka.

Rešenje o otvaranju stečajnog postupka se istog dana kada je doneto **dostavlja** stečajnom dužniku, podnosiocu predloga, organizaciji koja sprovodi postupak prinudne naplate, registru privrednih subjekata, odnosno drugom odgovarajućem registru, a drugim licima ako sud proceni da za tim postoji potreba. Oglas o otvaranju stečajnog postupka, koji stečajni sudija izrađuje odmah nakon donošenja rešenja, **objavljuje se** na oglasnoj tabli suda, u jednom visokotiražnom listu koji se distributira na celoj teritoriji Republike Srbije, kao i u "Službenom glasniku Republike Srbije", a može se objaviti i u drugim

domaćim i stranim sredstvima informisanja. Oglas sadrži sve podatke iz rešenja o otvaranju postupka i one od značaja za poverioce.

Rešenjem o otvaranju stečajnog postupka stečajni sudija *zakazuje ročište* za ispitivanje potraživanja (ispitno ročište) i prvo poverilačko ročište. *Ispitno ročište* će se održati u roku koji nije kraći od 30 dana i duži od 60 dana od dana isteka roka određenog rešenjem za prijavljivanje potraživanja, a *prvo poverilačko ročište* održava se u skladu sa odredbama zakona.

Nastupanje pravnih posledica otvaranja stečajnog postupka. Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju danom objavljivanja oglasa o otvaranju postupka na oglasnoj tabli suda.

Ako je rešenje o otvaranju stečajnog postupka po žalbi ukinuto, a u ponovnom postupku stečajni postupak bude otvoren, pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju danom kada je prvo rešenje istaknuto na oglasnoj tabli suda.

U slučaju ukidanja rešenja o otvaranju stečajnog postupka, stečajni upravnik nastavlja da obavlja funkciju privremenog stečajnog upravnika koji preuzima sva ovlašćenja organa stečajnog dužnika do donošenja novog rešenja po predlogu za otvaranje stečajnog postupka.

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka ne nastupaju u slučaju istovremenog otvaranja i obustave stečajnog postupka prema unapred pripremljenom planu reorganizacije.

1) Posledice otvaranja stečajnog postupka po stečajnog dužnika su: *prelazak prava i obaveza na stečajnog upravnika* (danom otvaranja stečajnog postupka prestaju zastupnička i upravljačka prava direktora, zastupnika i punomoćnika, kao i organa upravljanja i nadzornih organa stečajnog dužnika); *pravo preče kupovine* (gase se ranije stečena prava preče kupovine u pogledu imovine stečajnog dužnika); *naslednička izjava* (ako je stečajni dužnik stekao nasledstvo posle otvaranja stečajnog postupka, nasledničku izjavu daje stečajni upravnik); *prestanak radnog odnosa* (stečajni upravnik otkazuje ugovor o radu stečajnog dužnika i zaposlenih i o tome obaveštava odgovarajući organ odnosno organizaciju za zapošljavanje na čijoj teritoriji se nalazi sedište stečajnog dužnika. Stečajni upravnik može, pored zaposlenih kojima nije otkazan ugovor o radu, da angažuje potreban broj lica radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka uz saglasnost stečajnog sudsije, čije se zarade i ostala primanja namiruju iz stečajne mase kao njena obaveza.); *naziv stečajnog dužnika* (uz poslovno ime stečajnog dužnika dodaje se oznaka "u stečaju"); *računi stečajnog dužnika* (banka blokira račune stečajnog dužnika, čime prestaju ovlašćenja raspolažanja sredstvima sa tih računa, računi se gase i otvara se novi račun preko kojeg će se vršiti poslovanje stečajnog dužnika).

2) Posledice otvaranja stečajnog postupka na potraživanja: *potraživanja poverilaca* (stečajni poveroci svoja potraživanja prema stečajnom dužniku ostvaruju samo u stečajnom postupku, osim izlučnih poverilaca koji svoje potraživanje mogu ostvarivati u svim sudske i drugim postupcima); *dospelost potraživanja prema stečajnom dužniku* (danom otvaranja stečajnog postupka, potraživanja poverilaca prema stečajnom dužniku, koja nisu dospela, smatraju se dospelim); *pravo na prebijanje potraživanja u stečajnom postupku* (ne gube se obostrano stečena prava prebijanja

potraživanja poverioca i stečajnog dužnika); *konverzija potraživanja stečajnog dužnika* (nenovčana potraživanja stečajnog dužnika od trećih lica unose se u stečajnu masu i izražavaju se u novčanoj vrednosti na dan otvaranja stečajnog postupka); *kamate* (za neobezbeđena potraživanja u stečajnom postupku, obračunavanje ugovorenih i zateznih kamata prestaje danom otvaranja stečajnog postupka, a na obezbeđena potraživanja obračunava se ugovorena i zatezna kamata, ali samo do visine realizovane vrednosti imovine koja služi za obezbeđenje potraživanja); *zastarelost* (prijavljivanjem potraživanja prekida se zastarelost potraživanja koje postoji prema stečajnom dužniku, a zastarelost potraživanja stečajnog dužnika prema njegovim dužnicima zastaje danom pokretanja stečajnog postupka i ne teče godinu dana od dana otvaranja stečajnog postupka); *uslovna potraživanja* (poveriocu čije je potraživanje vezano za odložni uslov obezbeđuju se odgovarajuća sredstva iz stečajne mase).

3) Procesnopravne posledice otvaranja stečajnog postupka: *prekid postupka* (u trenutku nastupanja pravnih posledica otvaranja postupka stečaja prekidaju se svi sudski postupci u odnosu na stečajnog dužnika i na njegovu imovinu, svi upravni postupci pokrenuti na njegov zahtev, kao i upravni i poreski postupci koji za predmet imaju utvrđivanje novčane obaveze stečajnog dužnika. Ovi postupci se *nastavljaju* po ispunjenju zakonom predviđenih uslova); *zabрана izvršenja i namirenja* (od dana otvaranja stečajnog postupka ne može se protiv stečajnog dužnika, odnosno nad njegovom imovinom odrediti i sprovesti prinudno izvršenje, niti bilo koja mera postupka izvršenja osim izvršenja koja se odnose na obaveze stičajne mase i troškova stečajnog postupka)

4) Posledice otvaranja stečajnog postupka na pravne poslove: *pravo na izbor u slučaju dvostranoteretnog ugovora* (ako stečajni dužnik i njegov saugovarač do otvaranja stečajnog postupka nisu u celosti ili delimično izvršili dvostranoteretni ugovor koji su zaključili, stečajni upravnik može, umesto stečajnog dužnika, ispuniti ugovor i tražiti ispunjenje od druge strane); *finansijski lizing* (ako se stečajni postupak otvorí nad primaocem lizinga, davalac lizinga podnosi zahtev da mu se iz stečaja izluči predmet lizinga pod uslovima iz zakona); *fiksni poslovi* (ako je vreme ispunjenja obaveze iz fiksног ugovora nastupilo posle otvaranja stečajnog postupka, saugovarač stečajnog dužnika ne može tražiti ispunjenje, ali može tražiti naknadu zbog neispunjerenja kao stečajni poverilac); *primena pravila na druge poslove sa ugovorenim rokom* (u skladu sa odredbama zakona); *nalozi i ponude* (*nalog* koji je izdao stečajni dužnik gubi dejstvo danom otvaranja stečajnog postupka, a *ponude* učinjene stečajnom dužniku ili ponude koje je učinio stečajni dužnik koje nisu prihvaćene do dana otvaranja stečajnog postupka prestaju da važe danom otvaranja postupka, ako, u oba slučaja, stečajni upravnik ne odluči drugačije); *zakup* (zakup nepokretnosti ne prestaje otvaranjem stečajnog postupka); *roba u prevozu* (saugovarač stečajnog dužnika odnosno prodavac ili njegov komisionar, kome cena nije isplaćena u celosti, može tražiti da mu se vrati roba koja je poslata stečajnom dužniku, a do dana otvaranja stečajnog postupka nije prispela u mesto opredeljenja, odnosno nije preuzeta od stečajnog dužnika-pravo na potragu).

2.8. Stečajna masa

Obim i sastav stečajne mase. **Pojam.** *Stečajna masa je celokupna imovina stečajnog dužnika u zemlji i inostranstvu na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i imovina koju stečajni dužnik stekne tokom stečajnog postupka.*

Ako je **izlučno pravo** upisano u zemljišnu ili u drugu javnu knjigu ili registar, teret dokazivanja da stvar na kojoj postoji takvo pravo ulazi u stečajnu masu pada na stečajnog dužnika.

Troškovi stečajnog postupka obuhvataju: *sudske troškove stečajnog postupka; nagrade i naknade stečajnom upravniku i/ili privremenom stečajnom upravniku; druge izdatke za koje je zakonom predviđeno da se podmiruju kao troškovi stečajnog postupka.*

Obaveze stečajne mase su obaveze: *koje su prouzrokovane radnjama stečajnog upravnika ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem ili podelom stečajne mase, a koje ne spadaju u troškove stečajnog postupka; iz dvostranoteretnog ugovora, ako se njegovo ispunjenje traži za stečajnu masu ili mora uslediti nakon otvaranja stečajnog postupka; koje su nastale neosnovanim bogaćenjem stečajne mase uključujući i kao posledica ništavih pravnih poslova; prema zaposlenima stečajnog dužnika, nastale nakon otvaranja stečajnog postupka, 5) nastale na osnovu kredita, odnosno zajma uzetog u smislu člana 27. stav 2. ili člana 157. stav 1. tačka 10) Zakona, a poverilac po tom osnovu imaće obavezu da stečajnog upravnika u roku od 30 dana od dana objavljivanja oglasa o otvaranju stečaja u "Službenom glasniku Republike Srbije" obavesti o postojanju i iznosu takvih obaveza, u suprotnom neće imati pravo na kamatu na to potraživanje za period trajanja stečajnog postupka.*

Obaveze iz stečajne mase su i ove obaveze nastale tokom prethodnog stečajnog postupka ako se stečajni postupak otvorи.

Upravljanje imovinom i pravima. Otvaranjem stečajnog postupka stečajni upravnik **preuzima** u državinu celokupnu imovinu koja ulazi u stečajnu masu i njome upravlja.

Popis i pečaćenje. Stečajni upravnik *popisuje* stvari koje ulaze u stečajnu masu, uz naznačenje njihove procene u visini očekivanog unovčenja i može zatražiti da službeno lice stečajnog suda *zapečati prostorije* u kojima se nalaze stvari stečajnog dužnika, pre ili posle popisa stvari.

Lista poverilaca. Stečajni upravnik je dužan da sastavi listu svih poverilaca za koje je saznao iz poslovnih knjiga i ostale dokumentacije stečajnog dužnika, iz drugih podataka, kao i iz prijave potraživanja, sa bitnim podacima za svakog poverioca. Posebno se evidentiraju razlučni i izlučni poverioci i zaposleni kod stečajnog dužnika za iznose neisplaćenih zarada.

Popis dužnika stečajnog dužnika. Stečajni upravnik je dužan da sastavi listu dužnika stečajnog dužnika sa bitnim podacima za svakog dužnika, u skladu sa zakonom.

Početni stečajni bilans i izveštaj o ekonomsko-finansijskom položaju. Stečajni upravnik je dužan da u roku od 30 dana od dana preuzimanja imovine i prava stečajnog dužnika sastavi početni stečajni bilans u kom će navesti i uporediti aktivu i pasivu stečajnog dužnika, uz obavezu da ga, sa izveštajem o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika sa procenom mogućnosti reorganizacije, najkasnije pet dana pre dana održavanja prvog poverilačkog ročišta podnese sudu i odboru poverilaca.

Poslovne knjige. Poslovne knjige stečajnog dužnika posle otvaranja stečajnog postupka, kada se smatra da je počela nova poslovna godina, vodi stečajni upravnik ili lice koje on odredi.

2.9. Utvrđivanje potraživanja u stečajnom postupku

Prijavljivanje potraživanja. Poveroci podnose prijave potraživanja pismeno stečajnom sudu, u kojoj se moraju naznačiti svi podaci o poveriocu i pravnoj osnovanosti potraživanja. Prijave se mogu podneti po isteku roka određenog rešenjem stečajnog sudije, ali **najkasnije u roku od 120 dana od dana objavlјivanja** u "Službenom glasniku Republike Srbije", a sve prijave podnete po isteku roka od 120 dana biće odbačene kao neblagovremene.

Izlučni poverilac podnosi zahtev da mu se iz stečaja izluči stvar koja ne ulazi u stečajnu masu.

Posle isteka roka za prijavljivanje potraživanja *stečajni sudija dostavlja sve prijave potraživanja stečajnom upravniku.*

Konačna lista o svim prijavama potraživanja *sačinjava se na ispitnom ročištu.*

Poverilac osporenog potraživanja, odnosno stečajni upravnik uz saglasnost odbora poverilaca, može predložiti rešavanje spornog odnosa putem **medijacije**, u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak medijacije.

Potraživanje se smatra utvrđenim ako nije osporeno od strane stečajnog upravnika ili od strane poverilaca do zaključenja ispitnog ročišta.

Poverilac čije je **potraživanje osporeno** upućuje se na parnicu radi utvrđivanja osporenog potraživanja, koju može da pokrene u roku od osam dana od dana prijema zaključka o listi utvrđenih i osporenih potraživanja koju donosi stečajni sudija, odnosno od dana isteka roka za medijaciju u skladu sa odredbama zakona o medijaciji.

2.10. Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika

Pravne poslove i druge pravne radnje zaključene, odnosno preduzete pre otvaranja stečajnog postupka, kojima se narušava ravnomerno namirenje stečajnih poverilaca ili oštećuju poveroci, kao i pravne poslove i druge pravne radnje kojima se pojedini poveroci stavljaju u pogodniji položaj, **mogu pobijati stečajni upravnik u ime stečajnog dužnika i poveroci u skladu sa odredbama zakona.**

Propuštanje zaključenja pravnog posla odnosno propuštanje preduzimanja radnje, u pogledu pobijanja, izjednačava se sa pravnim poslom odnosno sa pravnom radnjom.

Pobijanje se može vršiti od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu.

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika **pobijaju se tužbom** ili **podnošenjem protivtužbe** ili **prigovora u parnici**, u kom slučaju ne važi rok od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu.

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika mogu se pobijati i podnošenjem protivtužbe ili prigovora u parnici, u kom slučaju ne važi rok propisan u članu 119. stav

4. Zakona (pobijanje se može vršiti od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu).

Ako zahtev za pobijanje pravnog posla ili druge pravne radnje bude pravnosnažno usvojen, pobijeni pravni posao odnosno pravna radnja *imaju dejstva* prema stečajnoj masi, a protivnik pobijanja je dužan da u stečajnu masu vrati svu imovinsku korist stečenu na osnovu pobijenog posla ili druge radnje, nakon čega ima pravo da ostvaruje svoje protivpotraživanje kao stečajni poverilac, podnošenjem naknadne prijave potraživanja.

2.11. Unovčenje i deoba stečajne mase

Unovčenje stečajne mase. Stečajni sudija *donosi rešenje o bankrotstvu* ako: 1) *na prvom poverilačkom ročištu za to glasa odgovarajući broj stečajnih poverilaca za čija potraživanja se učini verovatnim da iznose više od 70% ukupnih potraživanja stečajnih poverilaca u skladu sa odredbama zakona; 2) nijedan plan reorganizacije nije donet u propisanom roku; 3) nijedan plan reorganizacije nije usvojen na ročištu za razmatranje plana reorganizacije.*

Protiv rešenja o bankrotstvu *žalbu* mogu izjaviti stečajni upravnik i odbor poverilaca i ovlašćeni predlagač plana reorganizacije.

Nacin unovčenja. Po donošenju rešenja o bankrotstvu, stečajni upravnik započinje i sprovodi prodaju celokupne imovine ili dela imovine stečajnog dužnika. **Prodaja imovine** vrši se *javnim nadmetanjem, javnim prikupljanjem ponuda ili neposrednom pogodbom*, u skladu sa nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom. Prodaja neposrednom pogodbom može se izvršiti isključivo ako je takav način prodaje unapred odobren od strane odbora poverilaca.

Posle izvršene prodaje stečajni upravnik je dužan da o izvršenoj prodaji, uslovima i ceni obavesti stečajnog sudiju i odbor poverilaca u roku od deset dana od dana izvršene prodaje. *Sredstva ostvarena prodajom imovine na kojoj nisu postojala opterećenja ulaze u stečajnu masu, a njihova deoba vrši se u skladu sa postupkom deobe propisanim zakonom.*

Prodaja stečajnog dužnika kao pravnog lica. Predmet prodaje može biti stečajni dužnik kao pravno lice, uz saglasnost odbora poverilaca i uz prethodno obaveštavanje razlučnih poverilaca u skladu sa zakonom. Pre nego što izloži prodaji stečajnog dužnika kao pravno lice, stečajni upravnik je *dužan da izvrši procenu njegove vrednosti*. Prodaja stečajnog dužnika kao pravnog lica ne može se vršiti suprotno odredbama zakona kojim se uređuje zaštita konkurenčije, a organ nadležan za zaštitu konkurenčije postupa sa naročitom hitnošću u skraćenom postupku.

Posle prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, stečajni postupak se u odnosu na stečajnog dužnika obustavlja.

Stečajna masa *registruje se* u registru stečajnih masa koji vodi organ nadležan za vođenje registra privrednih subjekata preko Registratora stečajnih masa i zastupa je stečajni upravnik.

Deoba stečajne mase i namirenje poverilaca. *Stečajnu masu za podelu stečajnim poveriocima (deobnu masu), čine novčana sredstva stečajnog dužnika na dan*

otvaranja stečajnog postupka, novčana sredstva dobijena nastavljanjem započetih poslova i novčana sredstva ostvarena unovčenjem stvari i prava stečajnog dužnika naplaćena u toku stečajnog postupka. Deoba sredstava radi namirenja stečajnih poverilaca vrši se pre ili posle glavne deobe, a prema dinamici priliva gotovinskih sredstava stečajnog dužnika. Na osnovu predloga stečajnog upravnika, a u zavisnosti od priliva gotovinskih sredstava stečajnog dužnika, stečajni sudija odlučuje da li će odobriti **delimičnu deobu**, koja se sprovodi na način i pod uslovima sprovođenja glavne deobe.

Deobi stečajne mase, odnosno namirenju stečajnih poverilaca pristupa se, u pravilu, po pravnosnažnosti rešenja o **glavnoj deobi**.

Završnoj deobi stečajne mase pristupa se posle završetka unovčenja celokupne stečajne mase odnosno pretežnog dela stečajne mase, ako glavnom deobom nije obuhvaćena celokupna deobna masa. *Završna deoba se sprovodi na način i pod uslovima sprovođenja glavne deobe.*

Zakon posebno uređuje postupanje sa viškom deobne mase.

2.12. Zaključenje stečajnog postupka

Stečajni sudija **donosi rešenje o zaključenju stečajnog postupka na završnom ročištu**. Ako je unovčena sva imovina stečajnog dužnika, a postoje parnice koje su u toku, stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika može doneti rešenje o zaključenju stečajnog postupka, a **stečajni upravnik se imenuje za zastupnika stečajne mase** stečajnog dužnika koju čine sredstva izdvojena po osnovu osporenih potraživanja i sredstva koja se ostvare okončanjem parnice u korist stečajnog dužnika.

Ako se nakon zaključenja stečajnog postupka pronađe imovina koja ulazi u stečajnu masu stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika ili drugog zainteresovanog lica sprovodi **postupak naknadne deobe** unovčenjem i raspodelom sredstava ostvarenih prodajom te imovine.

2.13. Reorganizacija

Pored bankrotstva stečajni postupak se u određenim uslovima sprovodi i u formi reorganizacije. *Reorganizacija se sprovodi ako se time obezbeđuje povoljnije namirenje poverilaca u odnosu na bankrotstvo, a posebno ako postoje ekonomski opravdani uslovi za nastavak dužnikovog poslovanja.*

Reorganizacija se sprovodi prema **planu reorganizacije** koji se sačinjava u pisanoj formi. Plan reorganizacije može se podneti istovremeno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka ili nakon otvaranja stečajnog postupka u skladu sa zakonom. Ako se plan reorganizacije podnosi istovremeno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka njegov naziv se menja u **unapred pripremljen plan reorganizacije**, a sadržina i postupak koji se na njega primenjuju određuju se u skladu sa odredbama zakona kojima se to pitanje uređuje. Zakon određuje **obaveznu sadržinu** plana reorganizacije, a nju čine, između ostalih, i: *podaci o delatnosti stečajnog dužnika; popis mera i sredstava za realizaciju plana; detaljnu listu poverilaca; visina novčanih iznosa ili imovine koja će služiti za namirenje poverilaca; rokove za izvršenje plana reorganizacije; spisak članova organa upravljanja i stručnjaka i naknade za njihov rad; godišnje finansijske izveštaje, finansijske projekcije itd.*

Rok sproveđenja plana reorganizacije *ne može biti duži od pet godina.*

Plan reorganizacije **mogu podneti stečajni dužnik, stečajni upravnik, razlučni poverioci** koji imaju najmanje 30% obezbeđenih potraživanja u odnosu na ukupna potraživanja prema stečajnom dužniku, **stečajni poverioci** koji imaju najmanje 30% neobezbeđenih potraživanja u odnosu na ukupna potraživanja prema stečajnom dužniku, kao i **lica koja su vlasnici najmanje 30% kapitala stečajnog dužnika.**

Troškove sačinjavanja i podnošenja plana reorganizacije *snosi predlagač* plana reorganizacije. Kada su predlagači plana stečajni upravnik ili stečajni dužnik troškovi predstavljaju trošak stečajnog postupka.

Plan reorganizacije podnosi se stečajnom sudiji najkasnije 90 dana od dana otvaranja stečajnog postupka, s tim da uz obrazloženi predlog stečajni sudija ovaj rok može produžiti najviše za 60 dana.

Plan reorganizacije se smatra usvojenim u jednoj klasi poverilaca ako su za plan reorganizacije glasali poverioci koji imaju običnu većinu potraživanja od ukupnih potraživanja poverilaca u toj klasi. Plan reorganizacije *se smatra usvojenim* ako ga na propisani način prihvate sve klase i ako je u skladu sa odredbama zakona. **Po pravnosnažnosti rešenja stečajnog sudije o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije stečajni postupak se obustavlja.**

Po donošenju rešenja o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije, sva potraživanja i prava poverilaca i drugih lica i obaveze stečajnog dužnika određene planom reorganizacije *uređuju se isključivo prema uslovima iz plana reorganizacije.* Usvojeni plan reorganizacije je *izvršna isprava* i smatra se *novim ugovorom* za izmirenje potraživanja koja su u njemu navedena.

Donošenjem rešenja o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije prestaju sve posledice otvaranja stečajnog postupka, a u nazivu stečajnog dužnika *briše se oznaka "u stečaju".*

Izvršenjem plana reorganizacije kojim je stečajni dužnik ispunio sve obaveze predviđene planom reorganizacije prestaju potraživanja poverilaca utvrđena planom reorganizacije.

Nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije i prevaran i nazakonit plan kao stečajni razlog za posledicu imaju mogućnost pokretanja stečajnog postupka.

2.14. Međunarodni stečaj

Odredbe o međunarodnom stečaju primenjuju se ako: 1) *strani sud ili drugi strani organ koji sprovodi kontrolu ili nadzor nad imovinom ili poslovanjem dužnika ili strani predstavnik zatraži pomoć u vezi sa stranim postupkom;* 2) *sud ili stečajni upravnik zatraži pomoć u stranoj državi u vezi sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa Zakonom o stečaju;* 3) *se strani postupak vodi istovremeno sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa Zakonom o stečaju.*

Pod stranim postupkom, u smislu zakona, podrazumeva se sudske ili upravne postupke, uključujući i prethodni postupak, koji se sa ciljem kolektivnog namirenja poverilaca putem reorganizacije, bankrotstva ili likvidacije sprovodi u stranoj državi u skladu sa propisom kojim se uređuje insolventnost, a u kojem su imovina i poslovanje dužnika pod kontrolom ili nadzorom stranog suda ili drugog nadležnog organa. **Dužnik** može biti pravno lice koje nema registrovano sedište u Republici Srbiji i fizičko lice koje

nije rezident Republike Srbije u smislu zakona kojim se uređuje porez na dohodak građana.

Merodavno pravo. Na stečajni postupak i njegova dejstva *primenjuje se pravo države u kojoj je stečajni postupak pokrenut*, ako zakonom nije drugačije određeno.

Za dejstvo stečajnog postupka na ugovore o radu *primenjuje se pravo koje je merodavno za ugovor o radu*.

Priznanje stranog postupka i saradnju sa stranim sudovima i drugim nadležnim organima sprovodi sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova, u skladu sa zakonom (*stvarna nadležnost za priznanje stranog postupka i saradnju*).

Priznanje stranog postupka i saradnju sa stranim sudovima i drugim nadležnim organima sprovodi sud na čijem području se nalazi pretežni deo imovine dužnika u Republici Srbiji u slučaju da strani sud ili drugi strani organ koji sprovodi kontrolu ili nadzor nad imovinom ili poslovanjem dužnika ili strani predstavnik zatraži pomoć u vezi sa stranim postupkom, odnosno sud koji sprovodi stečajni postupak u Republici Srbiji u slučajevima ako sud ili stečajni upravnik zatraži pomoć u stranoj državi u vezi sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa zakonom ili se strani postupak vodi istovremeno sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa zajonom (*mesna nadležnost za priznanje stranog postupka i saradnju*).

Stečajni upravnik imenovan u skladu sa zakonom ovlašćen je da preduzima radnje u stranoj državi u ime i za račun stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase, ako je to dopušteno zakonom te države.

Nadležni sud *može da odbije da preduzme radnju* u vezi sa međunarodnim stečajem ako bi takva radnja bila u suprotnosti sa javnim poretkom Republike Srbije.

O zahtevu za priznanje stranog postupka sud odlučuje *u hitnom postupku*. Posle otvaranja stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom čije je registrovano sedište u Republici Srbiji, odnosno čije je središte glavnih interesa u Republici Srbiji, *strani postupak se može priznati samo kao sporedni strani postupak*.

Glava X

POVEZIVANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. Osnovna pravila

Prethodni Zakon o privrednim društvima je pod povezanim društvom *podrazumevao društva koja su sačinjena od dva ili više društava, koja su međusobno povezana*. Ovakvu poludefiniciju povezanog društva važeći Zakon ne sadrži, ali ona proizilazi iz postavljenja instituta povezivanja privrednih društava.

Način povezivanja društva. Privredna društva se mogu povezivati putem: 1) učešća u osnovnom kapitalu ili ortačkim udelima (*društva povezana kapitalom*); 2) ugovora (*društva povezana ugovorom*); 3) kapitala i ugovora (*mešovito povezana društva*).

Zabranjeno je povezivanje privrednih društava suprotno propisima kojima se uređuje zaštita konkurenčije.

Vrste povezanih društava. Privredna društva povezana u smislu odredbi Zakona formiraju: 1) grupu društava (koncern); 2) holding i 3) društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu.

1) Grupa društava (koncern)

Grupa društava postoji *kada kontrolno društvo pored upravljanja društvima obavlja i druge delatnosti*. Grupe društava čine: 1) kontrolno društvo i jedno ili više kontrolisanih društava kojima upravlja kontrolno društvo (*faktička grupa*) ili 2) kontrolno društvo i jedno ili više kontrolnih društava koja su zaključila ugovor o kontroli i upravljanju (*ugovorna grupa*) ili 3) društva koja nisu u međusobno zavisnom položaju, a kojima se upravlja na jedinstven način (*grupa sa odnosima ravnopravnosti*).

2) Holding društvo

Holding društvo je društvo koje kontroliše jedno ili više društava i koje za **isključivu delatnost ima upravljanje i finansiranje** tih društava.

3) Društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu

Društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu su **društva od kojih svako od tih društava poseduje značajno učešće u kapitalu drugog društva**.

2. Ugovori o kontroli i upravljanju

2.1. Pojam, zaključenje, izmene i prestanak

Pojam. Ugovor o kontroli i upravljanju je *ugovor kojim društvo poverava upravljanje i vodenje poslova drugom društvu*. Ako društva koja čine grupu sa odnosima ravnopravnosti (društva koja nisu u međusobno zavisnom položaju, a kojima se upravlja na jedinstven način) zaključe ugovor kojim se uspostavlja upravljanje na jedinstven način, takav ugovor se ne smatra ugovorom o kontroli i upravljanju u navedenom smislu.

Zaključenje ugovora. Ugovor o kontroli i upravljanju zaključuje se *u pisanoj formi i mora biti odobren od strane skupštine svakog društva koje ga je zaključilo tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara*, ako statutom nije određena veća većina. U slučaju ortačkog ili komanditnog društva, ugovor o kontroli i upravljanju odobravaju *svi ortaci, odnosno komplementari*, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, sastavljaju *izveštaj za skupštinu* prilikom donošenja ugovora o kontroli i upravljanju na odobrenje skupštini, u kome moraju navesti i finansijske podatke i podatke o poslovanju društva sa kojima ugovor treba da bude zaključen. U ovom izveštaju obrazlažu se pravni i ekonomski razlozi za zaključenje ugovora i njegov sadržaj, uključujući i iznos naknade

za upravljanje, odnosno način njenog određivanja. Izveštaj može biti sastavljen kao zajednički izveštaj za sva društva koja zaključuju ugovor.

Ugovor o kontroli i upravljanju **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji i ne može stupiti na snagu pre dana registracije. Oglas o zaključenju ugovora objavljuje se na internet stranici registra privrednih subjekata danom registracije tog ugovora, u trajanju od najmanje 90 dana od dana objavljivanja.

Izmena i prestanak ugovora. Ugovor o kontroli i upravljanju menja se po postupku po kojem je i zaključen.

Ako drugačije nije ugovoren, a ugovor o kontroli i upravljanju je zaključen *na neodređeno vreme*, svaka od ugovornih strana ima pravo da ugovor raskine samo sa danom završetka poslovne godine ili drugog ugovorenog obračunskog perioda, obaveštenjem o raskidu koje je u obavezi da svim ostalim ugovornim stranama dostavi u pisanoj formi najmanje 30 dana pre isteka poslovne godine, odnosno drugog ugovorenog obračunskog perioda.

Prestanak ugovora o kontroli i upravljanju po bilo kom osnovu registruje se u skladu sa zakonom o registraciji, i objavljuje se na način predviđen Zakonom i istaknut u prethodnoj tematskoj jedinici. Oglas mora sadržati i obaveštenje poveriocima o njihovom pravu da od kontrolnog društva zahtevaju odgovarajuću zaštitu u pogledu naplate svojih potraživanja prema kontrolisanom društvu.

2.2. Prava, obaveze i odgovornosti iz ugovora o kontroli i upravljanju

Obavezujuća uputstva. U slučaju postojanja ugovora o kontroli i upravljanju, *kontrolno društvo ima pravo da daje obavezujuća uputstva zavisnom društvu o načinu vođenja poslova, rukovodeći se interesima grupe*. Ako je za sprovođenje određenog uputstva potrebna odluka ili odobrenje odbora direktora kontrolisanog društva, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje zavisnim društvom dvodomno, a ta odluka ili odobrenje nisu dati u razumnom roku, direktor, odnosno izvršni odbor kontrolisanog društva dužan je da o tome obavesti kontrolno društvo bez odlaganja, ako drugačije nije predviđeno ugovorom o upravljanju i kontroli. Uputstvo može biti ponovljeno samo uz saglasnost odbora direktora kontrolnog društva, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje kontrolnim društvom dvodomno.

Odgovornost direktora kontrolnog društva. Direktori kontrolnog društva dužni su da obavezujuća uputstva kontrolisanom društvu *daju sa pažnjom dobrog privrednika* pri čemu se odredbe Zakona o posebnim dužnostima direktora shodno primenjuju na direktore kontrolnog društva u odnosu na kontrolisano društvo.

Direktori, odnosno članovi nadzornog odbora **ne odgovaraju za štetu** koja je nastala kao posledica povrede posebnih dužnosti prema društvu utvrđenih odredbama Zakona ako su postupali po obavezujućim uputstvima o načinu vođenja poslova.

Odgovornost kontrolnog društva. Kontrolno društvo odgovara za štetu koju je pretrpelo kontrolisano društvo usled postupanja po obavezujućim uputstvima o načinu vođenja poslova.

2.3. Zaštita akcionara i poverilaca kontrolisanog društva

Isplata naknade. Naknada po osnovu ugovora o kontroli i upravljanju ne može se isplatiti ako je kontrolisano društvo poslovalo sa gubitkom, s tim da se naknada za period poslovanja sa gubitkom može isplatiti u godini kada je kontrolisano društvo ostvarilo dobit. Na potraživanje naknade ne obračunava se kamata.

Primerena naknada spoljnim akcionarima. Spoljni akcionar, u smislu Zakona, je svako akcionar kontrolisanog društva koji nije kontrolno društvo, niti je akcionar kontrolnog društva.

Ugovorom o kontroli i upravljanju mora se odrediti primerena naknada po akciji koju je kontrolno društvo dužno da plaća spoljnim akcionarima na godišnjem nivou. Ova naknada određuje se prema proceni buduće prosečne očekivane dividende po akciji za naredne tri poslovne godine, koju bi društvo isplatilo kada ne bi bio zaključen ugovor o kontroli i upravljanju, a najmanje u visini prosečne dividende po akciji za prethodne tri poslovne godine.

Ako je kontrolno društvo jedini akcionar podređenog društva ugovorom o kontroli i upravljanju ne predviđa se naknada koju je društvo dužno da plaća spoljnim akcionarima na godišnjem nivou.

Za izmene ili prestanak ugovora o kontroli i upravljanju kojim se menja naknada manjinskim akcionarima neophodna je saglasnost tih akcionara koju oni daju kao posebna klasa akcija.

Spoljni akcionar podređenog društva može u roku od tri meseca od dana registracije ugovora o kontroli i upravljanju, odnosno njegovih izmena u skladu sa zakonom o registraciji *tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi primerenu naknadu* ako smatra da je naknada određena ugovorom neprimerena. Ako sud postupajući po zahtevu spoljnog akcionara odredi naknadu u više iznosu od ugovorene, kontrolno društvo ima pravo na raskid ugovora o kontroli i upravljanju u roku od tri meseca od dana pravnosnažnosti odluke suda, bez otkaznog roka.

Pravo na prodaju akcija. Ugovor o kontroli i upravljanju mora predviđati pravo spoljnih akcionara da svoje akcije prodaju kontrolnom društvu po ceni koja odgovara tržišnoj vrednosti akcija utvrđenoj u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju utvrđivanje vrednosti hartija od vrednosti i instrumenata tržišta novca. Umesto isplate cene za akcije spoljnih akcionara ugovor o kontroli i upravljanju može predvideti **pravo na zamenu akcija** za akcije kontrolnog društva, u srazmeri koja je određena ugovorom. Ova srazmera mora odgovarati srazmeri u kojoj bi se vršila zamena akcija kontrolisanog društva za akcije kontrolnog društva u slučaju pripajanja kontrolisanog društva kontrolnom društvu.

U slučaju zamene akcija za akcije kontrolnog društva u srazmeri određenoj ugovorom može se predvideti i **doplata u novcu spoljnim akcionarima**, na koje se primenjuju odredbe o doplati u novcu kod statusnih promena.

Ugovor o kontroli i upravljanju koji ne predviđa pravo spoljnih akcionara da svoje akcije prodaju kontrolnom društvu ili ne određuje cenu koja odgovara tržišnoj vrednosti akcija **ništav je**.

Spoljni akcionar koji smatra da cena za njegove akcije ili srazmera kod zamena akcija za akcije kontrolnog društva nije primerena može u roku od tri meseca od dana registracije ugovora o kontroli i upravljanju, odnosno njegovih izmena, u skladu sa zakonom o registraciji tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi **primerenu cenu, odnosno srazmeru**. Ako sud po zahtevu spoljnog akcionara odredi višu cenu ili povoljniju srazmeru za spoljne akcionare, društvo je u obavezi da odluku suda odmah po pravnosnažnosti objavi na svojoj internet stranici i da je dostavi registru privrednih subjekata radi objavljivanja na internet stranici tog registra. *Odluka suda obavezuje društvo u odnosu na sve spoljne akcionare.*

Zaštita akcionara. Ako ugovor o kontroli i upravljanju prestane da važi, kontrolno društvo je u obavezi da poveriocu kontrolnog društva na njegov pisani zahtev podnet u roku od šest meseci po prestanku važnosti tog ugovora pruži odgovarajuću zaštitu za naplatu njegovih potraživanja koja su nastala pre registracije prestanka važnosti tog ugovora u skladu sa zakonom o registraciji.

Pravo na odgovarajuću zaštitu nemaju poverioci kontrolisanog društva čija su potraživanja obezbeđena ili koja bi u slučaju stečaja kontrolisanog društva bila u prvom ili drugom isplatnom redu u smislu zakona kojim se uređuje stečaj.

Glava XI

OGRANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA I PREDSTAVNIŠTVO STRANOГ PRIVREDNOГ DRUŠTVA

1. Ogranak privrednog društva

Pojam. Ogranak privrednog društva (u daljem tekstu i: ogranak) je *izdvojeni organizacioni deo privrednog društva na teritoriji Republike Srbije preko koga društvo obavlja delatnost u skladu sa zakonom*.

Ogranak *nema svojstvo pravnog lica*, a u pravnom prometu *istupa u ime i za račun privrednog društva*.

Privredno društvo neograničeno odgovara za obaveze prema trećim licima koje nastanu u poslovanju njegovog ogranka.

Obrazovanje ogranka. Ogranak se obrazuje *odlukom* koju donosi skupština, odnosno ortaci ili komplementari, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno. Odluka sadrži naročito: 1) *poslovno ime i matični broj društva*; 2) *adresu ogranka*; 3) *pretežnu delatnost ogranka, koja se može razlikovati od pretežne delatnosti društva*; 4) *lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika ogranka i obim ovlašćenja zastupnika, ako je zastupnik ogranka različit od zastupnika društva*.

Registracija ogranka. Ogranak domaćeg i stranog privrednog društva registruju se u skladu sa zakonom o registraciji. U registru se registruju promene podataka i prestanak, odnosno brisanje ogranka iz registra, u skladu sa zakonom o registraciji.

Dejstvo registracije zastupnika ogranka. Ako je zastupnik ogranka registrovan u skladu sa zakonom o registraciji, to lice smatra se zastupnikom privrednog društva i na pitanja u vezi sa dejstvom ograničenja ovlašćenja za zastupanje prema trećim licima shodno se primenjuju odredbe Zakona koje uređuju ograničenja ovlašćenja zastupnika privrednog društva.

Upotreba poslovnog imena i drugih podataka. U pravnom prometu ogranku *nastupa pod poslovnim imenom privrednog društva, uz navođenje:* 1) da je reč o ogranku; 2) adresu ogranka, ako se razlikuje od adresu sedišta društva; 3) naziv ogranka, ako ga ima.

Na upotrebu poslovnog imena i drugih podataka u dokumentima ogranka shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na upotrebu poslovnog imena i drugih podataka u dokumentima društva.

Na naziv ogranka shodno se primenjuju odredbe Zakona o ograničenju u pogledu poslovnog imena, zaštite naziva društva i ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova.

Prestanak ogranka. Ogranak prestaje: 1) odlukom koju donosi skupština, odnosno ortaci ili komplementari, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno; 2) prestankom postojanja privrednog društva u čijem je sastavu, osim ako u slučaju statusne promene postoji odluka pravnog sledbenika osnivača ogranka o nastavku rada ogranka.

Specifičnosti u vezi sa ogrankom stranog privrednog društva. Ogranak stranog privrednog društva je *njegov izdvojeni organizacioni deo preko kojeg to društvo obavlja delatnost u Republici Srbiji u skladu sa zakonom*. Na delatnosti ogranka stranog privrednog društva shodno se primenjuju odredbe Zakona o delatnosti domaćeg privrednog društva.

Odluka o organizovanju ogranka stranog privrednog društva sadrži naročito: 1) naziv i adresu ogranka; 2) pretežnu delatnost ogranka; 3) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika ogranka i obim ovlašćenja zastupnika; 4) naziv i sedište registra u kom je osnivač ogranka registrovan; 5) naziv, pravnu formu i sedište osnivača ogranka; 6) matični/registarski broj osnivača ogranka; 7) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika osnivača ogranka; 8) podatak o registrovanom kapitalu osnivača, ako se prema pravu države u kojoj je registrovan osnivač takav podatak registruje; 9) adresu za prijem elektronske pošte.

Prilikom registracije ogranka registruju se podaci navedeni u prethodnom stavu, a u skladu sa zakonom o registraciji registruju se i finansijski izveštaji osnivača ako su sastavljeni, podvrnuti reviziji i obelodanjeni na osnovu prava države po kojem osnivač ima tu obavezu.

2. Predstavništvo stranog privrednog društva

Pojam. Predstavništvo stranog privrednog društva (u daljem tekstu i: predstavništvo) je *njegov izdvojeni organizacioni deo koji može obavljati prethodne i pripremne radnje u cilju zaključenja pravnog posla tog društva*.

Predstavništvo *nema svojstvo pravnog lica i može zaključivati samo pravne poslove u vezi svog tekućeg poslovanja*. Strano privredno društvo odgovara za obaveze prema trećim licima koje nastanu u poslovanju njegovog predstavništva.

Obrazovanje predstavništva. Predstavništvo se obrazuje odlukom nadležnog organa stranog privrednog društva. *Odluka o obrazovanju predstavništva* obavezno sadrži: 1) naziv i sedište registra u kom je osnivač predstavništva registrovan; 2) naziv, pravnu formu i sedište osnivača predstavništva; 3) maticni/registarski broj osnivača predstavništva; 4) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika osnivača predstavništva; 5) adresu predstavništva; 6) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika predstavništva; 7) adresu za prijem elektronske pošte.

Prestanak predstavništva. Predstavništvo stranog privrednog društva prestaje: 1) odlukom o prestanku predstavništva; 2) prestankom postojanja osnivača predstavništva, osim ako u slučaju statusne promene postoji odluka pravnog sledbenika osnivača predstavništva o nastavku rada predstavništva.

Registracija predstavništva. Predstavništvo stranog privrednog društva se obavezno registruje u skladu sa zakonom o registraciji. Prilikom registracije predstavništva registruju se podaci koje obavezno sadrži odluka o obrazovanju predstavništva, a u skladu sa zakonom o registraciji registruju se i: 1) promene navedenih obaveznih podataka; i 2) prestanak predstavništva.

Glava XII

EVROPSKO DRUŠTVO

1. Osnovne odredbe

1.1. Pojam

U Republici Srbiji može se osnovati Evropsko akcionarsko društvo (Societas Europea).

Evropsko akcionarsko društvo (u daljem tekstu: evropsko društvo) osniva se u pravnoj formi akcionarskog društva, čiji je osnovni kapital podeljen na akcije koje ima jedan ili više akcionara, koji ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučajevima probijanja pravne ličnosti iz člana 18. Zakona.

1.2. Shodna primena

Na pitanja koja nisu propisana odredbama ovog dela Zakona, primenjuju se odredbe ovog zakona koje se odnose na akcionarsko društvo.

1.3. Sticanje svojstva pravnog lica

Evropsko društvo koje se osniva na teritoriji Republike Srbije stiče svojstvo pravnog lica registracijom u registar privrednih subjekata u skladu sa zakonom o registraciji.

Pravna forma evropskog društva se u poslovnom imenu označava latiničkom oznakom: "SE".

1.4. Način osnivanja evropskog društva

Evropsko društvo na teritoriji Republike Srbije može se osnovati:

1) pripajanjem, odnosno spajanjem akcionarskih društava, od kojih je najmanje jedno registrovano na teritoriji Republike Srbije, a drugo na teritoriji druge države članice, pri čemu se: (1) jedno ili više akcionarskih društava pripajaju akcionarskom društvu registrovanom na teritoriji Republike Srbije, prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, čime društva koja se pripajaju prestaju da postoje bez sprovođenja postupka likvidacije, a društvo sticalac menja pravnu formu u formu evropskog društva ili (2) dva ili više društava spajaju uz osnivanje evropskog društva prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, čime društva koja se spajaju prestaju da postoje bez sprovođenja postupka likvidacije;

2) kao holding koga osnivaju: (1) najmanje dva društva, od kojih je najmanje jedno, društvo iz člana 139. ili člana 245. ovog zakona registrovano na teritoriji Republike Srbije i najmanje jedno, društvo kapitala registrovano na teritoriji druge države članice, ili (2) najmanje dva društva iz člana 139. ili člana 245. ovog zakona registrovana na teritoriji Republike Srbije od kojih svako, u periodu od najmanje dve godine, na teritoriji druge države članice ima registrovan ogrank ili kontrolisano društvo čiji je isključivi vlasnik;

3) osnivanjem kontrolisanog društva u formi evropskog društva, koga osnivaju: (1) najmanje dva društva, od kojih je najmanje jedno, društvo iz člana 139. ili člana 245. ovog zakona registrovano na teritoriji Republike Srbije i najmanje jedno, društvo kapitala registrovano na teritoriji druge države članice ili (2) najmanje dva društva iz člana 139. ili člana 245. ovog zakona registrovana na teritoriji Republike Srbije od kojih svako, u periodu od najmanje dve godine, na teritoriji druge države članice ima registrovan ogrank ili kontrolisano društvo čiji je isključivi vlasnik;

4) promenom pravne forme akcionarskog društva koje u periodu od najmanje dve godine, na teritoriji druge države članice ima registrovano kontrolisano društvo čiji je isključivi vlasnik.

U slučaju označenom kao 2) društva koja osnivaju evropsko društvo kao holding, nastavljaju da postoje.

Promena pravne forme u slučaju označenom kao 4) ne utiče na pravni subjektivitet akcionarskog društva i nema za posledicu osnivanje novog pravnog lica.

1.5. Osnovni kapital

Osnovni kapital evropskog društva izražava se u evrima i iznosi najmanje 120.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Na osnovni kapital evropskog društva, povećanje i smanjenje osnovnog kapitala, akcije i druge hartije od vrednosti primenjuju se odredbe ovog zakona kojima se uređuju akcionarska društva.

1.6. Osnivački akt i statut

Osnivački akt je konstitutivni akt evropskog društva. Evropsko društvo pored osnivačkog akta ima i **statut**, kojim se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa ovim zakonom.

U osnivačkom aktu i statutu evropskog društva sedište društva određuje se u skladu sa odredbama člana 19. Zakona, koje uređuju sedište društva i prijem pošte.

Izmene i dopune statuta donosi skupština evropskog društva dvotrećinskom većinom glasova svih akcionara sa pravom glasa.

Na osnivački akt i statut, ako je reč o elektronskom, odnosno digitalizovanom dokumentu, shodno se primenjuju odredbe člana 11. Zakona, koje uređuju osnivački akt, statut I ugovore u vezi sa društvom.

2. Osnivanje evropskog društva pripajanjem i spajanjem

2.1. Zajednički nacrt ugovora o pripajanju

Nadležni organi društava koja učestvuju u pripajanju pripremaju zajednički nacrt ugovora o pripajanju.

Zajednički nacrt ugovora o pripajanju sadrži naročito:

1) pravnu formu, poslovna imena i registrovana sedišta svih društava koja učestvuju u pripajanju, kao i poslovno ime i sedište evropskog društva;

2) podatke o srazmeri zamene akcija društva prenosioca za akcije u evropskom društvu, kao i visinu novčanog plaćanja ako postoji;

3) način preuzimanja akcija u evropskom društvu i datum od koga te akcije daju pravo učešća u dobiti evropskog društva i sve pojedinosti u vezi tog prava;

4) datum od koga se transakcije društva prenosioca smatraju, u računovodstvene svrhe, transakcijama obavljenim u ime evropskog društva;

5) očekivane posledice pripajanja na zaposlene društva prenosioca;

6) prava koja evropsko društvo daje akcionarima društva koji imaju posebna prava, kao i imaočima drugih hartija od vrednosti, odnosno mere koje se u odnosu na ta lica predlažu;

- 7) sve posebne pogodnosti koje se odobravaju članovima nadležnih organa iz prvog odlomka društava koja učestvuju u pripajanju, kao i stručnim licima koja ocenjuju zajednički nacrt ugovora o pripajanju i sačinjavaju izveštaje o tome;
- 8) predlog osnivačkog akta i statuta evropskog društva;
- 9) ako je to odgovarajuće, informacije o postupcima kojima se određuju uslovi za učestvovanje zaposlenih u odlučivanju i ostvarivanju drugih prava u evropskom društvu, u skladu sa propisima kojima se uređuje učestvovanje zaposlenih u odlučivanju;
- 10) procenu vrednosti imovine i visine obaveza koje se prenose na evropsko društvo i njihov opis, kao i način na koji se taj prenos vrši evropskom društvu;
- 11) datume finansijskih izveštaja koji predstavljaju osnov za pripajanje.

Kad sve akcije u pripojenom društvu ima društvo sticalac, zajednički nacrt ugovora o pripajanju ne mora da sadrži podatke iz drugog odlomka ove tematske jedinice označene tačkama 2) i 3).

2.2. *Objavljanje*

Zajednički nacrt ugovora o pripajanju društvo objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima i dostavlja registru privrednih subjekata radi objavljanja na internet stranici tog registra, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju.

Uz zajednički nacrt ugovora o pripajanju, objavljuju se i:

- 1) podaci o registrima u kojima su upisana društva koja učestvuju u pripajanju i broj pod kojim su ta društva upisana u registar;
- 2) obaveštenje poveriocima i manjinskim akcionarima društava koja učestvuju u pripajanju o načinu na koji je predviđeno da mogu ostvariti svoja prava, kao i o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u dokumente i akte iz člana 577e Zakona;
- 3) obaveštenje članovima društva, predstavnicima zaposlenih, odnosno zaposlenima, o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u izveštaj nadležnog organa o pripajanju društva, i
- 4) obaveštenje članovima društva o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u izveštaj revizora o pripajanju društva.

2.3. *Izveštaj nadležnog organa društva*

Nadležni organ svakog društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije (odbor direktora, odnosno izvršni odbor ako je društvo dvodomno), a koje učestvuje u pripajanju, sačinjava izveštaj o pripajanju iz člana 494. Zakona, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju.

2.4. *Izveštaj revizora o pripajanju*

Svako pojedinačno društvo koje učestvuje u pripajanju imenuje revizora radi revizije zajedničkog nacrt ugovora o pripajanju, koji sačinjava izveštaj o pripajanju najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o pripajanju.

Ako nadležni organ društva koje je registrovano u Republici Srbiji, a koje učestvuje u pripajanju, ne imenuje revizora iz prethodnog stava, na zahtev društva,

nadležni sud, u vanparničnom postupku, imenuje revizora koji sačinjava revizorski izveštaj o pripajanju za to društvo.

Sva društva koja učestvuju u pripajanju mogu sporazumno imenovati jednog revizora, koji sačinjava zajednički izveštaj o pripajanju iz prvog odlomka ove tematske jedinicestava. Izuzetno, izveštaj revizora o pripajanju ne sačinjava se ako se svi članovi društava koja učestvuju u pripajanju izričito saglase da se taj izveštaj ne sačinjava.

Sud u vanparničnom postupku, na zajednički zahtev svih društava koja učestvuju u pripajanju, imenuje revizora koji sačinjava zajednički izveštaj o pripajanju za sva društva i određuje rok u kome je revizor obavezan da ovaj izveštaj dostavi svim društvima koja učestvuju u pripajanju.

Revizor sačinjava izveštaj o pripajanju u pisanoj formi, koji sadrži mišljenje o tome da li je srazmera u skladu sa kojom se vrši zamena akcija pravična i primerena, kao i obrazloženje u okviru kojeg je dužan da navede naročito: 1) koji su metodi procene vrednosti primjeni prilikom utvrđivanja predložene srazmere zamene akcija i koji su ponderi dodeljeni vrednostima dobijenim primenom tih metoda; 2) da li su primjenjeni metodi i ponderi dodeljeni vrednostima dobijenim primenom tih metoda primereni okolnostima tog slučaja, kao i kakva bi srazmara zamene akcija bila da su dodeljeni drugačiji ponderi; 3) koje okolnosti su otežavale procenu vrednosti i obavljanje revizije, ako ih je bilo.

2.5. Usvajanje na skupštini

Na skupštini svakog od društava koja učestvuju u pripajanju, nakon upoznavanja sa izveštajima o pripajanju društva i izveštajem revizora o pripajanju, kao i mišljenjem predstavnika zaposlenih na izveštaj o pripajanju društva, ako je dostavljeno, odlučuje se o usvajaju zajedničkog nacrtu ugovora o pripajanju.

Skupština svakog od društava koja učestvuju u pripajanju ima pravo da sprovodenje pripajanja uslovi hitnim postizanjem sporazuma o načinu učestvovanja zaposlenih u odlučivanju u evropskom društvu.

Kada je društvo sa teritorije Republike Srbije društvo koje se pripaja, a u postupku pripajanja učestvuju društva koja imaju registrovano sedište u drugim državama članicama u kojima nije propisana mogućnosti vođenja sudskih postupaka ispitivanja srazmere zamene akcija, kao i sudskih postupaka u vezi sa ostvarivanjem posebnih prava akcionara koji ne sprečavaju registraciju pripajanja, postupak pripajanja će se sprovesti samo u slučaju da skupštine tih društava izričito prihvate mogućnost vođenja takvih postupaka u Republici Srbiji. Odluka suda obavezuje evropsko društvo i sve njegove akcionare.

Zajednički nacrt ugovora o pripajanju smatra se ugovorom o pripajanju kada ga usvoje skupštine svih društava koja učestvuju u pripajanju.

2.6. Javnobeležnička isprava koja prethodi registraciji

Na zahtev društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, a koje učestvuje u pripajanju, javni beležnik, u skladu sa zakonom kojim se uređuje javno beležništvo, izdaje javnobeležničku ispravu o tome da su sve radnje i aktivnosti u vezi sa

pripajanjem sprovedene u skladu sa odredbama ovog zakona, odnosno da su ispunjeni svi propisani uslovi za pripajanje.

Javni beležnik je ovlašćen da od društva iz rethodnog odlomka zatraži sve podatke, isprave i druge dokumente, kao i da preduzme sve ostale radnje za proveru ispunjenosti uslova za pripajanje.

U slučaju sudske postupke u vezi sa ostvarivanjem posebnih prava akcionara koji ne sprečavaju registraciju pripajanja, javni beležnik u javnobeležničkoj ispravi iz prvog odlomka ove tematske jedinice obavezno navodi da su ti sudske postupci u toku.

2.7. Registracija

Ako se evropsko društvo registruje u Republici Srbiji, registracija se vrši u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i javnobeležnička isprava i potvrda nadležnog organa druge države članice, u kojoj je registrovano društvo koje učestvuje u pripajanju, o ispunjenosti uslova za pripajanje u skladu sa pravom te države, koje ne mogu biti starije od šest meseci od dana njihovog izdavanja.

Evropsko društvo ne može se registrovati, ako nije zaključen sporazum o učestvovanju zaposlenih u evropskom društvu, u skladu sa propisima kojima se uređuje učestvovanje zaposlenih u odlučivanju u evropskom društvu.

Registar privrednih subjekata dužan je da, bez odlaganja, nadležnom organu druge države članice u kojoj je registrovano društvo koje učestvuje u pripajanju, dostavi obaveštenje o registraciji iz prvog odlomka ove tematske jedinice.

Ako je društvo koje se pripaja registrovano u Republici Srbiji, registracija brisanja tog društva iz registra privrednih subjekata vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se registracija brisanja ne može izvršiti pre prijema obaveštenja o izvršenoj registraciji evropskog društva od strane organa nadležnog za registraciju u državi članici u kojoj je registrovano evropsko društvo.

Ako je evropsko društvo registrovano u Republici Srbiji, pripajanje stupa na snagu danom registracije evropskog društva u registru privrednih subjekata.

Ako je društvo koje se pripaja registrovano u Republici Srbiji, pripajanje stupa na snagu danom registracije evropskog društva u registru druge države članice.

2.8. Pravne posledice osnivanja evropskog društva pripajanjem

Osnivanjem evropskog društva pripajanjem nastupaju pravne posledice iz člana 505. Zakona.

Pravne posledice proizvode dejstvo danom registracije evropskog društva.

Ako je za prenos imovine i obaveza sa društva koje se pripaja na evropsko društvo, u skladu sa propisima država članica u kojima su registrovana društva koja učestvuju u pripajanju, potrebno ispuniti posebne uslove, odnosno postupke i procedure da bi taj prenos proizveo pravno dejstvo prema trećim licima, te uslove, odnosno postupke i procedure ispunjavaju društva koja učestvuju u pripajanju ili evropsko društvo.

2.9. Pojednostavljeni postupak osnivanja evropskog društva pripajanjem

Kada u osnivanju evropskog društva pripajanjem učestvuje društvo sticalac koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije i jedini je član društva koje se pripaja, skupština društva sticaoca ne donosi odluku o usvajanju zajedničkog nacrta ugovora o pripajanju, a zajednički nacrt ugovora o pripajanju ne sadrži podatke iz člana 577e stav 2. tač. 2) i 3) Zakona, koji se odnose na podatke o srazmeri zamene akcija društva prenosioca za akcije u evropskom društvu, kao i visinu novčanog plaćanja ako postoji i način preuzimanja akcija u evropskom društvu i datum od koga te akcije daju pravo učešća u dobiti evropskog društva i sve pojedinosti u vezi tog prava. U ovom slučaju ne sačinjava se izveštaj revizora o pripajanju iz člana 577i Zakona.

Kada u osnivanju evropskog društva pripajanjem učestvuje društvo sticalac koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije koje ima najmanje 90% akcija u društvu koje se pripaja, ali ne i sve akcije i druge hartije od vrednosti koje daju pravo glasa, skupština društva sticaoca ne donosi odluku o usvajanju zajedničkog nacrta ugovora o pripajanju, osim u slučaju iz člana 501. stav 1. tačka 3) Zakona, a društvo koje se pripaja nije u obavezi da sačini izveštaj nadležnog organa društva, kao ni izveštaj revizora o pripajanju.

2.10. Učestovanje zaposlenih u odlučivanju

Zaposleni u društvima koja učestvuju u pripajanju imaju pravo da učestvuju u odlučivanju u evropskom društvu koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, u skladu sa propisima kojima se uređuje učestovanje zaposlenih u odlučivanju u evropskom društvu.

Zaposleni u društvu koje se pripaja i koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, imaju pravo da učestvuju u odlučivanju u evropskom društvu koje je registrovano na teritoriji druge države članice, u skladu sa propisima iz stava 1. ovog člana.

2.11. Ništavost registracije

Nakon registracije evropskog društva u Republici Srbiji, registracija se ne može oglasiti ništavom.

2.12. Shodna primena

Odredbe ovog dela Zakona o osnivanju evropskog društva pripajanjem shodno se primenjuju na osnivanje evropskog društva spajanjem.

Ako odredbama ovoga dela Zakona nije drugačije propisano, na osnivanje evropskog društva pripajanjem, odnosno spajanjem shodno se primenjuju odredbe ovog zakona koje se odnose na statusne promene pripajanja i spajanja.

3. Osnivanje evropskog društva kao holdinga

Nadležni organi društava koja učestvuju u osnivanju evropskog društva kao holdinga (u daljem tekstu: holding), pripremaju zajednički plan osnivanja holdinga (u daljem tekstu: plan osnivanja).

Plan osnivanja, osim elemenata iz člana 577e zakona, koji se odnose na zajednički nacrt ugovora o pripajanju, sadrži i planirani osnovni kapital holdinga, kao i planiranu srazmeru akcija, odnosno udela svakog društva koje učestvuje u osnivanju holdinga, a koje članovi moraju uložiti u osnivanje holdinga. Akcije, odnosno udeli koji se ulažu u osnivanje holdinga moraju činiti više od 50% akcija, odnosno udela koje daju pravo glasa.

Na objavljivanje plana osnivanja, izveštaj nadležnog organa, izveštaj revizora i usvajanje na skupštini shodno se primenjuju odredbe čl. 577ž do 577j Zakona.

U roku od tri meseca od dana usvajanja plana osnivanja na skupštini svakog od društava koja učestvuju u osnivanju holdinga, članovi svakog društva obaveštavaju društvo da li će uložiti svoje akcije, odnosno udele u holding. Po isteku ovog roka, ako su ispunjeni uslovi u pogledu minimalnog osnovnog kapitala, a prema srazmeri koja je utvrđena u planu osnivanja, kao i svi drugi uslovi, svako društvo je u obavezi da na svojoj internet stranici, kao i na internet stranici registra u kome je registrovano, objavi da su ispunjeni uslovi za osnivanje holdinga.

Članovi društava koji učestvuju u osnivanju holdinga, koji se u roku od tri meseca od dana usvajanja plana osnivanja nisu izjasnili da li nameravaju da ulože svoje akcije, odnosno udele u holding, mogu se izjasniti u roku od mesec dana od dana objavljivanja obaveštenja na internet stranici.

Osnivački akt i statut holdinga usvajaju se po isteku roka od mesec dana od dana objavljivanja obaveštenja na internet stranici.

3.1. Registracija

Ako se holding registruje u Republici Srbiji, registracija se vrši u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i javnobežnička isprava iz člana 577k Zakona i potvrda nadležnog organa druge države članice, u kojoj je registrovano društvo koje učestvuje u osnivanju holdinga, o ispunjenosti uslova u skladu sa pravom te države, koje ne mogu biti starije od šest meseci od dana njihovog izdavanja.

4. Osnivanje kontrolisanog društva u formi evropskog društva

4.1. Opšta odredba

Na osnivanje kontrolisanog društva u formi evropskog društva, shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na akcionarsko društvo, kao i odredbe čl. 577e do 577nj Zakona.

5. Osnivanje evropskog društva promenom pravne forme akcionarskog društva i promena pravne forme evropskog društva u akcionarsko društvo

5.1. Promena pravne forme akcionarskog društva u evropsko društvo

Jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora akcionarskog društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, a menja pravnu formu u evropsko društvo, priprema plan promene pravne forme (u daljem tekstu: plan promene).

Plan promene naročito sadrži: 1) poslovno ime i adresu sedišta društva koje sprovodi postupak promene pravne forme; 2) predlog osnivačkog akta i statuta evropskog društva; 3) očekivane posledice promene pravne forme na zaposlene, kao i na učestvovanje zaposlenih u odlučivanju i ostvarivanju drugih prava u evropskom društvu; 4) planirani rok za promenu pravne forme; 5) prava za zaštitu akcionara i poverilaca.

Pored plana promene pravne forme, jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o promeni pravne forme, priprema i izveštaj o potrebi sprovođenja postupka promene pravne forme, koji obavezno sadrži razloge i analizu očekivanih efekata promene pravne forme i objašnjenje pravnih posledica promene pravne forme na akcionare i zaposlene.

Ako je upravljanje društvom dvodomno, akta i dokumente, napred navedene, priprema jedan ili više direktora, odnosno izvršni odbor, a nadzorni odbor ih utvrđuje i dostavlja skupštini radi usvajanja.

Aкционарско društvo iz prvog odlomka ove tematske jedinice imenuje revizora radi revizije plana promene, koji sačinjava izveštaj o promeni pravne forme, najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o promeni pravne forme. Ako nadležni organ društva ne imenuje revizora, na zahtev društva, nadležni sud, u vanparničnom postupku, imenuje revizora koji sačinjava revizorski izveštaj o promeni pravne forme.

Revizor sačinjava izveštaj o promeni pravne forme u pisanoj formi, kojim potvrđuje da akcionarsko društvo raspolaže neto imovinom koja je jednaka najmanje njegovom osnovnom kapitalu uvećanom za rezerve, koje se ne raspoređuju.

Na objavljivanje plana promene, izveštaja o potrebi sprovođenja postupka promene pravne forme i revizorskog izveštaja o promeni pravne forme shodno se primenjuju odredbe člana 577ž Zakona.

Odluka o promeni pravne forme donosi se tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ako statutom nije određena veća većina.

Prenos sedišta akcionarskog društva registrovanog na teritoriji Republike Srbije u drugu državu članicu ne može se vršiti istovremeno sa promenom pravne forme u evropsko društvo.

5.2. Registracija

Registracija se vrši u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i javnobeležnička isprava iz člana 577k Zakona koja ne može biti starija od šest meseci od dana njenog izdavanja.

5.3. Promena pravne forme evropskog društva u akcionarsko društvo

Evropsko društvo registrovano na teritoriji Republike Srbije može promeniti pravnu formu u akcionarsko društvo. Promena ove pravne forme može se sprovesti nakon isteka roka od dve godine od dana osnivanja, odnosno nakon usvajanja dva godišnja finansijska izveštaja. Ova promena pravne forme ne utiče na pravni subjektivitet društva i nema za posledicu osnivanje novog pravnog lica.

Na promenu pravne forme evropskog društva u akcionarsko društvo shodno se primenjuju odredbe čl. 577t i 577ć Zakona.

6. Prenos sedišta evropskog društva

6.1. Prenos sedišta evropskog društva registrovanog na teritoriji Republike Srbije u drugu državu članicu

6.1.1. Plan prenosa i javnobeležnička potvrda

Jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora evropskog društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, priprema plan prenosa sedišta. Plan prenosa sedišta naročito sadrži: 1) poslovno ime i adresu sedišta evropskog društva; 2) predloženo novo sedište; 3) predlog izmena statuta evropskog društva; 4) očekivane posledice prenosa sedišta na zaposlene, kao i na učestvovanje zaposlenih u odlučivanju i ostvarivanju drugih prava u evropskom društvu; 5) planirani rok za prenos sedišta; 6) predviđena prava za zaštitu akcionara i poverilaca; 7) predviđenu novčanu naknadu za otkup akcija nesaglasnih akcionara.

Pored plana iz prethodnog odlomka, jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora evropskog društva najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o prenosu sedišta u drugu državu članicu, priprema i izveštaj, koji obavezno sadrži razloge i analizu očekivanih efekata prenosa sedišta i objašnjenje pravnih posledica prenosa sedišta na akcionare i zaposlene. Ako je upravljanje društvom dvodomno, izveštaj se dostavlja nadzornom odboru na usvajanje pre podnošenja skupštini na odobrenje.

Plan prenosa sedišta evropsko društvo objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima i dostavlja registru privrednih subjekata radi objavljivanja na internet stranici tog registra najkasnije dva meseca pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o prenosu sedišta.

Uz plan prenosa objavljuje se i obaveštenje akcionarima i poveriocima o načinu na koji je predviđeno da mogu ostvariti svoja prava, kao i o vremenu i mestu gde mogu, bez naknade, izvršiti uvid u napred navedene dokumente i akte.

Odluka o prenosu sedišta donosi se dvotrećinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije određena veća većina.

Na zahtev evropskog društva koje je registrovano na teritoriji Republike Srbije, a koje vrši prenos sedišta u drugu državu članicu, javni beležnik, u skladu sa zakonom kojim se uređuje javno beležništvo, izdaje javnobeležničku ispravu o tome da su sve radnje i aktivnosti u vezi sa prenosom sedišta sprovedene u skladu sa odredbama ovog zakona, odnosno da su ispunjeni svi propisani uslovi za prenos sedišta.

Pre izdavanja javnobeležničke isprave, evropsko društvo dokazuje da su interesi poverilaca i trećih lica u vezi sa obavezama evropskog društva nastalim pre objavljinjanja plana prenosa sedišta zaštićeni u skladu sa odredbama ovog zakona.

Javni beležnik je ovlašćen da od evropskog društva zatraži sve podatke, isprave i druge dokumente, kao i da preduzme sve ostale radnje za proveru ispunjenosti uslova za prenos sedišta.

U slučaju sudskih postupaka u vezi sa ostvarivanjem posebnih prava nesaglasnih akcionara i zaštite poverilaca, javni beležnik u javnobeležničkoj ispravi obavezno navodi da su ti sudski postupci u toku.

6.1.2. Registracija

Planirani prenos sedišta evropskog društva registruje se u registru privrednih subjekata u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i:

1) javnobeležnička isprava iz člana 577f stav 8. Zakona, koja ne može biti starija od šest meseci od dana izdavanja i 2) izjava direktora ili odbora direktora, odnosno izvršnog odbora da nisu nastupili stečajni razlozi u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, kao i da nisu nastupili razlozi za prinudnu likvidaciju u skladu sa ovim zakonom.

Registracija brisanja evropskog društva iz registra privrednih subjekata vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se registracija brisanja ne može izvršiti pre prijema obaveštenja o izvršenoj registraciji novog sedišta evropskog društva od strane organa nadležnog za registraciju u državi članici u koju se prenosi sedište.

Nakon prenosa sedišta evropskog društva u drugu državu članicu, tužba protiv evropskog društva koja se podnosi radi zaštite pravnog interesa nastalog iz pravnog posla pre prenosa sedišta, podnosi se nadležnom sudu u Republici Srbiji.

6.2. Prenos sedišta evropskog društva registrovanog na teritoriji druge države članice u Republiku Srbiju

6.2.1. Registracija

Ako se sedište evropskog društva prenosi u Republiku Srbiju, registracija se vrši u skladu sa zakonom o registraciji, s tim što se za ovu registraciju podnose i potvrda nadležnog organa države članice u kojoj je registrovano društvo koje prenosi sedište o ispunjenosti uslova za prenos sedišta, u skladu sa pravom te države, koja ne može biti starija od šest meseci od dana izdavanja.

Registar privrednih subjekata u Republici Srbiji, dužan je da bez odlaganja, nadležnom organu druge države članice u kojoj je registrovano evropsko društvo koje prenosi sedište, dostavi obaveštenje o registraciji iz stava 1. ovog člana, radi registracije brisanja evropskog društva iz registra nadležnog organa druge države članice.

Registracija prenosa sedišta evropskog društva iz druge države članice u Republiku Srbiju, stupa na snagu danom registracije prenosa sedišta evropskog društva u registru privrednih subjekata, s tim što se treća lica i dalje mogu pozivati na prethodno registrovano sedište, sve dok se ne izvrši brisanje društva iz prethodnog registra, osim ako evropsko društvo ne dokaže da su ta lica znala za novo registrovano sedište.

7. Upravljanje evropskim društvom

Upravljanje evropskim društvom koje je registrovano u Republici Srbiji može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno, u skladu sa odredbama člana 326. Zakona.

Na jednodomno upravljanje evropskim društvom shodno se primenjuju odredbe čl. 327. do 416. Zakona. Izuzetno od odredaba ovih članova, u evropskom društvu mora biti obrazovan odbor direktora, a sednice odbora direktora održavaju se najmanje jednom u tri meseca.

Na dvodomno upravljanje evropskim društvom shodno se primenjuju odredbe čl. 327. do 381. Zakona i odredbe čl. 417. do 467. Zakona.

Odredbe Zakona koje se odnose na skupštinu akcionarskog društva shodno se primenjuju i na skupštinu evropskog društva.

8. Prestanak evropskog društva i obaveza objavljivanja

8.1. Likvidacija i stečaj evropskog društva

Odredbe Zakona o privrednim društvima koje uređuju likvidaciju privrednih društava shodno se primenjuju i na likvidaciju evropskog društva.

Odredbe zakona kojim se uređuje stečaj shodno se primenjuju i na stečaj evropskog društva.

Objavljivanje u Službenom listu Evropske unije

Registar privrednih subjekata u roku od mesec dana od dana registracije osnivanja evropskog društva, brisanja evropskog društva iz registra i prenosa sedišta, dostavlja Kancelariji za zvanična izdanja Evropskih zajednica obaveštenje o registrovanim podacima radi objavljivanja u "Službenom listu Evropske unije".

Glava XIII

POSLOVNA UDRUŽENJA

Poslovno udruženje je pravno lice koje osnivaju dva ili više privrednih društava ili preduzetnika, radi postizanja zajedničkih interesa. Poslovno udruženje stiče svojstvo

pravnog lica registracijom u skladu sa zakonom o registraciji. Pravna forma poslovnog udruženja se u poslovnom imenu označava sa: "*poslovno udruženje*" ili "*p.u.*" ili "*pu*".

Poslovno udruženje *ne može obavljati delatnost radi sticanja dobiti*, već *samo radi postizanja zajedničkih interesa svojih članova*.

Poslovno udruženje *ne može promeniti pravnu formu u formu privrednog društva*.

Na pitanja u vezi sa poslovnim udruženjima koja nisu uređena Zakonom o privrednim društvima *shodno se primenjuju propisi* kojima se uređuje položaj udruženja (Zakon o udruženjima).

Glava XIV

EVROPSKA EKONOMSKA INTERESNA GRUPACIJA

1. Osnovne odredbe

1.1. *Pojam i pravni položaj*

U Republici Srbiji može se osnovati Evropska ekonomski interesna grupacija.

Evropska ekonomski interesna grupacija koja se osniva na teritoriji Republike Srbije (u daljem tekstu: grupacija) je pravno lice koje osnivaju najmanje dva privredna društva, preduzetnika, odnosno druga pravna ili fizička lica koja obavljaju poljoprivrednu ili drugu delatnost u skladu sa zakonom, od kojih je najmanje jedno registrovano na teritoriji Republike Srbije, a drugo na teritoriji druge države članice.

1.2. *Cilj osnivanja i aktivnosti grupacije*

Grupacija se osniva radi lakšeg ostvarivanja, razvoja, usklađivanja i zastupanja privrednih i drugih ekonomskih interesa i aktivnosti njenih članova.

Grupacija nema sopstvenu delatnost, a poslove i aktivnosti koje preduzima radi ostvarivanja cilja zbog kojeg je osnovana predstavlja dopunsku, odnosno pomoćnu aktivnost u obavljanju delatnosti njenih članova.

Cilj grupacije nije sticanje sopstvene dobiti.

Grupacija može imati predstavništvo u drugoj državi članici.

Evropska ekonomski interesna grupacija koja je registrovana na teritoriji druge države članice može imati predstavništvo u Republici Srbiji.

Grupacija ne može: 1) neposredno ili posredno, upravljati ili vršiti nadzor nad delatnostima svojih članova ili drugih privrednih društava, naročito u pogledu zaposlenih i drugih angažovanih lica, finansija i ulaganja; 2) neposredno ili posredno, po bilo kom osnovu, imati u vlasništvu akcije ili udele u osnovnom kapitalu svojih članova, s tim da može posedovati akcije ili udele u drugim privrednim društvima, ako je to u interesu njenih članova i ako je neophodno za ostvarivanje ciljeva grupacije; 3) zapošljavati više od 500 lica; 4) direktoru člana grupacije ili sa njim povezanom licu davati zajam ili u

korist tih lica raspolagati imovinom grupacije, niti se preko grupacije može vršiti prenos imovine sa člana grupacije na njegovog direktora ili sa njim povezanog lica; 5) biti član druge grupacije; 6) ne može promeniti pravnu formu u formu privrednog društva ili druge oblike organizovanja, niti sprovoditi statusne promene.

1.3. *Osnivanje grupacije*

Osnivački akt grupacije je ugovor o osnivanju grupacije, koji se sačinjava u pisanoj formi.

Lica koja osnivaju grupaciju i lica koja joj naknadno pristupe su članovi grupacije.

Grupacija se može osnovati na određeno ili neodređeno vreme. Smatra se da je grupacija osnovana na neodređeno vreme, ako ugovorom o osnivanju grupacije nije drugačije određeno.

Potpisi na ugovoru iz prvog odlomka ove tematske jedinice overavaju se u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, s tim da overu potpisa, ako je reč o elektronskom dokumentu, zamenjuje kvalifikovani elektronski potpis članova grupacije, osim ako to nije u suprotnosti sa propisima kojima se uređuje promet nepokretnosti.

Ugovor o osnivanju grupacije sadrži naročito: 1) poslovno ime, odnosno naziv grupacije uz navođenje oznake "Evropska ekonomska interesna grupacija" ili "EEIG"; 2) sedište i adresu sedišta grupacije; 3) cilj radi koga se osniva grupacija; 4) poslovno ime, odnosno naziv, pravnu formu, odnosno lično ime, uključujući jedinstveni matični broj građana ili broj pasoša i državu izdavanja pasoša za stranca, registrovano sedište i adresu člana grupacije, uključujući i datum i broj pod kojim je taj član grupacije registrovan u odgovarajućem registru; 5) vreme trajanja grupacije, ako se osniva na određeno vreme.

Ugovorom o osnivanju grupacije uređuju se i finansiranje i upravljanje grupacijom, sticanje i prestanak svojstva člana grupacije, prestanak grupacije, kao i druga pitanja od značaja za rad grupacije.

1.4. *Registracija grupacije*

Na registraciju grupacije koja se osniva na teritoriji Republike Srbije shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju udruženja, osim ako ovim delom zakona nije drugačije propisano.

U registru udruženja, obavezno se registruju i: 1) ugovor o osnivanju grupacije i njegove izmene; 2) podaci o članovima grupacije iz člana 580g stav 5. tačka 4) Zakona; 3) zastupnici grupacije i podaci iz člana 580g stav 5. tačka 4) Zakona za zastupnike, ograničenja ovlašćenja zastupnika, kao i promene podataka o zastupnicima; 4) obaveštenje o osnivanju, odnosno prestanku predstavništva grupacije u drugoj državi članici; 5) odluka nadležnog suda o zabrani rada grupacije; 6) podaci o promeni članova grupacije; 7) podaci o likvidaciji i stečaju grupacije; 8) prestanak grupacije; 9) promena sedišta grupacije; 10) klauzula ugovora o osnivanju grupacije ili drugi odgovarajući pisani dokument, kojim se novi član grupacije izuzima od obaveze plaćanja dugova i drugih obaveza grupacije koji su nastali pre njegovog pristupanja.

U registru stranih udruženja, u skladu sa zakonom kojim se uređuju udruženja, registruje se predstavništvo Evropske ekonomske interesne grupacije koja je registrovana na teritoriji druge države članice.

Registar udruženja, odnosno register stranih udruženja u roku od mesec dana od dana registracije dostavlja Kancelariji za zvanična izdanja Evropskih zajednica podatke napred navedene radi objavlјivanja u "Službenom listu Evropske unije".

1.5. Sticanje svojstva pravnog lica

Grupacija koja se osniva na teritoriji Republike Srbije stiče svojstvo pravnog lica registracijom u registru udruženja u skladu sa zakonom kojim se uređuju udruženja.

Pravna forma grupacije se u poslovnom imenu označava sa: "Evropska ekonomska interesna grupacija" ili "EEIG".

1.6. Finansiranje grupacije

U zavisnosti od cilja osnivanja grupacije i potrebnih sredstava za osnivanje i rad grupacije, grupacija se može osnovati i finansirati od uloga članova grupacije ili članarina, u skladu sa ugovorom o osnivanju grupacije.

Ulozi članova mogu biti novčani i nenovčani.

Nenovčani ulozi mogu biti u stvarima, pravima, radu, uslugama i veštinama.

Članovi grupacije stiču udele u grupaciji srazmerno svojim ulozima, osim ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Udeli u grupaciji ne mogu se sticati objavlјivanjem javnog poziva.

Ugovor o osnivanju grupacije sadrži iznos i rok za uplatu novčanog uloga člana grupacije, opis vrste, vrednost, način i rok za unos nenovčanog uloga člana grupacije, odnosno iznos, rok i način plaćanja članarine.

Grupacija se može finansirati i iz kredita, kao i na drugi zakonom dozvoljen način.

1.7. Odgovornost za obaveze grupacije

Članovi grupacije su neograničeno solidarno odgovorni celokupnom svojom imovinom za obaveze grupacije.

Lice koje posle osnivanja grupacije stekne svojstvo člana odgovara za obaveze grupacije, uključujući i obaveze nastale pre njegovog pristupanja grupaciji. Izuzetno, klauzulom ugovora o osnivanju grupacije ili drugim odgovarajućim pisanim dokumentom, novi član grupacije može biti izuzet od obaveze plaćanja dugova i drugih obaveza grupacije koji su nastali pre njegovog pristupanja grupaciji.

Ograničenje odgovornosti iz stava 3. ovog člana proizvodi pravno dejstvo prema trećim licima od dana objavlјivanja na internet stranici registra udruženja.

Poverioci ne mogu zahtevati namirenje potraživanja od člana grupacije, u skladu sa prvim odlomkom ove tematske jedinice, pre okončanja likvidacije grupacije, osim ako su prvo zahtevali namirenje potraživanja od grupacije, a grupacija ne izmiri dospela potraživanja u predviđenom roku.

Članovi grupacije odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze grupacije u likvidaciji i nakon brisanja grupacije iz registra udruženja.

Svaki član grupacije kome prestaje članstvo u grupaciji i dalje odgovara neograničeno solidarno za obaveze grupacije koje su nastale pre prestanka njegovog članstva.

Potraživanja poverilaca prema članovima grupacije iz prethodna dva odlomka ove tematske jedinice zastarevaju u roku od pet godina od dana brisanja grupacije iz registra udruženja, odnosno od dana prestanka članstva.

Za obaveze proistekle iz aktivnosti koje su preduzete u ime grupacije, pre njene registracije, neograničeno solidarno odgovaraju lica koja su te aktivnosti preduzela, ako grupacija nakon registracije ne preuzme obaveze proistekle iz tih aktivnosti.

1.8. Promena i prenos sedišta

Odluku o promeni sedišta grupacije donose članovi grupacije jednoglasno, osim ako ugovorom o osnivanju grupacije nije drugačije određeno.

Sedište grupacije može se preneti u drugu državu članicu.

Zastupnik grupacije sačinjava predlog odluke o prenosu sedišta.

Predlog odluke o prenosu sedišta, grupacija objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima i dostavlja registru udruženja radi objavlјivanja na internet stranici tog registra, najkasnije dva meseca pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o prenosu sedišta.

Skupština grupacije donosi odluku o prenosu sedišta jednoglasno.

Odluka o prenosu sedišta stupa na snagu danom registracije novog sedišta u nadležnom registru države članice u koju se prenosi sedište.

Registracija brisanja grupacije iz registra zbog prenosa sedišta, ne može se izvršiti pre prijema obaveštenja o izvršenoj registraciji novog sedišta od strane organa nadležnog za registraciju u državi članici u koju se prenosi sedište.

1.9. Organi grupacije

Organi grupacije su: 1) skupština i 2) jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora.

Ugovorom o osnivanju grupacije mogu se predvideti i drugi organi i njihova ovlašćenja.

Skupština grupacije

Skupštinu grupacije čine svi članovi grupacije.

Svaki član grupacije ima jedan glas.

Ugovorom o osnivanju grupacije može se predvideti da pojedini članovi grupacije imaju više od jednog glasa, s tim da nijedan član ne može imati većinu od ukupnog broja glasova.

Skupština grupacije odluke donosi jednoglasno, osim ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Jednoglasna odluka skupštine obavezna je za: 1) izmenu ciljeva grupacije; 2) izmenu broja glasova koji se dodeljuju određenom članu; 3) izmenu načina glasanja i broja glasova potrebnih za donošenje odluka; 4) produženje vremena trajanja grupacije, ako je osnovana na određeno vreme i 5) izmenu učešća članova grupacije u finansiranju grupacije.

Direktori grupacije

Grupacija ima jednog ili više direktora koji su zakonski zastupnici grupacije, koji mogu biti imenovani ugovorom o osnivanju grupacije ili odlukom skupštine.

Ugovorom o osnivanju grupacije određuje se broj direktora, a uslovi za imenovanje, ovlašćenja i opoziv direktora mogu biti određeni jednoglasnom odlukom skupštine, ako to ugovorom o osnivanju nije određeno.

Direktor iz prvog odlomka ove tematske jedinice može biti svako poslovno sposobno fizičko lice.

Direktor grupacije ne može biti lice: 1) koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet privrednih društava, odnosno drugih pravnih lica; 2) koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora; 3) kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanja delatnosti, za vreme dok traje ta zabrana.

Svaki direktor je ovlašćen da samostalno zastupa grupaciju, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Pravni poslovi i radnje koje preduzima direktor prema trećim licima obavezuju grupaciju i u slučaju kada su ti poslovi i radnje preuzeti izvan ciljeva grupacije, osim ako grupacija dokaže da je treće lice znalo ili moralo znati da su ti poslovi i radnje izvan ciljeva grupacije.

Direktor je dužan da postupa u skladu sa ograničenjima svojih ovlašćenja koja su utvrđena ugovorom o osnivanju grupacije ili odlukom skupštine.

Ograničenja ovlašćenja direktora ne mogu se isticati prema trećim licima. Izuzetno od navedenog ograničenja ovlašćenja direktora u vidu zajedničkog zastupanja, odnosno obaveznog supotpisa mogu se isticati prema trećim licima, ako su registrovana u skladu sa članom 580d Zakona.

1.10. Pristupanje novog člana

Odluku o pristupanju novih članova, skupština grupacije donosi jednoglasno.

1.11. Prestanak svojstva člana

Svojstvo člana grupacije prestaje u slučaju: 1) istupanja člana; 2) isključenja člana; 3) brisanja člana koji je pravno lice iz nadležnog registra, kao posledice likvidacije, prinudne likvidacije ili zaključenja stecaja; 4) prenosa celokupnog udela; 5) smrti člana grupacije; 6) u drugim slučajevima određenim ugovorom o osnivanju grupacije.

Nakon prestanka svojstva člana grupacije u slučajevima iz prvog odlomka ove tematske jedinice, grupacija nastavlja da postoji pod uslovima predviđenim u ugovoru o osnivanju ili jednoglasnom odlukom preostalih članova, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

1) Istupanje člana

Član grupacije može istupiti iz grupacije pod uslovima i na način određenim ugovorom o osnivanju, a ako ugovorom o osnivanju to nije određeno, o istupanju člana grupacije odlučuje skupština grupacije jednoglasno.

Svaki član grupacije može istupiti iz grupacije iz opravdanog razloga.

Član grupacije koji istupa iz grupacije ne može glasati u skupštini kada se donosi odluka o njegovom istupanju.

2) Isključenje člana

Član grupacije može biti isključen iz grupacije na osnovu odluke skupštine grupacije, pod uslovima i na način određen ugovorom o osnivanju.

Grupacija može tužbom, koju podnosi nadležnom sudu prema mestu sedišta grupacije, zahtevati isključenje člana grupacije iz razloga koji su određeni ugovorom o osnivanju grupacije, a naročito ako član grupacije svojim radnjama i propuštanjem protivno ugovoru o osnivanju sprečava ili u značajnoj meri otežava aktivnosti grupacije, ne izvršava posebne obaveze prema grupaciji utvrđene ugovorom o osnivanju i namerno ili grubom nepažnjom prouzrokuje štetu grupaciji. Tužbu mogu zajedno podneti članovi grupacije koji čine većinu, osim ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Član grupacije ne može glasati u skupštini kada se donosi odluka o njegovom isključenju iz grupacije.

3) Prenos udela

Svaki član grupacije može preneti svoj udeo u grupaciji, ili deo udela, drugom članu grupacije ili trećem licu.

Odluku o prenosu udela skupština grupacije donosi jednoglasno.

Član grupacije koji prenosi svoj udeo ili deo udela ne može glasati u skupštini kada se donosi odluka o prenosu udela.

Udeo kao sredstvo obezbeđenja

Član grupacije može svoj udeo koristiti kao sredstvo obezbeđenja samo ukoliko skupština grupacije to odobri, osim ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ovu odluku skupština grupacije donosi jednoglasno.

Član grupacije koji svoj udeo koristi kao sredstvo obezbeđenja ne može glasati u skupštini kada se donosi odluka skupštine.

Lice u čiju korist je dato sredstvo obezbeđenja iz prvog odlomka ove tematske jedinice, ne može na osnovu sredstva obezbeđenja postati član grupacije.

4) Prestanak svojstva člana usled smrti

U slučaju smrti člana grupacije, njegov naslednik ne može nastaviti članstvo u grupaciji, osim ako ugovorom o osnivanju grupacije nije drugačije određeno.

U slučaju da naslednik ne može nastaviti članstvo u grupaciji ili ne prihvati članstvo u grupaciji, grupacija je obavezna da nasledniku isplati protivvrednost udela u grupaciji.

Obaveza obaveštavanja o prestanku svojstva člana grupacije

Direktor, odnosno direktori grupacije o prestanku svojstva člana bez odlaganja obaveštavaju ostale članove grupacije i registru udruženja podnose prijavu za upis promene člana grupacije. Prijavu za upis promene, može podneti i član kome prestaje svojstvo člana ili bilo koji drugi član grupacije.

Posledice prestanka svojstva člana

Vrednost prava i obaveza člana grupacije kome prestaje svojstvo člana, osim u slučaju iz člana 580o Zakona, koji uređuje prenos udela, utvrđuje se na osnovu stanja aktive i pasive grupacije u trenutku prestanka svojstva člana. Vrednost prava i obaveza ne može se unapred odrediti.

1.12. Raspodela dobiti i pokriće gubitaka

Dobit koju grupacija eventualno ostvari obavljanjem aktivnosti predstavlja dobit članova i raspodeljuje se između članova u srazmeri određenoj ugovorom o osnivanju grupacije, a ako ovim ugovorom srazmara nije određena, dobit se raspodeljuje između članova na jednakе delove.

Članovi grupacije učestvuju u pokriću gubitaka grupacije u srazmeri određenoj ugovorom o osnivanju grupacije, a ako ovim ugovorom srazmara nije određena, članovi grupacije učestvuju u pokriću gubitaka grupacije u jednakim delovima.

1.13. Prestanak grupacije

Grupacija prestaje brisanjem iz registra udruženja u slučaju:

1) likvidacije grupacije usled: (1) isteka vremena na koje je osnovana; (2) ispunjenja cilja zbog kojeg je grupacija osnovana ili je njegovo postizanje onemogućeno; (3) odluke skupštine; (4) sudske odluke; (5) ako je u grupaciji ostao samo jedan član ili kada grupacija ostane bez člana koji je registrovan u drugoj državi članici; (6) nastupanja drugog razloga određenog ugovorom o osnivanju.

2) zaključenja stečaja grupacije.

Ako u roku od tri meseca od nastanka uslova iz stava 1. tačka 1) podtač. (1) i (6), skupština grupacije ne doneše odluku kojom se utvrđuje prestanak grupacije, svaki član grupacije može podneti tužbu nadležnom sudu za donošenje te odluke.

Direktor, odnosno direktori grupacije odluku o prestanku grupacije bez odlaganja, dostavljaju registru udruženja radi registracije.

Odluku iz drugog odlomka ove tematske jedinice registru udruženja može dostaviti i svaki član grupacije.

Prestanak grupacije po odluci suda

Po tužbi nadležnog organa ili zainteresovanog trećeg lica koje za to ima pravni interes, ako su učinjene povrede odredaba člana 580v i člana 580u stav 1. tačka 1) podtačka (5) Zakona, nadležni sud donosi odluku o prestanku grupacije, osim ako se razlozi za podnošenje tužbe otklone pre nego što se ta odluka doneše.

Po tužbi člana grupacije, sud može doneti odluku o prestanku grupacije kada za to postoji opravdan razlog.

Ništavost osnivačkog akta i zabrana rada grupacije

Osnivački akt grupacije je ništav ako su ciljevi grupacije koji se navode u osnivačkom aktu suprotni prinudnim propisima ili javnom interesu.

Ništavost osnivačkog akta utvrđuje nadležni sud.

Ako grupacija obavlja bilo koju aktivnost u Republici Srbiji koja je protivna javnom interesu, Ustavni sud donosi odluku o zabrani rada grupacije.

Likvidacija grupacije

Odredbe ovog zakona o likvidaciji shodno se primenjuju i na likvidaciju grupacije.

Do okončanja likvidacije grupacija ima pravnu i poslovnu sposobnost.

Stečaj grupacije

Stečaj nad grupacijom može se otvoriti u slučaju postojanja stečajnog razloga u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

Otvaranje stečaja nad grupacijom ne znači otvaranje stečaja nad članovima grupacije.

Glava XV

SPECIJALIZOVANE ORGANIZACIJE I PRIVREDNA DRUŠTVA U ŠIREM SMISLU

1. Banke

Bankarski poslovi predstavljaju stari pravno-ekonomski institut koji datira iz ranih društvenih zajednica, nastao iz potrebe podržavanja trgovinske delatnosti već u starom veku u vavilonskom, grčkom i rimskom pravu. Najpre u vidu pozajmljivanja novca uz kamatu, menjačkih, posredničkih, depozitnih i poslova plaćanja za račun svojih

klijenata.⁶³ Reč banka potiče od latinske reči *banco*, što označava klupu, tezgu, šalter, postavljene na ulici, gde su se razmenjivale različite vrste novca.⁶⁴ Prva banka, u savremenom smislu, osnovana je, po mišljenju hroničara prava u Italiji u Čenovi 1407. godine pod nazivom *Casa di St. Gorgio* u formi akcionarskog društva.

Način i postupak osnivanja banke, njeno poslovanje i organizacija, način upravljanja bankama i odnos sa klijentima, kontrola banaka, prestanak njihovog rada i ostala pitanja vezana za njenu delatnost u Republici Srbiji uređena su **Zakonom o bankama**⁶⁵. Veliki privredni značaj banaka zahteva njihovu statusnu uređenost posebnim zakonom, što njihovo poslovanje stavlja institucionalno pod nadzor države.

1.1. Pojam i osnivanje

1.1.1. Pojam

U teoriji i praksi postoje različite definicije banke, ali sve one predstavljaju modifikaciju činjenice da je banka **posrednik u finansijskim transakcijama** između zainteresovanih učesnika, klijenata i trećih lica. Zakon o bankama u članu 2. stav 2. banku definiše kao "*akcionarsko društvo sa sedištem u Republici Srbiji, koje ima dozvolu za rad Narodne banke Srbije i obavlja depozitne i kreditne poslove, a može obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom*". Radi se o definiciji opšteg karaktera koja ostavlja mogućnost da banka obavlja i druge poslove za koje joj zakon osigura pravni osnov, ali njeni konstitutivni elementi: forma akcionarskog društva; obaveznost sedišta u Republici Srbiji kao domaćoj državi; obaveznost posedovanja dozvole za rada (saglasnost za osnivanje) Narodne banke Srbije; obavezna delatnost kroz obavljanje depozitnih i kreditnih poslova i mogućnost obavljanja fakultativnih delatnosti u skladu sa zakonom, predstavljaju osnovne osobine pravnog položaja banke.

1.1.2. Osnivanje

Po **pravnoj formi** banka se osniva **kao akcionarsko društvo**, što je restriktivna odredba zakona koja ne ostavlja mogućnost drugačije pravne forme.

Banku mogu osnovati **domaća i strana pravna i fizička lica (osnivači banke)**.

Osnivači banke obezbeđuju sredstva za **osnivački kapital banke**, koji može biti u novčanom i nenovčanom obliku (stvari i prava koji su u funkciji poslovanja banke). **Novčani deo** osnivačkog kapitala banke **ne može biti manji od 10.000.000 (deset miliona) evra u dinarskoj protivvrednosti**, prema zvaničnom srednjem kursu na dan uplate. Izuzetno, novčani deo osnivačkog kapitala banke za posebne namene ne može biti manji od 5.000.000 (pet miliona) evra u dinarskoj protivvrednosti, prema zvaničnom srednjem kursu na dan uplate. **Osnivači banke ne mogu povlačiti sredstva uložena u osnivački kapital banke**. Na procenu uloga u stvarima i pravima koji su u funkciji poslovanja banke primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva koje se odnose na

⁶³ S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav. delo*, str. 109.

⁶⁴ D. Kostadinović, *nav.delo*, str. 299.

⁶⁵ "Službeni glasnik RS", br.107/2005 , 91/2010 i 14/2015.

akcionarsko društvo. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način obezbeđivanja sredstava koja čine osnivački kapital.

Osnivački akt banke sadrži: 1) *poslovno ime i sedište pravnog lica osnivača banke, odnosno ime i prebivalište fizičkog lica osnivača banke;* 2) *poslovno ime i sedište banke;* 3) *iznos ukupnog osnivačkog kapitala banke u novčanom i nenovčanom obliku, kao i udio svakog osnivača u tom kapitalu;* 4) *rok do kog su osnivači banke dužni da uplate novčana sredstva, odnosno da nenovčana sredstva prenesu u osnivački kapital banke;* 5) *prava, obaveze i odgovornosti osnivača banke;* 6) *broj akcija banke i njihovu nominalnu vrednost kod prvog izdavanja, vrste i klase akcija koje je banka ovlašćena da izda, kao i prava iz akcija svake klase;* 7) *poslove koje banka obavlja;* 8) *način pokrića gubitka banke;* 9) *način rešavanja sporova među osnivačima banke;* 10) *prava osnivača banke u slučaju statusnih promena banke;* 11) *ukupni ili procenjeni iznos troškova u vezi sa osnivanjem banke;* 12) *druge elemente, odnosno podatke.*

Narodna banka Srbije može propisati da osnivački akt banke *sadrži i druge obavezne elemente, odnosno podatke.*

Banka ima **statut**. Statut banke sadrži: 1) organizaciju i način poslovanja banke; 2) pitanja o kojima odlučuje skupština banke; 3) pitanja o kojima odlučuju drugi organi banke, sastav i postupak odlučivanja ovih organa, kao i mandat članova tih organa; 4) mere i odgovornost organa banke za obezbeđenje likvidnosti i solventnosti banke; 5) prava, obaveze i odgovornost članova upravnog i izvršnog odbora banke i drugih lica s posebnim ovlašćenjima i odgovornostima utvrđenih statutom banke; 6) ovlašćenje za potpisivanje i zastupanje banke; 7) način vršenja unutrašnje kontrole i unutrašnje revizije banke; 8) podatke i isprave koji se smatraju poslovnom tajnom banke i način postupanja s tim podacima i ispravama; 9) druge elemente, odnosno podatke.

Narodna banka Srbije može propisati da statut banke sadrži *i druge obavezne elemente, odnosno podatke.*

Preliminarno odobrenje i dozvola za rad

Preliminarno odobrenje. Osnivači banke podnose Narodnoj banci Srbije zahtev za preliminarno odobrenje za osnivanje banke, uz koji dostavljaju: podatke o osnivačima banke, iznosu njihovih uloga i broju, vrsti i nominalnom iznosu akcija koje stiču; osnivački akt i predlog statuta banke; izjavu da će novčani deo osnivačkog kapitala uplatiti na privremeni račun kod Narodne banke Srbije; izjavu da će nenovčana sredstva preneti u osnivački kapital banke; podatke o svim licima koja će imati učešće u banci i o osnovu tog učešća; imena predloženih članova upravnog i izvršnog odbora banke i podatke o njihovoj kvalifikaciji, iskustvu i poslovnoj reputaciji; predlog programa aktivnosti banke za period od tri godine i predlog plana poslovne politike banke; predlog procedura za upravljanje rizicima i za unutrašnju kontrolu banke; dokaz da je nadležno regulatorno telo države porekla odobrilo stranoj banci ili drugom stranom licu iz finansijskog sektora učešće u osnivanju banke u Republici Srbiji ili dokaz da takvo odobrenje nije potrebno prema propisima te države ako se banka osniva kao zavisno društvo strane banke ili drugog stranog lica iz finansijskog sektora koje je predmet kontrole, odnosno nadzora ovog regulatornog tela; dokaze o ispunjenosti uslova iz člana 94. stav 4. ovog zakona ako je osnivač banke strana banka ili strano lice iz finansijskog sektora koje je predmet kontrole, odnosno nadzora regulatornog tela države porekla.

Narodna banka Srbije može zahtevati da joj osnivači banke dostave i druge podatke i dokumente. O zahtevu za preliminarno odobrenje za osnivanje banke Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 90 dana od dana prijema urednog zahteva.

Osnivači banke dužni su da, najkasnije u roku od 60 dana od dana dobijanja preliminarnog odobrenja, Narodnoj banci Srbije podnesu zahtev za izdavanje dozvole za rad banke. Ako osnivači banke zahtev ne podnesu u roku, preliminarno odobrenje prestaje da važi.

Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način dobijanja preliminarnog odobrenja.

Narodna banka Srbije odbije zahtev za preliminarno odobrenje za osnivanje banke ako nisu ispunjeni uslovi za odgovarajuće poslovanje predviđeni zakonom.

Ako se posle davanja preliminarnog odobrenja promene podaci ili dokumenti, osnivači banke dužni su da o tome bez odlaganja obaveste Narodnu banku Srbije, posle čega će Narodna banka Srbije ukinuti rešenje o davanju preliminarnog odobrenja ako više nisu ispunjeni uslovi za davanje tog odobrenja.

Osnivači banke kojima je zahtev za preliminarno odobrenje odbačen ili odbijen ili je dato preliminarno odobrenje prestalo da važi ne mogu ponovo podneti ovaj zahtev u roku od jedne godine od dana odbacivanja ili odbijanja tog zahteva, odnosno prestanka važenja preliminarnog odobrenja.

Nakon dobijanja preliminarnog odobrenja a pre upisa banke u registar privrednih subjekata, osnivači banke mogu, u ime banke u osnivanju, obavljati samo poslove koji se odnose na ispunjenje uslova neophodnih za dobijanje dozvole za rad banke i za upis u registar.

Dozvola za rad. Dozvolu za rad banke Narodna banka Srbije daje posle davanja preliminarnog odobrenja i podnošenja zahteva za davanje ove dozvole. Uz zahtev za davanje dozvole osnivači banke dostavljaju: 1) *dokaz o uplati novčanog dela osnivačkog kapitala, kao i dokaz o prenosu nenovčanih sredstava u osnivački kapital banke i izjavu o poreklu tih sredstava;* 2) *dokaze o tome da su obezbedili: odgovarajući poslovni prostor i nabavili i pripremili opremu za nesmetano poslovanje banke, da taj prostor ispunjava zakonom utvrđene uslove što se tiče tehničke opremljenosti, zaštite na radu i zaštite i unapređenja životne sredine, kao i da taj prostor i ta oprema omogućavaju pristup svim relevantnim podacima i informacijama potrebnim za vršenje kontrolne funkcije Narodne banke Srbije;* 3) dokaz o tome da su angažovali spoljnog revizora banke sa liste iz člana 52. stav 3. Zakona; 4) *podatke o organizacionoj strukturi i kadrovskoj sposobljenosti banke.*

O zahtevu za davanje dozvole za rad Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 30 dana od dana prijema urednog zahteva. Rešenje o izdavanju dozvole za rad banke objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije". Ako Narodna banka Srbije odbaci ili odbije zahtev za davanje dozvole za rad, lice koje je podnelo taj zahtev ne može podneti zahtev za preliminarno odobrenje u roku od godinu dana od dana odbacivanja ili odbijanja zahteva iz tog stava.

Narodna banka Srbije može bliže urediti sadržinu dokaza i podataka koji se dostavljaju uz zahtev za davanje dozvole za rad.

Dozvola za rad banke za posebne namene. Dozvolu za rad banke za posebne namene daje Narodna banka Srbije na zahtev Agencije. Uz zahtev Agencija dostavlja: osnivački akt i statut banke; dokaz o uplati novčanog dela osnivačkog kapitala; imena

predloženih članova upravnog i izvršnog odbora banke i podatke o njihovoj kvalifikaciji, iskustvu i poslovnoj reputaciji.

O zahtevu Agencije za dozvolu za rad za posebne namene Narodna banka Srbije odlučuje rešenjem i to narednog dana od dana prijema urednog zahteva. Rešenje o izdavanju dozvole za rad sadrži i rok na koji se banka osniva, mogućnost za produženje tog roka u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj i likvidacija banaka, kao i mogućnost da prodajom akcija banke za posebne namene ta banka nastavi da posluje kao banka u skladu sa ovim zakonom. Rešenje o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Agencija je dužna da prijavu za upis banke za posebne namene u registar privrednih subjekata podnese najkasnije narednog dana od dana prijema rešenja o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene.

Banka za posebne namene je dužna da uskladi svoje poslovanje sa odredbama zakona koje se odnose na kapital banke za posebne namene i pokazatelje poslovanja u roku od šest meseci od dana donošenja rešenja o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene.

Osnivačka skupština i registracija

Osnivačka skupština. Osnivačka skupština banke održava se posle prijema rešenja Narodne banke Srbije o davanju dozvole za rad banke, i to najkasnije u roku od 30 dana od dana njegovog prijema. Osnivačku skupštinu čine *osnivači banke*. Osnivači banke pravo glasa na osnivačkoj skupštini ostvaruju srazmerno visini svog uloga. Na osnivačkoj skupštini se, i to dvotrećinskom većinom glasova osnivača banke, donosi statut banke, biraju predsednik i članovi upravnog i izvršnog odbora banke, usvajaju program aktivnosti banke za period od tri godine i poslovna politika banke i donosi odluka o prvom izdavanju akcija.

Osnivači banke dužni su da akte usvojene na osnivačkoj skupštini dostave na saglasnost Narodnoj banci Srbije u roku od pet dana od dana njihovog usvajanja. Narodna banka Srbije odlučuje o davanju saglasnosti na akte usvojene na osnivačkoj skupštini banke roku od 60 dana od dana prijema akata iz tog stava.

Registracija. Osnivači banke dužni su da **prijavu za upis banke u registar privrednih subjekata** podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja saglasnosti na akte usvojene na osnivačkoj skupštini banke. Uz ovu prijavu podnosi se rešenje Narodne banke Srbije o davanju dozvole za rad banke i saglasnost iz tog stava.

Banka stiče svojstvo pravnog lica momentom upisa u registar privrednih subjekata. Osnivači banke dužni su da rešenje o upisu u registar privrednih subjekata dostave Narodnoj banci Srbije u roku od pet dana od dana prijema tog rešenja.

Ako se u postupku utvrđenom zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata utvrdi ništavost registracije osnivanja banke, ova ništavost nema pravno dejstvo na pravne poslove te banke sa savesnim trećim licima. Ako se utvrdi ništavost registracije osnivanja banke, akcionari banke postaju solidarno odgovorni za namirenje potraživanja poverilaca te banke.

1.2. Poslovanje banke

1.2.1. Poslovi koje banka može obavljati

Banka može, u skladu sa zakonom, obavljati sledeće poslove: 1) *depozitne poslove* (primanje i polaganje depozita); 2) *kreditne poslove* (davanje i uzimanje kredita); 3) *devizne, devizno-valutne i menjačke poslove*; 4) *poslove platnog prometa*; 5) *izdavanje platnih kartica*; 6) *poslove s hartijama od vrednosti* (izdavanje hartija od vrednosti, poslovi kastodi banke i dr.); 7) *brokersko-dilerske poslove*; 8) *izdavanje garancija, avala i drugih oblika jemstva* (garancijski posao); 9) *kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja* (faktoring, forfeting i dr.); 10) *poslove zastupanja u osiguranju*; 11) *poslove za koje je ovlašćena zakonom*; 12) *druge poslove čija je priroda srodnna ili povezana s poslovima iz tač. 1) do 11) a u skladu sa osnivačkim aktom i statutom banke*.

Poslove zastupanja u osiguranju banka može obavljati uz prethodnu saglasnost Narodne banke Srbije. Bliže uslove i način davanja i oduzimanja prethodne saglasnosti propisuje Narodna banka Srbije.

Poslovi koje može obavljati samo banka. Niko osim banke ne može se baviti primanjem depozita. Niko osim banke ne može se baviti davanjem kredita i izdavanjem platnih kartica, osim ako je za to ovlašćen zakonom.

Poslovno ime banke i neovlašćeno korišćenje reči "banka". Banka u svom poslovnom imenu mora imati reč "banka". Niko osim banke ne može u svom poslovnom imenu imati, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebiti, odnosno koristiti reč "banka" ili izvedenicu od te reči.

Zabrana povrede konkurencije. Banci je zabranjeno da zaključuje sporazume kojima se bitno sprečava, ograničava ili narušava konkurenca i da zloupotrebljava dominantan položaj ili da sprovodi koncentraciju kojom se bitno sprečava, ograničava ili narušava konkurenca, i to naročito da je sprovodi stvaranjem, odnosno jačanjem dominantnog položaja na finansijskom tržištu. Narodna banka Srbije utvrđuje da je došlo do povrede konkurenca i u vezi sa tim preuzima mere u skladu sa Zakonom. Kod utvrđivanja povrede konkurenca Narodna banka Srbije može zatražiti mišljenje organizacije nadležne za zaštitu konkurenca.

Narodna banka Srbije daje saglasnost na koncentraciju koju banka sprovodi na finansijskom tržištu i propisuje bliže uslove i način utvrđivanja povrede konkurenca. Na postupak utvrđivanja povrede konkurenca shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje zaštita konkurenca.

1.2.2. Kapital banke

Iznos i oblik kapitala. Banka je dužna da održava propisani iznos kapitala radi stabilnog i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema poveriocima. Kapital banke sastoji se od **osnovnog i dopunskog kapitala**, kao i drugih oblika kapitala koje propiše Narodna banka Srbije. Narodna banka Srbije propisuje način izračunavanja kapitala i adekvatnosti kapitala banke, kao i uslove i način dobijanja saglasnosti za izračunavanje kapitala i adekvatnosti kapitala banke.

Minimalni iznos kapitala smo obradili u delu udžbenika koji nse bavi osnivanjem banke.

Pokazatelj adekvatnosti kapitala. Banka je dužna da, radi stabilnog i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema poveriocima, pokazatelj adekvatnosti kapitala održava na propisanom nivou. *Pokazatelj adekvatnosti kapitala predstavlja odnos između kapitala i rizične aktive banke*. Narodna banka Srbije može banci odrediti i pokazatelj adekvatnosti kapitala veći od propisanog ako se na osnovu vrste i stepena rizika i poslovnih aktivnosti banke utvrdi da je to potrebno radi stabilnog i sigurnog poslovanja banke, odnosno radi ispunjenja njenih obaveza prema poveriocima.

Narodna banka Srbije propisuje kriterijume za određivanje pokazatelja adekvatnosti kapitala.

Rizična aktiva. Rizična aktiva banke je zbir knjigovodstvenih vrednosti pozicija bilansne aktive i vanbilansnih stavki pomnoženih ponderima kreditnog i tržišnog rizika i drugih rizika. Pondere rizika propisuje Narodna banka Srbije, prema rizičnosti pozicija koje čine rizičnu aktivu banke.

Raspodelu dobiti banka može da vrši ako svoju likvidnost održava u skladu sa propisima Narodne banke Srbije i ako postupa po nalozima i merama Narodne banke Srbije.

Sticanje sopstvenih akcija. Banka ne može sticati sopstvene akcije, osim ako su ih akcionari banke ponudili u sekundarnoj prodaji a prodajom tih akcija drugim licima naneli bi se znatna šteta akcionarima banke.

Nedozvoljeni poslovi radi sticanja akcija banke. Pravni posao čiji je predmet davanje kredita, avansa, jemstva ili garancije banke radi direktnog ili indirektnog sticanja akcija te banke, lica koje u njoj ima učešće ili podređenog društva te banke, kao i sticanje tih akcija sredstvima obezbeđenim na ovaj način **ništavi su**.

1.2.3. Upravljanje rizicima

Način upravljanja rizicima. Banka identificuje, meri i procenjuje rizike kojima je izložena u svom poslovanju i upravlja tim rizicima. **Banka je dužna da obrazuje posebnu organizacionu jedinicu u čijem je delokrugu upravljanje rizicima.** Banka je dužna da obezbedi funkcionalnu i organizacionu odvojenost aktivnosti upravljanja rizicima i redovnih poslovnih aktivnosti banke. Upravljanje rizicima usklađuje se s veličinom i organizacionom struktukom banke, obimom njene aktivnosti i vrstama poslova koje banka obavlja.

Banka svojim aktima propisuje strategiju i politike za upravljanje rizicima, strategiju upravljanja kapitalom, procedure za identifikovanje, merenje i procenu rizika, kao i upravljanje rizicima, u skladu s propisima, standardima i pravilima struke. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način identifikacije, merenja i procene rizika, kao i upravljanja tim rizicima.

Vrste rizika. Akti banke obuhvataju se sve vrste rizika kojima je banka izložena u svom poslovanju, a naročito: 1) *rizik likvidnosti*; 2) *kreditni rizik*; 3) *kamatni i devizni rizik i ostali tržišni rizici*; 4) *rizici izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica*; 5) *rizici ulaganja banke u druga pravna lica i u osnovna sredstva*; 6) *rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kome je banka izložena*; 7) *operativni rizik, uključujući i pravni rizik, kao i rizik neodgovarajućeg upravljanja informacionim i drugim tehnologijama značajnim za poslovanje banke*.

Poslovanje s povezanim licem i pravni poslovi s povezanim licem. Banka u svom poslovanju ne može licu povezanom s bankom (članovi bankarske grupe u kojoj je banka, članovi upravnog i izvršnog odbora banke, članovi porodica ovih lica i dr.), kao ni zaposlenom u banci, odobriti uslove koji su povoljniji od uslova odobrenih drugim licima koja nisu povezana s tom bankom, odnosno nisu zaposlena u toj banci.

Pravni poslovi banke s povezanim licem obuhvataju poslove koje banka zaključi sa ovim licem i licem koje je povezano s povezanim licem te banke. Banka pravni posao s povezanim licem može zaključiti nakon dobijanja pismenog odobrenja upravnog odbora banke. Odobrenje upravnog odbora banke nije obavezno u slučaju: polaganja depozita povezanih lica; davanja kredita obezbeđenog vezanim depozitom povezanog lica; davanja kredita obezbeđenog dužničkim hartijama od vrednosti Republike Srbije ili Narodne banke Srbije, odnosno dužničkim hartijama od vrednosti lica čiji rejting, prema oceni priznatih međunarodnih rejting agencija, nije ispod "A".

Član upravnog odbora banke ne sme učestvovati u razmatranju ili odobravanju bilo kog pravnog posla između njega i banke, između banke i bilo kog člana njegove porodice i između banke i pravnog lica u kome on ili bilo koji član njegove porodice učestvuje u upravljanju ili rukovođenju, ili u kome ima znatno ili kontrolno učešće.

Pravne radnje u korist povezanih lica i lica koja su povezana s povezanim licima, banka može preduzimati nakon dobijanja pismenog odobrenja upravnog odbora banke.

Zabrana davanja kredita akcionarima. Banka ne može odobravati kredite svojim akcionarima pre isteka roka od jedne godine od dana kada je počela da posluje.

Ništavost pravnih poslova. Pravni posao koji banka zaključi suprotno uslovima propisanim za poslovanje sa povezanim licem **ništav je**.

1.2.4. Odnos banke s klijentima

Zaštita klijenata. Klijent banke, u smislu zakona, je bilo koje lice koje koristi ili je koristilo usluge banke ili lice koje se obratilo banci radi korišćenja usluga i koje je banka kao takvo identifikovala. Klijent banke ima pravo pristupa svim podacima koji mu prema ovom zakonu moraju biti dostupni, a banka je dužna da mu na zahtev obezbedi ovaj pristup. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način ostvarivanja prava pristupa. Banka slobodno odlučuje o izboru klijenta.

Objavljivanje opštih uslova poslovanja. Banka je dužna da opšte uslove poslovanja, kao i njihove izmene i dopune, **istakne** u svojim poslovnim prostorijama na vidnom mestu, i to najkasnije 15 dana pre njihove primene. Primena opštih uslova poslovanja obezbeđuje se pismenim ugovorom zaključenim između banke i klijenta. Klijent može od banke da traži odgovarajuća **objašnjenja i instrukcije** koji se odnose na primenu opštih uslova poslovanja. *Opštim uslovima poslovanja, u smislu zakona, smatra se svaki dokument koji sadrži standardne uslove poslovanja primenljive na sve klijente banke, opšte uslove za uspostavljanje odnosa između klijenata i banke, postupak komunikacije između klijenata i banke i opšte uslove za obavljanje transakcija između klijenata i banke.*

Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način objavljivanja i primene opštih uslova poslovanja banke.

Jedinstven način obračuna i objavljivanja troškova, kamata i naknada bankarskih usluga. Narodna banka Srbije može propisati jedinstveni način obračuna i

objavljinanja troškova, kamata i naknada bankarskih usluga, i to naročito po osnovu depozitnih i kreditnih poslova.

Obaveštavanje klijenata. Banka je dužna da klijentu, na njegov zahtev, obezbedi informacije o stanju njegovog kredita, odnosno depozitnog računa, kao i druge informacije iz poslovnog odnosa klijenta i banke. Banka na svojoj Internet prezentaciji objavljuje podatke o imenima lica koja imaju učešće u toj banci, odnosno koja su članovi njenog upravnog i izvršnog odbora, kao i podatke o svojstvu tih lica. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način obaveštavanja klijenata banke.

Prigovor klijenata. Ako klijent smatra da se banka ne pridržava obaveza iz zaključenog ugovora, prigovor na postupak banke može uputiti rukovodiocu organizacione jedinice banke u čijem je delokrugu unutrašnja revizija, nadležnoj organizacionoj jedinici ili nadležnom organu banke. Banka je dužna da podnosiocu prigovora odgovori u razumnom roku.

Narodna banka Srbije ovlašćena je da, u okviru svoje kontrolne funkcije, proverava da li se banka pridržava dobrih poslovnih običaja, objavljenih opštih uslova poslovanja i odredaba ugovora zaključenih s klijentima. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način postupanja banke po prigovoru klijenata.

1.2.5. Tajnost podataka

Bankarska tajna. Bankarska tajna je poslovna tajna. Bankarskom tajnom smatraju se: 1) *podaci koji su poznati baci a odnose se na lične podatke, finansijsko stanje i transakcije, kao i na vlasništvo ili poslovne veze klijenata te ili druge banke;* 2) *podaci o stanju i prometu na individualnim depozitnim računima;* 3) *drugi podaci do kojih banka dođe u poslovanju s klijentima.*

Bankarskom tajnom **ne smatraju se:** 1) javni podaci i podaci koji su zainteresovanim licima sa opravdanim interesom dostupni iz drugih izvora; 2) konsolidovani podaci na osnovu kojih se ne otkriva identitet pojedinačnog klijenta; 3) podaci o akcionarima banke i visini njihovog učešća u akcionarskom kapitalu banke, kao i podaci o drugim licima sa učešćem u banci i podaci o tom učešću, bez obzira na to da li su oni klijenti banke; 4) podaci koji se odnose na urednost ispunjavanja obaveza klijenta prema banci.

Obaveza čuvanja bankarske tajne. Banka i članovi njenih organa, akcionari i zaposleni u banci, kao i spoljni revizor banke i druga lica koja zbog prirode posla koji obavljaju imaju pristup podacima o stanju i prometu na individualnim depozitnim računim, ne mogu te podatke saopštavati trećim licima ni koristiti ih protivno interesu banke i njenih klijenata, niti mogu trećim licima omogućiti pristup tim podacima. Obaveza čuvanja bankarske tajne za ova lica ne prestaje ni posle prestanka statusa na osnovu kog su ostvarili pristup podacima iz tog stava.

Banka može podatke o klijentu koji se smatraju bankarskom tajnom saopštiti trećim licima samo uz pismeno odobrenje tog klijenta, osim ako ovim ili drugim zakonom nije drukčije propisano.

Iuzeci od obaveze čuvanja bankarske tajne. Obaveza čuvanja bankarske tajne ne postoji ako se podaci saopštavaju: 1) na osnovu odluke ili zahteva nadležnog suda; 2) za potrebe ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, organa nadležnog za borbu protiv organizovanog kriminala i organa nadležnog za sprečavanje pranja novca, u skladu

s propisima; 3) u vezi sa imovinskim postupkom, a na osnovu zahteva staraoca imovine ili konzularnih predstavnštava stranih država, posle podnošenja pismenih dokumenata kojima se dokazuje opravdani interes ovih lica; 4) u vezi sa izvršenjem nadležnog organa na imovini klijenta banke; 5) regulatornim telima u Republici Srbiji radi obavljanja poslova iz njihove nadležnosti; 6) licu koje su banke osnovale radi prikupljanja podataka o ukupnom iznosu, vrsti i ažurnosti u ispunjavanju obaveza fizičkih i pravnih lica klijenata banaka; 7) nadležnom organu u vezi s vršenjem kontrole obavljanja platnog prometa kod pravnih i fizičkih lica koja obavljaju delatnost, u skladu s propisima kojima se uređuje platni promet; 8) poreskoj upravi, u skladu s propisima kojima se uređuju poslovi iz njene nadležnosti; 9) organu nadležnom za kontrolu deviznog poslovanja; 10) na zahtev organizacije za osiguranje depozita, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osiguranje depozita; 11) stranom regulatornom telu pod uslovima predviđenim sporazumom o saradnji zaključenim između tog tela i Narodne banke Srbije.

Izuzetno, banka ima pravo da podatke koji predstavljaju bankarsku tajnu saopšti istražnom sudiji, javnom tužiocu i sudovima, odnosno drugim organima koji vrše javnopravna ovlašćenja isključivo radi zaštite svojih prava, u skladu sa zakonom.

Postupanje s podacima koji predstavljaju bankarsku tajnu. Narodna banka Srbije, sudovi i drugi organi koji vrše javnopravna ovlašćenja mogu podatke do kojih su došli u skladu s odredbama zakona koristiti isključivo u svrhu za koju su pribavljeni i ne mogu ih saopštavati trećim licima niti tim licima omogućiti da saznaju i koriste ove podatke, osim u slučajevima predviđenim zakonom, što se odnosi i na lica koja su zaposlena, odnosno koja su bila zaposlena u organima koji vrše javnopravna ovlašćenja.

1.2.6. Finansijska evidencija, izveštavanje i objavljivanje podataka i informacija, spoljna revizija

Banka je dužna da vodi poslovne knjige i računovodstvene evidencije, da o finansijskom stanju izveštava Narodnu banku Srbije u skladu sa zakonom, kao i da objavljuje podatke o strategiji i politikama upravljanja rizicima banke, kapitalu banke, adekvatnosti kapitala banke, kao i druge podatke, odnosno informacije, u skladu sa propisima Narodne banke Srbije.

Radi obavljanja godišnje revizije svojih finansijskih izveštaja, banka, bankarska grupa i bankarski holding godišnje angažuju **spoljnog revizora (preduzeće za reviziju)**. Spoljni revizor sačinjava izveštaj i daje mišljenje o tome da li su godišnji finansijski izveštaji banke sačinjeni u skladu sa međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, odnosno međunarodnim računovodstvenim standardima, zakonom kojim se uređuju računovodstvo i revizija i propisima Narodne banke Srbije i da li istinito i objektivno prikazuju finansijski položaj banke, rezultate poslovanja i novčane tokove za tu godinu po svim materijalno značajnim pitanjima.

Kad su nepravilnosti u poslovanju banke utvrđene u izveštaju spoljnog revizora, banka je dužna da te nepravilnosti otkloni i da o tome obavesti Narodnu banku Srbije. Ako banka ne otkloni utvrđene nepravilnosti, Narodna banka Srbije može prema toj banci preuzeti mere propisane ovim zakonom.

Narodna banka Srbije može da zahteva posebnu reviziju banke i člana bankarske grupe ako su njihovi izveštaji netačni ili su zaključili transakcije koje su po banku mogle imati ili su imale znatnu štetu.

Narodna banka Srbije može da imenuje revizora radi posebne revizije banke ili člana bankarske grupe. Banka ili član bankarske grupe dužni su da tom revizoru dostave, bez odlaganja i ograničenja, sve podatke i dokumente neophodne za reviziju i da mu pruže svu potrebnu pomoć, u skladu sa ovim zakonom. Troškove posebne revizije snosi banka.

1.2.7. Udruženje banaka

Banke mogu, radi unapređivanja sopstvenog poslovanja i usklađivanja svoje delatnosti, osnivati udruženja. Udruženje banaka *ima svojstvo pravnog lica*. Udruženje banaka upisuje se u registar, u skladu sa zakonom.

Ugovorom o osnivanju udruženja banaka utvrđuju se naziv, delatnost i sedište udruženja, zastupanje udruženja i odgovornost u pravnom prometu, prestanak rada udruženja i način upravljanja udruženjem, kao i druga pitanja značajna za osnivanje udruženja banaka. Udruženje banaka dostavlja Narodnoj banci Srbije ugovor, kao i druge akte udruženja i sporazume koje udruženje zaključuje s bankama.

1.3. Organizacija banke i način upravljanja bankom

1.3.1. Organi banke

Skupštinu banke čine akcionari banke. Pravo glasa akcionari ostvaruju neposredno ili preko svojih predstavnika. Statutom banke se akcionarima koji imaju 1% ili više akcija s pravom glasa ne može onemogućiti neposredno vršenje prava glasa.

Skupština banke: 1) *usvaja poslovnu politiku i strategiju banke*; 2) *donosi statut banke i usvaja izmene i dopune osnivačkog akta i statuta banke*; 3) *usvaja godišnji račun banke i odlučuje o upotrebi i raspoređivanju ostvarene dobiti, odnosno pokriću gubitaka*; 4) *odlučuje o povećanju kapitala banke, odnosno o ulaganjima kapitala u drugu banku ili u druga pravna lica, kao i o visini ulaganja u osnovna sredstva banke*; 5) *imenuje i razrešava predsednika i članove upravnog odbora banke*; 6) *određuje naknadu članovima upravnog odbora banke*; 7) *odlučuje o statusnim promenama i o prestanku rada banke*; 8) *odlučuje o preuzimanju prava i obaveza banke u postupku administrativnog upravljanja, odnosno banke za posebne namene*; 9) *imenuje i razrešava spoljnog revizora*; 10) *donosi poslovnik o svom radu i odlučuje o drugim pitanjima, u skladu sa zakonom i statutom banke*. Skupština banke ne može donošenje navedenih odluka preneti na drugi organ banke. *Statutom se mogu skupštini banke utvrditi i druga prava i obaveze*.

Redovno zasedanje skupštine banke održava se najmanje jednom godišnje, na način predviđen statutom banke.

Vanredno zasedanje skupštine banke može se sazvati na zahtev: upravnog odbora ili drugog organa banke koji je statutom banke ovlašćen da sazove vanredno zasedanje skupštine; akcionara banke s najmanje 10% akcija s pravom glasa; likvidacionog upravnika banke, u postupku dobrovoljne likvidacije banke.

Upravni i izvršni odbor banke. Organi upravljanja bankom su upravni i izvršni odbor banke. Upravni i izvršni odbor banke dužni su da preduzimaju mere radi

sprečavanja nezakonitih ili neprimerenih radnji i uticaja, koji su štetni ili nisu u najboljem interesu banke i njenih akcionara i koje vrše lica koja imaju znatno ili kontrolno učešće u toj banci.

Upravni odbor banke čini najmanje pet članova, uključujući i predsednika. Najmanje jedna trećina članova upravnog odbora banke moraju biti lica nezavisna od banke. Članovi upravnog odbora banke moraju imati dobru poslovnu reputaciju i odgovarajuće kvalifikacije, koje propisuje Narodna banka Srbije. Najmanje tri člana upravnog odbora banke moraju imati odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija.

Upravni odbor banke odgovoran je da poslovanje banke bude u skladu sa zakonom, propisima i aktima Narodne banke Srbije, kao i aktima i drugim procedurama koje utvrde organi banke. Upravni odbor banke odgovoran je za uspostavljanje jedinstvenog sistema upravljanja rizicima u banci i za nadzor nad tim sistemom, a dužan je i da obezbedi da izvršni odbor banke identificuje rizike kojima je banka izložena, kao i da kontrolu tih rizika vrši u skladu sa odobrenim politikama i procedurama.

Upravni odbor banke: saziva sednice skupštine banke; priprema za skupštinu banke predloge odluka i odgovoran je za sprovođenje tih odluka; donosi, između dve sednice skupštine banke, akte kojima se sprovodi poslovna politika banke; utvrđuje opšte uslove poslovanja banke, kao i njihove izmene i dopune; bira i razrešava predsednika i članove izvršnog odbora banke; obavlja druge poslove u skladu sa zakonom i statutom banke.

Izvršni odbor banke čine najmanje dva člana, uključujući i predsednika. Predsednik izvršnog odbora banke predstavlja i zastupa banku. Članovi izvršnog odbora banke su u radnom odnosu u banci na neodređeno vreme s punim radnim vremenom. Članovi izvršnog odbora banke moraju imati dobru poslovnu reputaciju i odgovarajuće kvalifikacije, koje propisuje Narodna banka Srbije.

Izvršni odbor banke organizuje poslovanje banke i vrši dnevni nadzor nad aktivnostima zaposlenih u banci i: izvršava odluke skupštine banke i upravnog odbora banke; obezbeđuje zakonitost rada banke; odlučuje o plasmanima i zaduživanju banke do iznosa koji utvrdi upravni odbor banke; primenjuje poslovnu strategiju banke; sprovodi strategiju i politike za upravljanje rizicima, kao i strategiju upravljanja kapitalom; odlučuje o svim pitanjima koja nisu u nadležnosti skupštine banke i upravnog odbora banke.

Skupština banke najmanje jednom godišnje razmatra pismenu informaciju s detaljnim podacima o svim zaradama, naknadama i drugim primanjima članova upravnog i izvršnog odbora banke i o svim ugovorima između banke i članova tih odbora i drugih lica koja su povezana s tim članovima čija je posledica imovinska korist za ta lica, kao i predlog upravnog odbora banke o zaradama, naknadama i drugoj imovinskoj koristi tih lica za narednu godinu.

Članovi upravnog i izvršnog odbora banke dužni su da, u roku od mesec dana od dana stupanja na dužnost, upravnom odboru banke *dostave pismenu izjavu* koja sadrži podatke o: 1) imovinskim pravima tih lica i članova njihovih porodica čija tržišna vrednost prelazi 10.000 evra u dinarskoj protivvrednosti prema zvaničnom srednjem kursu na dan procene vrednosti ovih prava; 2) pravnom licu u kome lica koja daju izjavu ili članovi njihovih porodica učestvuju u organima upravljanja ili rukovođenja ili imaju učešće u tom pravnom licu, odnosno status ortaka ili komplementara. Ove podatke upravni odbor banke dostavlja skupštini banke najmanje jednom godišnje.

Drugi odbori banke. Banka je dužna da obrazuje odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju), kreditni odbor i odbor za upravljanje aktivom i pasivom. Banka može obrazovati i druge odbore.

Odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju) čine najmanje tri člana, od kojih su najmanje dva članovi upravnog odbora banke koji imaju odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija. Najmanje jedan član odbora za praćenje poslovanja banke mora biti lice nezavisno od banke. Članovi odbora za praćenje poslovanja banke ne mogu biti lica povezana s bankom, osim po osnovu članstva u upravnom odboru banke ili u organu upravljanja, odnosno nadzora lica u sastavu iste bankarske grupe. Odbor za praćenje poslovanja banke pomaže upravnom odboru banke u nadzoru nad radom izvršnog odbora banke i zaposlenih u banci i ima druge dužnosti određene zakonom.

Kreditni odbor odlučuje o kreditnim zahtevima u okvirima utvrđenim aktima banke i obavlja druge poslove utvrđene aktima banke.

Odbor za upravljanje aktivom i pasivom prati izloženost banke rizicima koji proizlaze iz strukture njenih bilansnih obaveza i potraživanja i vanbilansnih stavki, predlaže mere za upravljanje kamatnim rizikom i rizikom likvidnosti, a obavlja i druge poslove utvrđene aktima banke.

1.3.2. Filijale i predstavništva

Banka obaveštava Narodnu banku Srbije o otvaranju filijale ili drugog organizacionog oblika **na teritoriji Republike Srbije** najkasnije u roku od osam dana od dana njihovog otvaranja.

Radi *otvaranja filijale u inostranstvu*, banka podnosi Narodnoj banci Srbije zahtev za davanje saglasnosti. Banka je dužna da Narodnoj banci Srbije podnosi godišnji izveštaj o poslovanju filijale u inostranstvu i da je bez odlaganja obavesti o svim promenama koje se odnose na aktivnosti ove filijale. Direktor filijale banke u inostranstvu mora ispunjavati uslove koji su ovim zakonom propisani za imenovanje člana izvršnog odbora banke.

Na *druge organizacione oblike banaka u inostranstvu* shodno se primenjuju odredbe ovog zakona koje se odnose na filijale banaka u inostranstvu.

Radi otvaranja *predstavništva u inostranstvu*, banka podnosi Narodnoj banci Srbije zahtev za davanje saglasnosti.

Predstavništvo strane banke u Republici Srbiji registruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata. Uz prijavu za upis u registar privrednih subjekata strana banka podnosi i saglasnost Narodne banke Srbije.

Narodna banka Srbije *vodi registre datih saglasnosti za otvaranje* filijala, drugih organizacionih oblika i predstavništava banaka u inostranstvu, kao i predstavništava stranih banaka u Republici Srbiji.

1.4. Bankarski poslovi

Bankarski poslovi spadaju među stare pravno-ekonomske poslove čiji začeci se mogu javljaju još 3.000 godina pre nove ere.⁶⁶ Tendenciju razvoja bankarski poslovi

⁶⁶ O tome: Besarović I., *nav.delo*, str. 207.

pokazuju u staroj Grčkoj i Rimu, a nakon stagnacije u doba feudalizma, zbog zamiranja trgovine, ponovo oživljava u srednjovekovnoj Italiji. Prva banka u modernom smislu osnovana je, kako smo istakli, u Đenovi 1407. godine, a osnove modernog bankarstva postavljene su u 18., a naročito u 19. veku kroz formiranje prvih bankarskih institucija. Prva bankarska organizacija u Srbiji osnovana je 1862. godine baveći se, uglavnom, hipotekarnim kreditima.

Bankarski poslovi imaju **suštinski značaj za realizaciju ugovora o prometu roba i usluga** i zato ćemo se baviti njihovim karakteristikama. Ove poslove obavljaju privredni subjekti i oni su, u pravilu, **formalni**. Zaključuju se najčešće prihvatanjem opštih uslova poslovanja od strane klijenta banke, čime spadaju u **ugovore po pristanku** (*adhezioni ugovori*), gde klijent kao druga ugovorna strana može da prihvati ili ne prihvati "en bloc" te uslove. Bančini klijenti, pravna i fizička lica, mogu se pojaviti u bankarskom poslu u svojstvu poverioca ili dužnika i to je kriterijum po kome se mogu podeliti ovi poslovi na: **aktivne, pasivne i neutralne**.

1.4.1. Aktivni bankarski poslovi

Aktivni bankarski poslovi su bankarski poslovi kod kojih se banka, najčešće, pojavljuje kao **poverilac svom klijentu**, dok je klijent, u pravilu, u ulozi dužnika. To su, uglavnom, poslovi kojima banka snabdeva klijente potrebnim količinama novca, simulišući time različite privredne aktivnosti, čija je forma ugovor o kreditu, lombard, relombard, ugovor o faktoringu, ugovor o forfetingu ili forfetiranju i ugovor o finansijskom lizingu.

Ugovor o kreditu. Ugovor o kreditu je bankarski posao važan za privredu, na mikro i makro nivou, jer predstavlja finansijsku podršku aktivnostima privrednih subjekata i "obezbeđuje funkcionisanje robnonovčanih odnosa"⁶⁷ koji su osnov privrednog razvoja svake zemlje. Krediti su bitni elementi materijalne oblasti društvenog života.⁶⁸ "Ugovorom o kreditu banka se obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određenih iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vreme, za neku namenu ili bez utvrđene namene, a korisnik se obavezuje da banchi plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vreme i na način kako je utvrđeno ugovorom." (član 1065. ZOO).

Sadržina. Ugovorom o kreditu utvrđuje se *iznos*, kao i *uslovi davanja, korišćenja i vraćanja kredita* (član 1066. ZOO).

Pravna priroda. Ugovor o kreditu se **razvio iz ugovora o zajmu** i predstavlja jedan njegov oblik. Banka kredit uvek daje u novcu, za razliku od zajma koji za predmet može imati određenu količinu drugih zamenljivih i potrošnih stvari. Ugovor o kreditu je "bankarski zajam, koji se sastoji u novcu i za koji se banchi plaća kamata".⁶⁹

Ugovor o kreditu spada u *imenovane ugovore*, jer je zakonom posebno uređen. Imenovani ugovori, kao što ćemo videti, u daljem tekstu ovog udžbenika, uređeni su, u pravilu, dispozitivnim, ali delom i imperativnim normama. Radi se o *dvostranom ugovoru* u kome se uvek javljaju dve ugovorne strane: banka kao davalac kredita

⁶⁷ Isto, str. 210.

⁶⁸ S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav.delo*, str. 258.

⁶⁹ Besarović I., *nav.delo*, str. 210.

(kreditor), na jednoj strani, i korisnik kredita, dužnik (debitor), na drugoj strani. Ugovor o kreditu *formalni ugovor*, jer mora biti u zaključen u pismenoj formi. Spada u *teretne ugovore*, jer u njima jedna ugovorna strana daje naknadu za korist koju ugovorom dobija od druge ugovorne strane. Ugovor o kreditu je *ugovor sa trajnim prestacijama*, za razliku od ugovora sa trenutnim prestacijama. Ugovor o kreditu je i *kauzalni ugovor*, jer u njemu vidljiv ekonomski cilj ugovora (*causa*)-banka želi da plasira sredstva i i zaradi kamatu, a korisnik kredita da dobijenih kreditom finansira svoje potrebe (proizvodnje, lične potrošnje i dr.). Kao i većina bankarskih poslova ugovor o kreditu je *adhezioni ugovor* ili ugovor po pristanku ili pristupu, jer se zaključuju najčešće prihvatanjem opštih uslova poslovanja od strane klijenta banke.

Bitni elementi. Bitni elementi ugovora o kreditu su: **predmet i uslovi vraćanja kredita.** Predmet je novac koji se daje kod novčanih kredita i roba kod robnih kredita. Uslovi vraćanja kredita podrazumevaju obavezu plaćanja ugovorene kamate, kao i obavezu korisnika kredita da kredit vrati banchi u vreme i na način utvrđen ugovorom, odnosno način obezbeđenja otplate kredita. Kredit je moguće vratiti i pre predviđenog roka, alio je korisnik kredita dužan o tome unapred obavestiti banku. Ugovorne strane mogu uneti i druge elemente kojima uređuju određena pitanja kreditnog odnosa.

Prestanak ugovora o kreditu. Ugovor o kreditu, u pravilu, može prestati kao i ostale vrste ugovora, ali i na specifičan način uslovljen karakteristikama ugovornog odnosa koji je njime ustanovljen. Banka može otkazati kredit pre isteka roka na koji je ugovoren, ako ga korisnik kredita ne koristi namenski, u slučaju njegove utvrđene insolventnosti, kod neredovne otplate kredita i slučaju statusne promene korisnika kredita ako je on pravno lice ili smrti korisnika kao fizičkog lica, ako bi u tim slučajevima davalac kredita došao u bitno nepovoljni položaj.

Korisnik kredita može odustati od ugovora pre nego što je počeo koristiti kredit i može vratiti kredit i pre roka određenog za vraćanje, ali je dužan o tome unapred obavestiti banku. U oba slučaja korisnik kredita *dužan je naknaditi štetu*, ukoliko ju je davalac kredita pretrpeo. U slučaju vraćanja kredita pre ugovorenog roka, banka ne može da uračunava kamatu za vreme od dana vraćanja kredita do dana kada je po ugovoru trebalo da bude vraćen.

Vrste kredita. Postoji više vrsta kredita imajući u vidu kriterijum čije su karakteristike osnov klasifikacije. Ovde ćemo istaći vrste kredita koje su najuoobičajenije: 1) **prema dužini trajanja kreditnog odnosa** razlikujemo *kratkotočne* (sa rokom vraćanja do 2 godine), *srednjoročne* (sa rokom vraćanja od 2 do 5 godina) i *dugoročne kredite* (sa rokom vraćanja preko 5 godina); 2) **prema obliku u kome se daju krediti** mogu biti: *robni ili komercijalni* (ako se daju u robi, a vraćaju u novcu) i *novčani ili finansijski krediti* (koji se daju i vraćaju u novcu); 3) **prema svrsi ili nameni korišćenja kredita**, po jednoj podeli, mogu biti *namenski* (mogu se koristiti samo u određene namene) ili *nенаменски или општи* (čija namena nije ugovorom određena) i po drugoj podeli *proizvođački i potrošački*; 4) **prema vrsti ili načinu obezbeđenja kredita** krediti mogu biti *lični ili personalni* (gde je bitno poverenje u dužnika i njegovu kreditnu sposobnost) i *realni ili pokriveni krediti* (gde je uslov ustanovljenje određenog založnog prava); 5) **prema funkciji kamate krediti** mogu biti *beskamatni* (kod njih banka ostvaruje proviziju) i *kamatni* (sa različitim vrstama kamatnih stopa); 6) **prema načinu vraćanja kredita** razlikujemo *jednokratne* (vraćaju se odjednom u celom iznosu), *obročne* (vraćaju se prema ugovorenim rokovima vraćanja) i *amortizacione ili anuitetske kredite* (vraćaju

se ravnomerno i povremeno godišnje ili polugodišnje, u obliku anuiteta koji se delimično sastoji od dela vraćenog kredita, a delimično od kamata); 7) **specijalni kreditni poslovi** (*lombard*-ugovor o kreditu na osnovu zaloge, *relombard*, *eskontni*, *reeskontni*, *stand-by krediti*-"krediti u pripravnosti" i drugi krediti).⁷⁰

1.4.2. Pasivni bankarski poslovi

Kod pasivnih bankarskih poslova **banka se pojavljuje kao dužnik prema svom klijentu**. Najtipičniji od ovih poslova su: emisioni poslovi, novčani i nenovčani depoziti, izdavanje hartija od vrednosti (obveznice i druge hartije od vrednosti), ulozi na štednju, bankarski tekući računi, ugovor o sefu.

1) Emisioni poslovi

Pod emisionim poslovima se podrazumevaju **poslovi izdavanja novčanica i kovanog novca**, kao zakonskog sredstva plaćanja, i izdavanje hartija od vrednosti, što je u nadležnosti centralnih i emisionih banaka država. **Emisione banke** se mogu osnivati samo na osnovu zakona, a najčešće imaju pravni oblik državne banke ili banke čije su akcije u rukama države, ili povlašćene banke koje stoje pod posebnim nadzorom države. Za vreme zlatnog važenja emisione banke su izdavale banknote, a posle ukidanja konvertibilnosti za zlato i uvođenje prisilnog tečaja emisione banke izdaju novčanice. Kod nas emisioni posao obavlja Narodna banka Srbije.

Emisioni poslovi su pasivni bankarski poslovi, jer emisiona banka izdavanjem novčanica i kovanog novca garantuje kupovnu mogućnost novčanice i kovanog novca u njihovim nominalnim iznosima.⁷¹

2) Bankarski novčani i nenovčani depozit

a) **Novčani depoziti** spadaju u najstarije i najznačajnije bankarske poslove, u kojima banke, naročito tzv. "depozitne banke"⁷² prikupljaju slobodna novčana sredstva privrednih subjekata i stanovništva i iz tih sredstava, uglavnom, daju kratkoročne kredite ovim subjektima za finansiranje njihovih delatnosti i aktivnosti.

Novčani depozit Zakon o obligacionim odnosima uređuje u okviru glave o bankarskim nočanim depozitima (član 1035. do 1042.) ističući da je ugovor o novčanom depozitu zaključen kada se banka obavezala da primi, a deponent da položi kod banke određeni novčani iznos. Tim ugovorom banka stiče pravo da raspolaže deponovanim sredstvima i dužna je da ih vrati prema uslovima predviđenim u ugovoru. Depoziti mogu biti **po viđenju** (gde uloženim sredstvima deponent može rasplogati u svako vreme) i **oročeni** (gde je raspolaganje uloženim sredstvima od strane deponenta vremenski uslovljeno). Postoje i novčani depoziti **na neodređeno vreme sa otkaznim rokom** (ovim sredstvima deponent može raspologati u svako vreme, ali po isteku ugovorenog roka od dana kada je obavestio banku da želi da raspolaže deponovanim sredstvima) i novčani

⁷⁰ O tome detaljnije: S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav. delo*, str. 261. i Besarović I., *nav.delos*, str. 211.

⁷¹ *Isto*, str. 264.

⁷² Srdić M., Jovanović V., *nav.delos*, str. 203.

depoziti oročeni **na određeno vreme bez otkaznog roka** (sredstvima deponent može raspolagati tek po isteku roka oročavanja), kao i **namenski depoziti ili depoziti bez posebne namene**.

Ugovorom o novčanom depozitu utvrđuje se visina *kamate* koju je banka dužna da plaća deponentu za korišćenje sredstava, a ako ona nije utvrđena primenjuje se zakonska kamata.

b) ***Ugovor o bankarskom nenovčanom depozitu*** je takav bankarski posao kod kojeg ostavodavac predaje banci na čuvanje određene pokretne stvari i preuzme obavezu da za čuvanje plati banci određenu naknadu, a banka se obavezuje da primljene stvari čuva kao dobar stručnjak i da ih vrati ostavodavcu na njegov zahtev. Nenovčani depoziti mogu, po kriterijumu za odgovornost banke za čuvanje stvari, biti otvoreni (gde banka vidi koju je stvar i u kakvom stanju primila na čuvanje) i zatvoreni (stvar banka prima u zatvorenom i zapečaćenom pakovanju). U oba slučaja dužnost banke je da stvar vrati u stanju u kome ju je primila na čuvanje, i koje određuje priroda depozita.

3) Ulog na štednju

Ulog na štednju je vrsta bankarskog novčanog depozita kod kojeg banka izdaje deponentu (štediši) štednu knjižicu sa upisanim ulogom. Kod uloga na štednju ne ugovara se iznos novčanog depozita koji je deponent obavezan da uloži kod banke kiao u slučaju ugovora o novčanom depozitu. Ovde se radi o **realnom ugovoru** jer pravni odnos između deponenta i banke nastaje momentom ulaganja novca u banku. Kao deponent u ovom ugovoru može se pojaviti samo fizičko lice ili grupa fizičkih lica. **Štedna knjižica** je legitimacioni papir u koju se upisuju sva stanja novčanog uloga datog na štednju.

Na uloge na štednju plaća se kamata. Ulozi na štednju mogu biti *po viđenju* ili *oročeni* s otkaznim rokom i bez otkaznog roka.

4) Bankarski tekući račun

Ugovorom o bankarsko tekućem računu banka se obavezuje da nekom licu otvoriti poseban račun i da preko njega prima uplate i vrši isplate u granicama njegovih sredstava i odobrenog kredita (član 1052. i dalje ZOO). Ovaj ugovor mora biti zaključen **u pismenoj formi**.

Novčana sredstva na tekućem računu ostvaruju se uplatama od strane deponenta i naplatama novčanih iznosa izvršenih na njegov račun. Banka je dužna da preko tekućeg računa vrši plaćanje za deponenta i kada na računu nema pokrića i to u obimu koji je predviđen ugovorom o otvaranju tekućeg računa ili posebnim sporazumom. Ovu obavezu banke moguće je isključiti ugovorom o otvaranju tekućeg računa.

Ako deponent kod iste banke ima više tekućih računa, aktivni i pasivni saldo ovih računa se međusobno prebijaju, ukoliko nije drugačije ugovoreno. Korisnik tekućeg računa može u svakom trenutku raspolagati saldom koji se na računu pojavljuje u njegovu korist, osim ako je ugovoren otkazni rok.

Ako ugovorom o otvaranju tekućeg računa nije utvrđen rok njegovog trajanja svaka strana može da ga raskine uz otkazni rok od 15 dana.

Banka ima pravo da zaračunava **proviziju** za izvršene usluge koje su obuhvaćene ugovorom o tekućem računu, kao i naknadu za posebne troškove učinjene u vezi s tim uslugama. Ova svoja potraživanja banka upisuje u svoju korist u tekući račun, ukoliko između ugovornih strana nije drugačije ugovorenno. Prilikom svake promene stanja tekućeg računa banka je dužna da izda izvod sa naznačenjem salda i predati klijentu na sporazumom utvrđen način.

5) Ugovor o sefu

Ugovorom o sefu banka se obavezuje da stavi na upotrebu korisniku sef za određeni period vremena, a korisnik se obavezuje da za to plati banci određenu naknadu. Banka mora preduzeti sve potrebne mere da obezbedi dobro stanje sefa i nadzor nad njim. Sef je posebno obezbeđen zatvoren prostor u banci, u vidu kasete, blagajne, pretinca ili slične sigurnosne pregrade, koji služi za čuvanje dragocenosti, isprava i drugih dokumenata, umetničkih predmeta i drugih skupocenih stvari za koje korisnik sefa veruje da će biti sigurnije kod banke nego kod njega. *To je jedna vrsta ugovora o ostavi, sa elementima ugovora o zakupu.*⁷³

Pristup sefu može se dozvoliti samo korisniku ili njegovom punomoćniku. Banka ne sme držati kod sebe duplikat ključa ili ključeva koji se predaju korisniku. Otvaranje sefa banka može izvršiti samo uz prisustvo službenika suda.

Korisnik ne sme staviti u svoj sef predmet ili proizvod koji može ugroziti sigurnost banke ili drugih sefova, u suprotnom banka može raskinuti ugovor o sefu. *Banka ne odgovara za stanje stvari u sefu, već za narušenu nepovredivost sefa.*

1.4.3. Neutralni bankarski poslovi

Karakteristika neutralnih ili uslužnih bankarskih poslova je da u obavljanju ovih poslova banke nisu ni poverilac ni dužnik svom klijentu, već mu *svojim uslugama olakšavaju obavljanje poslova i delatnosti*, za što *ostvaruje proviziju* kao naknadu za svoje angažovanje. Podela bankarskih poslova po kriterijumu uslovne pasivnosti ili aktivnosti banke i klijenta je podela po pretežnosti određenih karakteristika pravno-finansijskog posla, što ukazuje da postoje bankarski poslovi koji sadrže karakteristike više vrsta bankarskih poslova, i aktivnih i paivnih i neutralnih. Pod neutralnim bankarskim poslovima, u našem pristupu klasifikacije, podrazumevamo: poslove platnog prometa, poslove akreditiva, klirinške poslove, bankarske garancije.

1) Poslovi platnog prometa

Poslovi platnog prometa su sva plaćanja u vezi sa bilo kojom vrstom pravnih odnosa koja se vrše preko neke banke ili druge finansijske organizacije. Platni promet može biti **gotovinski i bezgotovinski**, kao i **domaći i inostrani**. Neposredno plaćanje gotovim novcem neki teoretičari ne smatraju poslom platnog prometa, a bezgotovinski platni promet je pravilo i podrazumeva prenos sredstava sa jednog na drugi račun

⁷³ Isto, str. 205.

vlasnika računa. Instrumenti bezgotovinskog prometa su: *virmanski nalog, doznačke, obračuni*.

2) Akreditiv

Akreditiv je jedan od najznačajnijih oblika plaćanja u spoljnoj trgovini, ali i sve važniji oblik plaćanja u unutrašnjem platnom prometu. Ovo sredstvo plaćanja, takođe, je uređeno odredbama Zakona o obligacionim odnosima (član 1072. do 1083.). *Akreditiv je instrument plaćanja kojim banka po nalogu svog klijenta, i u skladu s njegovim instrukcijama vrši plaćanje trećem licu (korisnik akreditiva), bez uslova ili u momentu kada to lice ispunii određene uslove.*

U akreditivnom odnosu učestvuju najmanje, i najčešće, tri lica, a u nekim slučajevima i četiri. *Nalogodavac* je klijent banke (najčešće kupac robe, korisnik usluga, investitor radova i sl.) koji nalaže *banci* da otvorit akreditiv kod sebe ili druge banke, *korisnik akreditiva*, treće lice kome se stavljuju na raspolaaganje određena sredstva na ugovoren način (prodavac robe, izvođač radova i sl.). Četvrti učesnik može biti tzv. "korespondentna banka" koja ispunjava nalog banke koja otvara akreditiv i vrši isplatu akreditiva korisniku akreditiva.

Akreditiv je **formalni pravni posao** i mora biti sačinjen u pismenoj formi.

Banka je obavezna prema korisniku akreditiva od dana kada mu je otvaranje akreditiva saopšteno. Nalogodavac je vezan izdatim nalogom od trenutka kad je nalog prispeo banci. Važan princip u realizaciji akreditiva je **nezavisnost akreditiva od drugog pravnog posla** povodom koga je akreditiv otvoren, tako da banku obavezuje samo sadržaj naloga o akreditivu.

Dokumentarni akreditiv postoji kada je banka obavezna da isplati korisniku akreditiva određenu novčanu svotu pod uslovom da joj budu podneti dokumenti prema uslovima utvrđenim u akreditivu, pa se on naziva i *uslovni*. *Obični ili bezuslovni* akreditiv je akreditiv kod koga nije potrebno da korisnik ispunii određene uslove da bi banka isplatila akreditivni iznos. Ovaj akreditiv može biti *opoziv* ili *neopoziv*. Ukoliko nije izričito drugačije ugovoreno akreditiv je uvek opoziv, čak i kada je otvoren za određeni period vremena. Banka je dužna da ispita da li su dokumenti u svemu saobrazni zahtevima nalogodavca.

Dokumentarni akreditiv je *prenosiv* ili *deljiv* samo ako je banka koja otvara akreditiv u korist korisnika koga je označio nalogodavac ovlašćena u uputstvima prvog korisnika da plati u celini ili delimično jednom ili većem broju trećih lica. Akreditiv može *preneti*, na bazi izričitih uputstava, samo banka koja ga otvara i to samo jedanput, ukoliko nije suprotno ugovoreno.

3) Bankarska garancija

Banka garancija je **pismeno kojim se banka obavezuje prema primaocu garancije (korisniku) da će mu za slučaj da mu treće lice ne ispunii obavezu o dospelosti izmiriti obavezu ako budu ispunjeni uslovi navedeni u garanciji**. Banka izmiruje obavezu iz garancije u novcu i u slučaju da se garancijom obezbeđuje nenovčana obaveza. Korisnik garancije gubi *pravo iz garancije* ako u roku važenja garancije nije podneo zahtev banci za isplatu. Banka kod bankarske garancije **preuzima jemstvo za**

svog klijenta. Nalogodavac je obavezan da banchi plati **proviziju** za izdatu garanciju. U praksi se bankarska garancija može dati izdavanjem garantnog pisma, akceptiranjem trasirane menice za određenu svotu novca, avaliranjem sopstvene menice koju izdaje bančin klijent, deponovanjem hartija od vrednosti koje glase na određenu svotu novca itd.

Između akreditiva i bankarske garancije postoje određene sličnosti, ali radi se o različitim bankarskim i pravnim poslovima - "bankarska garancija je sredstvo za obezbeđenje obaveza, a akreditiv način plaćanja".⁷⁴ I u ovom bankarskom poslu ustanovljava se odnos najmanje tri subjekta-nalogodavca, banke i korisnika garancije.

Postoje uslovne i bezuslovne garancije. Kod **uslovnih garancija** korisnik garancije može zahtevati od banke da izvrši plaćanje garantovanog iznosa samo ako ispunii uslov naveden u garanciji. Kod **bezuslovnih garancija** korisnik garancije ima pravo na naplatu bez ispunjenja posebnih uslova. Ako bankarska garancija sadrži klauzulu "bez prigovora", "na prvi poziv" ili sadrži reči koje imaju isto značenje, banka ne može isticati prema korisniku prigovore koje nalogodavac, kao dužnik, može isticati prema korisniku po obezbeđenoj obavezi. Ako je banka garant isplatila korisniku po osnovu bankarske garancije neki iznos, nalogodavac je dužan da joj isplaćeni iznos naknadi sa pripadajućom kamatom.

Svoja prava iz bankarske garancije korisnik može **ustupiti trećem licu** samo sa ustupanjem potraživanja koje je obezbeđeno garancijom i prenosom svojih obaveza u vezi sa obezbeđenim potraživanjem.

Bankarska garancija se može dati u spoljnotrgovinskom i unutrašnjem prometu, i to najčešće radi obezbeđenja plaćanja kod ugovora o kupovini i prodaji i kod ugovora o građenju (prilikom izvođenja investicionih radova).

Kada druga banka potvrdi već izdatu bankarsku garanciju postoji tzv. **supergarancija**, u kom slučaju se korisnik može obratiti svojim zahtevom banchi-garantu ili banchi-supergarantu.

1.5. Prestanak rada banke

Banke, kao i drugi poslovni i privredni subjekti, mogu prestati **iz razloga i osnova prinudnog karaktera** (*primenom obavezujućih normi*) i **dobrovoljnog karaktera** (*odlukom osnivača banke*).

Razlog za prestanak banke **prinudnog karaktera** je prestanak važenja dozvole za rad (gde ima i razloga dobrovoljnog prestanka). **Dozvola za rad banke prestaje da važi:** 1) *oduzimanjem dozvole za rad;* 2) *dobrovoljnim prestankom rada banke;* 3) *statusnom promenom banke;* 4) *ako se osnivačka skupština banke ne održi u roku propisanom ovim zakonom;* 5) *ako banka zahtev za upis u registar privrednih subjekata ne dostavi u roku propisanom ovim zakonom.*

Narodna banka Srbije *oduzima banchi dozvolu za rad* u zakonom propisanim slučajevima (ako utvrdi da je banka koja nije sistemski značajna kritično potkapitalizovana, osim ako je u toj banchi uvedena prinudna uprava; ako utvrdi da akcionari banke u kojoj je uvedena prinudna uprava nisu sačinili plan aktivnosti u propisanom roku itd.), *može* (znači i ne mora) *banchi oduzeti dozvolu za rad* u određenim slučajevima (ako utvrdi da banka ima kritično nizak nivo likvidnosti; utvrdi da je dozvola

⁷⁴ Besarović I., *nav.delo*, str. 224.

za rad banke data na osnovu neistinitih podataka; osnivač banke povuče sredstva uložena u osnivački kapital banke, itd.).

Danom donošenja rešenja o oduzimanju banci dozvole za rad, Narodna banka Srbije blokira sve račune banke i tim rešenjem istovremeno izriče meru zabrane raspolaganja imovinom banke do upisa Agencije kao administratora u registar privrednih subjekata.

Dobrovoljni prestanak rada banke je moguć *na osnovu odluke skupštine banke* o prestanku rada banke, zbog čega banka podnosi zahtev Narodnoj banci Srbije za davanje saglasnosti na odluku o prestanku rada banke, kao i statusne promene banke (spajanje banke, pripajanje banke).

1.6. Kontrolna funkcija Narodne banke Srbije

Narodna banka Srbije izdaje i oduzima dozvole za rad i preko Uprave za nadzor vrši nadzor nad finansijskim institucijama, a preduzima i druge mere u skladu sa zakonom. Narodna banka Srbije može doneti propise kojima se utvrđuju standardi stabilnog i sigurnog poslovanja subjekata koje kontroliše, odnosno nad kojima vrši nadzor. Narodna banka Srbije **vodi evidenciju o izdatim dozvolama**. Ova evidencija je javna knjiga i vodi se u elektronskom obliku, a dostupna je na Internet prezentaciji Narodne banke Srbije.

Pri vršenju nadzora nad finansijskim institucijama Narodna banka Srbije ima pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju finansijskih institucija, kao i lica koja su s njima povezana imovinskim, upravljačkim ili poslovnim odnosima. Narodna banka Srbije propisuje bliže uslove i način vršenja kontrolne funkcije, u skladu sa zakonom.

Radi unapređenja svoje kontrolne funkcije, Narodna banka Srbije preko Uprave za nadzor sarađuje sa stranim institucijama i domaćim organima i institucijama nadležnim za nadzor u oblasti finansijskog poslovanja. Narodna banka Srbije može podatke pribavljene u obavljanju svoje kontrolne funkcije razmenjivati sa ovim organima i institucijama.

Narodna banka Srbije, kao sprovodilac državne politike, vrši bitan uticaj na poslovanje banaka, radi ostvarivanja određenih ciljeva ekonomske politike, ali i zaštite interesa klijenata banke. Učešće Narodne banke je konstantno aktivno, kako u postupku osnivanja banke, tako i u toku njenog poslovanja. Njene **regulatorne i kontrolne funkcije** odnose se na oblast sticanja vlasništva u banci, kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banke, korektivne i prinudne mere prema banci, kontrolu bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi i dr.⁷⁵

1.7. Udruženje banaka Srbije

Udruženje banaka Srbije postoji od 1921. godine, profilisano je jezgro poslova i zadataka na ispunjavanju potreba banaka, članica. U okviru toga, Udruženje banaka stremi izgradnji pozicije i jačanju reputacije bankarskog sektora u zemlji i inostranstvu, obavljajući čitav niz poslova, u skladu sa zakonom.

⁷⁵ S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav. delo*, str. 116.

Udruženje banaka **ima svojstvo pravnog lica** i upisuje se u sudske registre. U pravnom prometu udruženje **istupa u svoje ime i za račun banaka**, članova udruženja.

Udruženje se osniva ugovorom članova kojim se utvrđuje: naziv udruženja, vreme osnivanja, delatnost, sedište, način upravljanja, način finansiranja, zastupanje i istupanje u pravnom prometu, prestanak udruženja, kao i druga pitanja od značaja za osnivanje i rad udruženja.

Prava banaka-članica udruženja ne mogu biti izražena u hartijama od vrednosti, što znači da se udruženje **ne može organizovati kao akcionarsko društvo**, odnosno dobitna organizacija, pošto bi to bilo suprotno cilju postojanja udruženja kao strukovne organizacije.

2. Narodna banka Srbije

2.1. Osnovne odredbe

Zakonom o Narodnoj banci Srbiji⁷⁶ uređuju se položaj, organizacija, ovlašćenja i funkcije Narodne banke Srbije, kao i odnos Narodne banke Srbije prema organima Republike Srbije, međunarodnim organizacijama i institucijama.

Za obaveze Narodne banke Srbije **jemči Republika Srbija**.

Narodna banka Srbije je **centralna banka Republike Srbije** i obavlja funkcije utvrđene ovim i drugim zakonom. Narodna banka Srbije je **samostalna i nezavisna** u obavljanju funkcija utvrđenih ovim i drugim zakonom, **podleže nadzoru Narodne skupštine i njoj je odgovorna za svoj rad**. Narodna banka Srbije, organi Narodne banke Srbije i članovi ovih organa u obavljanju svojih funkcija ne primaju niti traže uputstva od državnih organa i organizacija, kao ni od drugih lica. Državni organi i organizacije, kao ni druga lica, ne mogu ugrožavati samostalnost i nezavisnost Narodne banke Srbije, niti mogu vršiti uticaj na Narodnu banku Srbije, organe Narodne banke Srbije i članove ovih organa u obavljanju njihovih funkcija.

Osnovni cilj Narodne banke Srbije jeste **postizanje i održavanje stabilnosti cena**. Narodna banka Srbije, ne dovodeći u pitanje ostvarivanje svog osnovnog cilja, doprinosi očuvanju i jačanju stabilnosti finansijskog sistema, podržavajući sprovođenje ekonomske politike Vlade Republike Srbije, poslujući u skladu s načelima tržišne privrede.

Narodna banka Srbije **obavlja sledeće funkcije**: 1) utvrđuje i sprovodi monetarnu i deviznu politiku; 2) upravlja deviznim rezervama; 3) utvrđuje i sprovodi, u okviru svoje nadležnosti, aktivnosti i mere radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema; 4) izdaje i oduzima bankama dozvole za rad, vrši kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banaka i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuju banke; 5) izdaje i oduzima dozvole za obavljanje delatnosti osiguranja, vrši kontrolu ove delatnosti, odnosno nadzor nad obavljanjem te delatnosti, izdaje i oduzima ovlašćenja za obavljanje pojedinih poslova iz delatnosti osiguranja i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osiguranje; 6) izdaje i oduzima dozvole za obavljanje poslova

⁷⁶ "Službeni glasnik RS", br.72/2003, 55/2004, 85/2005-dr.zakon, 44/2010, 76/2012, 106/201214/2015, 40/2015 - odluka US i 44/2018)

finansijskog lizinga, vrši nadzor nad obavljanjem ovih poslova i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansijski lizing; 6a) obavlja poslove zaštite prava i interesa korisnika usluga koje pružaju banke, davaoci finansijskog lizinga, društva za osiguranje i društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, u skladu sa zakonom; 7) izdaje i oduzima društvima za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima dozvole za rad i dozvole za upravljanje tim fondovima, vrši nadzor nad ovom delatnošću i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuju dobrovoljni penzijski fondovi; 8) izdaje novčanice i kovani novac i upravlja tokovima gotovine; 9) uređuje, kontroliše i unapređuje nesmetano funkcionisanje platnog prometa u zemlji i sa inostranstvom, u skladu sa zakonom; 10) obavlja zakonom, odnosno ugovorom utvrđene poslove za Republiku Srbiju ne ugrožavajući pri tom svoju samostalnost i nezavisnost, 11) izdaje i oduzima ovlašćenja za obavljanje menjačkih poslova, vrši kontrolu menjačkog i deviznog poslovanja i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje devizno poslovanje.

Narodna banka Srbije je **pravno lice**. *Narodna banka Srbije ne upisuje se u registar pravnih lica*.

Sedište Narodne banke Srbije je u Beogradu.

Narodna banka Srbije ima **pečat**, koji sadrži naziv Republike Srbije i naziv i sedište Narodne banke Srbije, kao i Veliki grb Republike Srbije.

Narodna banka Srbije ima **statut**, koji se objavljuje u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Narodna banka Srbije **može obrazovati filijale**. Unutrašnja organizacija, delokrug, prava i dužnosti filijala utvrđuju se Statutom.

U sastavu Narodne banke Srbije posluje specijalizovana organizacija pod nazivom: **Narodna banka Srbije - Zavod za izradu novčanica i kovanog novca - Topčider**, koja izrađuje novčanice i kovani novac i obavlja druge poslove utvrđene zakonom i Statutom.

Narodnom bankom Srbije rukovodi **guverner** Narodne banke Srbije. Guverner Narodne banke Srbije *zastupa i predstavlja* Narodnu banku Srbije. Narodna banka Srbije ima od **dva do četiri viceguvernera**.

Narodna banka Srbije može biti **članica međunarodnih finansijskih organizacija i institucija** i može sarađivati sa stranim centralnim bankama, s regulatornim telima, kao i s finansijskim i kreditnim institucijama o čemu obaveštava Narodnu skupštinu dostavljanjem redovnih tromesečnih izveštaja, a po potrebi i češće radi izvršavanja svog osnovnog cilja i svojih funkcija. Narodna banka Srbije, ne ugrožavajući ostvarivanje svojih ciljeva, može zastupati Republiku Srbiju u međunarodnim finansijskim organizacijama i institucijama i drugim oblicima međunarodne saradnje, uz saglasnost Vlade.

2.2. Organi Narodne banke Srbije

Organi Narodne banke Srbije su: Izvršni odbor Narodne banke Srbije; guverner Narodne banke Srbije; Savet guvernera Narodne banke Srbije.

Izvršni odbor i guverner odgovorni su za ostvarivanje ciljeva Narodne banke Srbije u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Zakonom o Narodnoj banci Srbije.

2.2.1. Izvršni odbor

Izvršni odbor čine *guverner* i *viceguverneri* Narodne banke Srbije (u daljem tekstu: viceguverneri).

Izvršni odbor *utvrđuje monetarnu i deviznu politiku*, kao i aktivnosti radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema, a posebno utvrđuje: 1) *program monetarne politike Narodne banke Srbije*; 2) *način utvrđivanja kamatnih stopa Narodne banke Srbije i način obračuna, naplate i plaćanja kamate na plasmane i druga potraživanja Narodne banke Srbije, kao i na sredstva na koja Narodna banka Srbije plaća kamatu*; 3) *uslove i način izdavanja hartija od vrednosti Narodne banke Srbije*; 4) *uslove pod kojima i način na koji Narodna banka Srbije sprovodi operacije na otvorenom tržištu i obavlja diskontne poslove*; 5) *politiku odobravanja kratkoročnih kredita*; 6) *politiku kursa dinara*; 7) *osnovice za obračunavanje obavezne rezerve i stope obavezne rezerve, kao i način, uslove i rokove izdvajanja i korišćenja sredstava obavezne rezerve banaka*; 8) *politiku upravljanja deviznim rezervama, kao i smernice za upravljanje tim rezervama*; 9) *druge instrumente i mere monetarne i devizne politike*; 10) *mere za održavanje likvidnosti banaka*; 11) *mere i aktivnosti, u okviru nadležnosti Narodne banke Srbije, radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema*.

Sednice Izvršnog odbora održavaju se ako je prisutna većina članova Izvršnog odbora. Sednice Izvršnog odbora održavaju se po potrebi, a najmanje jednom mesečno. Sednicama Izvršnog odbora predsedava guverner.

2.2.2. Guverner i viceguverneri.

Guverner: 1) rukovodi poslovanjem Narodne banke Srbije i organizuje njen rad; 2) sprovodi odluke Izvršnog odbora i Saveta; 3) donosi propise, opšte i pojedinačne akte iz nadležnosti Narodne banke Srbije koji zakonom nisu stavljeni u nadležnost Izvršnog odbora i Saveta; 4) predlaže propise, opšte i pojedinačne akte koje donose Izvršni odbor i Savet, ako ovim zakonom nije drugačije uređeno; 5) uređuje unutrašnju organizaciju Narodne banke Srbije i sistematizaciju radnih mesta u Narodnoj banci Srbije, kao i radne odnose zaposlenih u Narodnoj banci Srbije; 6) imenuje i razrešava zaposlene koji rukovode organizacionim jedinicama u Narodnoj banci Srbije; 7) obavlja i druge poslove utvrđene ovim i drugim zakonom na način koji nije u suprotnosti sa ciljevima iz zakona.

Guvernera bira Narodna skupština na predlog predsednika Republike Srbije. Guverner se bira na šest godina, s pravom ponovnog izbora. Za guvernera može biti biran državljanin Republike Srbije koji ispunjava opšte uslove za zasnivanje radnog odnosa, ima visoko obrazovanje stečeno na studijama drugog stepena i najmanje deset godina radnog iskustva u oblastima ekonomije, finansija ili bankarstva. Guverner izborom zasniva radni odnos u Narodnoj banci Srbije.

Guverner ne može: 1) biti poslanik u Narodnoj skupštini, član Vlade ili organa ili tela koje je obrazovala Narodna skupština ili Vlada, ne može obavljati funkciju organa ili člana organa autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ili sindikalne organizacije, ne može obavljati funkciju u političkoj stranci, niti može obavljati bilo koju drugu javnu funkciju ili javni posao; 2) biti član upravnog, izvršnog ili nadzornog odbora ili drugog organa finansijske institucije, preduzeća za reviziju ili drugog lica nad čijim

poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija, niti može biti zaposlen u tim licima, odnosno njihov saradnik; 3) imati akcije, udele ili dužničke hartije od vrednosti finansijske institucije, preduzeća za reviziju ili drugog pravnog lica nad čijim poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija; 4) imati akcije, udele ili dužničke hartije od vrednosti u pravnim licima koja imaju učešće u finansijskoj instituciji, preduzeću za reviziju ili drugom pravnom licu nad čijim poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija.

Guverner je dužan da u svemu postupa u skladu s propisima kojima se uređuje sprečavanje sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija.

Viceguvernere bira Narodna skupština, na predlog guvernera. Viceguverneri se biraju na šest godina, s pravom ponovnog izbora. Ako viceguverneru prestane funkcija pre isteka mandata, novi viceguverner bira se na period do isteka mandata viceguvernera kome je funkcija prestala.

Savet čine pet članova, uključujući i predsednika, koje bira Narodna skupština na predlog odbora Narodne skupštine nadležnog za poslove finansija (Odbor za finansije). Članovi Saveta biraju se na pet godina, s pravom ponovnog izbora. Članovi Saveta nisu zaposleni u Narodnoj banci Srbije.

Savet: 1) donosi Statut, na predlog Izvršnog odbora; 2) utvrđuje režim kursa dinara, na predlog Izvršnog odbora, uz saglasnost Vlade; 3) donosi strategiju upravljanja deviznim rezervama na predlog Izvršnog odbora; 4) odlučuje o članstvu u međunarodnoj finansijskoj organizaciji i instituciji; 5) donosi finansijski plan Narodne banke Srbije; 6) usvaja godišnje finansijske izveštaje Narodne banke Srbije; 7) obavlja druge poslove u skladu sa zakonom.

Savet po potrebi, a najmanje dva puta godišnje, Narodnoj skupštini podnosi izveštaj o svom radu. Sednice Saveta održavaju se po potrebi, a najmanje jednom u dva meseca. Savet donosi odluke većinom glasova od ukupnog broja članova Saveta. Član Saveta ne može se uzdržati od glasanja.

Guverneru, viceguvernerima i članovima Saveta (u daljem tekstu: funkcioner Narodne banke Srbije) prestaje funkcija istekom mandata, a pre isteka mandata – ako podnesu pismenu ostavku, kao i u slučaju razrešenja s funkcije.

Novi funkcioner Narodne banke Srbije bira se najkasnije do isteka mandata funkcionera kome ističe mandat, a najranije 120 dana pre dana isteka mandata. Mandat novog funkcionera počinje da teče narednog dana od dana prestanka funkcije prethodnog funkcionera.

Ako funkcioneru Narodne banke Srbije funkcija prestane pre isteka mandata, novi funkcioner bira se u roku od 90 dana od dana prestanka funkcije, osim ako je novi funkcioner već izabran u skladu sa prethodnim odlomkom.

3. Društva za osiguranje

3.1. Obavljanje i karakteristike poslova osiguranja

Poslove osiguranja obavljaju društva za osiguranje čiji je status uređen **Zakonom o osiguranju**⁷⁷. Ovim zakonom uređuju se uslovi i način obavljanja delatnosti osiguranja i nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja. *Delatnost osiguranja čine poslovi osiguranja, poslovi saosiguranja i poslovi reosiguranja, kao i poslovi neposredno povezani sa poslovima osiguranja*

. **Poslovi osiguranja** su zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju i preduzi manje mera za sprečavanje i suzbijanje rizika koji ugrožavaju osiguranu imovinu i lica.

Poslovi saosiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju sa više društava za osiguranje koja su se sporazumela o zajedničkom snošenju i raspodeli rizika.

Poslovi reosiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o reosiguranju osiguranog viška rizika iznad samopridržaja jednog društva za osiguranje kod drugog društva za osiguranje koje je dobilo dozvolu za obavljanje poslova reosiguranja (društvo za reosiguranje).

Poslovi neposredno povezani sa poslovima osiguranja su posredovanje i zastupanje u osiguranju, utvrđivanje i procena rizika i šteta, posredovanje radi prodaje i prodaja ostataka osiguranih oštećenih stvari i pružanje drugih intelektualnih i tehničkih usluga u vezi sa poslovima osiguranja.

Delatnost osiguranja obavlja **društvo za osiguranje** sa sedištem na teritoriji Republike Srbije koje je dobilo dozvolu narodne banke Srbije za obavljanje te delatnosti, i to samo vrste osiguranja na koja se odnosi ova dozvola, kao i ogrank stranog društva za osiguranje koje je dobilo dozvolu nadležnog organa za obavljanje te delatnosti. **Društvo za osiguranje osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo za uzajamno osiguranje**. Društvo za osiguranje može obavljati samo delatnost osiguranja. Niko osim ovako zakonom određenog društva ne može obavljati poslove osiguranja.

Poslove posredovanja u osiguranju obavlja **društvo za posredovanje u osiguranju** koje je dobilo dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova.

Poslove zastupanja u osiguranju obavlja **društvo za zastupanje u osiguranju i fizičko lice**, koji su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova.

Društvo za posredovanje u osiguranju i društvo za zastupanje u osiguranju osniva se kao **akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću**.

Poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja, osim poslova koje obavlja društvo za posredovanje i zastupanje u osiguranju i fizičko lice koje su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova, obavljaju agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju i preduzeća i druga pravna lica koja imaju posebno organizovan deo za obavljanje tih poslova, koji su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova.

⁷⁷ "Službeni glasnik RS", br. 139/2014.

Osiguranje imovine i lica je dobrovoljno, a izuzetno osiguranje imovine i lica je obavezno u slučajevima propisanim zakonom.

Imovina i lica u Republici Srbiji mogu se osigurati samo kod društva za osiguranje osnovanog po ovom zakonu (princip teritorijalnosti), a ugovor o osiguranju zaključen suprotno tome je ništav. Izuzetno, kod stranog društva za osiguranje mogu se osigurati imovina i lica od rizika od kojih se u Republici ne vrši osiguranje, kao i druga imovina i lica, za koje to propiše Vlada Republike Srbije.

Poslovi osiguranja, u smislu ovog zakona, su *poslovi životnih osiguranja* i *poslovi neživotnih osiguranja*.

Vrste životnih osiguranja su:1) *osiguranje života*; 2) *rentno osiguranje*; 3) *dopunsko osiguranje uz osiguranje života*; 4) *dobrovoljno penzijsko osiguranje*; 5) *druge vrste životnih osiguranja*.

Vrste neživotnih osiguranja su:1) *osiguranje od posledica nezgode*, uključujući osiguranje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja, koje pokriva: (1) isplatu ugovorenih osiguranih suma, dela osiguranih suma, odnosno naknadu ugovorenih troškova, (2) isplatu zbog posledica povrede ili oštećenja zdravlja ili zbog smrti putnika; 2) *dobrovoljno zdravstveno osiguranje*, koje pokriva: (1) jednokratnu novčanu naknadu zbog nesposobnosti za rad, (2) naknadu ugovorenih troškova lečenja, (3) kombinaciju isplata u skladu sa odredbama podtač. (1) i (2) ove tačke; 3) *osiguranje motornih vozila*, koje pokriva štete na motornim vozilima na sopstveni pogon, osim šinskih vozila i na vozilima bez sopstvenog pogona, odnosno gubitak tih vozila; 4) *osiguranje šinskih vozila*, koje pokriva štete na šinskim vozilima, odnosno gubitak tih vozila; 5) *osiguranje vazduhoplova*, koje pokriva štete na vazduhoplovima, odnosno gubitak vazduhoplova; 6) *osiguranje plovnih objekata*, koje pokriva štete na plovnim objektima, odnosno gubitak plovnih objekata (morskih, rečnih i jezerskih); 7) *osiguranje robe u prevozu*, koje pokriva štete na robi, odnosno gubitak robe, bez obzira na vrstu prevoza; 8) *osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti*, koje pokriva štete na imovini koje nastanu usled požara, eksplozije, oluje i drugih prirodnih nepogoda, atomske energije, klizanja i sleganja tla, osim šteta koje pokrivaju osiguranja iz tač. 3) - 7) ovog člana; 9) *ostala osiguranja imovine*, koja pokrivaju štete na imovini nastale zbog loma mašina, provalne krađe, loma stakla, grada, mraza ili drugih opasnosti, osim šteta koje pokrivaju osiguranja iz tač. 3) - 8) ovog člana; 10) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila na sopstveni pogon na kopnu, uključujući odgovornost prilikom transporta; 11) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova, uključujući odgovornost prilikom transporta; 12) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe plovnih objekata*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe plovnih objekata, uključujući i odgovornost prilikom transporta; 13) *osiguranje od opšte odgovornosti za štetu*, koje pokriva ostale vrste odgovornosti, osim odgovornosti iz tač. 10) - 12) ovog člana; 14) osiguranje kredita, od različitih rizika kreditnih poslova; 15) *osiguranje jemstva*, koje garantuje neposredno ili posredno ispunjenje obaveza dužnika; 16) *osiguranje finansijskih gubitaka*, koje pokriva finansijske gubitke različite prirode; 17) *osiguranje troškova pravne zaštite*, koje pokriva sudske troškove, troškove advokata i druge troškove postupka; 18) *osiguranje pomoći na putovanju*, koje pokriva pomoći licima koja naiđu na probleme na putovanju, odnosno u

drugim slučajevima odsutnosti iz prebivališta ili boravišta; 19) ***druge vrste neživotnih osiguranja.***

Obavezno osiguranje u saobraćaju utvrđuje se i uređuje posebnim zakonom.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje je osiguranje kojim se, na osnovu ugovora, mogu obezbediti prava za slučaj starosti, invalidnosti, smrti i drugih rizika osiguranja, u obimu propisanom zakonom kojim se uređuje obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje ili u većem obimu. Dobrovoljno zdravstveno osiguranje je osiguranje kojim se, na osnovu ugovora, mogu obezbediti prava iz zdravstvenog osiguranja licima koja nisu osigurana po zakonu kojim se uređuje obavezno zdravstveno osiguranje, kao i licima koja su osigurana po tom zakonu, a kojima se obezbeđuje veći obim prava od obima koji se obezbeđuje po tom zakonu i druge vrste prava iz zdravstvenog osiguranja koja nisu obezbeđena tim zakonom.

Jedno društvo za osiguranje ne može istovremeno obavljati poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, osim u slučaju koji se odnosi na dopunsku klauzulu za poslove osiguranja života.

Društvo za osiguranje ***dužno je da reosigura*** obaveze iz ugovora o osiguranju iznad samopridržaja. ***Samopridržaj društva za osiguranje je iznos ugovorom preuzetih rizika koji društvo uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može pokriti sopstvenim sredstvima.*** Društvo za osiguranje dužno je da uvek zadrži deo rizika u samopridržaju. Društvo za osiguranje dužno je da deo rizika iznad samopridržaja reosigura.

Novčani deo osnovnog kapitala. Osnivačdruštva za osiguranje ili drugog pravnog lica koje obavlja poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja obezbeđuje novčani deo osnovnog kapitala u visini propisanoj zakonom.

Odgovornost za obaveze. Društva iz ovog zakona za svoje obaveze odgovaraju celokupnom svojom imovinom.

Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja. ***Narodna banka Srbije*** vrši nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja i obavlja druge poslove propisane ovim zakonom.

Zabрана upotrebe pojma „osiguranje“. Pravno lice i preduzetnik ne mogu koristiti pojam „osiguranje“ niti pojam izведен iz tog pojma u svojoj firmi ili nazivu, odnosno nazivu svog proizvoda ili usluge, osim ako te pojmove koriste na osnovu ovog zakona ili posebnog zakona.

Primena zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća i preduzetnika. Na društvo za osiguranje, društvo za posredovanje u osiguranju, društvo za zastupanje u osiguranju i agenciju za pružanje drugih usluga u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugaćije uređena. Na fizičko lice koje obavlja poslove zastupanja u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj preduzetnika, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drukčije uređena. ***Na obe ove vrste privrednih subjekata primenjuje, uz posebni zakon, i važeći Zakon o privrednim društvima.***

Primena drugih zakona. Na ugovor o osiguranju, ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuju obligacioni odnosi i drugi zakoni kojima se uređuju ugovori u pojedinim vrstama osiguranja.

Primena pravila struke osiguranja, dobrih poslovnih običaja i poslovne etike.

Društvo za osiguranje i drugo lice koje obavlja poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja dužno je da svoju delatnost obavlja u skladu sa pravilima struke osiguranja, dobrim poslovnim običajima i poslovnom etikom.

Društvo za osiguranje može da zaključi ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju samo sa licem koje je dobilo dozvolu za obavljanje tih poslova po odredbama zakona. Izuzetno, društvo za osiguranje može da zaključi ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju i sa pravnim licem koje poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju obavlja na osnovu posebnog zakona i saglasnosti Narodne banke Srbije da ispunjava uslove o kadrovskoj i tehničkoj sposobljenosti propisane ovim zakonom za obavljanje tih poslova, a po prethodnom upisu tog lica u registar u skladu s odredbama zakona.

3.2. Akcionarsko društvo za osiguranje

3.2.1. Osnivanje, sticanje i gubitak statusa

Aкционarsko društvo za osiguranje **osnivaju najmanje dva pravna, odnosno fizička lica**. Strana pravna i fizička lica mogu osnovati akcionarsko društvo za osiguranje ili ulagati sredstva u akcionarsko društvo za osiguranje. Na strana ulaganja primenjuje se zakon kojim se uređuju strana ulaganja, ako matičnim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uredena.

Delatnost društva. Akcionarsko društvo za osiguranje **može obavljati samo poslove jedne ili više vrsta osiguranja, u okviru iste grupe osiguranja ili samo poslove reosiguranja**. Akcionarsko društvo za osiguranje može obavljati i poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja, u skladu sa zakonom. **Poslove reosiguranja** može obavljati **samo** akcionarsko društvo za osiguranje koje je dobilo dozvolu za obavljanje poslova reosiguranja.

Visina novčanog dela osnovnog kapitala. Novčani deo osnovnog kapitala akcionarskog društva za osiguranje, prilikom osnivanja, **ne može biti manji** od dinarske protivvrednosti obračunate po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate, i to za: 1) **životna osiguranja**: (iznos u evrima) (1) životna osiguranja, osim dobrovoljnog penzijskog osiguranja 2.000.00, (2) dobrovoljno penzijsko osiguranje 3.000.000, (3) sve vrste životnih osiguranja 4.000.000; 2) **neživotna osiguranja**: (1) osiguranje od nezgode i dobrovoljno zdravstveno osiguranje 1.000.000 (2) osiguranje motornih vozila-kasko, šinskih vozila-kasko i obavezno osiguranje od odgovornosti u saobraćaju 2.500.000 (3) ostala osiguranja imovine, ostala osiguranja od odgovornosti i druge vrste neživotnih osiguranja 2.000.000 (4) sve vrste neživotnih osiguranja 4.500.000; 3) **reosiguranje** 4.500.000.

Aкционarsko društvo za osiguranje dužno je da u svom poslovanju obezbedi da osnovni kapital društva uvek bude u visini koja nije manja od iznosa navedenih u prethodnom stavu.

Akcije akcionarskog društva za osiguranje **mogu glasiti samo na ime**.

Povezana lica. Povezana lica, u smislu ovog zakona, jesu pravna lica koja su međusobno povezana upravljanjem, kapitalom ili na drugi način, radi postizanja zajedničkih poslovnih ciljeva, tako da poslovanje ili rezultati poslovanja jednog lica

mogu bitno uticati na poslovanje, odnosno rezultate poslovanja drugog lica. Društvo za osiguranje ne može sa povezanim pravnim licima zaključivati pravne poslove kojima se posreno ili neposredno obezbenuju sredstva tim licima, kao što su pozajmica, jemstvo, zaloga, namenski depoziti i sl. Prilikom procene učešća u kapitalu, odnosno sticanja kvalifikovanog učešća, kao i prilikom ocene učešća u upravljanju, povezana pravna lica se posmatraju kao jedno lice.

Izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Dozvola za obavljanje poslova osiguranja izdaje se za obavljanje jedne ili više vrsta osiguranja kojima će se akcionarsko društvo za osiguranje baviti.

O zahtevu za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja, na osnovu ocene ispunjenosti zakonskih uslova i opravdanosti osnivanja akcionarskog društva za osiguranje, Narodna banka Srbije odlučuje rešenjem, u roku od 60 dana od dana prijema zahteva. U dispozitivu rešenja Narodne banke Srbije izričito se navode vrste osiguranja za koje se izdaje dozvola. Ako se rešenje izdaje za sve vrste osiguranja iz jedne grupe osiguranja, u dispozitivu rešenja navodi se samo ta grupa osiguranja.

Upis u registar. Osnivači akcionarskog društva za osiguranje dužni su da prijavu za upis u registar nadležnog organa podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Uz prijavu za upis u registar podnosi se i dozvola za obavljanje poslova osiguranja. Akcionarsko društvo za osiguranje dužno je da rešenje o upisu u registar dostavi Narodnoj banci Srbije, u roku od sedam dana od dana prijema tog rešenja.

Prestanak važenja dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Dozvola za obavljanje poslova osiguranja akcionarskom društvu za osiguranje prestaje da važi: 1) ako društvo, u roku od 30 dana od dana izdavanja dozvole, ne podnese prijavu za upis u registar; 2) ako društvo ne otpočne sa poslovanjem u roku od šest meseci od dana upisa u registar; 3) ako društvo ne obavlja poslove osiguranja duže od jedne godine neprekidno; 4) prenosom portfelja osiguranja na drugo društvo za osiguranje; 5) otvaranjem postupka likvidacije; 6) pokretanjem stečajnog postupka.

U navedenim slučajevima, Narodna banka Srbije donosi rešenje o prestanku važenja dozvole za obavljanje poslova osiguranja.

Izdavanje dozvole za obavljanje poslova reosiguranja. Na izdavanje dozvole za obavljanje poslova reosiguranja shodno se primenjuju odredbe zakona koje se odnose na izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja.

3.2.2. Organi društva

Na organe akcionarskog društva za osiguranje primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava, ako zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Ostaje otvoreno pitanje usklađivanja pojedinih elemenata vezano za organe društva sa odredbama važećeg Zakona o privrednim društvima, no mi pratimo koncept predmetnog zakona. **Direktor** akcionarskog društva za osiguranje mora biti u radnom odnosu u tom društvu, a ako društvo nema direktora, u radnom odnosu mora biti predsednik upravnog odbora.

Saglasnost za obavljanje funkcije člana uprave i člana nadzornog odbora. Akcionarsko društvo za osiguranje podnosi zahtev Narodnoj banci Srbije za dobijanje saglasnosti na predlog odluke o izboru članova uprave, odnosno članova nadzornog

odbora društva. Ako je član uprave, odnosno član nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje izabran bez saglasnosti Narodne banke Srbije, izbor se smatra ništavim. Uz zahtev za dobijanje saglasnosti za obavljanje funkcije podnose se dokazi o ispunjavanju uslova za ove izvršioce predviđene zakonom.

Pored dokaza o ispunjenosti ostalih uslova predviđenih zakonom, lice koje je kandidat za **direktora akcionarskog društva za osiguranje** podnosi i svoj **program poslovanjenja društvom**.

Oduzimanje saglasnosti za obavljanje funkcije člana uprave i člana nadzornog odbora. Narodna banka Srbije će rešenjem oduzeti datu saglasnost za obavljanje funkcije člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje, ako: 1) je saglasnost data na osnovu neistinitih i netačnih podataka; 2) član uprave, odnosno član nadzornog odbora prestane da ispunjava uslove iz zakona; 3) član uprave, odnosno član nadzornog odbora ne postupa u skladu sa obavezama člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora, u skladu sa zakonom. Ako je započet postupak za oduzimanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja akcionarskom društvu za osiguranje, Narodna banka Srbije će u tom postupku odlučivati i o oduzimanju saglasnosti za obavljanje funkcije člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora društva.

Ograničenje izbora. Za člana uprave akcionarskog društva za osiguranje, pored lica propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ne može biti izabrano ni lice koje je: 1) povezano sa pravnim licem u kojem akcionarsko društvo za osiguranje ima više od 5% učešća u kapitalu ili učešća u pravu glasa; 2) član uprave ili nadzornog odbora u drugom akcionarskom društvu za osiguranje.

Obaveze i odgovornosti članova uprave. Članovi uprave akcionarskog društva za osiguranje, pored obaveza propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, *dužni su da obezbede i uslove poslovanja predviđene zakonom*. Članovi uprave akcionarskog društva za osiguranje *solidarno su odgovorni* društvu za štetu koja je nastala kao posledica propuštanja propisanih obaveza.

Nadležnost nadzornog odbora. Nadzorni odbor akcionarskog društva za osiguranje, osim poslova propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, obavlja i poslove koji su u njegovoj nadležnosti na osnovu zakona.:

Obaveze i odgovornosti članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje dužan je da odmah pismeno obavesti Narodnu banku Srbije o pitanjima koja nisu u skladu sa njegovim statusom člana. Članovi nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje solidarno su odgovorni društvu za štetu koja je nastala kao posledica propuštanja propisanih obaveza.

3.2.3. Firma društva

Firma akcionarskog društva za osiguranje sadrži oznaku „**a.d.o.**“. Akcionarsko društvo za osiguranje dužno je da zatraži od Narodne banke Srbije **saglasnost na predlog odluke o promeni firme i sedišta društva**. O ovom zahtevu Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 30 dana od dana prijema zahteva. Akti, odnosno radnje doneti, odnosno preduzete bez saglasnosti Narodne banke Srbije ništavi su.

3.2.4. Opšti akti, godišnji plan poslovanja i akti poslovne politike

Aкционарско društvo za osiguranje donosi **statut, druge opšte akte, godišnji plan poslovanja i akte poslovne politike.**

Akti poslovne politike акционарског društva za osiguranje su: opšti i posebni uslovi osiguranja i tarife premija; odluka o tehničkim osnovama osiguranja i ostale odluke i pravilnici koji detaljno uređuju pojedina pitanja poslovanja u osiguranju.

3.2.5. Saglasnost za ulaganja u druga pravna lica

Aкционарско društvo za osiguranje dužno je da zatraži od Narodne banke Srbije saglasnost za ulaganja na osnovu kojih društvo, posredno ili neposredno, stiče kvalifikovano učešće u drugom pravnom licu, kao i o svakom sledećem ulaganju u to pravno lice. O zahtevu Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, shodnom primenom odredaba ovog zakona o davanju, odnosno oduzimanju saglasnosti na ulaganje u акционарско društvo za osiguranje.

3.3. Društvo za uzajamno osiguranje

Društvo za uzajamno osiguranje je **pravno lice koje obavlja delatnost osiguranja u interesu svojih članova (osiguranika), po principu uzajamnosti i solidarnosti.**

Društvo za uzajamno osiguranje može obavljati sve poslove osiguranja, osim poslova reosiguranja.

Društvo za uzajamno osiguranje mogu **osnovati pravna i fizička lica.**

Firma društva za uzajamno osiguranje sadrži oznaku „**d.u.o.**“.

Vrste društava Društvo za uzajamno osiguranje osniva se kao društvo s neograničenim doprinosom ili društvo s ograničenim doprinosom i može obavljati sve poslove osiguranja, izuzev reosiguranja. Cilj osnivača društva za uzajamno osiguranje nije sticanje dobiti, nego zadovoljavanje potreba iz oblasti osiguranja svojih članova.

Društvo za uzajamno osiguranje s neograničenim doprinosom može od svakog člana (osiguranika) zahtevati uplatu dodatnog doprinosa potrebnog za namirenje nepokrivenih šteta i ostalih rashoda, bez ograničenja. **Društvo za uzajamno osiguranje s ograničenim doprinosom** može od svakog člana (osiguranika) zahtevati uplatu dodatnog doprinosa koji nije veći od njegovog prethodno uplaćenog doprinosa u celini iz iste poslovne godine, ako su štete i ostali rashodi veći od prethodno uplaćenog doprinosa i ostalih prihoda društva.

Ako društvo za uzajamno osiguranje obavlja poslove više vrsta osiguranja, statutom se može predvideti plaćanje dodatnog doprinosa odvojeno za svaku vrstu osiguranja.

Visina novčanog dela osnovnog kapitala Novčani deo osnovnog kapitala društva za uzajamno osiguranje **ne može biti manji od iznosa propisanog zakonom.**

Zahtev za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja podnose osnivači društva za uzajamno osiguranje ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste. Uz zahtev podnose se prilozi predviđeni zakonom, koji su konstitutivnog karaktera, s tim da na spisku članova (osiguranika) sa dokazom o uplati doprinosa (premija) mora biti najmanje 250 fizičkih lica, ako se društvo za uzajamno osiguranje osniva za poslove

životnih osiguranja, odnosno najmanje 300 fizičkih ili pravnih lica, ako se društvo osniva za poslove neživotnih osiguranja.

Zakon je odredio i **obaveznu sadržinu ugovora o osnivanju društva za uzajamno osiguranje** kao i **statuta društva**, kao konstitutivnih akata.

Rezerve iz viška. Statutom društva za uzajamno osiguranje mora biti određen način formiranja rezervi za pokriće manjka u poslovanju društva, doprinosi (premije) koji se godišnje koriste za formiranje tih rezervi i najmanji iznos tih rezervi.

Prava i obaveze članova društva. Osiguranik stiče svojstvo člana društva za uzajamno osiguranje potpisivanjem ugovora o osiguranju. Član društva za uzajamno osiguranje ne odgovara za obaveze društva. Član društva za uzajamno osiguranje ne može prebijati svoje obaveze prema društву za plaćanje doprinosa i naknadnih uplata sa svojim potraživanjem prema društву. Plaćanje doprinosa i raspoređivanje viška moraju biti pod jednakim uslovima za sve članove društva za uzajamno osiguranje.

Skupština društva. Skupštinu društva za uzajamno osiguranje čine osnivači i članovi (osiguranici). **Osnivači i članovi (osiguranici)** upravljaju društvom za uzajamno osiguranje srazmerno ulozima i doprinosima. Osnivači društva za uzajamno osiguranje učestvuju u upravljanju društvom do povraćaja uplaćenih uloga.

3.4. Posrednici i zastupnici u osiguranju

3.4.1. Posredovanje u osiguranju

Poslovi posredovanja u osiguranju su poslovi koji se odnose na dovođenje u vezu osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja sa društvom za osiguranje radi pregovaranja o zaključenju ugovora o osiguranju, na osnovu naloga društva za osiguranje osnovanog u skladu sa odredbama zakona ili naloga osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja.

Društvo za posredovanje u osiguranju. Poslove posredovanja u osiguranju, kao jedinu delatnost, obavlja društvo za posredovanje u osiguranju *koje je dobilo dozvolu Narodne banke Srbije* za obavljanje tih poslova. Uz poslove posredovanja u osiguranju, društvo za posredovanje u osiguranju *može obavljati i poslove savetovanja i pomoći u obradi šteta i proceni rizika i šteta*.

Društvo za posredovanje u osiguranju *ne može obavljati poslove zastupanja u osiguranju. Izuzetno*, društvo za posredovanje u osiguranju može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju za određenu vrstu osiguranja pod uslovom da ispunjava uslove iz zakona i da ima dozvolu Narodne banke Srbije za obavljanje tih poslova, s tim što u istom pravnom poslu ne može biti zastupnik za jednu, a posrednik za drugu ugovornu stranu.

Firma društva za posredovanje u osiguranju mora sadržati i oznaku delatnosti „*posredovanje u osiguranju*“.

Osnivanje društva. Društvo za posredovanje u osiguranju osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Ako se društvo za posredovanje u osiguranju osniva **kao akcionarsko društvo**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Akcije

akcionarskog društva za posredovanje u osiguranju mogu glasiti samo na ime. Ako se društvo za posredovanje u osiguranju osniva **kao društvo s ograničenom odgovornošću**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Ako društvo za posredovanje u osiguranju obavlja i poslove zastupanja u osiguranju, iznos osnovnog kapitala uvećava se za 30%.

Zahtev za izdavanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju podnose osnivači društva za posredovanje u osiguranju ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste, pod uslovima utvrđenim zakonom. O zahtevu za izdavanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju Narodna banka Srbije odlučuje rešenjem, u roku od 60 dana od dana prijema zahteva.

Upis u registar. Onivači društva za posredovanje u osiguranju dužni su da prijavu za upis u registar nadležnog organa podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju. Društvo za posredovanje u osiguranju dužno je da rešenje o upisu u registar dostavi Narodnoj banci Srbije, u roku od sedam dana od dana prijema tog rešenja.

Ovlašćenje za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju. Poslove posredovanja u osiguranju u društvu za posredovanje u osiguranju mogu obavljati samo zaposleni u tom licu koji imaju ovlašćenje Narodne banke Srbije (*ovlašćeni posrednici*). Narodna banka Srbije izdaje ovlašćenje za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju licu koje ispunjava sledeće uslove: 1) ima prebivalište na teritoriji Republike; 2) punoletno je i ima potpunu poslovnu sposobnost; 3) položilo je stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju; 4) pravnosnažnom sudskom odlukom nije mu izrečena mera bezbednosti ili zaštitna mera zabrane obavljanja delatnosti.

Strano fizičko lice koje, po pravu države čiji je državljanin, ispunjava uslove za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju, može obavljati te poslove.

3.4.2. Zastupanje u osiguranju

Poslovi zastupanja u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju obavlja pravno ili fizičko lice na osnovu ugovora o zastupanju, u ime i za račun društva za osiguranje osnovanog u skladu sa ovim zakonom.

Društvo za zastupanje u osiguranju i zastupnici u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju, kao jedinu delatnost, obavlja društvo za zastupanje u osiguranju i fizičko lice - preduzetnik (zastupnik u osiguranju), koji su dobili dozvolu za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju u skladu sa ovim zakonom. Uz poslove zastupanja u osiguranju društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju **mogu obavljati i poslove savetovanja i pomoći u obradi šteta i proceni rizika i šteta**.

Ograničenje zastupanja u osiguranju. Društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju **može da obavlja poslove zastupanja samo za jedno društvo za osiguranje**. Izuzetno, društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju može zastupati više društava za osiguranje, uz njihovu pismenu saglasnost.

Firma društva za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnika u osiguranju mora sadržati i oznaku delatnosti „*zastupanje u osiguranju*“.

Osnivanje društva za zastupanje u osiguranju. Društvo za zastupanje u osiguranju osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugčije uređena. Ako se društvo za zastupanje u osiguranju osniva kao **akcionarsko društvo**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Ako se društvo za zastupanje u osiguranju osniva kao **društvo s ograničenom odgovornošću**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Zastupnik u osiguranju mora uvek imati na računu najmanje 1.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije.

Akcije akcionarskog društva za zastupanje u osiguranju mogu glasiti samo na ime.

Zahtev za izdavanje dozvole društvu za zastupanje u osiguranju podnose osnivači društva za zastupanje u osiguranju ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste.

Zahtev za izdavanje dozvole zastupniku u osiguranju. Zastupnik u osiguranju upisuje se u registar kod nadležnog organa uprave, na osnovu dozvole za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju koju izdaje Narodna banka Srbije na njegov zahtev, odnosno zahtev lica koje on ovlasti.

Ovlašćenje za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju u društvu za zastupanje u osiguranju i kod zastupnika u osiguranju mogu obavljati samo zaposleni u tom licu koji imaju ovlašćenje Narodne banke Srbije (ovlašćeni zastupnici). Narodna banka Srbije izdaje ovlašćenje za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju licu koje ispunjava uslove koje je zakon predviđao za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju.

Odgovornost za zastupanje u osiguranju. Za radnje preduzete u obavljanju poslova zastupanja u osiguranju odgovara društvo za osiguranje.

Primena odredaba o društvu za posredovanje u osiguranju. Na izdavanje i oduzimanje dozvole i saglasnosti društvu za zastupanje u osiguranju i zastupniku u osiguranju, ovlašćenja za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju i dokaz o upisu u registar, shodno se primenjuju odredbe zakona koje se odnose na društvo za posredovanje u osiguranju.

3.5. Agencija za pružanje drugih usluga u osiguranju

Agencija za pružanje drugih usluga u osiguranju (agencija) je pravno lice koje obavlja poslove utvrđivanja i procene rizika i šteta, posredovanja radi prodaje i prodaju ostataka osiguranih oštećenih stvari i poslove pružanja drugih intelektualnih i tehničkih usluga u vezi sa poslovima osiguranja.

Agencija se osniva kao **akcionarsko društvo** ili **društvo s ograničenom odgovornošću**, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća (Zakon o privrednim društvima), ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugčije uređena. Agencija **ne može obavljati** poslove osiguranja, poslove posredovanja i poslove zastupanja u osiguranju.

Osnivanje agencije. Ako se agencija osniva **kao akcionarsko društvo**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Ako se agencija osniva kao **društvo**

s ograničenom odgovornošću, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Poslovima agencije mogu se baviti i preduzeća i druga pravna lica, pod uslovom da imaju *posebno organizovan deo* za obavljanje tih poslova, koji je kadrovski i tehnički sposobljen za pružanje drugih usluga u osiguranju i da na poseban račun uplate i vode iznos od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

3.6. Imovina i poslovanje društva za osiguranje

Premija osiguranja sastoji se od *funkcionalne premije* i *režijskog dodatka*. Funkcionalna premija sastoji se od tehničke premije, a može sadržati i doprinos za preventivu, ako je uračunat u premiju osiguranja.

Društvo za osiguranje dužno je da, na kraju obračunskog perioda, utvrdi **tehničke rezerve** za pokriće obaveza iz obavljanja poslova osiguranja.

Društvo za osiguranje koje obavlja poslove jedne ili više vrsta *životnih osiguranja* utvrđuje tehničke rezerve za: 1) prenosne premije; 2) rezervisane štete; 3) učešće u dobiti; 4) matematičku rezervu.

Društvo za osiguranje koje obavlja poslove jedne ili više vrsta *neživotnih osiguranja* utvrđuje tehničke rezerve za: 1) prenosne premije; 2) rezervisane štete; 3) izravnjanje rizika.

Društvo za osiguranje **dužno je da obezbeđuje likvidnost i da blagovremeno isplaćuje štete i druge obaveze društva**. Društvo za osiguranje može slobodna sredstva deponovati i ulagati, uz uslov održavanja stalne likvidnosti društva i blagovremene isplate šteta i drugih obaveza društva. Društvo za osiguranje dužno je da u poslovanju sredstvima osiguranja preduzima potrebne mere za obezbenenje sigurnosti deponovanja, odnosno ulaganja, sa ciljem da se ne ugrozi njihova realna vrednost i likvidnost društva u izvršavanju obaveza iz ugovora o osiguranju i drugih obaveza.

Narodna banka Srbije bliže propisuje način utvrđivanja i praćenja likvidnosti društva.

Prihode društva za osiguranje čine premije osiguranja i aktivnih poslova reosiguranja i drugi prihodi od poslova osiguranja, prihodi od finansiranja i neposlovni i vanredni prihodi.

Osnovni **rashodi** društva za osiguranje jesu rashodi za štete i ugovorene sume osiguranja, rashodi za štete po osnovu aktivnih poslova reosiguranja, rashodi za premije po osnovu pasivnih poslova reosiguranja i drugi rashodi od poslova osiguranja, rashodi za obavljanje delatnosti osiguranja i reosiguranja (troškovi za sprovođenje osiguranja i reosiguranja), kao i rashodi finansiranja i neposlovni i vanredni rashodi.

Društvo za osiguranje dužno je da organizuje **internu reviziju**, koja je samostalna i nezavisna u obavljanju svojih poslova. Internu reviziju društva za osiguranje obavlja posebni organizacioni deo u društvu utvrđen statutom. Interna revizija društva za osiguranje za svoj rad neposredno odgovara nadzornom odboru društva. Organi društva za osiguranje i zaposleni u društvu za osiguranje ne smeju sprečavati, ograničavati ili otežavati izveštavanje o nalazima i procenama zaposlenih na poslovima interne revizije u društvu za osiguranje.

Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja vrši, kako smo istakli, *Narodna banka Srbije*, prvenstveno, u cilju zaštite interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja.

4. Društva za upravljanje otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom

4.1. Pravna forma i pojam

Društvo za upravljanje je pravno lice sa sedištem u Republici čija je osnovna delatnost organizovanje i upravljanje otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom na osnovu dozvole Komisije, a može da upravlja i drugim institucijama kolektivnog investiranja u skladu sa posebnim zakonom i u pogledu kojih podleže prudencijalnom nadzoru (član 5. stav 1. **Zakona o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom**)⁷⁸

Društvo za upravljanje osniva se kao dvodomno akcionarsko društvo u smislu zakona kojim se uređuju privredna društva koje nije javno društvo u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala.

Na društva za upravljanje primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva i odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Društvo za upravljanje ne može biti ciljno društvo u smislu zakona kojim se uređuje preuzimanje akcionarskih društava.

4.2. Delatnost društva za upravljanje

Osnovna delatnost društva za upravljanje je organizovanje i upravljanje UCITS fondom (otvoreni investicioni fond sa javnom ponudom).

Izuzetno od ovog, društvo za upravljanje može upravljati drugim institucijama kolektivnog investiranja u skladu sa posebnim zakonom i u pogledu kojih podleže prudencijalnom nadzoru.

Upravljanje UCITS fondom obuhvata:

- 1) upravljanje ulaganjima, odnosno upravljanje imovinom i upravljanje rizicima;
- 2) vršenje sledećih administrativnih poslova i aktivnosti: (1) pravne i računovodstvene usluge u vezi sa upravljanjem UCITS fondom, (2) upiti klijenata, (3) vrednovanje i utvrđivanje cena (uključujući povraćaj poreza), (4) praćenje usklađenosti sa propisima, (5) vođenje registra imalaca investicionih jedinica (u daljem tekstu: registar investicionih jedinica), (6) raspodela prihoda, (7) izdavanje i otkup investicionih jedinica, (8) ispunjavanje ugovornih obaveza (uključujući dostavljanje potvrda), (9) vođenje evidencija;
- 3) stavljanje na tržište, odnosno ponudu i distribuciju investicionih jedinica.

Pored upravljanja UCITS fondom, društvu za upravljanje Komisija može izdati dozvolu i za obavljanje sledećih dodatnih delatnosti:

⁷⁸ "Sl. glasnik RS", br. 73/2019.

1) upravljanje portfolijom na pojedinačnoj i diskrečionoj osnovi u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala; ili

2) pomoćne usluge: (1) investiciono savetovanje u vezi sa jednim ili više finansijskih instrumenata u skladu sa zakonom koji uređuje tržište kapitala, i (2) čuvanje i administriranje investicionih jedinica, odnosno jedinica institucija kolektivnog investiranja.

Kada društvo za upravljanje obavlja poslove upravljanja portfoliom za klijenta, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala, nije dozvoljeno ulaganje sredstava iz portfolia za kupovinu investicionih jedinica otvorenog fonda kojim to društvo upravlja, bez prethodne saglasnosti klijenta.

Društvo za upravljanje ne može obavljati drugu delatnost osim delatnosti navedenih u prva tri odlomka (stava) ove tematske jedinice.

Društvo za upravljanje može da organizuje i upravlja sa više investicionih fondova.

Na poslovanje društva za upravljanje primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala, a koje regulišu pravila sigurnog i dobrog poslovanja, korišćenja i saopštavanja insajderskih informacija.

Pravo glasa na osnovu akcija koje čine imovinu UCITS fonda ostvaruje lice ovlašćeno internim aktima društva za upravljanje koje upravlja UCITS fondom.

4.3. Ograničenje poslovanja

Društvo za upravljanje ne može imati učešće u kapitalu i upravljanju drugim pravnim licima, osim ukoliko je to propisano ovim zakonom.

Društvo za upravljanje ne sme sticati akcije čiji je izdavalac depozitar.

Društvo za upravljanje ne sme sticati akcije u pravnom licu na koje je depozitar delegirao poslove iz člana 101. Zakona (uvanje imovine UCITS fonda).

Društvo za upravljanje može da stiče investicione jedinice izdate u skladu sa ovim zakonom i zakonom koji uređuje alternativne investicione fondove.

4.4. Visina osnovnog kapitala

Društvo za upravljanje investicionim fondovima je **privredno društvo koje organizuje, osniva i upravlja investicionim fondovima, u skladu sa zakonom**.

Pravna forma. Društvo za upravljanje osniva *se isključivo kao akcionarsko društvo* koje nije javno društvo u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala. Na društva za upravljanje primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva (Zakon o privrednim društvima) i odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Delatnost društva za upravljanje. Društvo za upravljanje: 1) organizuje i upravlja otvorenim fondom; 2) osniva i upravlja zatvorenim fondom; 3) upravlja privatnim fondom; 4) obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom kojim se urenuje tržište kapitala. Društvo za upravljanje ne može obavljati drugu delatnost osim navedenih delatnosti.

Društvo za upravljanje upravlja investicionim fondom donošenjem investicionih odluka i vršenjem administrativnih i marketinških poslova i aktivnosti. Društvo za

upravljanje može poveriti obavljanje administrativnih i marketinških poslova i aktivnosti drugim licima, pri čemu se odgovornost društva za upravljanje ne isključuje.

Društvo za upravljanje može da organizuje, osniva i upravlja sa više investicionih fonda.

Društvo za upravljanje je dužno da se u svom poslovanju pridržava odredaba zakona kojim se uređuje tržište hartija od vrednosti, pravila sigurnog i dobrog poslovanja, korišćenja i saopštavanja privilegovanih informacija.

Pravo glasa na osnovu akcija koje čine imovinu investicionog fonda ostvaruje društvo za upravljanje koje upravlja investicionim fondom.

Ograničenje poslovanja. Društvo za upravljanje ne može imati učešće u kapitalu i upravljanju drugim pravnim licima, osim ukoliko je to propisano zakonom. Društvo za upravljanje može da stiče investicione jedinice, odnosno akcije investicionog fonda, i to najviše do 20% neto vrednosti imovine fonda.

Visina osnovnog kapitala. Novčani deo osnovnog kapitala društva za upravljanje prilikom osnivanja iznosi najmanje 200.000 (dvestahiljada) evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. U toku poslovanja društva za upravljanje novčani deo osnovnog kapitala se može držati i u hartijama od vrednosti sa rokom dospeća do jedne godine čiji je izdavalac Republika Srbija ili Narodna banka Srbije.

Organizaciona i tehnička sposobljenost. Društvo za upravljanje je dužno da angažuje *najmanje jednog portfolio menadžera* zaposlenog na neodređeno vreme. **Uprava društva** za upravljanje donosi odluke i druge pravne akte kojima se definiše investiciona politika i investicioni cilj investicionog fonda, a portfolio menadžer sprovodi navedenu politiku, odnosno cilj, donosi odgovarajuće odluke o pojedinačnim ulaganjima i za svoj rad odgovara upravi društva.

Društvo za upravljanje je dužno da ispuni minimalne uslove organizacione, kadrovske i tehničke sposobljenosti, koje propisuje Komisija.

Upotreba poslovног imena. U poslovnom imenu društva za upravljanje moraju biti sadržane reči "*društvo za upravljanje investicionim fondom*". Pravno lice koje nije dobilo dozvolu za rad društva za upravljanje, ne može koristiti u pravnom prometu naziv "društvo za upravljanje investicionim fondom" ili drugi sličan naziv.

Zahtev za izdavanje dozvole za rad. Lice koje namerava da osnuje društvo za upravljanje dužno je da podnese Komisiji zahtev za izdavanje dozvole za rad društva za upravljanje. Domaća i strana fizička i pravna lica mogu osnovati društvo za upravljanje. Jedno domaće i strano fizičko i pravno lice i sa njim povezana lica ne može imati kvalifikovano učešće u više od jednog društva za upravljanje. Domaće pravno lice sa većinskim državnim, odnosno društvenim kapitalom ili drugo sa njim povezano lice, ne može biti osnivač društva za upravljanje. Izuzetno, banke i društva za osiguranje sa većinskim državnim, odnosno društvenim kapitalom mogu biti osnivači društva za upravljanje.

Komisija donosi rešenje o **izdavanju dozvole za rad** i vodi **Registar društava za upravljanje**.

Uprava društva za upravljanje. Na organe društva za upravljanje shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, ukoliko zakonom nije drugačije određeno.

Za **direktora i člana uprave** društva za upravljanje može biti izabrano lice koje nije pravnosnažno osuđivano za krivična dela protiv radnih odnosa, privrede, imovine, pravosuđa, javnog reda i pravnog saobraćaja, službene dužnosti, mita i korupcije, kao ni za krivična dela i privredne prestupe utvrđene zakonima kojima se uređuje tržište hartija od vrednosti, privatizacija, delatnost osiguranja, banaka i drugih finansijskih organizacija. Direktor i članovi uprave društva za upravljanje moraju imati *visoku školsku spremu*, s tim da direktor i najmanje jedna polovina članova uprave moraju imati najmanje *tri godine radnog iskustva* stečenog u obavljanju poslova u vezi sa hartijama od vrednosti u zemlji ili inostranstvu na poslovima: *u brokersko-dilerskom društvu; na berzi hartija od vrednosti, odnosno finansijskih derivata; u banci; u društvu za upravljanje investicionim ili dobrovoljnim penzijskim fondovima; u društvu za osiguranje; u centralnoj banci ili drugom državnom organu ili organizaciji; u pravnom licu koje poslove u vezi sa hartijama od vrednosti obavlja za račun države kao poverene poslove.*

Komisija daje i povlači saglasnost na izbor predloženih članova uprave i direktora društva za upravljanje.

Opšti akti društva za upravljanje su osnivački akt, pravila poslovanja i drugi opšti akti.

Društvo za upravljanje je dužno da, u roku od 30 dana od dana prijema rešenja o izdavanju dozvole za rad i rešenja o davanju saglasnosti na odluku o izboru direktora i članova uprave društva za upravljanje, podnese registracionu prijavu u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata. Društvo za upravljanje je dužno da, u roku od osam dana od dana prijema rešenja o upisu u registar privrednih subjekata, dostavi Komisiji izvod iz upisa u registar.

Vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja društva za upravljanje i investicionog fonda vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i podzakonskim aktima Komisije. Društvo za upravljanje je dužno da, u poslovnim knjigama i finansijskim izveštajima, odvojeno prikazuje podatke za svaki otvoreni fond kojim upravlja. Društvo za upravljanje je dužno da, odvojeno od svojih, vodi poslovne knjige i sastavlja finansijske izveštaje.

5. Zadruge

5.1. Pojam zadruge i zadrugara, razvoj zadrugarstva

U pozitivnopravnom određenju “*zadruga je pravno lice, koja predstavlja poseban oblik organizovanja fizičkih lica (u daljem tekstu: zadrugar) koja poslovanjem na zadružnim principima ostvaruju svoje ekonomske, socijalne, kulturne i druge interese i koja upravljaju i kontrolišu poslovanje zadrug*”, član 2. **Zakona o zadrugama**,⁷⁹ dok u mnoštvu definicija, u "najširem smislu tog pojma može se reći da je zadruga organizacija

⁷⁹ *p*"Sl. glasnik RS", br. 112/2015).

80 M. Srdić, V. Jovanović, *Pravni položaj privrednih subjekata*, Novi Sad, 2006., str.162.

81 O tome: S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav. delo*, str. 128.

koja je nastala udruživanjem proizvođača i potrošača sa ciljem zaštite njihovih privrednih i drugih interesa"⁸⁰

Zadrugar je fizičko lice koje je član zadruge i u celosti ili delimično posluje preko zadruge, odnosno koje preko zadruge prodaje svoje proizvode odnosno usluge, nabavlja proizvode ili koristi usluge potrebne za obavljanje svoje delatnosti ili na drugi način neposredno učestvuje u obavljanju delatnosti radi kojih je zadruga osnovana.

Razvoj zadrugarstva u svetu i u našoj zemlji je bio zanimljiv, u afirmaciji i zloupotrebi temeljnih principa (solidarnost, demokratičnost, jednakost prava upravljanja, samostalnost i dr.). Prva zadruga potrošačkog tipa osnovana je u Engleskoj 1844. godine (Rochdale), zatim 1845. kreditna zadruga u Slovačkoj (Sobotište) i 1846. Vojvodini (Bački Petrovac). Zadružni pokret između dva svetska rata bio je kod nas razvijen, a zadružno pravo kodifikovano Zakonom o privrednim zadrugama 1937. godine. Kraljevina Srbija je jedan od osnivača Međunarodnog zadružnog saveza. U vreme socijalističkog samoupravljanja napuštaju se tradicionalne vrednosti zadrugarstva, a reafirmišu se 90-tih godina prošlog veka napuštanjem koncepta dogovorne ekonomije i i ozbiljnije najave tržišne privrede.⁸¹

5.2. Zadružne vrednosti i principi

Zadruga se osniva i posluje na zadružnim vrednostima koje se sprovode u skladu sa zadružnim principima.

Zadružne vrednosti su: ***samopomoć, samoodgovornost, demokratičnost, jednakost, pravičnost i solidarnost*** koje se sprovode u skladu sa zadružnim principima, kojima se, kao smernicama konkretizovanim u zadružnim pravilima, članovi zadruge rukovode u upravljanju i poslovanju zadrugom.

Osnivanje i rad zadruga se zasniva na *sledećim međunarodnim zadružnim principima:*

1) **dobrovoljno i otvoreno članstvo** koje podrazumeva da su zadruge dobrovoljne organizacije otvorene za sva lica, koja mogu da koriste njene usluge i koja su spremna da prihvate odgovornost članstva, bez obzira na polne, socijalne, rasne, političke i verske razlike;

2) **kontrola od strane zadrugara** ostvaruje se kroz zadrugu kao demokratsku organizaciju kontrolisanu od strane svojih članova, koji aktivno učestvuju u donošenju odluka i formulisanju njene poslovne i razvojne politike, kao i odgovornost izabralih predstavnika zadruge svim članovima zadruge. Svaki zadrugar ima jednakopravo glasa u upravljanju i kontroli poslovanja zadruge (po principu: jedan zadrugar - jedan glas);

3) **ekonomsko učešće zadrugara** ostvaruje se tako što članovi doprinose kapitalu svojih zadruga i demokratski ga kontrolisu. Zadrugarima pripada pravo na ograničenu naknadu, ako je primaju, na ime kapitala nastalog osnivačkim ulogom članova. Članovi izdvajaju viškove za neke od sledećih ciljeva (1) razvoj zadruge, što se može ostvariti

kroz uspostavljanje zadružnog fonda čiji je makar jedan deo nedeljiv; (2) podela zadrugarima u srazmeri sa njihovim transakcijama koje su imali sa zadrugom i (3) podrška drugim aktivnostima odobrenim od strane članstva;

4) **autonomija i nezavisnost zadruge** se ogleda u samostalnosti organizacije, samopomoći zadruge kojom upravljaju i koju kontrolisu zadrugari. Zadruga čuva svoju samostalnost, nezavisnost, demokratsku upravu svojih članova i kada zaključuje ugovore sa drugim subjektima, uključujući i državne organe, ili kada prikuplja kapital od trećih lica;

5) **obrazovanje, obuka i informisanje** odnosi se na ulogu zadruge da obezbedi obrazovanje i obuku za svoje članove, izabrane predstavnike, menadžere i zaposlene, da bi oni mogli efektivno doprinositi razvoju svojih zadruga i informisanju šire javnosti, a naročito informisanju mlađih o zadružarstvu i pogodnostima koje ono pruža;

6) **međuzadružna saradnja** ukazuje na činjenicu da zadruge najdelotvornije služe svojim članovima, tako što rade zajedno kroz lokalne, regionalne, nacionalne i međunarodne strukture;

7) **briga za zajednicu** se manifestuje kroz aktivnosti zadruge u skladu sa održivim razvojem svojih zajednica kroz politiku odobrenu od strane njihovih članova.

5.3. Zadruga kao pravno lice

Zadruga stiče svojstvo pravnog lica upisom u registar koji vodi organ nadležan za poslove registracije privrednih subjekata (u daljem tekstu: Registar), u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Zadruga se ne može organizovati kao privredno društvo u smislu zakona kojim se uređuju privredna društva ili kao drugi oblik organizovanja, niti se može pripojiti ili spojiti sa privrednim društvom ili drugim pravnim licem koje nije zadruga, niti promeniti oblik u privredno društvo ili drugo pravno lice.

Zadruga može biti osnivač, odnosno član drugog pravnog lica, u skladu sa zakonom i zadružnim pravilima.

Ogranak

Zadruga može da obrazuje jedan ili više ogrankaka.

Ogranak je izdvojeni organizacioni deo zadruge koji nema status pravnog lica i preko koga zadružna obavlja delatnost u skladu sa zakonom.

Ogranak ima svoje mesto poslovanja, pretežnu delatnost i zastupnika, a poslove sa trećim licima obavlja u ime i za račun zadruge.

Zadruga neograničeno odgovara za obaveze prema trećim licima koje nastanu u poslovanju njenog ogranka.

Poslovno ime

Zadruga posluje pod registrovanim poslovnim imenom.

Poslovno ime zadruge obavezno sadrži oznaku vrste zadruge, pravne forme, naziva zadruge i mesta sedišta.

Isključivo privredni subjekti koji su registrovani i posluju u skladu sa ovim zakonom imaju pravo i obavezu da u poslovnom imenu koriste reč "zadruga".

Zadruga može u poslovanju, pored poslovnog imena, da koristi i skraćeno poslovno ime, kao i poslovno ime na stranom jeziku, ako su ta imena navedena u osnivačkom aktu i registrovana u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Skraćeno poslovno ime obavezno sadrži naziv i pravnu formu.

Poslovno ime odnosno naziv zadruge ne može da bude *zamenljivo* sa poslovnim imenom, odnosno nazivom druge zadruge, drugog privrednog subjekta ili drugog pravnog lica, niti da izaziva zabunu o identitetu i delatnosti zadruge ili povezanosti sa privrednim društvom, te da vređa prava intelektualne svojine, odnosno druga prava.

Sedište i adresa za prijem pošte

Sedište zadruge je mesto na teritoriji Republike Srbije iz koga se upravlja poslovanjem zadruge.

Sedište zadruge određuje se osnivačkim aktom.

Dostavljanje se vrši na adresu sedišta zadruge.

Izuzetno, zadruga može da ima posebnu adresu za prijem pošte na koju se vrši dostavljanje.

Delatnost zadruge

Zadruga može obavljati zakonom dozvoljene delatnosti.

Pretežna delatnost zadruge određuje vrstu zadruge.

Pretežna delatnost je ona delatnost koja je kao takva određena osnivačkim aktom i upisana u Registar.

5.4. Vrste zadruga

Zadruge se mogu osnovati kao zemljoradničke ili poljoprivredne, stambene, potrošačke, zanatske, radničke, studentsko-omladinske, socijalne, zdravstvene, kao i druge vrste zadruga za obavljanje proizvodnje, prometa robe, vršenja usluga i drugih delatnosti u skladu sa ovim zakonom.

Obrazovanje i rad učeničkih zadruga uređuje se propisima iz oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja.

1) Zemljoradničke ili poljoprivredne zadruge mogu biti *opšte i specijalizovane* (ratarske, voćarske, povrtarske, vinogradarske, stočarske, pčelarske i dr.).

Zemljoradničke ili poljoprivredne zadruge proizvode, preuzimaju, otkupljuju, prerađuju i prodaju poljoprivredne, prehrambene i druge proizvode zadruge i zadrušara, snabdevaju zadrušare reprodukcionim materijalom, energentima, sredstvima za proizvodnju, delovima za poljoprivrednu mehanizaciju i drugom robom, vrše promet roba i usluga zadruge, zadrušara i za zadrušare i pružaju usluge domaćinstvima poljoprivrednika u organizovanju i razvoju seoskog turizma i vrše sve ostale poslove od interesa za poslovanje zadruge.

Specijalizovane zemljoradničke zadruge organizuju proizvodnju određenih proizvoda, njihovu preradu i plasman na tržištu.

2) Stambene zadruge, kao investitori i izvođači radova, organizuju izgradnju i održavanje, grade i održavaju stanove, stambene zgrade, garaže i poslovni prostor za zadrugare, angažovanjem sredstava i rada zadrugara i drugih fizičkih i pravnih lica. Angažovanje sredstava i ličnog rada zadrugara se uređuje pojedinačnim ugovorom između stambene zadruge i njenih članova u skladu sa pozitivnim propisima i zadružnim pravilima.

3) Potrošačke zadruge obezbeđuju zajedničku nabavku usluga i roba za svoje zadrugare.

4) Zanatske zadruge izrađuju i prodaju svoje zanatske proizvode i proizvode domaće radinosti, kao i zanatske proizvode i proizvode domaće radinosti svojih zadrugara, obavljaju zanatske usluge i snabdevaju zadrugare materijalom i sredstvima za proizvodnju.

5) Radničke zadruge proizvode i prodaju svoje proizvode i pružaju usluge, obavljajući delatnost kroz ekonomsko udruživanje zadrugara koji su po pravilu, ujedno i zaposleni, u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast rada, u zadruzi koja je njihov poslodavac.

6) Studentsko-omladinske zadruge, na organizovan način obezbeđuju zadrugarima obavljanje privremenih i povremenih poslova kod privrednih subjekata u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast rada, a u cilju sticanja dopunskih sredstava za školovanje i zadovoljenje osnovnih socijalnih, kulturnih i drugih ličnih i zajedničkih potreba.

7) Socijalne zadruge obavljaju različite delatnosti radi ostvarenja socijalne, ekonomске i radne uključenosti, kao i zadovoljenja drugih srodnih potreba pripadnika ugroženih društvenih grupa ili radi zadovoljenja opštih interesa unutar lokalne zajednice. Socijalni ciljevi socijalne zadruge se bliže određuju zadružnim pravilima. Socijalne zadruge dužne su da najmanje polovinu ostvarene dobiti, odnosno viška prihoda nad rashodima, koje ostvaruju obavljanjem delatnosti ulazu u unapređenje i ostvarivanje postavljenih socijalnih ciljeva. Pod pripadnicima ugroženih društvenih grupa, u smislu ovog zakona, smatraju se lica koja pripadaju društvenim grupama koje se nalaze u stanju socijalne potrebe u skladu sa zakonom koji uređuje oblast socijalne zaštite i obezbeđivanja socijalne sigurnosti građana i zakonom koji uređuje zabranu diskriminacije.

8) Zdravstvene zadruge pružaju pomoć zadrugarima i članovima njihovih porodica kroz pomoć za dobrovoljno zdravstveno osiguranje, nabavku lekova, finansiranje troškova lečenja i druge vidove pomoći.

Zadruge se mogu osnivati i za obavljanje drugih delatnosti koje nisu zabranjene zakonom.

5.5. Posebna zaštita

Zadruga uživa posebnu zaštitu Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave u obavljanju njene pretežne delatnosti. Posebna zaštita ogleda se u podsticanju zadrugarstva merama ekomske, agrarne i stambene politike, kao i drugih razvojnih politika, uključujući davanje odgovarajućih olakšica i pogodnosti, koje se

utvrđuju posebnim propisima, kao i mogućnosti osnivanja posebnih fondova (fondacija) za razvoj zadruga od strane jedinica lokalne samouprave ili autonomne pokrajine ili obezbeđivanjem sredstava u budžetu jedinica lokalne samouprave, autonomne pokrajine i republike.

Na sva pitanja koja se odnose na zadruge, a koja nisu posebno uređena ovim zakonom, **shodno se primenjuju** odredbe zakona kojim se uređuje pravni položaj društava sa ograničenom odgovornošću.

5.6. Osnivanje zadruge

Zadruga se osniva na osnivačkoj skupštini, zaključenjem ugovora o osnivanju, usvajanjem zadružnih pravila i izborom organa.

Najmanji broj osnivača

Zadrugu može osnovati najmanje pet poslovno sposobnih fizičkih lica. Najmanji broj osnivača, ne mogu činiti lica koja žive u zajedničkom domaćinstvu sa osnivačem.

Osnivači i zadrugari mogu da budu domaća i strana fizička lica u skladu sa zakonom.

Sredstva za osnivanje i poslovanje zadruge

Zavisno od ciljeva osnivanja i potrebnih sredstava za osnivanje i poslovanje, zadruge se mogu osnivati ulozima ili članarinama, u skladu sa ugovorom o osnivanju i zadružnim pravilima.

Osnivačka skupština

Osnivačku skupštinu saziva predstavnik osnivača koji su odlučili da osnuju zadrugu.

Osnivačka skupština se može održati i punovažno odlučivati ako skupštini prisustvuje najmanje pet osnivača.

Osnivačka skupština donosi odluke većinom glasova prisutnih, uz uslov da je potrebno minimum pet glasova osnivača za donošenje odluka. Ovom većinom glasova prisutnih lica, osnivačka skupština bira predsednika koji vodi sednicu skupštine.

Osnivači su dužni da uloge, odnosno članarine uplate na račun zadruge u roku od 30 dana od dana održavanja osnivačke skupštine.

Na osnivačkoj skupštini zadruge vodi se zapisnik u pisanim obliku.

Osnivački akt

Osnivački akt zadruge je ugovor o osnivanju koji se zaključuje u pisanoj formi.

Potpisi osnivača na ugovoru o osnivanju overavaju se u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa.

Ugovor o osnivanju sadrži: 1) poslovno ime i sedište zadruge; 2) lično ime i prebivalište, jedinstveni matični broj svakog osnivača, odnosno za stranca broj pasoša i državu izdavanja ili broj lične karte za stranca u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Republike Srbije, odnosno poslovno ime, adresu sedišta i matični broj zadruge koja je pravno lice u slučaju složenih zadruga; 3) pretežnu delatnost zadruge; 4) lično ime prvog direktora zadruge ili lično ime lica koje će zastupati zadrugu kao vršilac dužnosti direktora; 5) podatak da li zadruga posluje sa ulozima ili članarinama; 6) iznos osnovnog kapitala, iznos i vreme uplate novčanog uloga svakog osnivača, opis vrste, vrednost, način i vreme unošenja nenovčanog uloga svakog osnivača; 7) iznos, vreme i način plaćanja članarine za osnivače zadruge koja se osniva i posluje bez uloga; 8) način obezbeđenja sredstava za pokriće troškova osnivanja; 9) druga pitanja od značaja za osnivanje zadruge.

Osnivački akt menja se odlukom skupštine zadruge u skladu sa ovim zakonom.

Potpis predsednika skupštine na izmenjenom osnivačkom aktu overava se u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, ako je to predviđeno osnivačkim aktom i ako je ta obaveza registrovana u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Zakonski zastupnik zadruge u obavezi je da nakon svake izmene osnivačkog akta sačini i potpiše prečišćeni tekst tog dokumenata.

5.7. Zadružna pravila

Zadružna pravila su opšti akt zadruge kojim se uređuje upravljanje zadrugom, unutrašnja organizacija zadruge i druga pitanja u skladu sa ovim zakonom.

Zadružna pravila sadrže odredbe o: 1) poslovnom imenu i sedištu zadruge; 2) delatnosti zadruge; 3) ciljevima i osnovnim smernicama poslovne politike zadruge; 4) uslovima i načinu sticanja i prestanka statusa zadrugara; 5) određivanju organa koji donose odluke o prihvatanju zahteva za pristupanje zadruzi i isključenju zadrugara iz zadruge u skladu sa odredbama ovog zakona; 6) pravima i obavezama zadrugara prema zadruzi i zadruge prema zadrugarima; 7) iznosu osnovnog kapitala zadruge u vreme osnivanja, kao i načinu i uslovima za njegovo povećanje i smanjenje; 8) minimalnoj vrednosti novčanog uloga, odnosno članarine osnivača i zadrugara koji pristupaju zadruzi posle osnivanja, načinu i vremenu njihove uplate odnosno načinu utvrđivanja vrednosti i načinu i vremenu unošenja nenovčanih uloga tih zadrugara; 9) načinu donošenja odluke o povećanju i smanjenju uloga i pravima i obavezama zadrugara u pogledu povećanja uloga, kao i načinu donošenja odluke o povećanju ili smanjenju visine članarine kod onih zadruga koje se osnivaju sa članarinama; 10) načinu utvrđivanja i isplate uloga zadrugarima, u slučaju prestanka statusa zadrugara; 11) broju članova, načinu izbora, odnosno, razrešenju članova organa upravljanja zadruge; 12) izboru, opozivu, pravima i obavezama predstavnika zadrugara, ako skupštinu čine njihovi predstavnici; 13) obrazovanju upravnog i nadzornog odbora ukoliko zadruga ima manje od 20 zadrugara; 14) sazivanju sednice organa zadruge, načinu rada i drugim pitanjima koja se odnose na rad i odlučivanje organa zadruge; 15) postupku i nadležnosti organa zadruge za izjavljivanje prigovora na izveštaj zadružnog revizora; 16) vrsti i iznosu jemstva, ukoliko je predviđeno obavezno jemstvo, izuzev za zadruge koje se osnivaju

uplatom članarine; 17) raspodeli dobiti i pokriću gubitaka zadruge; 18) knjizi zadrugara; 19) obaveštavanju zadrugara i poslovnoj tajni zadruge; 20) međuzadružnoj saradnji; 21) omogućavanju i finansiranju obrazovanja i informisanja zadrugara i drugih lica; 22) statusnim promenama i prestanku zadruge; 23) opštim aktima zadruge i načinu njihovog donošenja i 24) drugim pitanjima od značaja za upravljanje i poslovanje zadruge.

Zakonski zastupnik zadruge i predsednik skupštine zadruge u obavezi su da nakon svake izmene zadružnih pravila sačine i potpišu *prečišćeni tekst* tog dokumenata.

5.8. Osnovni kapital i ulozi zadrugara

Ukoliko zadrugari ulažu u zadrugu uloge, oni mogu biti **novčani** i nenovčani. **Nenovčanim ulogom** smatraju se stvari i prava izraženi u novčanoj protivvrednosti.

Ulozi zadrugara čine **osnovni kapital zadruge**.

Minimalni osnovni kapital zadruge iznosi **100 dinara**.

Zadružnim pravilima određuje se **minimalni pojedinačni ulog**.

Ulog i deo uloga se ne mogu vraćati zadrugaru, zalagati niti biti predmet izvršenja ili obezbeđenja za obaveze zadrugara, za vreme trajanja statusa zadrugara.

Zadrugar može imati *samo jedan ulog* u zadruci.

Ulozi zadrugara *ne moraju biti jednaki*.

Ulog zadrugara *ne može se prenositi* pravnim poslom.

Povećanje i smanjenje osnovnog kapitala

Osnovni kapital zadruge može se, odlukom skupštine zadruge, povećati: ulozima novih zadrugara, povećanjem uloga postojećih zadrugara ili pretvaranjem neraspoređene dobiti, odnosno raspoloživih rezervi za te namene, ulozima zadrugara.

Osnovni kapital zadruge može se smanjiti odlukom skupštine zadruge, ali ne ispod zakonom propisanog minimalnog novčanog osnivačkog kapitala.

5.9. Članarina

Zadruge koje se osnivaju bez uloga zadrugara, sredstva za osnivanje i poslovanje obezbeđuju iz članarine zadrugara.

Iznos članarine određuje se zadružnim pravilima *u jednakom iznosu za sve osnivače*, kao i za zadrugare koji pristupe zadruci nakon osnivanja.

Po prestanku statusa zadrugara, *članarina se ne vraća*.

Odredbe zakona kojima se uređuje osnovni kapital, ne primenjuju se na zadruge koje se osnivaju i posluju sa članarinama.

5.10. Sticanje i prestanak statusa zadrugara

5.10.1. Sticanje statusa zadrugara

Status zadrugara stiče se *osnivanjem zadruge* ili *pristupanjem zadruzi*, na način i pod uslovima propisanim ovim zakonom i zadružnim pravilima.

Lica koja pristupe zadruzi nakon osnivanja imaju jednak status kao osnivači zadruge.

Status zadrugara ne može se steći samo na osnovu uplate uloga ili članarine, odnosno unosa uloga.

Da bi lice steklo status zadrugara *u zemljoradničkoj ili poljoprivrednoj zadruzi* potrebno je da se bavi poslom koji je određen delatnošću zadruge što se uređuje zadružnim pravilima.

Status zadrugara *studentsko-omladinske zadruge* može steći lice koje nije mlađe od 15 godina ni starije od 30 godina. Zadrugar studentsko-omladinske zadruge mlađi od 18 godina, može da obavlja privremene i povremene poslove pod uslovima propisanim odredbama koje uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada (*privremeni i povremeni poslovi*, kao rad van radnog odnosa).

Pristupanje

Status zadrugara pristupanjem zadruzi može steći svako poslovno sposobno fizičko lice, kao i lice iz člana 23. st. 5. i 6. zakona, koje podnese pisani zahtev za pristupanje, a u skladu sa ovim zakonom i zadružnim pravilima.

Akti o pristupanju

Status zadrugara pristupanjem zadruzi stiče se na osnovu odluke o prihvatanju zahteva za pristupanje i potpisivanjem pristupne izjave.

Odluku o prihvatanju zahteva za pristupanje zadruzi donosi organ zadruge određen zadružnim pravilima.

Zadruga je dužna da, najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, pismeno obavesti podnosioca zahteva da li je zahtev prihvaćen. Ako zadruga o svojoj odluci ne obavesti podnosioca zahteva u navedenom roku, smatraće se da je zahtev odbijen.

Podnositelj zahteva čiji je zahtev odbijen, ima pravo žalbe skupštini zadruge, u roku utvrđenom zadružnim pravilima. Skupština zadruge mora da doneše odluku po žalbi na svojoj prvoj narednoj sednici.

Odluka o prihvatanju zahteva za pristupanje

Odluka o prihvatanju zahteva za pristupanje zadruzi sadrži: 1) *lično ime i prebivalište, jedinstveni matični broj svakog osnivača, odnosno za stranca broj pasoša i državu izdavanja ili broj lične karte za stranca u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Republike Srbije*; 2) *iznos novčanog uloga ili članarine, odnosno opis vrste i vrednost nenovčanog uloga koje lice*

koje pristupa zadruzi unosi u zadrugu; 3) vrstu i iznos jemstva, ako postoji; 4) vreme uplate, odnosno način i vreme unošenja nenovčanog uloga i 5) druge odredbe određene zadružnim pravilima.

Odluka o prihvatanju zahteva i zadružna pravila, dostavljaju se licu koje pristupa zadruzi.

Pristupna izjava

Lice čiji je zahtev za pristupanje zadruzi prihvaćen, pristupa zadruzi potpisivanjem pristupne izjave koja sadrži: lično ime, prebivalište, jedinstveni matični broj, odnosno za stranca broj pasoša i državu izdavanja ili broj lične karte za stranca u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Republike Srbije, izjavu potpisnika da prihvata prava, obaveze i odgovornosti zadrugara utvrđenih zadružnim pravilima, odredbe ugovora o osnivanju, da je upoznat sa obavezama zadruge nastalim pre potpisivanja pristupne izjave i druge odredbe određene zadružnim pravilima.

5.10.2. Prestanak statusa zadrugara

Status zadrugara prestaje: 1) *istupanjem*; 2) *isključenjem*; 3) *smrću zadrugara*; 4) *prestankom zadruge* i 5) *iz drugih razloga utvrđenih zadružnim pravilima u skladu sa ovim zakonom*.

Istupanje

Zadrugar istupa iz zadruge na osnovu pisane izjave o istupanju.

Status zadrugara prestaje kada zadruga primi njegovu pisani izjavu o istupanju, osim ako u zadružnim pravilima nije određen otkazni rok, koji ne može da bude duži od šest meseci.

Kada članu zadruge prestane status zadrugara on i dalje odgovara za nastale obaveze prema zadruzi.

Isključenje

Zadrugar se isključuje iz zadruge kada: namerno ili iz grube nepažnje ugrožava ili otežava ostvarivanje zajedničkih interesa članova zadruge, kada ne ostvaruje poslovnu saradnju sa zadrugom iz delatnosti zadruge u vremenskom periodu određenom zadružnim pravilima, kao i iz drugih razloga utvrđenih ovim zakonom i zadružnim pravilima.

Status zadrugara prestaje danom isteka roka za podnošenje žalbe, odnosno danom donošenja odluke skupštine zadruge kojom je žalba odbijena.

Prava i obaveze zadrugara u slučaju prestanka statusa zadrugara

Danom prestanka statusa zadrugara, prestaju prava i obaveze zadrugara, osim prava i obaveza utvrđenih zakonom i zadružnim pravilima.

Zadrugar je dužan da, pre prestanka statusa zadrugara, izmiri sve svoje obaveze prema zadruzi na način i pod uslovima koji su određeni zadružnim pravilima. Ukoliko obaveze po zaključenim ugovorima i drugim pojedinačnim poslovima sa zadrugom dospevaju nakon prestanka statusa zadrugara, ili nisu izmirene u roku, zadrugar i zadruga su dužni da ispune ove obaveze nezavisno od toga da li je status zadrugara prestao.

Po prestanku statusa zadrugara, zadrugar, odnosno njegov naslednik ili pravni sledbenik ima pravo na isplatu, odnosno povraćaj uloga, na način i u rokovima određenim zadružnim pravilima. Ulozi se ne mogu vraćati pre prestanka odgovornosti zadrugara za obaveze zadruge.

Isplata uloga vrši se u novcu, ako zadružnim pravilima nije određeno da se vrednost uloga umesto isplate u novcu, može nadoknaditi u stvarima, a na osnovu pisanog sporazuma sa zadrugicom.

Zadruga vrši isplatu neraspoređene dobiti zadrugaru kome je prestao status zadrugara, odnosno njegovim naslednicima ili pravnim sledbenicima najkasnije u roku od šest meseci po proteku poslovne godine u kojoj je zadrugar izgubio ovaj status.

5.11. Knjiga zadrugara

Zadruga je **dužna da vodi knjigu** zadrugara. Način vođenja knjige zadrugara, prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti obavlja se u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.

U knjigu zadrugara **upisuje se:** *lično ime, jedinstveni matični broj zadrugara, odnosno za stranca broj pasoša i država izdavanja ili broj lične karte za stranca u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Republike Srbije, poslovno ime, adresa sedišta, matični broj pravnog lica u slučajevima složene zadruge; datum sticanja statusa zadrugara; vrsta, datum i iznos upisanog uloga zadrugara; datum i iznos uplaćenog, odnosno unetog uloga; datum, iznos i način plaćanja članarine; datum i način prestanka statusa zadrugara i datum isplate uloga.*

Zadruga je dužna da trajno **čuva** knjigu zadrugara i da je **redovno ažurira**.

Zadruga je dužna da knjigu zadrugara drži u sedištu zadruge.

Zadruge koje posluju sa članarinama dužne su da jednom godišnje, nakon održane redovne sednice skupštine, Registru dostave knjigu zadrugara u elektronskom obliku radi objave na internet stranici Registra.

Zadrugari imaju **pravo uvida** u knjigu zadrugara i **pravo na izvode** iz knjige zadrugara.

Poverioci zadruge i druga ovlašćena lica koja imaju pravni interes imaju pravo uvida u knjigu zadrugara na osnovu pisanog zahteva.

Po prestanku zadruge, po bilo kom osnovu, odnosno nakon brisanja zadruge iz Registra, zakonski zastupnik zadruge ili drugo ovlašćeno lice, dužno je da knjigu zadrugara predala nadležnom arhivu na teritoriji na kojoj je osnovana zadruga, u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuju obaveze organa, ustanova, preduzeća i drugih pravnih lica u toku čijeg rada nastaje registraturski materijal i arhivska građa.

5.12. Upravljanje zadrugom i organi zadruge

1. Upravljanje zadrugom

Zadrugom upravljaju zadrugari. U upravljanju zadrugom, zadrugari imaju jednak pravo glasa po principu "jedan zadrugar - jedan glas" u skupštini zadruge.

2. Organzi zadruge

Organzi zadruge su: *skupština, upravni odbor, nadzorni odbor i direktor*.

Na odgovornost čanova organa zadruge prema zadruzi, shodno se primenjuju odredbe zakona kojima se uređuje položaj privrednih društava, u delu kojim se uređuju posebne dužnosti prema društvu, ako ovim zakonom nije drugačije predviđeno.

Predsednik skupštine, predsednik i članovi upravnog odbora, nadzornog odbora i direktor, biraju se na vreme određeno zadružnim pravilima, koje ne može biti duže od pet godina, uz mogućnost ponovnog izbora.

U zadruzi koja ima manje od 20 zadrugara, zadružnim pravilima može da se odredi da funkciju upravnog odbora i nadzornog odbora vrši skupština zadruge.

Uslovi za punovažno odlučivanje organa zadruge

Skupština zadruge, upravni odbor i nadzorni odbor, mogu punovažno da odlučuju ako su njihove sednice uredno sazvane u skladu sa zadružnim pravilima.

Skupština zadruge, upravni odbor i nadzorni odbor, mogu punovažno odlučivati ako sednici prisustvuje više od polovine od ukupnog broja čanova, a odluke se donose većinom glasova od ukupnog broja prisutnih čanova, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Način odlučivanja

Izuzetno od člana 35. stav 2. zakona:

1) o statusnim promenama, prodaji nepokretne imovine, usvajanju izmena i dopuna osnivačkog akta i zadružnih pravila nadležni organ zadruge odlučuje većinom glasova od ukupnog broja zadrugara;

2) o pokretanju postupka likvidacije nadležni organ zadruge odlučuje dvotrećinskom većinom od ukupnog broja zadrugara.

1) Skupština zadruge

Sastav i nadležnost

Skupštinu zadruge čine svi zadrugari.

Skupština zadruge je najviši organ zadruge.

Skupština zadruge: *donosi osnivački akt; donosi zadružna pravila; usvaja izmene i dopune osnivačkog akta i zadružnih pravila; odlučuje o promeni sedišta, poslovnom imenu, pretežnoj delatnosti, vrsti zadruge, obrazovanju ili gašenju ogrankaka zadruge;*

odlučuje o statusnim promenama i prestanku zadruge; odlučuje o osnivanju privrednog društva ili drugog pravnog lica; odlučuje o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala zadruge; odlučuje o obrazovanju ili gašenju fondova za različite namene, visini izdvajanja i raspolaganju sredstvima fondova; utvrđuje poslovnu politiku i usvaja godišnji izveštaj o poslovanju i sprovodenju poslovne politike; usvaja plan rada, finansijski plan i program razvoja; usvaja finansijske izveštaje; odlučuje o raspodeli dobiti i pokriću gubitaka; donosi investicione odluke; bira i razrešava direktora zadruge; odlučuje o obavljanju zadružne revizije i izboru revizijskog saveza; razmatra konačan izveštaj o obavljenoj zadružnoj reviziji i postupke preduzete za otklanjanje eventualno uočenih nepravilnosti konstatovanih u izveštaju zadružnog revizora; odlučuje o pokretanju postupka likvidacije; odlučuje o raspolaganju imovinom; odlučuje o imenovanju i razrešenju likvidacionog upravnika; bira i razrešava iz redova zadrugara članove upravnog i nadzornog odbora, kao i predsednika skupštine; donosi poslovnik o svom radu; odlučuje o drugim pitanjima u skladu sa ovim zakonom i zadružnim pravilima.

Izuzetak od navedenih nadležnosti skupštine je slučaj donošenja investicionih odluka, kod stambenih zadruga, kod kojih investicione odluke u vezi sa obavljanjem njihove delatnosti donosi upravni odbor.

Skupština zadruge ima **predsednika**, koga biraju između sebe zadrugari.

Način rada

Sednice skupštine zadruge mogu biti redovne i vanredne. **Redovna sednica** skupština zadruge održava se jednom godišnje, a pre isteka zakonskog roka za predaju redovnih godišnjih finansijskih izveštaja. **Vanredna sednica** skupštine zadruge održava se po potrebi ili kada je to određeno zadružnim pravilima.

Sednicu skupštine zadruge saziva predsednik skupštine. Predsednik skupštine zadruge dužan je da sazove vanrednu sednicu skupštine zadruge i na zahtev direktora, upravnog odbora, nadzornog odbora ili na zahtev trećine zadrugara zadruge, ako zadružnim pravilima nije drukčije određeno.

Ukoliko predsednik skupštine zadruge nije u mogućnosti ili odbije da na osnovu navedenog zahteva sazove skupštinu zadruge, skupštinu može sazvati i sam podnositelj zahteva.

Predstavljanje u skupštini zadruge

Ako zadruga ima više od 100 zadrugara, zadružnim pravilima može se odrediti način njihovog predstavljanja u skupštini. Predstavnik zadrugara ne može biti lice koje nije zadrugar.

Predstavnici ne mogu odlučivati o statusnim promenama zadruge, prestanku zadruge i raspolaganju imovinom zadruge.

Predstavnike u skupštini biraju zadrugari ličnim izjašnjavanjem na skupštini zadruge, a skupština zadruge potvrđuje njihovo ovlašćenje za predstavljanje usvajanjem predloga zadrugara.

Predstavnici članova zadruge biraju se na vreme koje ne može biti duže od pet godina uz mogućnost ponovnog izbora.

Izuzetno od drugog odlomka tematske jedinice, kod stambenih i studentsko-mladinskih zadruga koje imaju više od 50 članova, predstavnici mogu odlučivati o svim pitanjima, ako je to predviđeno zadružnim pravilima.

2) Upravni odbor

Sastav i izbor

Upravni odbor sastoje se od *najmanje tri člana*.

Broj članova, način izbora i razrešenje članova upravnog odbora uređuje se zadružnim pravilima.

Članove upravnog odbora bira skupština zadruge iz reda zadrugara.

Za člana upravnog odbora ne može biti biran predsednik skupštine, članovi nadzornog odbora i direktor zadruge.

Upravni odbor ima *predsednika*, koga biraju između sebe članovi upravnog odbora.

Nadležnost

Upravni odbor: 1) predlaže i sprovodi poslovnu politiku i priprema izveštaje o sprovođenju poslovne politike; 2) razmatra i predlaže plan rada, finansijski plan i program razvoja; 3) razmatra i predlaže izveštaj o poslovanju; 4) razmatra i predlaže usvajanje finansijskih izveštaja; 5) predlaže skupštini raspodelu dobiti i način pokrića gubitaka; 6) priprema predloge odluka za skupštinu zadruge i sprovodi odluke skupštine zadruge; 7) predlaže skupštini izbor i razrešenje direktora zadruge; 8) predlaže skupštini donošenje investicionih odluka; 9) predlaže skupštini odluke o raspolađanju imovinom u skladu sa zadružnim pravilima; 10) donosi poslovnik o svom radu; 11) donosi odluke i obavlja i druge poslove, u skladu sa ovim zakonom i zadružnim pravilima.

Izuzetak od prvog odlomka tačka 8), su stambene zadruge, kod kojih investicione odluke donosi upravni odbor.

Odgovornost

Članovi upravnog odbora dužni su da vrše svoju funkciju savesno, poštено i odgovorno prema zadrizi, sa pažnjom dobrog privrednika i u skladu sa interesima zadruge i zadrugara.

Članovi upravnog odbora odgovorni su, u skladu sa zakonom, za štetu koju prouzrokuju zadrizi.

3) Nadzorni odbor

Sastav i izbor

Nadzorni odbor sastoje se od najmanje tri člana.

Broj članova, način izbora i razrešenje članova nadzornog odbora uređuje se zadružnim pravilima.

Članove nadzornog odbora bira skupština zadruge iz reda zadrugara.

Za člana nadzornog odbora ne može biti biran predsednik, članovi upravnog odbora, direktor zadruge i predsednik skupštine.

Nadzorni odbor ima predsednika, koga biraju među sobom članovi nadzornog odbora, većinom od ukupnog broja članova.

Nadležnost

Nadzorni odbor: *vrši nadzor nad radom upravnog odbora i direktora; pregleda finansijske i druge izveštaje i izveštave o poslovanju i izveštava skupštinu zadruge o finansijskim izveštajima zadruge; kontroliše usklađenost poslovanja zadruge sa zakonom i zadružnim pravilima i principima; angažuje, po potrebi, druga stručna lica za odgovarajuću oblast kada je to potrebno radi stručne analize finansijskih i drugih izveštaja i izveštaja o poslovanju zadruge; podnosi izveštaj zadružarima na svakoj godišnjoj skupštini zadruge, a po potrebi i na vanrednoj skupštini zadruge kada smatra da je to potrebno ili kada to zatraži skupština, upravni odbor ili direktor zadruge; donosi poslovnik o svom radu; obavlja i druge poslove, u skladu sa ovim zakonom i zadružnim pravilima.*

Ovlašćenja

Upravni odbor i direktor zadruge, dužni su da nadzornom odboru daju sva obaveštenja i podatke o poslovanju zadruge, kao i da mu omoguće uvid u dokumentaciju zadruge i nesmetan rad.

Nadzorni odbor dužan je da podnese zahtev za sazivanje sednice skupštine zadruge, ako u vršenju nadzora utvrdi da su povređeni interesi zadruge, a naročito ako utvrdi nepravilnosti u radu i poslovanju zadruge ili teže kršenje zakona, zadružnih pravila ili odluka skupštine zadruge.

Odgovornost

Članovi nadzornog odbora dužni su da vrše svoju funkciju savesno, poštено i odgovorno prema zadruzi, sa dužnom pažnjom i u skladu sa interesima zadruge i svih njenih članova.

Članovi nadzornog odbora odgovorni su, u skladu sa zakonom, za štetu koju prouzrokuju zadruzi.

4) Direktor

Direktor zadruge ne mora da bude iz redova zadrugara zadruge. Nadležni organ zadruge je dužan da izabere direktora zadruge.

Nadležnost

Direktor: *zastupa zadrugu; organizuje rad i vodi poslovanje zadruge; stara se o zakonitosti i odgovara za zakonitost rada zadruge; priprema plan rada i program razvoja; priprema i podnosi izveštaj o poslovanju; priprema i podnosi finansijske izveštaje; izvršava odluke skupštine, upravnog odbora i nadzornog odbora i obavlja i druge poslove, u skladu sa ovim zakonom i zadružnim pravilima.*

Vršilac dužnosti

Ako direktor zadruge nije izabran, skupština zadruge je dužna da izabere vršioca dužnosti direktora na period koji ne može biti duži od godinu dana.

Razlozi za razrešenje i odgovornost

Direktor može biti razrešen iz razloga koji su propisani zakonom kojim se određuje pravni položaj privrednih društava, odnosno iz razloga određenih zadružnim pravilima.

Direktor je odgovoran, u skladu sa zakonom, za štetu koju prouzrokuje zadruzi.

5. 13. Ograničenje izbora i zabrana konkurenциje

1) Ograničenje izbora

Za predsednika i članove upravnog odbora, nadzornog odbora, direktora i predsednika skupštine, ne može biti birano lice koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora, kao i lice kome je izrečena mera bezbednosti zabrane obavljanja delatnosti koja predstavlja delatnost zadruge, za vreme dok traje takva zabrana.

2) Zabrana konkurenциje

Predsednik i članovi upravnog odbora, nadzornog odbora i direktor zadruge, predsednik skupštine i zaposleni u zadruzi, ne mogu da budu zadružari, zaposleni ili lica koja na osnovu ugovora imaju ovlašćenje da upravljaju poslovima druge zadruge iste ili slične delatnosti, odnosno ne mogu imati više od 20% udela u vlasništvu u privrednom društvu ili u drugom pravnom licu koje obavlja istu ili sličnu delatnost kao zadruga, osim ako su vlasnička prava stekli po osnovu besplatne podele akcija u skladu sa zakonom kojim se uređuje privatizacija.

5.14. Imovina i poslovanje zadruge

1) Imovina zadruge

Imovinu zadruge čine, pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, novčanim sredstvima, hartijama od vrednosti i druga imovinska prava koje je zadruga stekla poslovanjem ili drugim pravnim poslom i predstavlja imovinu u zadružnoj svojini. Imovina zadruge obrazuje se iz uloga ili članarine zadrugara, sredstava ostvarenih radom i poslovanjem zadruge i sredstava koje je zadruga stekla na drugi dozvoljen način.

Imovina zadruge je u zadružnoj svojini.

Zadruga upravlja, koristi i raspolaže svojom imovinom, u skladu sa zakonom, ugovorom o osnivanju, odnosno zadružnim pravilima.

U slučaju prodaje nepokretne imovine u zadružnoj svojini, sredstva ostvarena od prodaje te imovine ne mogu se podeliti zadrugarima i zaposlenima, odnosno ne mogu se isplaćivati zadrugarima ili zaposlenima po osnovu članstva u zadruzi, uloga ili po pravima iz radnog odnosa.

2) Poslovanje zadruge

Zadruga posluje u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime i za račun zadrugara ili u ime i za račun zadrugara, a u skladu sa ugovorom o osnivanju, odnosno zadružnim pravilima.

Zadruga u svom poslovanju koristi imovinu zadruge, a može da koristi rad zadrugara i sredstva u svojini zadrugara i drugih pravnih i fizičkih lica na osnovu posebno zaključenog ugovora, u skladu sa zakonom i zadružnim pravilima.

Zadruga može, u okviru registrovane delatnosti, odnosno delatnosti određene u osnivačkom aktu da obavlja poslove i sa licima koja nisu zadrugari i za njih, na način i u obimu kojim se ne dovode u pitanje zadružni principi i ciljevi njene delatnosti, u skladu sa posebno zaključenim ugovorom i zadružnim pravilima.

5.15. Odgovornost za obaveze

Zadruga u pravnom prometu odgovara za svoje obaveze celokupnom svojom imovinom.

Zadrugar odgovara za obaveze zadruge do visine svog uloga.

Zloupotrebe zadruge

Zadrugari odgovaraju prema trećim licima lično, sopstvenom imovinom, za obaveze zadruge ako zloupotrebe zadrugu za nezakonite ili prevarne radnje ili ako sa imovinom zadruge raspolažu kao sa sopstvenom imovinom.

5.16. Vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja

Zadruga vodi poslovne knjige, sastavlja i podnosi finansijske izveštaje, na način i pod uslovima koji su propisani zakonom kojim se uređuje računovodstvo.

Revizija finansijskih izveštaja zadruge, vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje revizija.

5.17. Fondovi, raspodela dobiti i pokriće gubitaka

Fondovi

Zadruga može da osnuje **zadružni fond** koji se koristi za investicije ili povećanje obrtnih sredstava zadruge.

Zadruga može da osnuje i **rezervni fond** iz koga se sredstva koriste za pokriće gubitaka zadruge i isplatu uloga zadrugara, kao i za druge svrhe.

Skupština zadruge odlučuje o visini izdvajanja sredstava u zadružni fond, rezervni fond i druge fondove, kao i o raspolaganju sredstvima fondova.

Raspodela dobiti

O raspodeli godišnje dobiti, odlučuje skupština zadruge po usvajanju finansijskih izveštaja. Ova dobit se raspoređuje se sledećim redom: 1) za pokriće gubitaka prenetih iz ranijih godina; 2) za fondove za različite namene, ako su obrazovani; 3) za isplatu neto dobiti ili pripisivanje dobiti ulozima zadrugara, osim u slučaju zadruga koje posluju sa članarinom.

Iznos neraspoređene dobiti prenosi se u narednu poslovnu godinu ili se koristi za unapređenje zadruge.

Zadrugar učestvuje u raspodeli dobiti srazmerno veličini svog uloga u zadruzi i vrednosti izvršenog prometa preko zadruge u skladu sa ustanovljenim principima raspodele dobiti uređenim zadružnim pravilima.

Pravo zadrugara na učešće u dobiti postoji samo za vreme trajanja statusa člana zadruge.

Pokriće gubitaka

Gubitak se pokriva iz sredstava neraspoređene dobiti iz ranijih godina.

Ako se gubitak ne može pokriti iz sredstava neraspoređene dobiti iz ranijih godina, pokriva se iz rezervnog fonda ukoliko ga je zadruga obrazovala.

Ako se gubitak ne može pokriti iz sredstava rezervnog fonda i neraspoređene dobiti, pokriva se iz drugih fondova za različite namene ili smanjenjem osnovnog kapitala zadruge, u skladu sa zadružnim pravilima.

5.18. Prestanak zadruge

Osnovi za prestanak zadruge

Zadruga prestaje da postoji brisanjem iz Registra, po osnovu: 1) *sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije u skladu sa zakonom kojim su uređeni ovi*

postupci; 2) sprovedenog postupka stečaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj; 3) statusne promene koja ima za posledicu prestanak zadruge.

Likvidacija

Postupak likvidacije zadruge pokreće se odlukom skupštine zadruge. Ovu odluku, donosi skupština zadruge dvotrećinskom većinom od ukupnog broja glasova svih zadrugara zadruge, o čemu obaveštava zadružni savez čiji je član.

Kada zadruga prestaje u smislu prvog odlomka ove tematske jedinice, skupština zadruge ne može odlučiti o prestanku zadruge, ako se najmanje pet zadrugara, pre donošenja odluke o prestanku zadruge, pisanim putem izjasne da zadruga ne prestaje. U ovom slučaju, glasa se javno, na taj način što se svaki zadrugar lično izjašnjava o prestanku zadruge, a za zadrugare koji su glasali za prestanak zadruge, smatra se da su iz nje istupili.

Na imovinu zadruge u zadružnoj svojini koja preostane posle likvidacije shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje stečaj u delu koji se odnosi na postupanje sa viškom deobne mase.

Prinudna likvidacija

Prinudna likvidacija pokreće se: 1) *na osnovu pravnosnažne odluke suda ili drugog organa; 2) ako je protiv zadruge izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti, zbog toga što ne ispunjava uslove za obavljanje delatnosti, a u roku određenom u izrečenoj meri ne ispuni te uslove, odnosno ne promeni delatnost, niti otpočne postupak dobrovoljne likvidacije; 3) ako se broj zadrugara smanji ispod zakonom propisanog minimuma, a u roku od šest meseci se broj zadrugara ne poveća i Registru se ne prijave novi zadrugari; 4) ako se novčani deo osnovnog kapitala smanji ispod propisanog minimuma, a u roku od šest meseci se ne poveća na minimum propisan ovim zakonom; 5) ako nije organizovana u skladu sa ovim zakonom, zadružnim pravilima i principima.*

U slučaju iz prethodnog odlomka tač. 1) i 2) registrator koji vodi Registar pokreće postupak prinudne likvidacije po službenoj dužnosti, a po prijemu obaveštenja od organa koji je doneo pravnosnažnu odluku ili obaveštenja od organa koji je izrekao meru zabrane obavljanja delatnosti, da zadruga nije u ostavljenom roku ispunila potrebne uslove.

U slučaju iz prvog odlomka tačka 5) registrator koji vodi Registar pokreće postupak prinudne likvidacije po službenoj dužnosti, a na osnovu obaveštenja nadležnog Revizijskog saveza.

Stečaj

Na postupak stečaja zadruge shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje stečaj.

Statusne promene

Statusna promena zadruge u smislu ovog zakona je pripajanje, spajanje, podela i izdvajanje, o čemu odluku donosi skupština zadruge.

Statusne promene zadruga su dozvoljene ako u njima učestvuju ili iz njih nastaju isključivo zadruge.

Gubitak svojstva pravnog lica

Zadruga gubi svojstvo pravnog lica brisanjem iz Registra.

5.18. Složena zadruga

Složena zadruga je pravno lice koje predstavlja poseban oblik organizovanja zadruga, koje poslovanjem na zadružnim principima ostvaruje ekonomske, socijalne i kulturne interese i obavlja poslove koje joj ugovorom o osnivanju i zadružnim pravilima prenesu osnivači.

Složenu zadrugu mogu osnovati najmanje dve zadruge.

Predstavljanje u organima složene zadruge, osnivači uređuju osnivačkim aktom i zadružnim pravilima u skladu sa ovim zakonom.

Složena zadruga stiče svojstvo pravnog lica upisom u Registar sa obavezom da u svom poslovnom imenu sadrži reči: "složena zadruga", naziv i sedište zadruge kao i vrstu zadruge.

Na složene zadruge shodno se primenjuju odredbe Zakona o zadrugama, u delu koji se odnosi na osnivanje, poslovanje i registraciju zadruga.

5.19. Zadružni savez

Zadružni savez je samostalna, interesna, poslovna i stručna organizacija, koju osnivaju zadruge i drugi zadružni savezi radi ostvarivanja, usklađivanja, unapređivanja, poslovnog povezivanja, zaštite i zastupanja zajedničkih interesa zadruga i zadrugara.

Osnivanje

Zadružni savez je pravno lice koje osnivaju zadruge ili drugi zadružni savezi.

Zadružni savezi se osnivaju po vrstama zadruga, odnosno za određenu teritoriju.

Za osnivanje novog zadružnog saveza potrebno je najmanje deset zadruga.

Zadružni savez stiče status pravnog lica upisom u Registar, u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak registracije privrednih subjekata.

Zadružni savez osniva se na osnivačkoj skupštini usvajanjem pravila zadružnog saveza, zaključenjem ugovora o osnivanju i izborom organa.

Ugovorom o osnivanju uređuju se naročito: uslovi i način osnivanja, zadaci i poslovi saveza, poslovno ime, sedište i sredstva za rad zadružnog saveza.

Poslovi

Poslovi zadružnog saveza su: *podsticanje zadrugarstva i unapređenja zadružnih načela; pružanje stručne i druge pomoći zadrugama i zadrugama prilikom osnivanja, poslovanja i prestanka zadruge; zastupanje interesa zadruga pred državnim organima, organima teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, nosiocima javnih ovlašćenja i drugim institucijama i organizacijama; pokretanje regulatornih inicijativa pred regulatornim telima; predstavljanje zadruga u inostranstvu, ostvarivanje saradnje sa zadrugama i zadružnim asocijacijama iz inostranstva; 6) poslovi arbitraže; 7) poslovi zadružne revizije u skladu sa zakonom; organizovanje i podsticanje stručnog usavršavanja, naučno-istraživačkog rada i informativno-izdavačke i marketinške delatnosti od interesa za unapređenje zadrugarstva; vođenje evidencije o zadrugama (knjiga zadruga) i zadružne statistike; upravljanje imovinom u zadružnoj svojini koja im je predata u skladu sa odredbama kojima se reguliše postupak stečaja, odnosno likvidacije; obavljanje informativne i savetodavne funkcije prema članicama; obavljanje poslova posredničke i promotivne funkcije za svoje članice; drugi poslovi, u skladu sa ovim zakonom i pravilima zadružnog saveza.*

Poveravanje poslova

Zadruge mogu da povere zadružnom savezu, čiji su članovi, da u njihovo ime i za njihov račun obavlja određene poslove.

Organi zadružnog saveza

Zadružnim savezom upravljaju članovi, preko svojih predstavnika.

Organi zadružnog saveza su: *skupština, upravni odbor, nadzorni odbor i predsednik.*

Predsednik zadružnog saveza zastupa zadružni savez.

Skupština zadružnog saveza donosi pravila saveza.

Pravila zadružnog saveza

Pravila zadružnog saveza sadrže, naročito: *poslovno ime i sedište zadružnog saveza; zadatke i poslove zadružnog saveza; uslove i način za sticanje i prestanak statusa člana zadružnog saveza; prava i obaveze zadruge prema zadružnom savezu i zadružnog saveza prema zadruzi; odredbe o sredstvima za rad zadružnog saveza; izbor, opoziv i delokrug organa zadružnog saveza, broj članova organa, mandat, kao i način sazivanja i odlučivanja organa; zastupanje i predstavljanje zadružnog saveza; način obavljanja stručnih i drugih poslova za zadruge; odredbe o javnosti rada; način obaveštavanja zadruga; odredbe o opštim aktima zadružnog saveza i način njihovog donošenja i odredbe o drugim pitanjima od značaja za rad zadružnog saveza.*

Knjiga zadruga

Zadružni savez vodi knjigu zadruga svojih članova, koja sadrži poslovno ime i sedište zadruge, odnosno zadružnog saveza, matični i poreski identifikacioni broj člana zadružnog saveza, podatke za zadružnu statistiku i druge podatke u skladu sa pravilnikom o vođenju knjige zadruga.

U knjigu zadruga upisuju se statusne promene nad članicama, privremeno ili trajno obustavljanje poslovanja, pokretanje stečajnog postupka i drugi bitni elementi za pravni status članica.

Zadružni savez je dužan da uredno vodi i trajno čuva knjigu zadruga.

Zadružni savez kod kojeg je izvršen upis podataka u knjigu zadruga dužan je da izda potvrdu o izvršenom upisu.

Zadružni savezi su dužni, da na zahtev državnih organa dostavljaju podatke iz knjiga zadruga zadružnog saveza.

Sredstva za rad zadružnog saveza

Sredstva za rad zadružnog saveza obezbeđuju se u skladu sa ugovorom o osnivanju, odnosno pravilima zadružnog saveza.

Registracija zadruga i zadružnih saveza

U Registar se registruju osnivanje, promene podataka o zadrugama i zadružnim savezima i njihov prestanak.

Registracija zadruga i zadružnih saveza, odnosno registracija podataka i dokumenata propisanih ovim zakonom obavlja se u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Zadruga odnosno zadružni savez može da otpočne sa obavljanjem delatnosti od momenta registracije u Registar.

5.20. Zadružna revizija

Pojam zadružne revizije

Zadružna revizija je kontrola usklađenosti poslovanja, upravljanja i organizovanja zadruge sa odredbama ovog zakona, zadružnim principima i zadružnim vrednostima.

Pored kontrolne funkcije, zadružna revizija ima preventivnu i instruktivnu funkciju u cilju zaštite interesa zadruga, zadrugara i unapređenja zadrugarstva.

Obveznik zadružne revizije

Obveznik zadružne revizije je zadruga.

Vrste zadružne revizije i obaveznost zadružne revizije

Zadružna revizija je obavezna za sve zadruge i može biti redovna i vanredna.

Redovna zadružna revizija obavlja se na zahtev zadruge, svake dve godine.

Vanredna zadružna revizija obavlja se po potrebi.

Zadruga je dužna da se podvrgne vanrednoj zadružnoj reviziji iz stava 3. ovog člana, na zahtev: bilo kog organa zadruge, najmanje 50 zadrugara, odnosno najmanje 30% zadrugara, ako zadružnim pravilima nije određen veći broj zadrugara, zadružnog saveza čiji je član, nadležnih ministarstava i poverilaca zadruge.

Revizijski savez

Zadružnu reviziju obavlja zadružni savez, koji poseduje dozvolu izdatu od strane ministarstva nadležnog za poslove zadruga (u daljem tekstu: Ministarstvo), a u skladu sa odredbama ovog zakona.

6. Privredne komore

Zakon o privrednim komorama⁸² (dalje: Zakon) definiše privredne komore kao "interesne, poslovno-stručne i neprofitne organizacije privrednih subjekata koje povezuje zajednički poslovni interes, u cilju usklađivanja i zastupanja interesa članova i podsticanja privrednih aktivnosti". Reč komora potiče od arapske reči *camera-soba* (prostorija u kojoj su se sastajali trgovci i dogovarali o zaštiti svojih interesa), a na ovo poreklo upućuje i francuski termin "*la chambre de commerce*"⁸³

6.1. Vrste privrednih komora

U Republici Srbiji postoje **Privredna komora Srbije** i **privredne komore autonomnih pokrajina**, kao posebne organizacije jedinstvenog komorskog sistema Republike Srbije, sa svojstvom pravnog lica.

U Republici Srbiji mogu postojati i **ugovorne privredne komore**, u skladu sa zakonom.

Privredna komora Srbije je samostalna i nezavisna u svom radu. Privredna komora Srbije obavlja poslove utvrđene ovim zakonom i Statutom, na teritoriji Republike Srbije.

Privredna komora Srbije obrazuje, kao svoje organizacione delove, **regionalne privredne komore**. Regionalne privredne komore obrazuju se za područje upravnih okruga, koji su obrazovani posebnim propisom. Regionalne privredne komore mogu biti obrazovane za područje jednog ili više upravnih okruga.

Privredna komora Srbije može, vodeći računa o ukupnom razvoju, zajedničkim i međusobno usklađenim ciljevima i jedinstvenim interesima privrede, obrazovati regionalne **privredne komore i za područje više opština**, čije teritorije pripadaju različitim upravnim okruzima.

Privredna komora Srbije obrazuje **privrednu komoru za područje glavnog grada**.

⁸² "Sl. glasnik RS", br. 112/2015).

⁸³ Vidi: Vasiljević S. Mirko, *nav.delo.*, str. 571.

U autonomnim pokrajinama, u skladu sa Ustavom i ovim zakonom, postoje **privredne komore autonomnih pokrajina**, kao posebne organizacije jedinstvenog komorskog sistema Republike Srbije.

Odredbe Zakona kojima se uređuje registracija, organi i nadležnost organa, Sud časti, finansijski izveštaji, poslovne knjige i revizija, granska udruženja, javnost rada i parlament preduzetnika Privredne komore Srbije, shodno se primenjuju na privredne komore autonomnih pokrajina.

Međusobne odnose Privredne komore Srbije i privrednih komora autonomnih pokrajina, koji nisu uređeni Zakonom, privredne komore će urediti posebnim aktom, na način kojim se obezbeđuje jedinstvo komorskog sistema, a čija sadržina je u skladu sa ovim zakonom.

Ugovornu privrednu komoru za ostvarivanje zajedničkog poslovnog interesa na određenoj teritoriji ili u određenoj privrednoj grani može osnovati najmanje 100 privrednih subjekata. Ugovorna privredna komora prestaje sa radom ako se broj članova smanji ispod broja, u neprekidnom trajanju od tri meseca. Prestanak rada ugovorne privredne komore uređuje se propisima kojima se uređuje postupak registracije privrednih komora.

Sistem komorskog organizovanja

U uporednom pravu razlikuju se dva sistema komorskog organizovanja: *kontinentalni*, koji je nastao po uzoru na francuski komorski sistem zasnovan na obaveznom članstvu i *anglosaksonski sistem*, koji se zasniva na konceptu komore kao slobodno formiranoj asocijaciji trgovaca.⁸⁴

U Republici Srbiji sistem privrednih komora je organizovan po "*radijalno-stepenastom principu*".

6.2. Registracija

Privredne komore upisuju se u Registar privrednih komora, u skladu sa posebnim zakonom, kojim se uređuje postupak registracije.

Ugovorne privredne komore stiču svojstvo pravnog lica danom upisa u Registar privrednih komora.

Strana privredna komora može da osnuje predstavništvo na teritoriji Republike Srbije u cilju unapređivanja poslovnih veza i privredne razmene između privrednih subjekata iz države u kojoj je strana privredna komora osnovana i privrednih subjekata koji su članovi Privredne komore Srbije.

Predstavništvo strane privredne komore nema svojstvo pravnog lica.

Predstavništvo strane privredne komore može da obavlja poslove na teritoriji Republike Srbije nakon upisa u Registar predstavništava stranih privrednih komora.

Poslove upisa u Registar predstavništava stranih privrednih komora vrši Agencija za privredne registre, kao poverene poslove. Agencija vodi Registar preko Registratora privrednih komora.

⁸⁴ S.Carić, M. Vitez i J. Veselinović, *nav. delo*, str. 155.

Ministar nadležan za poslove privrede propisuje sadržinu i način vođenja Registra.

6.3. Identitet

Privredne komore sa svojstvom pravnog lica, u skladu sa osnivačkim aktom, odnosno statutom, imaju naziv pod kojim obavljaju poslove i istupaju u pravnom saobraćaju, uz dodatak sedišta. Naziv privrednih komora mora biti na srpskom jeziku i pismu koje je u službenoj upotrebi u Republici Srbiji.

Privredne komore sa svojstvom pravnog lica u poslovanju mogu koristiti jedan ili više skraćenih naziva, ako su ti nazivi navedeni u osnivačkom aktu, odnosno statutu privredne komore, pod istim uslovima i na način pod kojim se koristi pun naziv.

Regionalne privredne komore u svom nazivu sadrže "Privredna komora Srbije", uz dodatak "Regionalna privredna komora" i oznaku naziva upravnog okruga.

Privredna komora glavnog grada u svom nazivu sadrži "Privredna komora Srbije", uz dodatak "Privredna komora Beograda".

Privredne komore sa svojstvom pravnog lica imaju svoj pečat, znak i druge simbole vizuelnog identiteta, u skladu sa osnivačkim aktom, odnosno statutom privredne komore.

6.4. Članovi privrednih komora

Članovi Privredne komore Srbije, u skladu sa Zakonom, su svi privredni subjekti koji obavljaju registrovanu poslovnu delatnost na teritoriji Republike Srbije. Ova pravna lica postaju članovi Privredne komore Srbije upisom u Registar privrednih subjekata, u skladu sa posebnim zakonom, kojim se uređuje postupak registracije.

Fizička lica iz prvog odlomka ove tematske jedinice su članovi Privredne komore Srbije preko opštih udruženja preduzetnika. Opšta udruženja preduzetnika su kolektivni članovi Privredne komore Srbije.

Zadruge su **kolektivni članovi** Privredne komore Srbije preko zadružnih saveza. Kolektivni članovi Privredne komore Srbije mogu biti udruženja i društva, organizacije koje obavljaju delatnost u oblastima zdravstvene, socijalne, boračke, odnosno invalidske zaštite, društvene brige o deci i drugim oblastima, kao što je socijalna sigurnost, obrazovanje, nauka, kultura, fizička kultura, kao i organizacije koje svojom delatnošću unapređuju rad i poslovanje privrednih subjekata ili su u oblastima koje su utvrđene zakonom. Kolektivni članovi Privredne komore Srbije mogu biti i ugovorne privredne komore.

Članovi Privredne komore Srbije, koji imaju **sedište**, odnosno koji obavljaju delatnost na teritoriji autonomnih pokrajina, u skladu sa ovim zakonom, istovremeno su i članovi privrednih komora autonomnih pokrajina.

Članovi Privredne komore Srbije imaju **jednaka prava i obaveze**.

Članovi Privredne komore Srbije ostvaruju svoje interese preko granskih udruženja, opštih udruženja preduzetnika, kao i preko izabralih predstavnika u organima.

Evidencija članova

Privredna komora Srbije i privredne komore autonomnih pokrajina vode evidenciju svojih članova. Privredna komora Srbije svojim aktom bliže uređuje jedinstvenu sadržinu i način vođenja evidencije.

Evidencije članova Privredne komore Srbije i privrednih komora autonomnih pokrajina su javni akti na osnovu kojih se izdaju odgovarajuća uverenja i potvrde koja imaju svojstvo javnih isprava.

6.5. Osnovni poslovi Privredne komore Srbije

Privredna komora Srbije obavlja sledeće poslove: 1) *usaglašava, formuliše, zastupa i štiti interes svojih članova pred nadležnim državnim organima i institucijama u uređenju privrednog sistema i definisanju mera ekonomske politike;* 2) *pokreće inicijative za donošenje zakona i drugih propisa od značaja za privrodu, kao i mera ekonomske politike;* 3) *formuliše i obrazlaže stavove privrede na nacrte zakona i drugih propisa od značaja za privrodu, u skladu sa članom 19. Zakona;* 4) *vrši određena javna ovlašćenja koja su joj poverena potvrđenim međunarodnim ugovorima i posebnim zakonima;* 5) *izdaje potvrde o bonitetu svojih članova;* 6) *pruža podršku privredi u ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz procesa pristupanja Evropskoj uniji i harmonizovanja domaćeg zakonodavstva sa propisima Evropske unije;* 7) *uspostavlja i unapređuje ekonomsku saradnju privrede sa inostranstvom, vrši promociju privrednih potencijala i privlačenje stranih investicija;* 8) *sprovodi aktivnosti na unapređenju konkurentnosti privrede u celini;* 9) *podstiče istraživanje, inovacije i razvoj ekonomije bazirane na znanju, inovativnosti i savremenim naučno-tehnološkim dostignućima;* 10) *pruža podršku razvoju tehnološke infrastrukture privrede i informacionog društva;* 11) *podržava razvoj ekološke svesti u privredi i usaglašavanje privrednih i društvenih interesa u oblasti ekologije;* 12) *unapređuje razvoj preduzetništva;* 13) *priprema programe poslovne edukacije u skladu sa potrebama privrede i organizuje formalne i neformalne oblike poslovne edukacije;* 14) *utvrđuje pravila dobrog poslovnog ponašanja svojih članova, odnosno donosi uzanse;* 15) *rešava sporove pred Arbitražom Privredne komore Srbije, odnosno vodi postupke pred Sudom časti Privredne komore Srbije;* 16) *pruža usluge posredovanja u rešavanju sporova u privredi;* 17) *vrši i druge poslove utvrđene zakonom i Statutom.*

Potvrde, uverenja i druge isprave koje Privredna komora Srbije izdaje u vršenju javnih ovlašćenja imaju svojstvo javnih isprava.

Privredna komora Srbije organizuje vršenje navedenih javnih ovlašćenja, na način koji je u najboljem interesu njenih članova.

Privredna komora Srbije može, u skladu sa Statutom, osnivati svoja **predstavništva u inostranstvu**, ako je to u interesu njenih članova.

Privredna komora Srbije može, u saradnji sa Vladom, osnivati **centre spoljne trgovine**, radi zastupanja ekonomskih interesa i promocije privrede u inostranstvu. Privredna komora Srbije i Vlada posebnim aktom uređuju status, poslove i način osnivanja centara spoljne trgovine u inostranstvu.

Zakon odredbama članova 14. i 15. detaljno uređuje osnovne poslove koje obavljaju **regionalne privredne komore i privredna komora glavnog grada**, kao i **privredne komore autonomnih pokrajina**.

Poslovi ostalih privrednih komora

Poslovi ugovornih privrednih komora utvrđuju se njihovim osnivačkim aktom, u skladu sa ovim zakonom.

6.6. Imovina

Privredne komore sa svojstvom pravnog lica imaju svoju imovinu.

Imovinu privrednih komora čini pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, udeli i akcije u privrednim društvima, pravo industrijske svojine, potraživanja i druga imovinska prava.

Privredne komore slobodno upravljaju, koriste i raspolažu svojom imovinom, u skladu sa zakonom i osnivačkim aktom, odnosno statutom.

6.7. Odgovornost za obaveze

Privredne komore sa svojstvom pravnog lica za svoje obaveze odgovaraju celokupnom svojom imovinom.

Privredne komore ne odgovaraju za obaveze svojih članova, a članovi privredne komore ne odgovaraju za njene obaveze.

Odnos Privredne komore Srbije sa drugim organima i organizacijama

Privredna komora Srbije sarađuje sa Narodnom skupštinom, Vladom, nadležnim organima državne uprave i institucijama i njihovim radnim grupama, u vezi sa pitanjima od interesa za privrednu.

6.8. Organi privredne komore

Privrednom komorom Srbije i privrednim komorama autonomnih pokrajina upravljaju članovi preko svojih predstavnika u njihovim organima, koji se biraju na način utvrđen statutom, tako da se obezbedi ravnomerna zastupljenost interesa privrede.

Privredna komora Srbije i privredne komore autonomnih pokrajina, međusobnim utvrđen statutom, tako da se obezbedi ravnomerna zastupljenost interesa privrede.

Organi Privredne komore Srbije i privrednih komora autonomnih pokrajina su: *Skupština, Upravni odbor, Nadzorni odbor i predsednik*.

Privredna komora Srbije ima i potpredsednike i generalnog sekretara.

Organi regionalnih privrednih komora, odnosno privredne komore glavnog grada su parlament privrednika i direktor, čiji se izbor i nadležnosti utvrđuju odlukom o obrazovanju, u skladu sa Statutom Privredne komore Srbije.

Privredna komora Srbije i privredne komore autonomnih pokrajina, međusobnim učešćem u upravljanju, odnosno međusobnim srazmernim učešćem u članstvu organa, obezbeđuju funkcionalno jedinstvo komorskog sistema Republike Srbije.

Članovi organa privrednih komora autonomnih pokrajina koje imenuje Privredna komora Srbije u smislu prethodnog odlomka, moraju biti upisani u evidenciju iz člana 11. stav 1. Zakona.

Izabrani predstavnici u organima Privredne komore Srbije mogu zasnovati radni odnos u Privrednoj komori Srbije na određeno vreme, za period trajanja funkcije koju obavljaju, u skladu sa zakonom i Statutom.

6.8.1. Skupština

Skupština je najviši organ Privredne komore Srbije.

Skupština donosi Statut i druga opšta akta utvrđena Statutom, program rada i finansijski plan; usvaja izveštaj o radu i finansijske izveštaje; donosi odluke o raspolaganju nepokretnostima i imovinom velike vrednosti, u skladu sa Statutom; bira i razrešava članove Upravnog odbora i Nadzornog odbora, predsednika i potpredsednike; utvrđuje stavove u oblasti ekonomskog razvoja i privrednog sistema; odlučuje o drugim značajnim privrednim pitanjima i obavlja i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom.

Skupštinu sačinjavaju predstavnici članova Privredne komore Srbije koji se biraju na način utvrđen Statutom.

Članovi Skupštine biraju se po teritorijalnom i granskom principu, u skladu sa Statutom.

Po teritorijalnom principu, članove Skupštine Privredne komore Srbije biraju parlamenti privrednika regionalnih privrednih komora, odnosno parlament privrednika privredne komore glavnog grada.

6.8.2. Upravni odbor

Upravni odbor je organ upravljanja Privrednom komorom Srbije.

Upravni odbor: priprema predloge akata za Skupštinu; izvršava odluke i zaključke Skupštine; donosi opšta i druga akta utvrđena Statutom; donosi odluke o izboru direktora regionalnih privrednih komora, odnosno privredne komore glavnog grada, uz konsultaciju sa parlamentima privrednika regionalnih privrednih komora, odnosno privredne komore glavnog grada; obavlja i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom.

6.8.3. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor: vrši kontrolu zakonitosti rada Privredne komore Srbije; kontroliše sprovodenje Statuta i opštih akata; kontroliše finansijsko i materijalno poslovanje i ostvaruje uvid u izvršavanje obaveza članova Privredne komore Srbije.

6.8.3. Predsednik

Predsednik predstavlja i zastupa Privrednu komoru Srbije, rukovodi i usklađuje rad i obavlja i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom.

Predsednik je po funkciji predsednik Upravnog odbora.

Predsednik za svoj rad odgovara Skupštini.

6.8.4. Potpredsednik

Privredna komora Srbije može imati jednog ili više potpredsednika, koje na predlog predsednika bira Skupština.

Potpredsednik je po funkciji član Upravnog odbora.

Potpredsednik za svoj rad odgovara Skupštini i predsedniku.

6.8.5. Generalni sekretar

Privredna komora Srbije ima generalnog sekretara, koga na predlog predsednika imenuje Upravni odbor.

Generalni sekretar zastupa Privrednu komoru Srbije; stara se o pripremama sednica organa i tela Privredne komore Srbije i o izvršavanju odluka i drugih akata organa i tela; pomaže predsedniku u obavljanju njegovih poslova; obavlja druge poslove u skladu sa Statutom.

Generalni sekretar za svoj rad odgovara Upravnom odboru i predsedniku.

6.9. Organi regionalnih privrednih komora i privredne komore glavnog grada

Organi regionalnih privrednih komora i privredne komore glavnog grada su parlament privrednika i direktor. Parlament privrednika bira članove Skupštine Privredne komore Srbije, razmatra uticaj propisa i mera ekonomске politike na poslovanje privrednih subjekata sa područja regionalnih privrednih komora, odnosno glavnog grada i svoje stavove dostavlja Skupštini Privredne komore Srbije radi usaglašavanja, formulisanja, zastupanja i zaštite njihovih interesa pred nadležnim državnim organima i institucijama.

Nadležnost i način izbora parlamenta privrednika bliže se uređuju Statutom Privredne komore Srbije.

6.9. Organi ugovornih privrednih komora

Ugovorne privredne komore imaju organe utvrđene osnivačkim aktom, odnosno statutom.

6.10. Posebna tela za rešavanje sporova

6.10.1. Sud časti

Pri Privrednoj komori Srbije i privrednim komorama autonomnih pokrajina obrazuje se Sud časti.

Odeljenja Suda časti Privredne komore Srbije mogu se obrazovati pri regionalnim privrednim komorama, odnosno privrednoj komori glavnog grada.

Sud časti može se obrazovati pri ugovornim privrednim komorama.

Sud časti odlučuje u slučajevima povrede dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala.

Sud časti je nezavisan i samostalan u svom radu.

Odluke Suda časti su konačne i izvršne.

Organizacija, sastav, postupak, način rada Suda časti i mere koje izriče uređuju se opštim aktom koji donosi Skupština Privredne komore Srbije.

6.10.2. Arbitraža

Pri Privrednoj komori Srbije obrazuje se Arbitraža Privredne komore Srbije.

Arbitraža Privredne komore Srbije odlučuje, miri i posreduje kada je njena nadležnost ugovorena u privrednim sporovima između domaćih i/ili stranih privrednih subjekata.

Arbitraža Privredne komore Srbije je nezavisna i samostalna u svom radu.

Odluka Arbitraže Privredne komore Srbije je konačna i izvršna.

Organizacija, sastav, postupak i način rada Arbitraže Privredne komore Srbije uređuju se opštim aktom koji donosi Skupština Privredne komore Srbije.

6.11. Opšti akti

Privredna komora Srbije i privredne komore autonomnih pokrajina imaju statut, a regionalne privredne komore i privredna komora glavnog grada imaju odluku o obrazovanju.

Statutom privrednih komora bliže se uređuju *prava, obaveze i odgovornost članova; zadaci; oblici rada i organizovanja; delokrug i ovlašćenja organa i tela; sastav, broj članova, način izbora i trajanje mandata članova organa; način upravljanja i odlučivanja; sadržaj i način ostvarivanja saradnje sa nadležnim državnim organima i drugim organizacijama; sadržaj i način saradnje sa privrednim komorama i sličnim asocijacijama u zemlji i inostranstvu; javnost rada i obaveštavanje članova; način obezbeđenja sredstava za rad; položaj i zadaci stručne službe; postupak donošenja i objavljivanja statuta i drugih opštih akata, kao i druga pitanja značajna za rad privredne komore.*

Statut Privredne komore Srbije objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije", kao i u glasilu ili na internet stranici Privredne komore Srbije.

Statuti ugovornih privrednih komora objavljuju se u njihovom glasilu ili na internet stranici privredne komore.

Opšti akti ugovornih privrednih komora moraju biti u skladu sa statutom.

6.12. Finansiranje privredne komore

Sredstva za rad Privredne komore Srbije obezbeđuju se od *članarine, naknada za usluge i iz drugih izvora*, u skladu sa zakonom.

Visinu jedinstvene članarine, osnovicu i stopu za obračun, način i rokove plaćanja članarine, utvrđuje odlukom Skupština Privredne komore Srbije, uz konsultacije sa privrednim komorama autonomnih pokrajina, vodeći računa o ekonomskoj snazi članova i ravnomernosti regionalnog razvoja, uz primenu principa solidarnosti među članovima i poštovanje načela racionalnosti i ekonomičnosti u poslovanju Privredne komore Srbije.

Pravna lica koja postaju članovi Privredne komore Srbije u smislu člana 10. stav 2. Zakona, ne plaćaju članarinu godinu dana od dana osnivanja.

Jedinstvena članarina se uplaćuje na račun Privredne komore Srbije.

Sredstva za rad privrednih komora autonomnih pokrajina obezbeđuju se iz jedinstvene članarine i iz drugih izvora. Način i kriterijumi raspodele članarine uređuju se posebnim aktom iz člana 5. stav 3. Zakona, tako da visina prihoda privrednih komora autonomnih pokrajina, po osnovu članarine, ne bude niža od jedne trećine ukupne članarine prikupljene od njihovih članova koji imaju sedište na teritoriji autonomnih pokrajina. Ovim posebnim aktom uređuje se visina prihoda privrednih komora autonomnih pokrajina po osnovu članarina prikupljenih od njihovih članova koji obavljaju delatnost na teritoriji autonomnih pokrajina.

Sredstva za rad regionalnih privrednih komora i privredne komore glavnog grada obezbeđuju se iz jedinstvene članarine, naknada za usluge, od zakupa, projekata i iz drugih izvora.

Kontrola naplate i trošenja članarine vrši se na način utvrđen opštim aktom Privredne komore Srbije.

Privredna komora Srbije eventualni višak prihoda nad rashodima na godišnjem nivou, koristi isključivo za ostvarivanje poslova utvrđenih ovim zakonom i Statutom.

6.12.1. Finansijski izveštaji, poslovne knjige i revizija

Privredna komora Srbije vodi poslovne knjige, sačinjava finansijske izveštaje i podleže reviziji finansijskih izveštaja, u skladu sa propisima o računovodstvu i reviziji.

Finansijski izveštaji i izveštaji o radu Privredne komore Srbije i njenih organa podnose se Skupštini na način utvrđen Statutom.

Odredbe iz prva dva odlomka shodno se primenjuju i na ugovorne privredne komore.

6.13. Granska udruženja

Radi zajedničkog unapređivanja rada i poslovanja, usklađivanja posebnih i zajedničkih interesa, predlaganja mera za unapređenje privrednog ambijenta i poboljšanje uslova poslovanja, članovi Privredne komore Srbije se, prema pretežnoj delatnosti koju obavljaju, organizuju u granska udruženja, u skladu sa Statutom.

6.14. Opšta udruženja preduzetnika

Radi ostvarivanja i zaštite svojih interesa i unapređenja ekonomskog položaja preduzetnika, kao i radi razmatranja i rešavanja pitanja od zajedničkog interesa, preduzetnici se organizuju u opšta udruženja preduzetnika.

Članovi opštih preduzetnika su preduzetnici, kao poslovno sposobna fizička lica koja obavljaju delatnost u cilju ostvarivanja prihoda, registrovana u skladu sa zakonom.

Opšta udruženja preduzetnika osnivaju se za područja regionalnih privrednih komora i privredne komore glavnog grada ili za područje jedne ili više opština, i to za jednu ili više privrednih delatnosti, u skladu sa aktom o osnivanju.

Akt o osnivanju opštег udruženja preduzetnika donosi se na osnivačkoj skupštini i sadrži: 1) *naziv i sedište opštег udruženja*; 2) *područje za koje se osniva opšte udruženje*; 3) *privrednu delatnost za koje se osniva opšte udruženje*; 4) *organe opšteg udruženja*.

Skupština opštег udruženja donosi statut. Statutom opšteg udruženja uređuju se zadaci udruženja, organi i tela udruženja i njihov delokrug i sastav, način izbora i vreme trajanja mandata članova organa i tela udruženja, prava i dužnosti članova udruženja, način finansiranja udruženja, kao i druga pitanja od značaja za rad udruženja.

Opšte udruženje ima svojstvo pravnog lica.

Opšte udruženje upisuje se u registar opštih udruženja koji vodi Privredna komora Srbije.

Privredna komora Srbije utvrđuje način vođenja registra opštih udruženja.

Radi usaglašavanja zajedničkih interesa i predlaganja mera za poboljšanje uslova poslovanja i ekonomskog položaja preduzetnika, u Privrednoj komori Srbije može se obrazovati **parlament preduzetnika**, u skladu sa Statutom.

Skupština Privredne komore Srbije, određuje broj i sastav, kao i način izbora članova parlamenta preduzetnika, u skladu sa Statutom.

6.15. Javnost rada Privredne komore Srbije

Rad Privredne komore Srbije je javan.

Javnost rada Privredne komore Srbije ostvaruje se u skladu sa Zakonom i Statutom.

Javnost rada Privredne komore Srbije obezbeđuje se na sledeći način: *održavanjem javnih sednica organa i tela; redovnim informisanjem članova i javnosti o radu; objavljivanjem odluka organa komore; saradnjom sa sredstvima javnog informisanja; izdavanjem brošura, časopisa i drugih publikacija; na druge načine bliže definisane opštim aktima.*

Nadzor nad primenom Zakona o privrednim komorama vrši ministarstvo nadležno za poslove privrede.

7. Slobodne zone

Slobodne zone kao područje privrednog delovanja u specifičnim uslovima uređene su **Zakonom o slobodnim zonama**.⁸⁵ i definisane kao "deo teritorije Republike Srbije koji je posebno ogradien i označen, na kome se obavljaju delatnosti pod uslovima utvrđenim zakonom". Ovaj zakon utvrđuje uslove za određivanje područja i rad slobodne zone, delatnosti koje se mogu obavljati u slobodnoj zoni, uslove za obavljanje tih delatnosti i uslove za prestanak rada slobodne zone, kao i osnivanje, pravni status i nadležnost Uprave za slobodne zone.

Prava osnivača zone, privrednog društva za upravljanje zonom i korisnika zone, utvrđena matičnom zakonom, ne mogu se umanjiti drugim zakonom ili drugim propisom. **Osnivač zone**, u smislu zakona, je organ lokalne samouprave, privredno društvo, odnosno preduzetnik, koji je doneo odluku ili zaključio ugovor sa drugim osnivačem o osnivanju zone, a koji preko privrednog društva za upravljanje zonom podnosi zahtev za davanje saglasnosti za određivanje područja, a **korisnik zone** je pravno i fizičko lice koje obavlja delatnost u zoni.

7.1. Određivanje područja

Područje zone (*zemljište koje je određeno katastarskim parcelama i površinom iskazanom u odgovarajućim mernim jedinicama*) se određuje davanjem saglasnosti Vlade. Zahtev za davanje saglasnosti za određivanje područja zone privredno društvo za upravljanje zonom podnosi Vladi preko ministarstva nadležnog za poslove finansija. **Privredno društvo za upravljanje zonom** (*privredno društvo za upravljanje zonom je privredno društvo koje obezbeđuje uslove za nesmetano obavljanje delatnosti u zoni*) može podneti zahtev za davanje saglasnosti, pod uslovom: 1) da su osnivači privrednog društva za upravljanje zonom osnivači zone. Osnivači zone mogu biti osnivači samo jednog privrednog društva za upravljanje zonom; 2) da je registrovano u Registru privrednih subjekata za obavljanje delatnosti upravljanja zonom; 3) da odgovorno lice osnivača zone, odnosno odgovorno lice privrednog društva za upravljanje zonom nije pravosnažno osuđivano za krivična dela protiv privrede, imovine, nedozvoljene trgovine i protiv službene dužnosti. 4) da odgovorno lice privrednog društva za upravljanje zonom u poslednje tri godine nije bilo član uprave, nadzornog odbora ili nosilac posebnih ovlašćenja u pravnom licu nad kojim je sproveden postupak likvidacije, odnosno stečaja; 5) da osnivač zone nije bio osnivač preduzeća za upravljanje slobodnom zonom kojem je odlukom Vlade prestalo važenje saglasnosti za osnivanje slobodne zone. Ovaj uslov ne odnosi se na organ lokalne samouprave.

Ministarstvo nadležno za poslove finansija ocenjuje ekonomsku opravdanost podnetog zahteva za davanje saglasnosti za određivanje područja zone i svoje mišljenje dostavlja Vladi. Određivanje područja zone je **ekonomski opravданo** ako se na osnovu priloženog elaborata i drugih priloženih dokaza može oceniti da će se postići pozitivni efekti u pogledu privlačenja stranog kapitala, proizvodnje robe i pružanja usluga, zapošljavanja, transfera savremenih tehnologija, privrednog restrukturiranja, i ako će

⁸⁵ "Službeni glasnik RS", br. 62/2006.

poslovanje u zoni doprineti ostvarenju strategije razvoja i mera ekonomске politike Vlade.

Vlada utvrđuje bliže kriterijume za ocenu ekonomске opravdanosti određivanja područja zone. Vlada daje saglasnost za određivanje područja zone (*akt vlade*) u roku od 30 dana od dana uredno podnesenog predloga. U aktu Vlade navodi se naročito, naziv zone, površina zone, kao i naziv i sedište privrednog društva za upravljanje zonom.

Akt Vlade prestaje da važi ako zona ne počne sa radom u roku od dve godine od dana stupanja na snagu tog akta.

Na proširenje zone primenjuju se odredbe zakona o davanju saglasnosti za određivanje područja zone.

7.2. Uređenje i upravljanje zonom

1) Upravljanje zonom. Zonom upravlja **privredno društvo za upravljanje zonom registrovano za upravljanje zonom**. Zonom može upravljati samo jedno privredno društvo za upravljanje zonom. Privredno društvo za upravljanje zonom utvrđuje organizacione i tehničke uslove za obavljanje delatnosti u zoni (*u obliku akta*), čime se uređuje se radno vreme zone, kretanje lica i robe u zoni, obaveze privrednog društva za upravljanje zonom u vezi osiguranja prostornih, tehničkih i organizacijskih uslova korišćenja zone, mere zaštite na radu u zoni i mere zaštite životne sredine, prava i obaveze korisnika zone u odnosu na osnivača zone i sl. Privredno društvo za upravljanje zonom je dužno da akt kojim utvrđuje organizacione i tehničke uslove za obavljanje delatnosti u zoni dostavi na saglasnost Upravi za slobodne zone.

Privredno društvo za upravljanje zonom **zaključuje ugovore** sa korisnicima zone o međusobnim pravima i obavezama, koji sadrže elemente iz akta navedenog u prethodnom stavu.

Privredno društvo za upravljanje zonom je dužno da u roku od 90 dana po isteku kalendarske godine dostavi Upravi za slobodne zone izveštaj o poslovanju u zoni, koji sadrži zakonom određene podatke vezano za obavljanje delatnosti.

Ministarstvo nadležno za poslove finansija podnosi Vladi jednom godišnje **izveštaj o poslovanju u svim zonama u Srbiji, sa predlogom mera**. Ako oceni da se poslovanjem u zoni ne postižu ciljevi predviđeni elaboratom o postojanju ekonomске opravdanosti za određivanje područja zone, ako privredno društvo za upravljanje zonom učini prekršaj iz kaznenih odredbi zakona, kao i ako se utvrdi da privredno društvo za upravljanje zonom nije preduzelo mere za raskid ugovora sa korisnikom zone koji se ne pridržava uslova poslovanja u zoni, ili koji je učinio neki od prekršaja predviđenih matičnim zakonom i zakonom koji uređuje carinski sistem i carinski postupak, ministarstvo nadležno za poslove finansija može predložiti Vladi da ukine saglasnost za određivanje područja zone.

Korisnici zone mogu biti osnivač zone, privredno društvo za upravljanje zonom, kao i druga domaća i strana pravna i fizička lica (u daljem tekstu: korisnici). Korisnici obavljaju privrednu delatnost u zoni u skladu sa propisima, a na osnovu ugovora kojim su regulisana međusobna prava i obaveze sa privrednim društvom za upravljanje zonom. Korisnici su **dužni da vode knjigovodstvo za poslovanje u zoni** ili odvojeno knjigovodstvo za deo svoga poslovanja koje obavljaju u zoni.

Korisnici su dužni da na zahtev Uprave za slobodne zone dostavljaju toj upravi podatke o svom poslovanju.

2) Uređenje zone. Zona mora biti ograđena, vidljivo obeležena i označena kao slobodna zona, na ulazima i izlazima iz zone, kao i s rečne strane. Zona se može sastojati iz više delova pod uslovom da oni čine funkcionalnu celinu. Zona ili njen deo, ako se zona sastoji od više delova, mora biti ograđena, obeležena i uređena tako da se promet robe i lica u zonu ili iz nje može odvijati samo kroz određene izlaze ili ulaze zone. Ograda, ulazi i izlazi moraju biti odgovarajuće uređeni, osigurani i noću osvetljeni.

Privredno društvo za upravljanje zonom mora obezbediti prostorije za rad carinske službe. Na robu koja se unosi i iznosi iz zone, kao i na robu smeštenu u zoni, primenjuju se *mere carinskog nadzora i kontrole* u skladu sa odredbama zakona koji uređuje carinski sistem i carinski postupak.

Početak rada. Ispunjenoš uslova za početak rada zone ***utvrđuje ministar nadležan za poslove finansija***, na predlog komisije koju obrazuje od predstavnika nadležnih organa. Komisija utvrđuje da li su ispunjeni prostorni i energetski uslovi, uslovi zaštite životne okoline i drugi tehnički uslovi za rad zone, uslovi za rad carinske službe, kao i uslovi u pogledu sprovođenja mera carinskog nadzora. Ministar nadležan za poslove finansija u roku od 30 dana od dana dobijanja predloga komisije donosi rešenje. Na postupak donošenja rešenja primenjuje se Zakon koji uređuje opšti upravni postupak. Rešenje je konačno u upravnom postupku. Dan donošenja rešenja o ispunjenosti uslova smatra se danom početka rada zone.

7.3. Poslovanje u zoni

7.3.1. Obavljanje delatnosti u zoni

Korisnik može, u skladu sa zakonom i ugovorom sa privrednim društvom za upravljanje zonom, u zoni obavljati proizvodnju i pružati usluge, u skladu sa propisima. Obavljanjem delatnosti i pružanjem usluga u zoni ne sme se ugrožavati životna sredina, zdravlje ljudi, materijalna dobra i bezbednost zemlje.

Spoljnotrgovinsko poslovanje u zoni vrši se slobodno, u skladu sa ugovorom. Izvoz robe i usluga iz zone i uvoz robe i usluga u zonu su slobodni i ne podležu kvantitativnim ograničenjima, niti se na taj uvoz i izvoz primenjuju mere komercijalne politike. U zonu se ne može uvoziti, niti se iz zone može izvoziti roba čiji je uvoz, odnosno izvoz zabranjen.

Roba koja se unosi i iznosi iz zone, kao i roba smeštena u zoni, ima ***tretman carinske robe***. Iznošenje, odnosno unošenje ove robe, korisnik prijavljuje nadležnoj carinarnici.

Korisnik može privremeno izneti robu iz zone na drugi deo teritorije Srbije, odnosno uneti robu u zonu sa drugog dela teritorije Srbije radi stavljanja u postupak aktivnog, odnosno pasivnog oplemenjivanja. Korisnik može privremeno izneti robu iz zone na drugi deo teritorije Srbije i uneti robu u zonu sa drugog dela teritorije Srbije radi ispitivanja, atestiranja, opravke i marketinškog prezentiranja. Nadležan carinski organ odobrava carinski dozvoljeno postupanje sa robom u skladu sa zakonom koji uređuje carinski sistem i carinski postupak.

Uverenje da je roba proizvedena u zoni izdaje carinski organ koji vrši nadzor u toj zoni, pod propisanim uslovima.

Na uvoz robe namenjene obavljanju delatnosti i izgradnji objekata u zoni ne plaća se carina i druge uvozne dažbine.

Roba koja se iz zone stavlja u promet na teritoriju Srbije podleže obavezi plaćanja carine i drugih uvoznih dažbina. Lice koje ovu robu stavlja u promet na teritoriju Srbije dužno je da tu robu prijavi carinarnici, radi sprovođenja odgovarajućeg carinskog postupka.

Obaveza plaćanja carine i drugih uvoznih dažbina za robu koja se iz zone stavlja u promet na teritoriju Srbije, nastaje na dan kada je roba prešla iz zone na teritoriju Srbije. Iznos carine i drugih uvoznih dažbina za ovu robu utvrđuje se prema stanju robe i po propisima koji važe na dan prihvatanja carinske deklaracije. Carinska vrednost robe, kao i iznos carinskog duga utvrđuje se u skladu sa odredbama zakona koji uređuje carinski sistem i carinski postupak.

Korisnik je dužan da omogući sprovođenje *mera carinskog nadzora i kontrole* i *vodi propisanu evidenciju o robi* koja se uvozi, odnosno unosi u zonu, izvozi, odnosno iznosi iz zone i koristi u zoni.

Plaćanje, naplaćivanje, prenos, kupovina i prodaja u stranim sredstvima plaćanja i u dinarima u zoni vrši se u skladu sa propisima o deviznom poslovanju.

Osnivanje i poslovanje **banaka** u zoni vrši se u skladu sa propisima o bankama.

Obavljanje delatnosti *osiguranja* u zoni vrši se u skladu sa propisima o osiguranju.

Radni odnosi između zaposlenih i poslodavaca (korisnika) u zoni uređuju se ugovorom o radu, u skladu sa propisima koji uređuju rad i radne odnose.

Na unos dobara u zonu i pružanje usluga u zoni primenjuju se odredbe zakona koji uređuje porez na dodatu vrednost. Korisnik, odnosno privredno društvo za upravljanje zonom, može imati poreske olakšice u skladu sa propisima koji uređuju porez na dobit preduzeća, poreze na imovinu i porez na dohodak građana.

7.4. Prestanak rada zone

Saglasnost kojom se određuje područje zone prestaje da važi aktom Vlade: 1) ako se u toku rada zone utvrdi da su trajno prestali tehnički uslovi propisani zakonom za njeno osnivanje; 2) ako je odgovorno lice privrednog društva za upravljanje zonom, kao i odgovorno lice u pravnom licu, čiji je pravni sledbenik privredno društvo za upravljanje zonom pravosnažno osuđeno za krivično delo protiv privrede, imovine, nedozvoljene trgovine i protiv službene dužnosti; 3) na predlog ministarstva nadležnog za poslove finansija, u slučajevima utvrđivanja nepravilnosti poslovanja iz člana 11. stav 5. zakona; 4) na zahtev privrednog društva za upravljanje zonom.

Akt o prestanku važenja saglasnosti za određivanje područja donosi Vlada, na predlog ministarstva nadležnog za poslove finansija.

Zona prestaje sa radom po isteku roka od 90 dana od dana donošenja akta Vlade o prestanku važenja saglasnosti za određivanje područja zone. Privredno društvo za upravljanje zonom, odnosno korisnik je dužan da u roku od 60 dana po isteku roka od 90 dana, robu koja je uvezena iz inostranstva ocarini, vrati u inostranstvo ili preda carinarnici na slobodno raspolaganje. Na ovu robu plaćaju se carina i druge uvozne

dažbine, prema stanju robe i po propisima koji važe na dan prihvatanja carinske deklaracije. Izuzetno, na opremu koja je radi obavljanja delatnosti u zoni bila uvezena u zonu najmanje tri godine pre prestanka rada zone, ne plaća se carina.

Korisnik zone zadržava pravo svojine na izgrađenim objektima, stvarima i pravima koje je uvezao, odnosno uneo u zonu i ima pravo da u slučaju prestanka rada zone nastavi sa radom u skladu sa propisima koji važe za poslovanje na teritoriji van zone.

7.5. Uprava za slobodne zone

Obrazuje se Uprava za slobodne zone, kao organ uprave u sastavu ministarstva nadležnog za poslove finansija, za obavljenje poslova državne uprave u oblasti slobodnih zona. Upravom za slobodne zone **rukovodi direktor**.

Uprava za slobodne zone obavlja sledeće poslove: 1) **u oblasti razvoja zona u funkciji interesa države**: sprovodi nacionalnu politiku razvoja zona u cilju povećanja priliva direktnih investicija i uposlenosti radne snage; učestvuje u pripremi propisa u oblasti rada zona; razmatra zahteve za davanje saglasnosti za određivanje područja zona i svoje mišljenje dostavlja ministarstvu nadležnom za poslove finansija; inicira i koordinira sa nadležnim državnim organima razmatranje stručnih pitanja iz oblasti poslovanja u zonama, radi pravilne primene zakona i njegove usaglašenosti sa propisima Srbije; pruža stručnu pomoć investitorima u procesu donošenja odluke o ulaganju u zone i u svim pitanjima realizacije ulaganja; sarađuje sa Privrednom komorom Srbije i drugim neprofitnim i dobrovoljnim organizacijama i dr.; 2) **u oblasti promocije zona**: sarađuje sa Agencijom za strana ulaganja i promociju izvoza (SIEPA), na promociji investiranja i poslovanja u zonama, kroz predstavljanje posebnih pogodnosti i poslovnih mogućnosti u skladu sa planom i programom usvojenim od strane ministarstva nadležnog za poslove finansija i SIEPA; obaveštava investitore o povoljnostima za ulaganje u zone i dr.; 3) **u oblasti kontrole i nadzora zona**: razmatra izveštaje o radu zona i predlaže njihovo usvajanje ministarstvu nadležnom za poslove finansija; predlaže nadležnim državnim organima dodatne mere kontrole rada u zonama ukoliko postoji takva potreba i dr.

8. Javna preduzeća

Poslovanje javnih preduzeća je uređeno većim brojem propisa, ali njihovo osnovno određenje daje **Zakon o javnim preduzećima**.⁸⁶ Po ovom, matičnom zakonu, "**javno preduzeće je preduzeće koje obavlja delatnost od opštег interesa, a koje osniva Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave**".

Pored javnog preduzeća, delatnost od opšteg interesa može da obavlja i: 1) društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo (u daljem tekstu: društvo kapitala) čiji je jedini vlasnik javno preduzeće; 2) društvo kapitala čiji je jedini vlasnik Republika Srbija, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave, kao i zavisno društvo čiji je jedini vlasnik to društvo kapitala; 3) drugo društvo kapitala i preduzetnik, kome je nadležni organ poverio obavljanje te delatnosti.

⁸⁶ "Sl. glasnik RS", br. 15/2016 i 88/2019.

Javno preduzeće se osniva i posluje u skladu sa matičnim zakonom, zakonom kojim se uređuju uslovi i način obavljanja delatnosti od opštег interesa i zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava (Zakon o privrednim društvima).

Na poslovno ime, sedište, zastupanje i statusne promene javnog preduzeća, kao i na druga pitanja koja nisu posebno uređena matičnim zakonom, odnosno zakonom kojim se uređuju uslovi i način obavljanja delatnosti od opštег interesa, *shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje položaj privrednih društava koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo (društva kapitala).*

8.1. Delatnosti od opštег interesa

Delatnosti od opštег interesa, u smislu ovog zakona, jesu delatnosti koje su kao takve određene zakonom u oblasti: *rudarstva i energetike, saobraćaja, elektronskih komunikacija, izdavanja službenog glasila Republike Srbije i izdavanja udžbenika, nuklearnih objekata, naoružanja i vojne opreme, korišćenja, upravljanja, zaštite, uređivanja i unapređivanja dobara od opštег interesa i dobara u opštoj upotrebi (vode, putevi, šume, plovne reke, jezera, obale, banje, divljač, zaštićena područja i dr.), upravljanja otpadom i drugim oblastima.*

Delatnosti u smislu prethodnog odlomka jesu i komunalne delatnosti, kao i druge delatnosti određene zakonom kao delatnosti od opšteg interesa.

U okviru obavljanja delatnosti iz prvog odlomka ove tematske jedinice iz oblasti energetike pružaju se usluge od opšteg ekonomskog interesa.

8.2. Osnivanje i poslovanje javnog preduzeća

8.2.1. Cilj osnivanja javnog preuzeća

Javno preduzeće osniva se i posluje radi: obezbeđivanja trajnog obavljanja delatnosti od opštег interesa i urednog zadovoljavanja potreba korisnika proizvoda i usluga; razvoja i unapređivanja obavljanja delatnosti od opšteg interesa; obezbeđivanja tehničko-tehnološkog i ekonomskog jedinstva sistema i usklađenosti njegovog razvoja; sticanja dobiti; ostvarivanja drugog zakonom utvrđenog interesa.

8.2.2. Osnivanje javnog preduzeća

Ako javno preduzeće osniva **Republika Srbija**, prava osnivača ostvaruje Vlada.

Javno preduzeće za obavljanje komunalne delatnosti ili delatnosti od značaja za rad organa **jedinice lokalne samouprave** osniva jedinica lokalne samouprave, aktom koji donosi skupština jedinice lokalne samouprave, koja ostvaruje prava osnivača.

Ako javno preduzeće osniva **autonomna pokrajina**, akt o osnivanju javnog preduzeća donosi skupština autonomne pokrajine, koja ostvaruje prava osnivača.

Akt o osnivanju javnog preduzeća (u daljem tekstu: osnivački akt) sadrži odredbe o: 1) *nazivu, sedištu i matičnom broju osnivača;* 2) *poslovnom imenu i sedištu javnog preduzeća;* 3) *pretežnoj delatnosti javnog preduzeća;* 4) *pravima, obavezama i odgovornostima osnivača prema javnom preduzeću i javnog preduzeća prema osnivaču;* 5) *uslovima i načinu utvrđivanja i raspoređivanja dobiti, odnosno načinu pokrića gubitka*

i snošenju rizika; 6) uslovima i načinu zaduženja javnog preduzeća; 7) zastupanju javnog preduzeća; 8) iznosu osnovnog kapitala, kao i opisu, vrsti i vrednosti nenovčanog uloga; 9) podatak o udelima osnivača u osnovnom kapitalu izraženog u procentima; 10) organima javnog preduzeća i njihovoj nadležnosti; 11) imovini koja se ne može otuđiti; 12) o raspolaganju stvarima u javnoj svojini koja su preneta u svojinu javnog preduzeća u skladu sa zakonom; 13) zaštiti životne sredine; 14) drugim pitanjima koja su od značaja za nesmetano obavljanje delatnosti za koju se osniva javno preduzeće.

Akt o osnivanju društva kapitala, pored navedenih odredaba, sadrži i odredbe propisane zakonom kojim se uređuje njegov pravni položaj i pravna forma.

8.2.3. Uslovi za obavljanje delatnosti od opštег interesa

Javno preduzeće, društvo kapitala i preduzetnik, mogu da otpočnu obavljanje delatnosti od opšteg interesa kad nadležni državni organ, odnosno imalac javnih ovlašćenja, u skladu sa zakonom, utvrdi da su ispunjeni uslovi za obavljanje te delatnosti u pogledu: *tehničke opremljenosti; kadrovske sposobljenosti; bezbednosti i zdravlja na radu; zaštite i unapređenja životne sredine; drugih uslova propisanih zakonom.*

Prava, obaveze i odgovornosti između javnog preduzeća, kao i društva kapitala čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave i njegovih zavisnih društava, koji obavljaju delatnost od opšteg interesa i Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, uređuju se **osnivačkim aktom**, a pojedina prava i obaveze mogu se urediti i **ugovorom** u skladu sa zakonom.

Prava, obaveze i odgovornosti **između društva kapitala ili preduzetnika** kome se poverava obavljanje delatnosti od opšteg interesa i Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, uređuju se ugovorom u skladu sa zakonom i zakonima kojima se uređuje obavljanje delatnosti od opšteg interesa.

8.2.4. Upis u registar

Javno preduzeće stiče svojstvo pravnog lica upisom u registar u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj i postupak registracije privrednih društava.

Poveravanje obavljanja delatnosti od opšteg interesa društvu kapitala i preduzetniku vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje javno-privatno partnerstvo i koncesije, osim ako posebnim zakonom nije drugačije propisano.

8.2.5. Imovina i osnovni kapital

Javno preduzeće i društvo kapitala, predviđeni zakonom svojom imovinom upravljaju i raspolažu u skladu sa zakonom i osnivačkim aktom.

Imovinu javnog preduzeća i društva kapitala iz prethodnog odlomka čine pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, novčana sredstva i hartije od vrednosti i druga imovinska prava, koja su preneta u svojinu javnog preduzeća u skladu sa zakonom, uključujući i pravo korišćenja na stvarima u javnoj svojini.

Društvo kapitala i preduzetnik, predviđeni zakonom, javnom svojinom upravljaju u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravo javne svojine i ugovorom.

Društvo kapitala i preduzetnik iz prethodnog odlomka, svojom imovinom upravljaju i raspolažu u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava i ugovorom.

Osnovni kapital javnog preduzeća i društva kapitala je vrednost upisanih uloga njihovih osnivača ili članova, izražena u novcu.

Vrednost nenovčanog uloga osnivača ili člana utvrđuje se na osnovu procene izvršene na način propisan zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava.

Po osnovu ulaganja u kapital, osnivač stiče ideo u javnom preduzeću ili udele i akcije u društvu kapitala, kao i prava po osnovu stečenih udela, odnosno akcija.

8.2.6. Osnivačka prava i ulaganje kapitala

Javno preduzeće može, uz prethodnu saglasnost osnivača, osnovati društvo kapitala za obavljanje delatnosti od opšteg interesa i društvo kapitala za obavljanje delatnosti koja nije delatnost od opšteg interesa.

Javno preduzeće može ulagati kapital u već osnovana društva kapitala, uz prethodnu saglasnost osnivača.

8.2.7. Odgovornost za obaveze

Javno preduzeće za svoje obaveze odgovara celokupnom svojom imovinom.

Osnivač je dužan da obezbedi da se delatnost od opšteg interesa obavlja u kontinuitetu.

Osnivač ne može osnovati drugo javno preduzeće ili društvo kapitala previđene zakonom za obavljanje iste delatnosti od opšteg interesa, osim u slučajevima realizacije projekata javno-privatnog partnerstva, u smislu zakona kojim se uređuje javno-privatno partnerstvo i koncesije.

Odredba iz prvog odlomka ove tematske jedinice ne primenjuje se na grad i grad Beograd.

8.3. Organi javnog preduzeća

Organi javnog preduzeća su: 1) nadzorni odbor; 2) direktor.

8.3.1. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija ima pet članova, od kojih je jedan predsednik.

Nadzorni odbor javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave ima tri člana, od kojih je jedan predsednik.

Predsednika i članove nadzornog odbora javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija imenuje Vlada, na period od četiri godine, od kojih je jedan član

nadzornog odbora iz reda zaposlenih, a jedan član mora biti nezavisan član nadzornog odbora.

Predsednika i članove nadzornog odbora javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina, imenuje organ određen statutom autonomne pokrajine, na period od četiri godine, od kojih je jedan član nadzornog odbora iz reda zaposlenih.

Predsednika i članove nadzornog odbora javnog preduzeća čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave imenuje organ određen statutom jedinice lokalne samouprave, na period od četiri godine, od kojih je jedan član nadzornog odbora iz reda zaposlenih.

Za predsednika i člana nadzornog odbora imenuje se lice koje ispunjava uslove predviđene članom 18. Zakona, dok nezavisni član nadzornog odbora, pored ovih uslova, mora ispunjavati i dodatne uslove iz člana 19. Zakona.

Predstavnik zaposlenih u nadzornom odboru mora ispunjavati uslove iz člana 18. i člana 19. stav 1. tač. 1) i 2) zakona, a predlaže se na način utvrđen statutom javnog preduzeća.

Nadzorni odbor, direktor i izvršni direktor ne mogu predlagati predstavnika zaposlenih u nadzornom odboru.

Mandat predsedniku i članovima nadzornog odbora prestaje istekom perioda na koji su imenovani, ostavkom ili razrešenjem. Predsednik i članovi nadzornog odbora kojima je prešao mandat, dužni su da vrše svoje dužnosti do imenovanja novog nadzornog odbora, odnosno imenovanja novog predsednika ili člana nadzornog odbora, a najduže šest meseci.

Nadzorni odbor: 1) donosi dugoročni i srednjoročni plan poslovne strategije i razvoja i odgovoran je za njihovo sprovodenje; 2) donosi godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja, uskladen sa dugoročnim i srednjoročnim planom poslovne strategije i razvoja iz tačke 1. ovog člana; 3) usvaja izveštaj o stepenu realizacije godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja; 4) usvaja tromesečni izveštaj o stepenu usklađenosti planiranih i realizovanih aktivnosti; 5) usvaja finansijske izveštaje; 6) nadzire rad direktora; 7) donosi statut; 8) odlučuje o statusnim promenama, osnivanju drugih pravnih subjekata i ulaganju kapitala; 9) donosi odluku o raspodeli dobiti, odnosno načinu pokrića gubitka; 10) zaključuje ugovore o radu sa direktorom, u skladu sa zakonom kojim se uređuju radni odnosi; 11) vrši druge poslove u skladu sa zakonom i statutom.

Nadzorni odbor ne može preneti pravo odlučivanja o pitanjima iz svoje nadležnosti na direktora ili drugo lice u javnom preduzeću.

Predsednik i članovi nadzornog odbora imaju pravo na odgovarajuću naknadu za rad u nadzornom odboru. Visinu naknade, odnosno kriterijume i merila za njen utvrđivanje određuje Vlada.

8.3.2. Direktor

Direktora javnog preduzeća, čiji je osnivač Republika Srbija, imenuje Vlada, na period od četiri godine, na osnovu sprovedenog javnog konkursa.

Direktora javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina imenuje organ određen statutom autonomne pokrajine, na period od četiri godine, na osnovu sprovedenog javnog konkursa.

Direktora javnog preduzeća čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave imenuje organ određen statutom jedinice lokalne samouprave, na period od četiri godine, na osnovu sprovedenog javnog konkursa.

Posebni uslovi za izbor direktora javnog preduzeća predviđeni su članom 24. Zakona.

Statutom ili osnivačkim aktom mogu biti određeni i drugi uslovi koje lice mora da ispunji da bi bilo imenovano za direktora javnog preduzeća.

Direktor javnog preduzeća je funkcioner koji obavlja javnu funkciju.

Direktor ne može imati zamenika.

Direktor javnog preduzeća: 1) *predstavlja i zastupa javno preduzeće; 2) organizuje i rukovodi procesom rada; 3) vodi poslovanje javnog preduzeća; 4) odgovara za zakonitost rada javnog preduzeća; 5) predlaže dugoročni i srednjoročni plan poslovne strategije i razvoja i odgovoran je za njihovo sprovodenje; 6) predlaže godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja i odgovoran je za njegovo sprovodenje; 7) predlaže finansijske izveštaje; 8) izvršava odluke nadzornog odbora; 9) bira izvršne direktore; 10) bira predstavnike javnog preduzeća u skupštini društva kapitala čiji je jedini vlasnik javno preduzeće; 11) zaključuje ugovore o radu sa izvršnim direktorima, u skladu sa zakonom kojim se uređuju radni odnosi; 12) donosi akt o sistematizaciji; 13) vrši druge poslove određene zakonom, osnivačkim aktom i statutom javnog preduzeća.*

Na izbor predstavnika javnog preduzeća u skupštini društva kapitala saglasnost daje Vlada, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Izvršni direktor

Za izvršnog direktora javnog preduzeća bira se lice koje ispunjava uslove iz člana 25. tač. 1), 2), 3), 6), 8) i 9) zakona. Pored ovih uslova, lice koje se bira za izvršnog direktora mora imati tri godine radnog iskustva na poslovima za koje će biti zadužen u javnom preduzeću.

Javno preduzeće ne može imati više od sedam izvršnih direktora, a broj izvršnih direktora utvrđuje se statutom.

Izvršni direktor ne može imati zamenika.

Izvršni direktor mora biti u radnom odnosu u javnom preduzeću.

Izvršni direktor za svoj rad odgovara direktoru.

Izvršni direktor obavlja poslove u okviru ovlašćenja koje mu je odredio direktor, u skladu sa osnivačkim aktom i statutom.

Direktor i izvršni direktor imaju pravo na zaradu, a mogu imati i pravo na stimulaciju. Vlada će podzakonskim aktom odrediti uslove i kriterijume za utvrđivanje i visinu stimulacije.

Akt o isplati stimulacije direktora i izvršnog direktora donosi nadzorni odbor, uz saglasnost Vlade, odnosno nadležnog organa autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Akt o isplati stimulacije izvršnog direktora donosi se na predlog direktora.

Postupak za imenovanje direktora

Direktor javnog preduzeća imenuje se nakon sprovedenog javnog konkursa.

Javni konkurs sprovodi Komisija za sprovođenje konkursa za izbor direktora (u daljem tekstu: Komisija). Komisija može biti: 1) Komisija Vlade; 2) Komisija autonomne pokrajine; 3) Komisija jedinice lokalne samouprave.

Prestanak mandata

Mandat direktora prestaje istekom perioda na koji je imenovan, ostavkom i razrešenjem.

Postupak za imenovanje direktora pokreće se šest meseci pre isteka perioda na koji je imenovan, odnosno u roku od 30 dana od dana podnošenja ostavke ili razrešenja.

Ostavka se u pisanoj formi podnosi organu nadležnom za imenovanje direktora javnog preduzeća.

Predlog za razrešenje direktora javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija podnosi ministarstvo. Predlog za razrešenje direktora javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, podnosi nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Predlog iz prethodnog odlomka može podneti i nadzorni odbor javnog preduzeća, preko ministarstva ili navedenog nadležnog organa.

Predlog za razrešenje mora biti obrazložen, sa precizno navedenim razlozima zbog kojih se predlaže razrešenje i dostavlja se direktoru koji ima pravo da se u roku od 20 dana izjasni o razlozima zbog kojih se predlaže razrešenje.

Pošto direktoru pruži priliku da se izjasni o postojanju razloga za razrešenje i utvrdi potrebne činjenice, ministarstvo, odnosno nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, predlaže osnivaču donošenje odgovarajućeg rešenja.

Protiv rešenja o razrešenju žalba nije dopuštena, ali se može voditi upravni spor.

Zakon u članovima 49. i 50. detaljno uređuje slučajeve koji su razlog za razrešenje direktora.

Vršilac dužnosti direktora

Vršilac dužnosti direktora može se imenovati do imenovanja direktora javnog preduzeća po sprovedenom javnom konkursu.

Period obavljanja funkcije vršioca dužnosti direktora ne može biti duži od jedne godine.

Isto lice ne može biti dva puta imenovano za vršioca dužnosti direktora.

Vršilac dužnosti direktora mora ispunjavati uslove za imenovanje direktora javnog preduzeća iz člana 25. zakona.

Vršilac dužnosti ima sva prava, obaveze i ovlašćenja koja ima direktor javnog preduzeća.

Sukob interesa

Imenovana lica, koja upravljaju javnim preduzećem ne smeju biti u sukobu interesa, u smislu zakona kojim se uređuje sprečavanje sukoba interesa.

8.3.3. Komisija za reviziju

Javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija ima komisiju za reviziju.

Komisija za reviziju ima tri člana koje imenuje nadzorni odbor.

Nezavisan član nadzornog odbora je predsednik komisije za reviziju.

Članovi komisije za reviziju moraju ispunjavati uslove iz člana 19. tač. 1) i 2) zakona.

Najmanje jedan član komisije za reviziju mora biti lice koje je ovlašćeni revizor u skladu sa zakonom kojim se uređuje revizija ili koje ima odgovarajuća znanja i radno iskustvo u oblasti finansija i računovodstva.

Komisija za reviziju: 1) *priprema, predlaže i proverava sprovođenje računovodstvenih politika i politika upravljanja rizicima;* 2) *ispituje primenu računovodstvenih standarda u pripremi finansijskih izveštaja i ocenjuje sadržinu tih izveštaja;*

3) *ispituje ispunjenost uslova za izradu konsolidovanih finansijskih izveštaja;* 4) *učestvuje u postupku izbora revizora i predlaže kandidata za revizora;* 5) *u slučaju potrebe daje obrazloženi predlog za otkaz ugovora sa revizorom;* 6) *vrši nadzor nad postupkom revizije, uključujući i određivanje ključnih pitanja koja treba da budu predmet revizije;* 7) *vrši proveru nezavisnosti i objektivnosti revizora;* 8) *vrši druge poslove koje joj poveri nadzorni odbor.*

Najmanje jedanput godišnje komisija za reviziju podnosi nadzornom odboru izveštaje o pitanjima iz svoje nadležnosti.

8.3.4. Opšti akti

Opšti akti javnog preduzeća su osnivački akt, statut i drugi opšti akti utvrđeni zakonom i kao takvi ne smeju biti u suprotnosti sa odredbama ovog zakona.

8.3.5. Raspodela dobiti

Javno preduzeće i društvo kapitala dužno je da deo ostvarene dobiti uplati u budžet Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, po završnom računu za prethodnu godinu.

Visina i rok za upлатu dobiti iz prethodnog odlomka utvrđuje se zakonom, odnosno odlukom o budžetu za narednu godinu.

8.4. Odnos prema osnivaču

8.4.1. Program poslovanja

Javno preduzeće donosi dugoročni i srednjoročni plan poslovne strategije i razvoja.

Za svaku kalendarsku godinu javno preduzeće dužno je da doneše godišnji program poslovanja (u daljem tekstu: godišnji program poslovanja) i dostavi ga Vladi, nadležnom organu autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Javna preduzeća koja se finansiraju iz budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, godišnji program poslovanja dostavljaju najkasnije u roku od 15 dana od dana usvajanja akta o budžetu Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Izuzetno, u slučaju privremenog finansiranja Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, javna preduzeća iz trećeg odlomka ove tematske jedinice mogu doneti godišnji program poslovanja za period na koji se odnosi privremeno finansiranje.

Javna preduzeća koja se ne finansiraju iz budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, godišnji program poslovanja dostavljaju najkasnije do 1. decembra tekuće godine za narednu godinu.

Izuzetno, javna preduzeća koja se ne finansiraju iz budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, umesto godišnjeg, mogu da donešu trogodišnji program poslovanja, koji se revidira svake kalendarске godine i dostavlja na način i u roku iz prethodnog odlomka.

Godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja se smatra donetim kada na njega saglasnost da Vlada, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja sadrži, naročito: 1) planirane izvore prihoda i pozicije rashoda po namenama; 2) planirane nabavke; 3) plan investicija; 4) planirani način raspodele dobiti, odnosno planirani način pokrića gubitka; 5) elemente za celovito sagledavanje cena proizvoda i usluga; 6) plan zarada i zapošljavanja; 7) kriterijume za korišćenje sredstava za pomoć, sportske aktivnosti, propagandu i reprezentaciju.

Izmene i dopune godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja mogu se vršiti isključivo iz strateških i državnih interesa ili ukoliko se bitno promene okolnosti u kojima javno preduzeće posluje.

Za svaku kalendarsku godinu, na predlog ministarstva, Vlada bliže utvrđuje elemente godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja.

Javno preduzeće koje koristi ili će koristiti sredstva iz budžeta (subvencije, garancije ili druga sredstva) dužno je da za ta sredstva predloži **poseban program** (u daljem tekstu: poseban program).

Poseban program sadrži namenu i dinamiku korišćenja sredstava.

Poseban program se smatra donetim kada na njega saglasnost da Vlada, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Ukoliko u javnom preduzeću do početka kalendarске godine nije donet godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja, do donošenja tog programa zarade se obračunavaju i isplaćuju na način i pod uslovima utvrđenim godišnjim, odnosno trogodišnjim programom poslovanja za prethodnu godinu.

Do usvajanja revidiranog trogodišnjeg programa poslovanja, primenjuje se usvojen trogodišnji program poslovanja, u delu koji nije predmet revidiranja.

8.4.2. Praćenje realizacije godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja

Javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija dužno je da ministarstvu dostavlja tromesečne izveštaje o realizaciji godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja. Javno preduzeće čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave ovaj izveštaj dostavlja nadležnom organu autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave. Izveštaj se dostavlja u roku od 30 dana od dana isteka tromesečja. Obrasce izveštaja propisuje ministar nadležan za poslove privrede.

Na osnovu izveštaja iz prethodnog odlomka, ministarstvo sačinjava i dostavlja Vladi informaciju o stepenu usklađenosti planiranih i realizovanih aktivnosti.

Na osnovu izveštaja javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, nadležni organ autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave sačinjava i dostavlja ministarstvu informaciju o stepenu usklađenosti planiranih i realizovanih aktivnosti. Pored ove informacije, nadležni organ autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave jednom godišnje dostavlja ministarstvu analizu poslovanja javnih preduzeća, sa preduzetim merama za otklanjanje poremećaja u poslovanju javnog preduzeća.

Analiza se dostavlja u roku od 60 dana od završetka kalendarske godine.

Javno preduzeće mora imati izvršenu reviziju finansijskih izveštaja od strane ovlašćenog revizora.

Finansijski izveštaj sa izveštajem ovlašćenog revizora javno preduzeće dostavlja Vladi, nadležnom organu autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, radi informisanja.

Javno preduzeće dužno je da pre isplate zarada overi obrazac za kontrolu obračuna i isplate zarada. Obrazac propisuje Vlada, na predlog ministra nadležnog za poslove finansija.

Ukoliko javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija ne sprovodi usvojen godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja u delu koji se odnosi na zarade ili zapošljavanje, ministarstvo nadležno za poslove finansija i ministarstvo nadležno za poslove rada i zapošljavanja neće izvršiti overu obrasca za kontrolu obračuna i isplate zarada.

Ukoliko javno preduzeće čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave ne sprovodi godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja u delu koji se odnosi na zarade ili zapošljavanje, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave neće izvršiti overu obrasca za kontrolu obračuna i isplate zarada.

8.5. Ovlašćenja osnivača

U slučaju poremećaja u poslovanju javnog preduzeća Vlada, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave preuzima mere kojima će se obezbediti uslovi za nesmetano obavljanje delatnosti od opšteg interesa, osim ako je osnivačkim aktom i zakonom kojim se određuje delatnost od opšteg interesa drugačije određeno, a naročito: 1) *promenu unutrašnje organizacije*; 2) *razrešenje organa koje imenuje i imenovanje privremenih organa*; 3) *ograničenje u pogledu prava raspolaganja*

pojedinim sredstvima u javnoj svojini; 4) druge mere određene zakonom kojim se određuju delatnosti od opšteg interesa i osnivačkim aktom.

Ukoliko poremećaj u poslovanju javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave dovede do ugrožavanja života i zdravlja ljudi ili imovine, a nadležni organ osnivača ne preduzme blagovremeno mere navedene u prethodnom odlomku, te mere preduzima Vlada.

Za vreme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti Vlada, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave može u javnom preduzeću utvrditi organizaciju za izvršavanje poslova od strateškog značaja za Republiku Srbiju, autonomnu pokrajину ili jedinicu lokalne samouprave.

8.6. Obezbeđivanje zaštite opšteg interesa

Radi obezbeđivanja zaštite opšteg interesa u javnom preduzeću Vlada, odnosno nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, daje saglasnost na: 1) *statut; 2) davanje garancija, avala, jemstava, zaloga i drugih sredstava obezbeđenja za poslove koji nisu iz okvira delatnosti od opšteg interesa; 3) tarifu (odluku o cenama, tarifni sistem i dr.) osim ako drugim zakonom nije predviđeno da tu saglasnost daje drugi državni organ; 4) raspolaganje (pribavljanje i otuđenje) sredstvima u javnoj svojini koja su preneta u svojinu javnog preduzeća, velike vrednosti, koja je u neposrednoj funkciji obavljanja delatnosti od opšteg interesa, utvrđenih osnivačkim aktom; 5) akt o opštim uslovima za isporuku proizvoda i usluga; 6) ulaganje kapitala; 7) statusne promene; 8) akt o proceni vrednosti kapitala, kao i na program i odluku o svojinskoj transformaciji; 9) druge odluke, u skladu sa zakonom kojim se određuje obavljanje delatnosti od opšteg interesa i osnivačkim aktom.*

Zabranjeno je korišćenje imovine, aktivnosti, imena i vizuelnog identiteta javnog preduzeća u svim aktivnostima vezanim za političke stranke i izborne kampanje, kao i svaka druga upotreba javnih preduzeća u političke svrhe.

Javno preduzeće koje nema konkureniju na tržištu u delatnosti od opšteg interesa, ne može se oglašavati bez saglasnosti osnivača.

8.7. Javnost u radu

Javna preduzeća su dužna da na svojoj internet stranici objave: 1) *radne biografije članova nadzornog odbora, direktora i izvršnih direktora; 2) organizacionu strukturu; 3) godišnji, odnosno trogodišnji program poslovanja, kao i sve njegove izmene i dopune, odnosno izvod iz tog programa ako javno preduzeće ima konkureniju na tržištu; 4) tromesečne izveštaje o realizaciji godišnjeg, odnosno trogodišnjeg programa poslovanja; 5) godišnji finansijski izveštaj sa mišljenjem ovlašćenog revizora; 6) druge informacije od značaja za javnost.*

Vlada može utvrditi i druge elemente poslovanja javnog preduzeća koji će se objavljivati, a koji su od naročitog značaja za javnost.

8.8. Ostvarivanje prava na štrajk

U javnom preduzeću pravo na štrajk ostvaruje se u skladu sa zakonom.

U slučaju da u javnom preduzeću nisu obezbeđeni uslovi za ostvarivanje redovnog procesa rada usled više sile, ministarstvo nadležno za oblast kojoj pripada delatnost javnog preduzeća, nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, ako oceni da mogu nastupiti štetne posledice za život i zdravlje ljudi ili njihovu bezbednost i bezbednost imovine ili druge štetne neotklonjive posledice, postupa u skladu sa zakonom.

8.9. Privredna društva od strateškog značaja za Republiku Srbiju

Privredna društva od strateškog značaja za Republiku Srbiju su privredna društva u kojima je Republika Srbija direktno ili indirektno vlasnik najmanje 25% osnovnog kapitala društva.

Vlada utvrđuje privredna društva od strateškog značaja za Republiku Srbiju iz prethodnog odlomka kao i način vršenja vlasničkih prava Republike Srbije, odnosno javnog preduzeća u tim društvima.

Odredbe čl. 59-65. i člana 71. zakona primenjuju se i na privredna društva iz prvog odlomka ove tematske jedinice u kojima je Republika Srbija direktno ili indirektno kontrolni član društva.

Na sva pitanja koja nisu posebno uređena ovim zakonom, odnosno zakonom kojim su određene delatnosti od opštег interesa, a odnose se na javna preduzeća, shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću.

Ako je pravni položaj javnih preduzeća i drugih oblika organizovanja koji obavljaju delatnost od opšteg interesa uređen posebnim zakonom ili potvrđenim međunarodnim sporazumom, primenjuju se odredbe tog zakona, odnosno sporazuma.

8.10. Nadzor

Nadzor nad primenom Zakona o javnim preduzećima vrši ministarstvo.

9. Regulisano tržište (berze hartija od vrednosti) i MTP

9.1. Hartije od vrednosti

Pojam. *Hartija od vrednosti je pismena isprava kojom se njen izdavalac obavezuje da ispuni obavezu upisanu na toj ispravi njenom zakonitom imaoču (član 234. ZOO).* Iz ove definicije je vidljivo da zakonski imalač hartije od vrednosti ima dva prava: **pravo na samu hartiju** (pravo svojine) i **pravo koje proizilazi iz hartije**. Pravo iz hartija od vrednosti može da se ostvari samo uz njihovo prezentovanje. Hartije od vrednosti su prenosivi elektronski dokumenti kojima se trguje na finansijskom tržištu iz kojih za zakonite imaoce proizilaze prava i obaveze u skladu sa zakonom i odlukom izdavaoca o izdavanju hartija od vrednosti.⁸⁷

Zakon određuje da hartija od vrednosti mora sadržati sledeće bitne sastojke: 1) označenje vrste hartije od vrednosti; 2) firmu, odnosno naziv i sedište, odnosno ime i

⁸⁷ D. Kostadinović, *nav.delo*, str. 277.

prebivalište izdavaoca hartije od vrednosti; 3) firmu, odnosno naziv ili ime lica na koje, odnosno po čijoj naredbi hartija od vrednosti glasi, ili označenje da hartija glasi na donosioca, 4) tačno označenu obavezu izdavaoca koja proizilazi iz hartije od vrednosti; 5) mesto i datum izdavanja hartije od vrednosti, a kod onih koje se izdaju u seriji i njen serijski broj; 6) potpis izdavaoca hartije od vrednosti odnosno faksimil potpisa izdavaoca hartije od vrednosti koje se izdaju u seriji. Posebnim zakonom za pojedine hartije od vrednosti mogu biti određeni i **drugi bitni sastojci**.

Obaveza iz hartije od vrednosti nastaje u trenutku kada izdavalac hartiju predanjenom korisniku.

Vrste. Hartije od vrednosti možemo podeliti po dva osnovna kriterijuma: kriterijum prirode prava iz hartije i kriterijum načina označenja ili određivanja korisnika. Prema **kriterijumu prirode prava** iz hartije od vrednosti postoje: stvarnopravne, obligacionopravne i hartije od vrednosti s pravom učešća. *Stvarnopravne (robne) hartije od vrednosti* su hartije gde se prenosom hartije na drugo lice prenosi i stvarno pravo (pravo svojine ili pravo zaloge) na nekoj pokretnoj ili nepokretnoj stvari. U te hartije spadaju: tovarni list, konosman (teretnica) u pomorskom prevozu, skladišnica, i one predstavljaju "tradicionalne prezentacione papire".⁸⁸ *Obligacionopravne(novčane) hartije od vrednosti* sadrže neko obligaciono pravo (pravo da se isplati određena svota novca ili da se učini neka usluga). Pravo iz hartije se ostvaruje podnošenjem (prezentacijom) dužniku od strane korisnika i zato se one nazivaju i *prezentacione hartije od vrednosti*. U ove hartije od vrednosti spadaju: menica, ček, trgovinska obveznica, trgovačka uputnica i dr. *Hartije od vrednosti s pravom učešća* su akcije koje svom korisniku-vlasniku daju određena prava u akcionarskom društvu i to *imovinska prava* koja za predmet imaju određenu imovinsku vrednost (pravo na dobit, pravo raspolažanja akcijama) i *korporacijska prava* koja se odnose na upravljanje društvom i nadzor nad njegovim radom.

Prema **kriterijumu načina označenja ili određivanja korisnika** hartije mogu biti ili glasiti: na donosioca, na ime ili po naredbi. *Hartije od vrednosti na donosioca* su hartije kod kojih imalac prava-korisnik nije izričito imenovan tako da se svaki imalac hartije smatra njenim korisnikom. Ove hartije sadrže klauzulu "plativo donosiocu" i prenose se prostom predajom pismene isprave, pa su zbog te osobine značajne za privredno poslovanje gde se prometuju hartije od vrednosti. U *hartijama na ime* izričito je navedeno ime korisnika hartije i pravo iz ove hartije prenosi se cesijom, a može se prenositi i indosamentom ako je to predviđeno posebnim zakonom. Ovakav prenos usporava promet hartija od vrednosti. Kod *hartija od vrednosti po naredbi* (menica, ček, skladišnica i dr.) imalac prava je izričito određen u toj ispravi, ali mu je data mogućnost da svojom naredbom odredi narednog korisnika isprave. Ove hartije su, u pravilu, prenosiće indosamentom.

Legitimacioni papiri i legitimacioni znaci. *Legitimacioni papiri.* Zakon o obligacionim odnosima predviđa da se na određene isprave, koje naziva legitimacioni papiri, kao što su: železničke karte i druge ulaznice, bonovi i druge slične isprave koje sadrže određenu obavezu za njihovog izdavaoca, a u kojima nije označen poverilac, niti iz njih ili okolnosti u kojima su izdate proizilazi da se mogu ustupiti drugome, shodno se

⁸⁸ Besarović I., *nav.delo*, str. 227.

primenjuju određene odredbe o hartijama od vrednosti. *Legitimacioni znaci*. Garderobni ili slični znaci, koji se sastoje iz komada hartije, metala ili drugog materijala, na kojima je obično utisnut neki broj, ili naveden broj predatih predmeta, a koji obično ne sadrži nešto određeno o obavezi njihovog izdavaoca, služe samo da pokažu ko je poverilac u obligacionom odnosu prilikom čijeg nastanka su izdati. Izdavalac legitimacionog znaka oslobađa se obaveze kad je u dobroj veri izvrši donosiocu, ali za donosioca ne važi prepostavka da je on pravi poverilac ili da je ovlašćen zahtevati ispunjenje, te je u slučaju spora dužan dokazati to svoje svojstvo. Poverilac može zahtevati ispunjenje obaveze iako je izgubio legitimacioni znak. U pogledu ostalog, u svakom pojedinom slučaju, treba se držati zajedničke volje izdavaoca i primaoca znaka, kao i onoga što je uobičajeno.

Priroda privrednog prava prepostavlja detaljnije bavljenjem pojedinim vrstama hartija od vrednosti, zbog njihovog privrednog značaja, nego što je to slučaj u našem udžbeniku, no imajući u vidu program osnovnih studija na ovom fakultetu, gde se u nekim predmetima (npr. Berze i berzansko poslovanje i Finansijsko tržište i hartije od vrednosti) hartije od vrednosti detaljno izučavaju, opredelili smo se na upoznavanje hartija od vrednosti samo u osnovnim karakteristikama, kako bismo spoznali njihov značaj za privredno poslovanje.

9.2. Regulisano tržište (berza) i MTP

Tržište hartija od vrednosti u našoj zemlji uređeno je **Zakonom o tržištu kapitala**⁸⁹ Zakon uređuje *regulisano tržište* (berza), *multilateralnu trgovačku platformu* (dalje: MTP) i *OTC tržišta* u Republici Srbiji (dalje: Republika). Poslovanjem regulisanog tržišta u Republici može upravljati samo organizator tržišta sa sedištem u Republici (dalje: *berza*), ukoliko poseduje dozvolu koju izdaje Komisija, u skladu sa zakonom i aktima Komisije.

Organizator tržišta, odnosno regulisano tržište je pravno lice osnovano kao akcionarsko društvo u skladu sa zakonom kojim se uređuju privredna društva, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Organizator MTP može da bude brokersko-dilersko društvo ili berza koja ima dozvolu Komisije.

Raniji Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata u članu 77. kaže da je *berza* *pravno lice organizovano kao akcionarsko društvo koje, u skladu sa zakonom, obavlja delatnost organizovanja trgovine hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima na berzanskom tržištu, odnosno na berzanskom i vanberzanskom tržištu*. Postoji više definicija berze koje, uglavnom, sadrže bitne elemente ovog instituta, različito formulisane. Tako se može reći da "berza predstavlja specijalizovano tržište na kome se u određeno vreme (tzv.berzanski sastanci) okupljaju njeni članovi, ili posrednici članova radi zaključivanja određenih poslova"⁹⁰ Termin berza potiče od latinske reči *bursa* što znači kesa. Prva berza je, po svoj prilici, osnovana

⁸⁹ "Sl. glasnik RS", br. 31/2011, 112/2015, 108/2016 i 9/2020 .

⁹⁰ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo.*, str. 461.

u Belgiji (Anversu 1460. i Antverpen 1531. godine), zatim u Londonu 1570. U Srbiji je 1886. godine donet Zakon o berzama, a "Beogradska berza" je osnovana 1894. godine.

Pravni subjektivitet. U uporednim zakonodavstvima postoje dva osnovna koncepta o priznavanju pravnog subjektiviteta berzama. Prema anglosaksonskom i germanskom konceptu berzi se priznaje svojstvo pravog lica, što je slučaj i u našem pravu. Prema romanskom konceptu (Francuska) berze nemaju status pravnog lica, one se smatraju državinu službama koje nisu samostalne u obavljanju delatnosti, ali status pravnog lica imaju organizacije koje kontrolišu rad berzi (Društvo francuskih berzi).⁹¹

Pravna forma. Uporednopravna zakonodavstva razlikuju više oblika pravne forme u kojima se organizuju berze. Po *prvom*, berza je *specijalizovano akcionarsko društvo neprofitnog tipa*, koja nema pravo na dividendu, što se smatra prepostavkom njenje nepristrasnosti. Ovako su bile organizovane berze u Nemačkoj, Austriji, a ranije i kod nas, a taj oblik je u praksi napušten, jer je tendencija da berza bude specijalizovano akcionarsko društvo profitnog tipa. Po *drugom*, berza je *dobrovoljno udruženje članova neprofitnog tipa*, koji su ujedno i berzanski posrednici (brokeri, dileri) koji poslovanjem na njenom tržištu stiču prihode. Ovako su bile organizovane berze u Engleskoj. Po *trećem*, berza se organizuje *kao državna služba (ustanova)*, kojom upravlja država preko svojih organa (Komisija za berzanske poslove) i berzanskih posrednika (upravljaju berzom preko organa svog udruženja). Tako su, ranije, bile organizovane berze u Francuskoj i u Italiji.

Za razliku od ovih neprofitnih berzi u Evropi, u SAD su berze, u pravilu, profitne organizacije, osim čikaške berze. *Danas je primetna tendencija da berza bude specijalizovano akcionarsko društvo profitnog tipa*.

Vrste. Zavisno od predmeta trgovine, kao kriterijuma prirode berze, berze mogu biti: *robne (produktne), efektne (finansijske) i mešovite*. Zavisno od toga da li se na berzama trguje samo sa jednom ili sa više vrsta roba ili hartija od vrednosti berze mogu biti *specijalizovane i opšte*.

Osnivanje. Kao i za pitanje pravnog subjektiviteta i pravne forme berze u uporednom pravu postoje tri sistema osnivanja berzi: *sistem državne odluke* (francusko i italijansko pravo) pre kome nadležni državni organ osniva berzu svojom odlukom; *normativni sistem* (primenjen u anglosaksonском pravu) predviđa da osnivač treba da ispune unapred propisane zakonske uslove za osnivanje berze, nakon čega je nadležni državni organ dužan da obavi registraciju; *sistem dozvole* (germansko i naše pravo) predviđa da osnivač pored ispunjenja zakonom predviđenih uslova, mora da dobije dozvolu nadležnog organa, koji uz ispunjenje uslova ceni i celishodnost osnivanja berze.

U uporednom pravu *krug osnivača berze* rešen je u skladu sa pravnim statusom berze.

Na regulisanom tržištu, odnosno MTP mogu trgovati samo investiciona društva sa dozvolom Komisije, a druga lica mogu trgovati samo posredstvom tih društava.

Samo investiciona društva koja poseduju dozvolu Komisije mogu da posreduju u trgovaju na OTC tržištu.

Dozvola Komisije za OTC tržište nije potrebna, a Komisija vrši nadzor nad ovim tržištem sprovodenjem nadzora nad investicionim društvima koja vrše transakcije finansijskim instrumentima na OTC tržištu.

⁹¹ Isto, str. 462.

Berza je dužna da organizuje listing hartija od vrednosti, kao i najmanje još jedan segment regulisanog tržišta za trgovanje vlasničkim hartijama od vrednosti.

9.2.1. Poslovi na regulisanom tržištu, odnosno MTP

Poslovi na regulisanom tržištu su:

1) povezivanje ili olakšavanje povezivanja različitih interesa trećih lica za kupovinom i prodajom finansijskih instrumenata na tržištu, a u skladu sa obavezujućim pravilima tržišta i na način koji dovodi do zaključenja ugovora u vezi sa finansijskim instrumentima uključenim u trgovanje;

2) čuvanje i obelodanjivanje informacija o tražnji, ponudi, kotaciji i tržišnim cenama finansijskih instrumenata, kao i drugih informacija značajnih za trgovanje finansijskim instrumentima, kako pre, tako i posle izvršene transakcije, a u skladu sa odredbama ovog zakona i aktima Komisije;

3) uspostavljanje i sprovođenje, u skladu sa aktima i odobrenjem Komisije: (1) uslova članstva za investiciono društvo na regulisanom tržištu; (2) uslova za uključenje finansijskih instrumenata u trgovanje na regulisano tržište, isključenje iz trgovanja i privremenu obustavu trgovanja takvim finansijskim instrumentima; (3) uslova za trgovanje finansijskim instrumentima koji su uključeni u trgovanje na regulisano tržište ; (4) tržišnog nadzora nad trgovanjem finansijskim instrumentima koji su uključeni na regulisano tržište u cilju sprečavanja i otkrivanja nepostupanja po pravilima u vezi sa regulisanim tržištem , odredbama ovog zakona i aktima Komisije, a naročito nepostupanje po odredbama poglavlja VI. ovog zakona koje regulišu zloupotrebe na tržištu; (5) procedura za pokretanje disciplinskih postupaka protiv investicionih društava i ovlašćenih fizičkih lica u investacionom društvu koji se ponašaju suprotno odredbama opšteg akta regulisanog tržišta, odnosno organizatora tržišta, odredbama ovog zakona i akta Komisije; (6) procedura za rešavanje sporova između investicionih društava koja su članovi na regulisanom tržištu, a u vezi sa transakcijama finansijskim instrumentima koji su uključeni u trgovanje na regulisano tržište;

4) obavljanje drugih poslova u vezi sa regulisanim tržištem u skladu sa ovim zakonom i aktima Komisije.

Na MTP se *shodno primenjuju* odredbe prvog odlomka sa tač. 1), 2) i 3) podtač. (1) - (4).

Poslovi regulisanog tržišta, odnosno organizatora tržišta mogu da obuhvate sledeće dodatne poslove: 1) unapređenje promocije i razvoja tržišta kapitala u Republici; 2) prodaja i licenciranje tržišnih podataka, uključujući formiranje, prodaju, licenciranje i trgovanje finansijskim instrumentima, na osnovu tržišnih podataka ili drugih finansijskih mera; 3) edukacija investitora; 4) obavljanje drugih potrebnih poslova u vezi sa navedenim poslovima.

9.2.2. Zabranjeni poslovi

Regulisano tržište i organizator tržišta ne mogu da trguju finansijskim instrumentima. Izuzetno, dozvoljeno je ulaganje u finansijske instrumente koje izdaju

Republika, Narodna banka Srbije, jedinice lokalne samouprave ili odgovarajuće strane institucije.

Regulisano tržište, organizator tržišta, niti bilo ko od njihovih članova uprave, direktor ili zaposleni ne smeju davati savete o kupovini i prodaji finansijskih instrumenata ili o izboru investicionog društva.

9.2.3. Minimalni kapital

Minimalni kapital organizatora tržišta ne može biti manji od 1.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Minimalni kapital organizatora MTP ne može biti manji od 730.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Kada je organizator tržišta istovremeno i organizator MTP minimalni kapital ne može biti manji od 1.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Kapital iz prvog i drugog odlomka ove tematske jedinice mora u celosti biti uplaćen u novcu, a akcije se ne mogu izdati pre nego što se uplati pun iznos.

9.2.4. Kvalifikovano učešće i kontrola

Akcionari organizatora tržišta mogu da budu domaća i strana lica.

Kada fizičko ili pravno lice, odnosno lica koja su blisko povezana, izuzimajući Republiku (u daljem tekstu: predloženi sticalac), doneše odluku da posredno ili neposredno stekne, odnosno uveća kvalifikovano učešće u organizatoru tržišta, tako da procenat akcija sa pravom glasa ili učešća u kapitalu dostigne ili pređe 10%, 20%, 33% ili 50% učešća u kapitalu tog organizatora tržišta (u daljem tekstu: predloženo sticanje), dužno je da Komisiji podnese zahtev za davanje prethodne saglasnosti za sticanje kvalifikovanog učešća, navodeći visinu nameravanog učešća, kao i ostale propisane podatke.

Fizičko ili pravno lice koje doneše odluku da posredno ili neposredno smanji procenat kvalifikovanog učešća u organizatoru tržišta ispod 10%, 20%, 33% ili 50% učešća u ukupnom kapitalu tog organizatora tržišta, dužno je da o tome prethodno obavesti Komisiju i da navede visinu nameravanog smanjenja učešća.

Komisija ne može da uslovjava iznos i procenat u vezi sa učešćem koje se stiče, niti ispitivati predloženo sticanje u vezi sa ekonomskim potrebama tržišta.

9.2.5. Kadrovska i organizaciona osposobljenost i tehnička opremljenost

Regulisano tržište ima najmanje tri fizička lica sa dozvolom za pružanje investicionih usluga i aktivnosti iz odredaba člana 95. stav 1. zakona.

Regulisano tržište dužno je da u vreme izdavanja dozvole i tokom poslovanja:

1) poseduje sisteme za jasno ustanavljanje i ispravljanje mogućih negativnih posledica na funkcionisanje regulisanog tržišta, njegove članove ili učesnike, a koje proističu iz sukoba interesa između regulisanog tržišta njegovih vlasnika ili organizatora tržišta, s jedne strane, i stabilnog funkcionisanja regulisanog tržišta, s druge strane,

naročito kada takvi sukobi interesa mogu da budu štetni za funkcije koje regulisano tržište vrši u skladu sa odredbama ovog zakona i aktima Komisije;

2) bude adekvatno opremljeno kako bi upravljalo rizicima kojima je izloženo, sprovodilo odgovarajuće mere i sisteme za prepoznavanje svih značajnih rizika po svoje poslovanje i donelo delotvorne mere u cilju umanjenja tih rizika;

3) poseduje procedure za stabilno upravljanje tehničkim funkcionisanjem svojih sistema, uključujući uspostavljanje delotvornih sistema u slučaju nepredviđenih okolnosti, a u cilju savladavanja rizika od prekida rada sistema;

4) ima transparentna i obavezujuća pravila i postupke kojima se omogućuje pravično i pravilno trgovanje i uspostavljuju objektivni kriterijumi za efikasno izvršavanje naloga;

5) poseduje delotvorne procedure kojima se olakšava efikasno i blagovremeno zaključenje transakcija koje se izvršavaju u okviru tih sistema;

6) raspolaže sa dovoljno finansijskih sredstava kako bi se olakšalo pravilno funkcionisanje tržišta, a s obzirom na prirodu i obim transakcija koje se zaključuju na tržištu, kao i opseg i stepen rizika kojima je izloženo.

Komisija propisuje bliže uslove u vezi sa kadrovskom, organizacionom osposobljeničcu i tehničkom opremljeničcu, naročito uzimajući u obzir konkretne okolnosti tržišta, značajne rizike, potencijalne konflikte interesa, finansijske resurse i stručnu i tehničku osposobljenost, a što je neophodno da bi se osiguralo pravično, pravilno i efikasno organizovanje tržišta.

9.2.6. Uslovi za izbor, odnosno imenovanje direktora i članova upravnog odbora

Organizator tržišta ima skupštinu akcionara, upravni odbor i direktora.

Mandat direktora i članova upravnog odbora traje četiri godine i mogu biti ponovo birani.

Upravni odbor ima predsednika i najmanje četiri člana.

Direktor ne može biti predsednik upravnog odbora.

Komisija propisuje sadržaj zahteva za davanje prethodne saglasnosti na izbor, odnosno imenovanje direktora i članova upravnog odbora organizatora tržišta.

Direktor i član upravnog odbora organizatora tržišta, ne može biti: 1) lice koje podleže primeni pravnih posledica osude; 2) lice koje je na rukovodećoj poziciji ili zaposleno u državnim organima, osim u slučaju kada Republika ima vlasničko učešće u organizatoru tržišta; 3) lice koje je direktor, član upravnog odbora, zaposleni, ili lice sa kvalifikovanim učešćem u drugom organizatoru tržišta koji ima dozvolu za rad prema ovom zakonu; 4) lice koje je direktor, član upravnog odbora ili zaposlen u Centralnom registru; 5) lice koje je direktor, član upravnog odbora ili zaposlen u brokersko-dilerskom društvu, kreditnoj instituciji sa ovlašćenom bankom, javnom društvu ili investicionom fondu čije su hartije od vrednosti uključene u trgovanje na tržište hartija od vrednosti, osim u slučaju kada ima vlasničko učešće u organizatoru tržišta; 6) lice koje je blisko povezano sa licima iz tač. 1) - 5) ovog odlomka.

Poslovna reputacija i iskustvo direktora i člana upravnog odbora organizatora tržišta treba da obezbede dobro i pouzdano upravljanje organizatorom tržišta, odnosno

regulisanim tržištem i MTP i ova lica moraju da imaju odgovarajuću poslovnu reputaciju i najmanje tri godine radnog iskustva u vezi sa hartijama od vrednosti.

Organizator tržišta mora imati najmanje dva lica koja zastupaju to društvo u skladu sa opštim aktima organizatora tržišta.

Direktor organizatora tržišta mora biti zaposlen sa punim radnim vremenom u organizatoru tržišta, a to lice i najmanje jedan član upravnog odbora mora znati srpski jezik.

9.2.7. Zahet za davanje dozvole za rad organizatoru tržišta

Sadržinu zahteva i dokumentacije za izdavanje dozvole za rad organizatoru tržišta propisuje Komisija. Uz ovaj zahtev prilaže se:

1) osnivački akt, statut, pravilnik o tarifi, kao i ostala odgovarajuća akta organizatora tržišta, odnosno regulisanog tržišta;

2) podaci o svakom licu koje stiče kvalifikovano učešće u organizatoru tržišta, odnosno regulisanom tržištu, o svakom licu sa kojim je lice sa kvalifikovanim učešćem povezano ili ima bliske veze, kao i o svakom licu koje na drugi način može da vrši, direktno ili indirektno, kontrolu ili značajan uticaj na upravljanje organizatora tržišta, odnosno regulisanog tržišta.

3) imena i podaci o kvalifikacijama, iskustvu i poslovnoj reputaciji predloženih članova uprave i direktora organizatora tržišta, odnosno regulisanog tržišta, a koji ispunjavaju uslove propisane odredbama člana 107. zakona;

4) podaci o kadrovskoj i organizacionoj sposobnosti i tehničkoj opremljenosti organizatora tržišta, u skladu sa odredbama člana 106. zakona;

5) podaci o programu funkcionalnosti regulisanog tržišta koji predlože podnositelj zahteva, uključujući vrste poslova i organizacionu strukturu, sa dovoljno detalja kako bi Komisija mogla da utvrdi da podnositelj ispunjava sve zahteve iz ovog poglavљa;

6) dokaz o uplati osnivačkog uloga;

7) naknade za podnošenje zahteva u skladu sa tarifnikom Komisije.

9.2.8. Upis u Registar privrednih subjekata

Organizator tržišta stiče svojstvo pravnog lica upisom u Registar privrednih subjekata.

Organizator tržišta je dužan da, u roku od 30 dana od dana prijema rešenja Komisije o davanju dozvole za rad i rešenja o davanju prethodne saglasnosti za izbor, odnosno imenovanje direktora i članova upravnog odbora podnese prijavu za upis u Registar privrednih subjekata, u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Izvod iz upisa u Registar privrednih subjekata organizator tržišta dostavlja Komisiji, u roku od sedam dana od dana prijema rešenja o upisu.

Organizator tržišta ne sme da otpočne da obavlja delatnost za koju je dobio dozvolu za rad pre upisa te delatnosti u Registar privrednih subjekata.

9.2.9. Zaposleni organizatora tržišta

Zaposleni organizatora tržišta ne mogu biti direktori, članovi uprave, niti zaposleni u Centralnom registru, investicionih društava ili javnih društava čiji su finansijski instrumenti uključeni u trgovanje na regulisano tržište, odnosno MTP kojim upravlja organizator tržišta.

9.2.10. Opšti akti organizatora tržišta, odnosno regulisanog tržišta

Opšti akti organizatora tržišta su osnivački akt, statut, pravila i procedure poslovanja, kao i pravilnik o tarifi. Pravila i procedure poslovanja bliže uređuju poslove propisane odredbama člana 97. stav 1. zakona.

Organizator tržišta je dužan da naplaćuje naknade za usluge i poslove koje obavlja do maksimalnih iznosa propisanih tarifnikom organizatora tržišta koji je dostavljen Komisiji.

Opšti akti organizatora tržišta obuhvataju i pravila ponašanja članova uprave i zaposlenih, a koja sadrže odredbe o čuvanju poslovne tajne i procedure čiji je cilj sprečavanje zloupotrebe poverljivih ili insajderskih informacija, a te procedure su u značajnoj meri slične procedurama koje se odnose na Komisiju i njene zaposlene i propisane su odredbama čl. 254 - 256. zakona.

Komisija daje prethodnu saglasnost na akta iz prvog odlomka ove tematske jedinic, kao i na njihove izmene i propisuje njihovu bližu sadržinu.

9.2.11. Arbitraža

Aktima organizatora tržišta mogu se propisati i pravila o arbitraži.

9.3. Centralni registar

9.3.1. Organizacija Centralnog registra

Centralni registar je pravno lice koje se organizuje i posluje kao akcionarsko društvo u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuju privredna društva.

Udeo državnog kapitala u Centralnom registru ne može biti manji od 51%.

Akcije Centralnog registra su obične sa pravom glasa.

Sedište Centralnog registra je u Beogradu.

Centralni registar obavlja sledeće poslove:1) vođenje registra finansijskih instrumenata; 2) vođenje evidencije o finansijskim instrumentima na računima izdavalaca; 3) vođenje i evidencija računa članova Centralnog registra i njihovih klijenata; 4) upis prava trećih lica na finansijskim instrumentima; 5) čuvanje elektronske evidencije o finansijskim instrumentima i čuvanje materijalizovanih hartija od vrednosti; 6) vođenje novčanih računa članova Centralnog registra, uključujući poslove u vezi sa plaćanjem i drugim prinosima na finansijske instrumente; 7) uknjižavanje vlasništva nad materijalizovanim hartijama od vrednosti u dematerijalizovanoj formi; 8) kliring i saldiranje na osnovu zaključenih transakcija sa finansijskim instrumentima i utvrđivanje

stanja obaveza i potraživanja članova Centralnog registra i njihovih klijenata nakon izmirenja međusobnih obaveza i potraživanja; 9) prenos finansijskih instrumenata na račune članova Centralnog registra; 10) utvrđivanje i dodela jednoobraznog identifikacionog broja finansijskih instrumenata; 11) vođenje šifarnika vrsta finansijskih instrumenata; 12) poslove u vezi sa korporativnim radnjama izdavalaca finansijskih instrumenata; 13) poslove deponovanja akcija u vezi sa preuzimanjem akcionarskih društava; 14) obračunavanje poreza na prenos finansijskih instrumenata, u skladu sa zakonom; 15) učestvovanje u međunarodnim organizacijama koje se bave poslovima registracije, kliringa i saldiranja, kao i saradnja sa tim organizacijama; 16) druge poslove u skladu sa zakonom, uključujući aktivnosti koje su neophodne za obavljanje poslova određenih zakonom.

Centralni registar ne može poveriti obavljanje svojih poslova drugom licu bez prethodne saglasnosti Komisije.

Centralni registar u upravnim stvarima primenjuje odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Rešenja Centralnog registra su konačna i protiv njih se može pokrenuti upravni spor.

9.3.2. Minimalni kapital i sticanje kvalifikovanog učešća u kapitalu Centralnog registra

Osnovni kapital Centralnog registra ne može biti manji od 750.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Sredstva za rad Centralnog registra obezbeđuju se iz naknada za pružanje usluga u skladu sa pravilnikom o tarifi Centralnog registra, kao i iz drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Odredbe ovog zakona koje uređuju sticanje kvalifikovanog učešća u kapitalu regulisanog tržišta, odnosno organizatora tržišta, shodno se primenjuju i na sticanje kvalifikovanog učešća u kapitalu Centralnog registra. Ove odredbe ne primenjuju se kada kvalifikovano učešće stiče Republika.

9.3.3. Organi Centralnog registra

Centralni registar ima skupštinu akcionara, upravni odbor i direktora.

Ovlašćenja skupštine vrši Vlada preko ovlašćenih predstavnika. Predstavnike u skupštini i direktora imenuje i razrešava Vlada na predlog ministarstva nadležnog za poslove finansija (u daljem tekstu: Ministarstvo). Skupština imenuje i razrešava članove upravnog odbora.

Mandat direktora i članova upravnog odbora traje četiri godine i mogu biti ponovo birani.

Upravni odbor ima predsednika i četiri člana. Direktor ne može biti predsednik upravnog odbora.

Ukoliko se promeni vlasnička struktura, navedeni organi biraju se u skladu sa ugovorom o osnivanju Centralnog registra.

Saglasnost za imenovanje direktora i članova upravnog odbora i zaposleni

Centralni registar je dužan da od Komisije pribavi prethodnu saglasnost za imenovanje direktora i članova upravnog odbora. Prilikom davanja prethodne saglasnosti, Komisija shodno primenjuje standarde i procedure propisane odredbama čl. 107. i 108. zakona koje uređuju uslove za izbor direktora i članova upravnog odbora organizatora tržišta.

Zaposleni Centralnog registra ne mogu biti direktori, članovi upravnog odbora niti zaposleni kod organizatora tržišta ili u investicionim društvima, kod članova Centralnog registra ili javnih društava za čije se finansijske instrumente vrši kliring i saldiranje kod Centralnog registra, odnosno za koje Centralni registar vodi registar tih finansijskih instrumenata.

Na prava i obaveze zaposlenih u Centralnom registru primenjuju se opšti propisi o radnim odnosima.

9.3.4. Opšti akti

Opšti akti Centralnog registra su statut, pravila poslovanja, pravilnik o tarifi i drugi opšti akti kojima se uređuje poslovanje Centralnog registra. Komisija daje prethodnu saglasnost na opšte akte Centralnog registra i sve izmene opštih akata u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, a predloženi akt stupa na snagu po dobijanju saglasnosti Komisije. Centralni registar može donositi i druga pravila i procedure kojima bliže uređuje poslove iz svoje nadležnosti.

Sastavni deo opštih akata su i pravila ponašanja direktora, članova upravnog odbora i zaposlenih, a koja sadrže odredbe o čuvanju poslovne tajne i procedure čiji je cilj sprečavanje zloupotrebe poverljivih ili insajderskih informacija, a te procedure su u značajnoj meri iste kao i procedure koje se odnose na Komisiju i njene zaposlene i propisane su odredbama čl. 254 - 256. zakona.

9.3.5. Pravila poslovanja

Pravilima poslovanja Centralnog registra se utvrđuju: 1) vođenje registara; 2) otvaranje i vođenje računa finansijskih instrumenata; 3) otvaranje i vođenje novčanih računa; 4) čuvanje finansijskih instrumenata; 5) vršenje kliringa i saldiranja obaveza i potraživanja nastalih po osnovu zaključenih transakcija; 6) prenos prava iz finansijskih instrumenata i prenosa tih instrumenata, kao i sadržina naloga za prenos (u daljem tekstu: nalozi za prenos) i naloga za upis prava trećih lica na finansijskim instrumentima (u daljem tekstu: nalozi za upis); 7) obrazovanje i korišćenje garantnog fonda i drugi načini smanjenja rizika u slučaju neizvršenja obaveza člana Centralnog registra; 8) druga pitanja od značaja za rad Centralnog registra.

9.3.6. Članstvo u Centralnom registru

Članovi Centralnog registra mogu biti Republika, Narodna banka Srbije, investiciona društva, kreditne institucije, organizatori tržišta, regulisano tržište, društva za

upravljanje fondovima, inostrana pravna lica koja obavljaju poslove kliringa i saldiranja, odnosno registracije finansijskih instrumenata ili druga lica ako ispunjavaju uslove članstva propisane aktima Centralnog registra.

Prijem u članstvo Centralnog registra vrši se na osnovu podnetog zahteva i dokumentacije propisane aktima Centralnog registra.

Prava i obaveze prema članovima

Prava i obaveze Centralnog registra prema članu Centralnog registra, kao i prava i obaveze tog člana, utvrđuju se aktima Centralnog registra.

Kontrola koju vrši Centralni registar

Centralni registar vrši kontrolu nad svojim članovima u delu poslova iz nadležnosti Centralnog registra. U vršenju kontrole Centralni registar ima pravo neposrednog uvida u dokumentaciju u vezi sa navedenim poslovima.

Kada Centralni registar u kontroli utvrdi nezakonitosti, odnosno nepravilnosti koje predstavljaju povredu odredaba ovog zakona, akta Komisije i akta Centralnog registra, nalaže rešenjem članu da u određenom roku otkloni takve nepravilnosti.

Centralni registar bez odlaganja obaveštava Komisiju i organizatora tržišta na način propisan aktom Komisije o svakoj značajnoj povredi odredaba ovog zakona ili akta Komisije, odnosno Centralnog registra koju počini član Centralnog registra.

9.3.7. Prestanak članstva

Članu Centralnog registra prestaje članstvo u Centralnom registru: 1) ako mu je trajno oduzeta dozvola za rad; 2) ako ne ispunjava uslove za članstvo u Centralnom registru; 3) ako u značajnoj meri i sistematski ne izvršava obaveze prema Centralnom registru, odnosno ne poštuje druge opšte akte Centralnog registra; 4) u drugim slučajevima predviđenim aktom Centralnog registra.

Centralni registar može i privremeno da suspenduje članstvo u skladu sa svojim pravilima poslovanja.

9.3.8. Računi

U Centralnom registru otvaraju se i vode računi članova Centralnog registra sa sledećim podračunima finansijskih instrumenata: 1) depo računi; 2) emisioni računi; 3) vlasnički računi; 4) računi upravljanja; 5) zbirni, odnosno kastodi računi.

U Centralnom registru otvaraju se i vode sledeći novčani računi: 1) članova Centralnog registra; 2) garantnog fonda.

Aktima Centralnog registra se može predvideti otvaranje i drugih računa i podračuna.

9.3.9. Dužnosti i odgovornosti Centralnog registra

Centralni registar je dužan da informacioni sistem i podatke kojima raspolaže zaštiti od neovlašćenog korišćenja, izmena i gubitaka, kao i da najmanje pet godina čuva na sigurnom mestu originalnu dokumentaciju na osnovu koje su izvršeni upisi.

Centralni registar je dužan da trajno čuva dokumentaciju i podatke zabeležene na elektronskim medijima.

Centralni registar je dužan da sigurnost neprekidnog funkcionisanja informacionog sistema obezbedi formiranjem sekundarne baze podataka i sekundarnog računarskog sistema čime se obezbeđuje kontinuitet njegovog rada u slučaju poplave, požara i slično, i koji mora biti udaljen od mesta na kome se nalazi primarni informacioni sistem Centralnog registra i povezan na drugu električnu mrežu.

Podaci koje vodi Centralni registar o računima zakonitih imalaca su tajni podaci i saopštavaju se samo pod uslovom i na način koji su propisani ovim zakonom, po nalogu suda, na zahtev Komisije ili drugog nadležnog organa.

Centralni registar je dužan da članu Centralnog registra omogući uvid u deo baze podataka Centralnog registra koji se odnosi na tog člana i njegove klijente, odnosno da mu izda izvod sa tim podacima, u skladu sa aktom Centralnog registra.

Centralni registar je dužan da ustanovi i primenjuje stabilan i siguran sistem upravljanja uključujući: 1) pouzdanu organizacionu strukturu, nadzorne procedure i uputstva o poslovanju; 2) efikasne procedure za utvrđivanje, procenu i kontrolu rizika kojima je Centralni registar u svom poslovanju izložen; 3) efikasan sistem unutrašnje kontrole, odgovarajuće administrativne, računovodstvene i procedure unutrašnje revizije; 4) odgovarajuće mere za sprečavanje, utvrđivanje i rešavanje sukoba interesa između Centralnog registra i člana Centralnog registra.

Pravo pristupa podacima iz prvog i drugog odlomka imaju zakoniti imalac finansijskog instrumenta, član Centralnog registra koji vodi račune za te zakonite imaoce, kao i lice koje dokaže svoj zakonski interes u vezi sa tim finansijskim instrumentom.

9.3.10. Javnost podataka

Podaci iz centralne evidencije akcionara izdavalaca su javni podaci i objavljuju se na internet stranici Centralnog registra na način propisan aktima Centralnog registra.

Centralni registar je dužan da sledeće podatke učini dostupnim javnosti, kao i da te podatke redovno ažurira na svojoj internet stranici: 1) podatke o izdavanju, zameni i brisanju finansijskih instrumenata; 2) podatke o korporativnim aktivnostima koje Centralni registar obavlja u vezi sa tim finansijskim instrumentima; 3) podatke o akcionarima iz registra koji vodi, uključujući iznose i procenat klase finansijskog instrumenta u ukupnom obimu tog instrumenta.

9.3.11. Odgovornost za podatke u Centralnom registru

Centralni registar odgovara izdavaocu, zakonitom imaoču finansijskih instrumenata koja su predmet upisa u Centralni registar za štetu nastalu neizvršenjem, odnosno nepravilnim izvršenjem naloga za prenos ili povredom drugih obaveza utvrđenih ovim zakonom, kao i za štetu nastalu zbog netačnosti ili gubitka podataka.

9.3.12. Izveštavanje Centralnog registra

Centralni registar podnosi Narodnoj skupštini, Vladi i Komisiji godišnji izveštaj o poslovanju najkasnije četiri meseca nakon završetka poslovne godine. Komisija propisuje bliži sadržaj i način podnošenja izveštaja, kao i sadržinu, način i rokove podnošenja i drugih izveštaja.

Centralni registar javno objavljuje godišnje finansijske izveštaje, izrađene u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i iste dostavlja Vladi i Komisiji sa izveštajem nezavisnog revizora u roku iz prvog odlomka ove tematske jedinice.

9.2.13. Ovlašćenja Narodne banke Srbije

Narodna banka Srbije donosi propise kojima se uređuje način obavljanja platnog prometa preko novčanih računa iz člana 227. stav 5. zakona.

Narodna banka Srbije vrši kontrolu zakonitosti poslovanja Centralnog registra i njegovih članova u delu koji se odnosi na obavljanje platnog prometa preko novčanih računa kod Centralnog registra.

Komisija i Narodna banka Srbije u vršenju nadzora, odnosno kontrole razmenjuju informacije shodno primenjujući odredbe člana 213. stav 2. i člana 214. stav 3. zakona.

9.2.14. Nadzor Komisije nad Centralnim registrom

Komisija vrši nadzor nad poslovanjem Centralnog registra.

Nadležnosti i ovlašćenja Komisije u vezi sa nadzorom propisanim u poglavљу XIII. zakona shodno se primenjuju na nadzor Komisije nad Centralnim registrom, a u cilju praćenja da li Centralni registar posluje na zakonit i profesionalan način koji unapređuje integritet tržišta kapitala u Republici, uključujući zakonito i efikasno vršenje kliringa, saldiranja i registrovanja finansijskih instrumenata u skladu sa ciljevima ovog zakona.

Nadzor Komisije nad Centralnim registrom zasniva se na načelu nadzora zasnovanom na proceni rizika, koji podrazumeva neposrednu kontrolu oblasti poslovanja koje predstavljaju najveći sistemski rizik u smislu obima i vrste transakcija i poslova, a Komisija je dužna da najmanje jednom godišnje sprovodi neposrednu kontrolu Centralnog registra.

Glava XVI

OSNOVI REŠAVANJA SPOROVA U PRIVREDI

1. Privredni sud

Nadležnost. Privredni sud u prvom stepenu sudi:

1) u sporovima između domaćih i stranih privrednih društava, preduzeća, zadruga i preduzetnika i njihovih asocijacija (privredni subjekti), u sporovima koji nastanu

između privrednih subjekata i drugih pravnih lica u obavljanju delatnosti privrednih subjekata, kao i kad je u navedenim sporovima jedna od stranaka fizičko lice ako je sa strankom u odnosu materijalnog suparničarstva;

2) u sporovima o autorskim i srodnim pravima i zaštiti i upotrebi pronalazaka, industrijskog dizajna, modela, uzoraka, žigova, oznaka geografskog porekla, topografije integrisanih kola, odnosno topografije poluprovodničkih proizvoda i oplemenjivača biljnih sorti koji nastanu između subjekata iz tačke 1., u sporovima povodom izvršenja i obezbeđenja iz nadležnosti privrednih sudova, a u sporovima povodom odluka izabranih sudova samo kad su donete u sporovima iz tačke 1.;

3) u sporovima koji proizlaze iz primene Zakona o privrednim društvima ili primene drugih propisa o organizaciji i statusu privrednih subjekata, kao i u sporovima o primeni propisa o privatizaciji i hartijama od vrednosti;

4) u sporovima o stranim ulaganjima; o brodovima i vazduhoplovima, plovidbi na moru i unutrašnjim vodama i sporovima u kojima se primenjuju plovidbeno i vazduhoplovno pravo, izuzev sporova o prevozu putnika; o zaštiti firme; povodom upisa u sudske registre; povodom reorganizacije, sudske i dobrovoljne likvidacije i stečaja osim sporova za utvrđenje postojanja zasnivanja i prestanka radnog odnosa koji su pokrenuti pre otvaranja stečaja.

Privredni sud **u prvom stepenu** vodi postupak za upis u sudske registre pravnih lica i drugih subjekata, ako za to nije nadležan drugi organ; vodi postupak stečaja i reorganizacije; određuje i sprovodi izvršenje na osnovu verodostojnih isprava, određuje i sprovodi izvršenje i obezbeđenje odluka privrednih sudova, a odluka izabranih sudova samo kad su donete u određenim sporovima; odlučuje o priznanju i izvršenju stranih sudske i arbitražne odluke donetih u određenim sporovima; određuje i sprovodi izvršenje i obezbeđenje na brodovima i vazduhoplovima; vodi vanparnične postupke koji proizlaze iz primene Zakona o privrednim društvima. Privredni sud u prvom stepenu odlučuje o privrednim prestupima i s tim u vezi o prestanku zaštitne mere ili pravne posledice osude.

Privredni sud **pruža međunarodnu pravnu pomoć** za pitanja iz svoje nadležnosti i vrši i druge poslove određene zakonom.

Zakonom se može predvideti da u određenim vrstama pravnih stvari postupa samo određeni privredni sud.

Privredni apelacioni sud odlučuje o žalbama na odluke privrednih sudova i drugih organa, u skladu sa zakonom. Privredni apelacioni sud odlučuje o sukobu nadležnosti i o prenošenju nadležnosti privrednih sudova, utvrđuje pravne stavove radi jedinstvene primene zakona iz nadležnosti privrednih sudova i vrši druge poslove određene zakonom.

Odlučujući o **privrednim prestupima**, koje zakon definiše kao "društveno štetne povrede propisa o privrednom ili finansijskom poslovanju koje su prouzrokovale ili su mogle prouzrokovati teže posledice i koja su propisom nadležnog organa, određene kao privredni prestup", privredni sud, u skladu sa **Zakonom o privrednim prestupima**⁹², može izreći samo **novčanu kaznu i zaštitnu meru**. Zakon je odredio maksimum novčane

⁹² "Službeni list SFRJ" br. 4/1977, 36/1977, 14/1985, 74/1987, 57/199, 3/1990, "Službeni list SRJ", br. 27/1992, 24/1994, 28/1996 i 64/2001 i "Službeni glasnik RS", br.101/2005 dr.zakon.

kazne za pravno lice i za odgovorno lice u privrednom subjektu. Za privredni prestup mogu se izreći sledeće zaštitne mere: *javno objavljivanje presude; oduzimanje predmeta; zabrana pravnom licu da se bavi određenom privrednom delatnošću i zabrana odgovornom licu da vrši određene dužnosti.*

Postupak za učinjen privredni prestup pokreće pred privrednim sudom nadležni tužilac podizanjem optužnog predloga protiv pravnog lica i preduzetnika kao i protiv odgovornog lica u pravnom licu ili kod preduzetnika.

Zakon o privrednim društvima detaljno uređuje privredne prestupe privrednog društva i odgovornog lica, kao i privrednog društva koje je javno akcionarsko društvo i odgovornog lica, a i prekršaje fizičkih lica i preduzetnika, sa zaprećenim kaznama

2. Arbitražno rešavanje sporova

Osim rešavanja spornih pitanja u privrednim odnosima pred privrednim sudovima, kao državnim institucijama, sporna pitanja rešavaju se, imajući u vidu i autonomni karakter privrednog i trgovackog prava, pred arbitražama čiju nadležnost dogovaraju zainteresovani privredni subjekti. Oblici alternativnog rešavanja sporova imaju značajne prednosti u odnosu na rešavanje sporova pred sudovima kao državnim institucijama. Ovo se naročito odnosi na troškove postupka koji su manji, brzinu rešavanja sporne pravne stvari, načine učestvovanja u spornoj pravnoj stvari, sa različitim mogućnostima sporazumevanja i usklađivanja interesa itd. Privredni subjekti značajno koriste arbitražno rešavanje sporova u privrednom poslovanju, a sudske rešavanje im ostaje kao mogućnost ukoliko sporne pravne stvari nisu rešene arbitražom.

U poslovnoj praksi arbitražno rešavanje sporova između privrednih subjekata je često, u kome se nastoji naći kompromisno rešenja koje, relativno, zadovoljava interes učesnika spora, trenutne i trajne. Intenzitet i trajnost privrednih odnosa utiče da se u uporednim pravima pri različitim vrstama komora (opšte privrednim, trgovackim, industrijskim) obrazuju **stalne arbitraže** koje rešavaju sporove između članova tih komora i udruženja. Običajna pravila u pojedinim delatnostima značajno olakšavaju rešenja određenih spornih pitanja, jer su ustanovljeni standardi odnosa koji se cene pri rešavanju konkretnе sporne stvari, a važna je i mogućnost primene principa pravičnosti koja u okolnostima neobaveze striktne primene zakona može omogućiti rešenje sporne pravne stvari. Važne su i tzv. **ad hoc arbitraže ili arbitraže po potrebi ili povremene arbitraže** koje se koriste u konkretnim spornim stvarima. Ove arbitraže su pogodne, jer u rešavanju konkretnog spornog slučaja mogu da koriste metode, pravna sredstva i načine utvrđivanja činjenica prilagođene tom slučaju, što stalne arbitraže često nisu u mogućnosti, korišćenjem standardnih opštih načina rešavanja spornih pitanja. Ova fleksibilnost povremenih arbitraža je razlog da se one više primenjuju u praksi i predstavljaju katalizator u odvijanju poslovnih odnosa koji su u tržišnoj privredi masovni i intenzivni i svako odugovlačenje rešenja spornih pitanja može imati ozbiljne posledice za privredne subjekte, a ponekad i sudbonosne u njihovom opstanku na tržištu.

Značaj arbitražnog rešavanja privrednih sporova istakli smo u delu udžbenika koji se bavi sudovima pri privrednim komorama u Srbiji, a naročito u spoljnotrgovinskim odnosima.

LITERATURA

- BARBIĆ J., *Pravo društava-Društva osoba*, Knjiga treća, Zagreb, 2002.
- BESAROVIĆ I., *Poslovno pravo* (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Beograd, 2010.
- BOSANAC D., *Privredno pravo* (radna verzija), Beograd, 2013.
- BOSANAC D., *Ugovori o radu kojima se ne zasniva radni odnos*-doktorska disertacija, Beograd, 2006.
- BOSANAC D., *Korporativna društvena odgovornost-deklarativno opredeljenje ili stvarno ponašanje (sa osvrtom na stanje u Srbiji)*, Ekonomika, br. 3/2011, Niš.
- CARIĆ S., *Privredno pravo*, Novi Sad, 2004.
- CARIĆ S., VITEZ M. i VESELINOVIC J., *Privredno pravo*, Privredna akademija Novi Sad, Novi Sad, 2006.
- CARIĆ S., VILUS J., ĐURĐEV D. i DIVLJAK D., *Međunarodno poslovno pravo*, Privredna akademija, Novi Sad, 2007.
- ĆIRIĆ A., i Cvetković P., *Međunarodno trgovinsko pravo* (stručni eseji), Centar za publikacije, Niš, 2001.
- ĐUROVIĆ R., *Međunarodno privredno pravo*, Savremena administracija", Beograd, 2004.
- G. Morse, *Partnership Law*, Oxford, 2001.
- HART H., *Pojam prava*, Pravni fakultet u Beogradu i JP "Službeni glasnik", Beograd, 2013.
- JANKOVEC I., *Privredno pravo*, "Projuris", Beograd, 2005.
- JANKOVEC I., *Privredno pravo*, JP "Službeni list SRJ", Beograd, 2000.
- JEVREMOVIĆ-PETROVIĆ T., *Evropska kompanija EU*, MP 2-3, 2007.
- JOVANOVIĆ S., *Pravo osiguranja*, Novi Sad, 2007.
- KOSTADINOVIĆ, LJUBOJEVIĆ, RAČIĆ, *Poslovno pravo*, Beograd , 2000.
- KOSTADINOVIĆ D., *Privredno pravo*, Niš, 2011.
- KOSTADINOVIĆ D., *Osnove privrednog prava*, Beograd, 2004.
- KOSTADINOVIĆ S., *Kompanijsko pravo*, Univerzitet "Braća Karić", Beograd, 2006.
- KOSTADINOVIĆ S., *Međunarodno privredno pravo*, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici, Subotica, 2005.
- KOSTADINOVIĆ S., MRKŠIĆ D., *Kompanijsko pravo*, Beograd, 2004.
- KOSTIĆ D., *Međunarodno poslovanje*, Megatrend, Beograd, 2006.
- MORSE G., *Partnership Law*, Oxford, 2001.
- SRDIĆ M., JOVANOVIĆ V., *Pravni položaj privrednih subjekata*, Privredna akademija samostalni i nedržavni univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2006.
- STARČEVIĆ M., *Međunarodno privredno pravo*, Beograd, 2007.
- TRIFKOVIĆ, SIMIĆ, TRIVUN, SILAJDŽIĆ, MAHMUTČEHAJIĆ NOVALIJA, *Poslovno pravo (Ugovori, vrijednosni papiri i pravo konkurenkcije)*, Sarajevo, 2013.
- VASILJEVIĆ M., *Nestandardizovani oblici preduzeća u uporednom pravu i povezane teme*, Pravo i privreda, Beograd, br. 3-6/1995.
- VASILJEVIĆ M., *Privredna društva-domaće i uporedno pravo*, Beograd, 1999.
- VASILJEVIĆ M., *Kompanijsko pravo-Pravo privrednih društava Srbije i EU*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
- VASILJEVIĆ M., *Korporativno upravljanje*, Beograd, 2007.

VASILJEVIĆ M., *Trgovinsko pravo* (deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2006.

VUJAKLIJA M., *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1996/97.

Pravni izvori

- Ustav Republike Srbije ("*Službeni glasnik RS*", br. 83/06)
- Zakon o privrednim društvima ("*Službeni glasnik RS*", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr. zakon i 5/2015, 44/2018, 95/2018 i 91/2019).
- Zakon o privrednim društvima ("*Službeni glasnik RS*", br. 125/04)
- Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre ("*Službeni glasnik RS*", br. 99/11)
- Zakon o privatnim preduzetnicima ("*Službeni glasnik RS*", br. 54/89, sa kasnjim izmenama i dopunama)
- Zakon o obligacionim odnosima ("*Službeni list SFRJ*", br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93 i "*Službeni list SCG*", 1/2003-Ustavna povelja)
- Zakon o zaštiti konkurenциje ("*Službeni glasnik RS*", br. 51/09 i 95/2013)
- Zakon o stečaju ("*Službeni glasnik RS*", br. 104/2009, 99/2011-dr.zakon i 71/2012-odluka US i 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018)
- Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje ("*Službeni glasnik RS*", br. 14/2015 i 44/2018-dr.zakon)
- Zakono o bankama ("*Službeni glasnik RS*", br. 107/2005 i 91/2010 i 14/2015).
- Zakon o Narodnoj banci Srbije ("*Službeni glasnik RS*", br. 72/2003, 55/2004, 85/2005-dr.zakon, 44/2010, 76/2012 i 106/2012, 14/2015, 40/2015 - odluka US i 44/2018)
- Zakono o osiguranju ("*Službeni glasnik RS*", br. 139/2014).
- Zakona o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom ("*Službeni glasnik RS*", br. 73/2019).
- Zakon o zadrušama ("*Službeni glasnik RS*", br. 112/2015.).
- Zakon o privrednim komorama ("*Službeni glasnik RS*", br. 112/2015.).
- Zakon o slobodnim zonama ("*Službeni glasnik RS*", br. 62/2006)
- Zakon o javnim preduzećima ("*Službeni glasnik RS*", br. 15/2016 i 88/2019).
- Zakon o tržištu kapitala ("*Službeni glasnik RS*", br. 31/2011, 112/2015, 108/2016 i 9/2020). .
- Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata ("*Službeni glasnik RS*", br. 47/06)
- Zakon o privrednim prestupima ("*Službeni list SFRJ*" br. 4/1977, 36/1977, 14/1985, 74/1987, 57/199, 3/1990, "*Službeni list SRJ*", br. 27/1992, 24/1994, 28/1996 i 64/2001 i "*Službeni glasnik RS*", br. 101/2005 dr.zakon)